

**A MAGYARORSZÁGI
K. I. O. E.
(KATOLIKUS IFJÚMUNKÁSOK ORSZÁGOS
EGYESÜLETE)
TÖRTÉNETE
1921 - 1948**

Haklik Lajos
Ikvay László
Kamarás Ferenc
Kertész László
dr. Kostyelik Ferenc
Kovács Tibor

feljegyzései és visszaemlékezései, valamint a

MAGYAR MUNKÁSIFJÚ

és a KIOE kiadványok

felhasználásával írta

Hollai Ferenc

B U D A P E S T

1998

BEVEZETÉS

Ebben az írásban a magyar, katolikus munkásifjúság egyesületének szeretnék emléket állítani. De az egyesületet szívesebben nevezem mozgalomnak, mert országos megmozdulás volt ez a két világháború között, modern és magával ragadó, amely tevékenységével minden tekintetben megfelelt az akkori elvárásoknak.

Amióta elterjedt a világban Jézus megváltói örömhíre, ismertté vált az evangélium tanítása, az egyház nem szűnt meg figyelmeztetni, hogy az időről időre feltornyosuló társadalmi igazságtalanságokat fel kell számolni. A pápai megnyilatkozások hosszú sora született éppen a legutóbbi két évszázadban. Ezekben világosan kirajzolódnak az egyház szociális tanításának legfőbb tételei. A pápák minden alkalommal felkínálták a keresztényi megoldások lehetőségeit és az idevonatkozó enciklikáik nagy hullámokat vertek.

A gyakorlati megvalósításukra pedig keresztény szellemiségű szervezetek és munkásmozgalmak szerveződtek, de ezek különböző okok miatt sorra kudarcot vallottak. Számos írás, tanulmány született, az egyházatyák, a szentek, a pápák, papok és világi hívek tömegével emelték fel szavukat, mutattak példát, mindhiába. Az ember nem szereti az irányítást. Folytonosan lázongó természetével inkább a maga módján keres megoldást ott, ahol valójában csak az Isten által adott, a tízparancsolattal a szívünkbe oltott, morális értékek naponkénti megélésével lehetne segíteni. A sok kudarcból tanulva azért, talán rá fognak jönni, hogy nincsen számukra más megoldás. Kiderül, hogy hol hibázták el a dolgot. A pápák, pedig időről-időre megújítják és korszerűsítik az egyház szociális tanítását és újra meg újra, odakínálják, hogy éljünk velük.

A múlt század végén az addig uralkodó osztrák-magyar monarchia liberális, feudális barokk szellemisége előregedett, megmerevedett és képtelen volt rugalmasan alkalmazkodni a kor elvárásaihoz, ezért került sor a forradalmi változtatásokra. A súlyos belső ellentmondások sokkal inkább kedveztek a szélsőséges nézeteknek, mintsem a józan, békés és tárgyalásokon alapuló megoldásoknak.

A század eleji magyarországi munkásmozgalmak, szakszervezetek egyre inkább azok irányítása alá került, akik a bajok megoldásának lehetőségét csak az osztályharcban, az erőszakos szocializálásban vélték megtalálni. Az egyre inkább világiasodó (szekularizálódó) társadalomban, néhány karizmatikus tehetségű püspökön, papon kívül senki nem akadt, aki kellő ismeretekkel és képességekkel maga köré gyűjtötte volna az embereket. Így aztán a problémák rendezésének, kezelésének az ügye az egyházon belül mindössze néhány buzgó és szociális lelkületű embernek vált a feladatává, akik naivul azt hitték, hogy a feudalizmus és a korakapitalizmus okozta gondokat, igazságtalanságokat elégséges lesz csupán jóléti, karitatív intézkedésekkel megoldani. Az egyházi kereteken belül fellendült karitatív tevékenység azonban csupán tűzoltásnak bizonyult. Ahhoz, hogy gyökeres változtatást hozzon kevés volt és csupán felületi kezelés maradt. Ennek egyik legfőbb oka az volt, hogy nálunk a feudális berendezkedésű egyházi vezetők ezekről a gondokról nem beszéltek azokkal, akik a legérdekeltebbek voltak. Nem gondoltak arra, hogy a munkások között vezetőket kellene képezni, akik felkészültségük révén, mint a katolikus munkásszervezetek vezetői alkalmasak lesznek a gondok tisztességes és igazságos megoldására.

Sem ma, sem azokban az években nem volt világraszólón nagydolog munkásfiatalokkal foglalkozni, őket mozgalommá szervezni. Mégis, akiket megérintett ennek a munkának sajtószerű íze és lelkesége, aki magát ebben elkötelezte, az többé nem szabadulhatott tőle. Hatása olyan mélyenszántó és meghatározó volt, hogy jöhetett bármilyen vihar, üldöztetés, meghurcolás, gyötrelmek, verés, megalázás, kitzasztottság, - ezek az apostolok hűségesek maradtak, - nem váltak árulókká és minden elnyomás dacára megtalálták a maguk szerepét és feladatát, még az elnyomott egyház keretein belüli is a tevékenységre.

Szeretnék itt kitérni néhány olyan dologra, ami meghatározó volt azokban az esztendőben, s amelyek szemelót tartásától a KIOE sem zárkozhatott el. Mai szemmel nézve, amikor az óvodástól az egyetemig valamennyi tanintézet koedukált, vagyis együtt tanulnak fiúk és lányok, sokan szinte értetlenül állnak a külön fiú és leányoktatás előtt és különösen az előtt, hogy a katolikus ifjúság szervezetei miért váltak külön fiú és leányszervezetekre. Az ok pedig igen egyszerű. A női "egyenjogúsítás" századunkban jutott el odáig, hogy a mai állapotokban fennálló körülmények kialakulhattak. Korábban néhány ipari üzemtől eltekintve, mindenütt szinte csak férfiak dolgoztak. A nők elsősorban odahaza, a háztartás vezetésében, a gyermekek nevelésében kaptak helyet. Indokolták ezt nemcsak az évszázadokon át kialakult szokások, de azért is szükséges volt, mert az akkori háztartásokban lényegesen több volt a fizikai munka, mint ma. A főzés, mosás, takarítás jelentős részét ma sok helyen gépek segítik. Az élelem is olyan előkészített állapotban jut a konyhára, hogy azzal lényegesen lecsökken a főzés ideje. Az én édesanyám még maga dagasztotta a kenyeret és gyúrta a tésztát. Nem ismertük a tartósított ételeket, ezért minden évben visszatérő nagy munka volt a befőzés, a savanyúság készítés, stb. Az ipar fejlődése sokat könnyített ezen a téren és nem csak ebben. Az öltözködési szokások is alapjaikban változtak. A cipő és ruhagyárak szükségtelemné tették a drágább és méretre készített kisipari termékeket. Korábban a nők igen sokat varrtak, foltoztak, a magas árak miatt ugyancsak meggondolták, mielőtt bármelyik használt ruhadarabon túladtak volna.

Mindezt azért kellett elmondani, hogy egyértelművé legyen, hogy a KIOE miért volt kifejezetten fiú szervezet. Az volt akkor a felfogás, hogy teljesen felesleges túl korán összehozni fiúkat és leányokat, mert ez igen gyakran elvonja a fiatalok figyelmét a kötelességeik teljesítésétől. A szakmatanulás, a hivatásbeli felkészülésről. Értékes időt vesz el és gátolja a szükséges lelki, műveltségi, feladatok elvégzését és az egészséges sport tevékenységet.

Általános vélemény volt, nem szabad, hogy az életre felkészülés esztendeiben, túl korán alakuljanak ki fiú-leány intim kapcsolatok. Annak akkor lesz majd itt az ideje, amikor a fiatalok már kellően felkészítve vállalhatják ezeknek minden velejáróját. Ma a fiatalok teljesen készületlenül, felkészítetlenül kerülnek kapcsolatba. Éppen túl fiatal koruk miatt a kellő ítélőképesség hiányában áldozataivá lesznek egyes, a kor nyújtotta divatos áramlatoknak, túl hamar és nagyon sokan lesznek dohányosok, alkoholisták, kezdenek felelőtlen szexuális kapcsolatot, kábítószerket szednek, stb.

Mindezt legtöbbször az egész nap robotoló két szülő keresetéből teszik, az ő rovásukra és szinte bizonyosra vehető, hogy az így felnövő fiatalok már nem fogják vállalni azokat az áldozatokat és feladatokat, amit a szüleik értük hoztak. Vagyis elmondhatjuk, hogy a társadalom pillanatnyi állapota nem ad reményt a helyzet jövőbeli javulására, sem pedig a jelen gondjaiból kivezető, szükséges öntisztulásra.

A múlt században, igen értékes szociális tevékenységet folytattak a munkásifjúság körében, a Katolikus Legényegyletek (Hazánkban 1856-tól működtek, országos szövetségük 1907-ben alakult). A kölni Kolping Adolf által alapított szervezet behálózta Európa nagy részét. - Az egyesületnek fontos feladatai voltak azokban az években, amikor az volt a szokás, hogy a szakmát tanuló inasgyerekek már 10-12 éves korban megkezdték a tanulást, és az, nem egyszer hat-nyolc évig is eltartott. Csak ekkor kapták meg a szakmunkás bizonyítványt, a segédlevelet. Ezt követően kötelező volt a vándorlás. A fiatal emberek hosszú vándorútra indultak, hogy más országok, más városok műhelyeiben tovább fejlesszék az itthon szerzett szaktudásukat. A szakmai ismeretek gazdagításával egyidejűleg nyelveket is tanultak, megismerhették más országok, tájak kultúráját és szokásait. A vándor élet azonban sok veszélyt is rejtegetett a fiatalok számára. Ezért különösen a nagyobb városokban a legényegyletek otthonokat szerveztek. A vándorló legények ott kaphattak szállást, és örködték is fölöttük. Vigyáztak rájuk és távol tartották őket az alkohol és mindenféle erkölcsi veszélytől. Az egyházi vezetés alatt álló otthonokban a hitükben is megerősödhetnek. A sok-sok éves vándorlás után hazatérők, nagy hasznára voltak a hazai ipar színvonal emelésének, hiszen ők hozták magukkal a külföldön megismert új technológiát, az új szerszámok, gépek, eljárások gazdag tárházát.

A vándorlásról így ír Gubicza Sándor, a "PIARISTA DIÁK" című lap 1997. szeptemberi számában :

A múlt század végén nagyapám cipésműhelyébe beállított Csekonits grófnő a társalkodónőjével, azzal, hogy "*hallottam, hogy jó cipőket csinál, mester*".

Nagyapám leültette és mértéket vett a lábáról. és grófnő megkérdezte, hogymikor lesz készen a cipő ? Nagyapám másnapra ígérte.

Ez történt Német-Csernyén, a Bánátban.

Másnap ismét jött a grófnő a társalkodónőjével és felpróbálva az új cipőt, elkezdett áradozni, hogy milyen jó, milyen könnyű és sehohsem szorít, vagy nyom és ő már le sem veszi a lábáról...

Majd megkérdezte németül a nagyapámat, hogy mit kell fizetnie a cipőért? A nagyapám azt válaszolta, hogy "*semmit*."

A grófnő a társalkodónőjéhez fordulva erre azt mondta, "*ez a mester bolond*".

A nagyapám franciául válaszolt, "*kedves grófnő én nem vagyok bolond. Ugyanis, ha híre megy, hogy én önnek jó cipőt csináltam, abból én meggazdagszom*."

A grófnő ekkor angolul szólt a társalkodónőjéhez, "*most mit tegyek ?*" Nagyapám angolul felelt neki, "*semmit*".

A grófnő most már angolul folytatta a társalgást és megkérdezte, honnan van a nyelvtudása? Nagyapám elmondta, hogy a vándorévei alatt csak úgy kapott munkát más országokban, hogyha a nyelvüket is megtanulta. A három itthonról vitt nyelv, a magyar, a szerb és a német mellé, így tanult meg angolul és franciául is. A grófnő megkérdezte, hogy hány gyermeke van? *Öt*,- mondta a nagyapám, - *négy leány és egy fiú*. "*Kérem, hívja be őket!*" - mondta a grófnő.

Amikor a gyerekek felsorakoztak, mindegyik tenyerébe egy húszkoronás aranyat nyomott. Ennyi pénzért csaknem száz pár új cipőt kaphatott volna.

Nagyapám ekkor így szólt a gyerekekhez, *"az életben mindig úgy dolgozzatok, hogy a munkátok húsz aranyat érjen. Ezt a húsz aranyat pedig őrizzétek meg és csak végveszélyben költsétek el."*

1945-ben az egyik nagynénémet a szerbek egy koncentrációs táborba zárták. Édesanyám a nővérem húszkoronásával kiszöktette őt onnan, a lánya pedig az édesanyám húszkoronásával kijuttatta Svájcba.

1967-ben beállított hozzám egyik unokanővérem és hozott két arany húszkoronást. Ezt a két húszkoronást most már az én két gyermekem és az unokáim őrzik a történettel együtt.

A századvégén a nagyüzemek rohamos elterjedése nemcsak a hazai kisipar kipusztulását eredményezte, de sorra megszűntek a korábbi szokások, így a kötelező vándorlás is. A szakmunkásképzést új alapokra helyezték. Lecsökkent a tanulási idő, a fiatalok elméleti képzését pedig, a minden inasra kötelező tanonciskolák vállalták fel. A nagyüzemi termelésre való átállás természetesen hosszú ideig tartott és a kisiparos szakmák egész sora még az ötvenes elején is virágzott. A szocialista rendszer tette végső pontot ezeknek a műhelyeknek életére és az ipari termelés zömét azok a gyárak vették át, amelyeket az 1949-ben államosított kisműhelyek gépei és szerszámai segítségével alakítottak ki.

*

A Kolping Legényegyletek megemlézése okán szeretnék szólni azokról az egyházi kezdeményezésekről is, amelyek jóval korábban történtek. Így például a Kalazanci Szent József alapította piarista rendről, amelynek a rendalapító eredeti szándéka szerint elsőrendű feladata a legszegényebb néprétegek gyermekeivel való törődés volt. A rend azonban néhány évtized elteltével szinte teljesen megfelejtkezett eredeti hivatásáról. Kétségtelen, hogy a II. József hozta rendeletek is, arra ösztökölték a rend vezetőit, hogy tevékenységük a diákifjúság oktatása legyen. Hazánkban széles körben terjedtek el a piarista rendházak és gimnáziumok. A monarchia idején a Felvidéktől, Erdélyen át, valamint a jelenlegi Magyarország területén az egyháznak a legnépesebb, a legnagyobb piarista rendje bontakozott ki. Később úgy tűnt, hogy néhányan azért még voltak, akik emlékeztek a rendalapító szándékára és ezek új néven ismét szerveztek egy kizárólag ipari tanulókkal foglalkozó rendet. Ők voltak a kalazantínusok. A rend Bécsben alakult meg és annak szervezője és vezetője, az azóta már boldoggáavatott P. Anton M. Schwartz (1852-1929) volt. A rend első bécsi tanoncotthona 1888-ban nyitotta meg kapuit. Nálunk a Katolikus Tanoncokat Védő Egyesület megalapításával (1892-ben) és támogatásával ők építettek Budán, (a Toldy Ferenc utca 30-ban) tanoncinternátust. Az ott lakó 120 fiatallal, nagy buzgalommal foglalkoztak. Az 1945-ös ostrom során az épületük súlyosan megrongálódott. A háborút követő kilátástalanság, az otthon helyreállításhoz szükséges pénz hiánya miatt, a rend, amely az osztrák rendtartományhoz tartozott, a romos épületet felajánlotta az Esztergomi Főegyházmegyének. Ezt követően, 1947-ben visszatértek Ausztriába. A piaristákról jegyezzük még meg, hogy Jelenits István tartományfőnök vezetése alatt a rendszerváltozás éveiben ők is szerveztek egy szakmunkásképző iskolát, a hozzátartozó

internátussal együtt. Az intézet Gödön működik, és dicséretes példát mutat, hogyan kell ápolni egy rend eredeti szellemiségét és célját.

Hasonló feladattal érkeztek meg hazánkba Don Bosco János fiai, a szaléziak is. Rendalapítójuk fő tevékenységi területként a legszegényebb néprétegek gyermekeinek gondozását, nevelését, szakmai képzését tűzte ki feladatul. Az ország legkülönbözőbb területein kezdtek munkába. Egyik nagy vállalkozásuk az Esztergom-táborban működő intézet volt, ahol több száz, zömmel javítóintézeti fiatal tanítottak különböző szakmára. Hasonló intézményük volt, a nehezebben kezelhető javító intézeti fiúkkal folytatott munkájuk, a visegrádi intézetben. Óbudán a diákinternátus mellett számos környékbeli fiúval foglalkoztak. Hasonló munka folyt a rend rákospalotai központi házában is, ahol az oratórium több száz fiatal fogott össze. Itt működött a rend nyomdája is, ahol szakmát tanulhattak. Újpest-Megyeren, a Baross utcában levő rendházuk a sok száz megyeri gyereknek volt kedvelt tartózkodási helye. Gondot fordítottak arra, hogy a különböző érdeklődésű fiatalok, a számukra legmegfelelőbb foglalkoztatásban részesüljenek. Így például a tanulóifjúságot cserkészcsapatba szervezték. A fiatal segédeknek és a szakmunkásoknak, Don Bosco Kört, a kisiskolásoknak Szívőgárdát, a többi gyereknek pedig az oratóriumot működtették. Az oratóriumban tanulták meg mindazt, amit egy hívő kereszténynek tudni kellett. A hit tanulása és gyakorlása mellett a nap jelentős részét közös játékokkal, mozival, vagy sportrendezvényekkel töltötték. A nehéz gazdasági helyzet, a bizonytalan egzisztenciális viszonyok arra kényszerítették a szaléziákat, hogy lehetőleg minél több diákot fogadjanak be az internátusaikba, mert ezek tartásdíja jelentette a rend számára a biztos anyagi alapot. Nem támaszkodhattak a bizonytalan adományokra, az egzisztenciális megfontolások miatt váltak egyre kevésbé a munkásifjú pasztoráció színhelyévé. Annyira, hogy a negyvenes években már szinte valamennyi papjelöltjük a különböző budapesti bölcsészegyetemre járt és a rend teljes erejével arra törekedett, hogy mielőbb önálló gimnáziumot hozzon létre. Ez is jól példázza, hogy számos, egészséges kezdeményezés, az idők múlásával, milyen gyökeres változáson eshet át, oly annyira, hogy végül már a rendalapító eredeti elképzelése szinte végképpen ki is kerül a rend mindennapi életéből.

Hazánkban, az osztrák-magyar monarchia utolsó évtizedeiben, melyről igen sokan a kellő ismeretek hiányában úgy beszélnek, mint a boldog békeidőkről, a munkások szociális helyzete, a kizsákmányolás a lélektelen kapitalista rablógazdálkodás következtében egyre romlott. A munkások védelmét csak kis mértékben tudták ellátni azok, a szervezkedés kezdeti állapotában levő szakszervezetek, amelyek a szociáldemokrata ideológia útját követték. Csupán egy kis példa erre is:

Édesapám egy sokgyermekes vasöntő mester családjába született. Angyalföld egyik bérkaszárnijában laktak egy nyomorúságos kis lakásban. Nagyapám a budai Ganz gyár öntödéjében dolgozott. Munkaideje naponta reggel hattól este hatig tartott. A század végén még nem volt tömegközlekedés. A nagyapám gyalogosan járt munkába. Reggel négykor kelt. Ekkor felébresztette az apámat, mert a munkában tönkrement kezét, izületbeteg ujjait nem tudta mozdítani. Az apám sertézsírral kente be a meggémberedett tagokat és masszírozással próbálta a vérkeringését felserkenteni. A nagyapám fájdalmasan nyöszörgött, de végül is elindulhatott a munkába. Az év nagyobbik részében ilyenkor még koromsötét volt. A munkába menetelők csapata kicsiny olajlámpást vitt magával, hogy az úton el tudjon igazodni. A gyárban havonta kapták a lámpához szükséges olajat.

Az egésznapos megerőltető munka végeztével ismét gyalogosan kellett hazamenni. Nagyapámnak alig maradt jártányi ereje. Megette a vacsorát és zuhant az ágyba, mert másnap ismét korán kellett munkába állnia. A hét folyamán egyedül vasárnap pihenhetett, alhatott hosszabban. Délben felkelt, megebédelt és átment a szomszédos kocsmába. Ilyen körülmények között nagyanyám, akire ránehezedett a hat gyermek nevelésének, ellátásának minden gondja, nem tudta ellátni a legszükségesebb édesanyai feladatokat. Hogyan is tudott volna ez az egyszerű munkásszony emberi körülményeket teremteni abból a kevés keresetből, amit a nagyapám haza adott és valamiféle nevelést biztosítani a gyermekeinek?

Időbe telt, amíg akadtak olyan papok, akik felmérve a helyzetet munkához láttak. Ezek egyike a belgiumi flamand Josef Cardijn volt, aki szegény munkáscsalád gyermekeként nőtt fel és idős édesapjának nagy áldozatába került, hogy papot nevelhessen belőle. Cardijn, apja halálos ágyánál tett fogadalmat, hogy életét a munkásifjúságnak adja. 1924-ben szervezte meg első ifjúsági csoportját Brüsszel legelesettebb fiataljai között. Előbb kifejezetten szakszervezeti céllal szervezkedett, de hamar rájött a hitbeli nevelés fontosságára és ekkor fiatal munkatársaival kidolgozta a "láss-itélj-cselekedj" munka módszert, melynek segítségével valamennyi munkásfiatalt, aki bekerült a mozgalomba, apostoli munkára fogott. Így valósította meg XI. Pius óhaját: "*A munkások első és közvetlen apostolai maguk a munkások legyenek!*" Mozgalmuk, a Jeunesse Ouvrière Chrétienne, magyarul a Katolikus Ifjúságmozgalom, hamarosan Belgium legnagyobb szervezete lett, majd áttért Fanciaországba is. Néhány év után pedig már nemzetközivé szélesedett. A mozgalom, rövidített nevén, a JOC világviszonylatban jelentős munkát végzett. Erről adtak számot azok a tagjaik, akik a II. Vatikáni Zsinaton megfigyelőkként ott lehettek. Cardijn munkásságának elismeréseként bíboros lett. Az ő és munkatársainak szerkesztésében készült el aztán a kétezer éves egyház történetének egyedülálló, a világiak feladatait, jogait és kötelességeit összefoglaló határozat melynek címe: *APOSTOLICAM ACTUASITATEM*. A kétezer éves egyház életében először, a II. Vatikáni Zsinatnak ez a határozata, fogalmazta meg a világiak szerepét és feladatát az egyház keretein belül.

Igaztalanok lennénk, ha ezt a kérdést ennyire leegyszerűsítve szemlélnénk. Tény, hogy a XX. században a technikai forradalom olyan eladdig ismeretlen és hihetetlen változásokat teremtett, amelyek alapján módosítottak sok százéves szokásokat, beidegződéseket. Aki pedig lépést akart tartani az élettel és meg akart felelni a kor kihívásainak, annak folyamatosan alkalmazkodnia kellett, a változó világhoz és vállalnia - a módszereinek, a munkájának hozzáigazítását. Ebben pedig az a lényeg, hogy minden megváltozhat, csak éppen a keresztény értékek szerinti élet nem, vagyis mindent, ami új, be kell fogni az örömhír terjesztésének munkájába.

A nők bekerülése a gyárakba sok mindent megváltoztatott. A nő többé már nem csak anya és feleség, hanem jelentősen hozzájárul a család növekvő anyagi körülményeinek alakulásához is. Ezt éppen az elmúlt ötven esztendő igen jelentős fizetés csökkenései is indokolták. Az én apám még a maga fizetéséből el tudott tartani egy hattagú családot. Ma ez már szinte elképzelhetetlen.

A nők jelenléte az üzemekben magával hozott egyfajta erkölcsi süllyedést is. Az addig, a család védő oltalmazásában élő nők, hirtelen számos olyan kísértésnek és zaklatásnak váltak kiszolgáltatottjaivá, ami az idegen férfiak között, a mindennapi munka során, a munkahelyen érte őket. A családok belső, meghitt egysége megbomlott.

Az üzemből fáradtan hazatérő édesanya már nem azt nyújtja a családnak, ami a főfeladata lenne. Elmarad a gyerekek szükséges felügyelete, gondozása és főleg a nevelése. Ez korunk egyik nagy betegsége, amire nehéz megtalálni a helyes gyógyszert. Korábban, a század elejei állapotok sok jót nyújtottak a családoknak, de természetesen a mai viszonyok ezeket a megoldásokat már gyakran idejét múlttá, értelmetlenné teszik.

A nők munkába állítása azt is jelentette, hogy számos olyan helyen kerülnek alkalmazásra, amely nem felel meg a női szervezetnek. Megterhelő, nehéz fizikai munkák, a nőkre káros vegyi, fizikai khatások rontják egészségüket, nehezítik, hogy kellően megfelelhessenek a maguk igazi és elsőrendű feladatának, vagyis az új emberi nemzedék világrahozásának és egészséges felnevelésének. Indokolt ez már csak azért is, mert nincs a világnak olyan napközije, bölcsődéje, amely az édesanyát helyettesíteni, pótolni tudná.

A század elején, a mosonmagyaróvári plébános, Gisswein Sándor vezetésével alakultak meg hazánkban az első keresztény-szociális szervezetek. Ezek a szükséges támogatást azoktól a főúri családoktól kapták, akikben élt a keresztényi felebaráti szeretet, a szegények ügyének felkarolása. A Zichy, illetve a Batthyányi család tagjai voltak a legfőbb támogatók. A keresztény szocialista szakszervezetek azonban igen kis sikerrel tevékenykedtek. Szervezkedési területük is néhány szakmára szűkült le. Főleg a közlekedési munkásokat szervezték, de ugyanakkor nem tudtak bejutni a nagy gyárüzemekbe. A vezetőség tagjai között nem igen voltak munkások és akik voltak, azoknak sem volt megfelelő, a szakszervezeti munkához szükséges felkészültségük.

A század eleji magyarországi munkásmozgalmak, szakszervezetek egyre inkább azok irányítása alá került, akik a bajok megoldásának lehetőségét csak az osztályharcban, az erőszakos szocializálásban vélték megtalálni. Az egyre inkább elvilágiasodó (szekularizálódó) társadalomban, néhány karizmatikus tehetségű püspökön, papon kívül senki nem akadt, aki kellő ismeretekkel és képességekkel maga köré gyűjtötte volna az embereket. Így aztán a problémák rendezésének, kezelésének az ügye az egyházon belül mindössze néhány buzgó és szociális lelkületű embernek vált a feladatává, akik naivul azt hitték, hogy a feudalizmus és a kora-kapitalizmus okozta gondokat, igazságtalanságokat elégséges lesz csupán jóléti, karitatív intézkedésekkel megoldani. Az egyházon belül fellendült karitatív tevékenység azonban csupán tűzoltásnak bizonyult, a gyökeres változtatáshoz ez kevés volt és csupán felületi kezelés maradt. Ennek egyik legfőbb oka az volt, hogy nálunk a feudális berendezkedésű egyházi vezetők a gondokról nem beszéltek azokkal, akik éppen a legérdekeltettek voltak. Nem gondoltak arra, hogy a munkások között vezetőket kellene képezni, akik felkészültségük révén, mint a katolikus munkásszervezetek vezetői alkalmasak lesznek a társadalom gondjainak tisztességes és igazságos megoldására. A hosszú évek folyamán mély szakadék keletkezett a kizsákmányolt szegények és a feudális egyház vezetői között. Ez vezetett oda, hogy megszűnt a kölcsönös bizalom, nem alakulhatott ki párbeszéd és ezzel tulajdonképpen a társadalom felelős keresztény értelmiségi vezetői, mintegy odalökték a baloldali szervezetek prédájául azokat, akik képesek lettek volna segíteni. Hiába követelte XI. Pius pápa a "*QUADRAGESIMO ANNO*" című enciklikájában, amelyet a XIII. Leo által írt "*RERUM NOVARUM*" kiadásának negyvenedik évfordulóján adott közre, hogy *a munkások apostolai elsősorban maguk a munkások legyenek.*

A vidék népe, a parasztság gyökereiben keresztény volt. Oda kötötte őket az életmódjuk, a szokásaik, a kultúrájuk, az apáról fiúra öröklődő sajátos életszemlélet. Ezzel szemben az ipari munkásság zöme, bár legtöbbször a faluból érkezett, a lakhely és foglalkozás változtatással egyidejűleg gyökértelessé vált. Az őket eddig körülvevő külső, belső körülmények megszűntek és elszakadtak az egyháztól. Többé már nem gyakorolták a hitüket, szinte néhány évtized alatt elpogányosodtak és az egyház nem nyúlt utánuk, nem gondolt az újraevangelizálásukra.

Az egyik pápánk így jellemezte ezt a helyzetet: „Ennek a századnak legnagyobb botránya, hogy a kisémmizett nincstelenek, a proletárok nagy tömegei leszakadtak az egyház testéről.” XIII. Leó pápa az 1891. május 15.-én közreadott, "RERUM NOVARUM" című enciklikájában, részletesen elemezte a problémákat és megjelölte a bajok orvoslásának lehetséges módozatait. Ebben az időben az úgynevezett tudományos szocializmus még kialakulatlan eszmerendszer volt, amelynek a megvalósításához, a szükséges baloldali munkásszervezetek létrehozása csak akkor kezdődött. Bár a szocialista világnézet még csupán alakulóban volt, a pápa már akkor, előrelátó szemmel megjósolta, hogy hová fog vezetni, ha - Isten, - hit, - erkölcsi értékek nélkül akarnak változtatni a kialakult helyzeten. Mi, akik végigéltük a magyarországi szocializmus közel negyvenesztendősi tombolását, terrorját csak csodálattal adózunk ennek a pápai előrelátásnak, hiszen mindaz, amit ő előre megmondott, szószerint bekövetkezett. Nekünk a magunk bőrén kellett megtapasztalnunk egy lelkileg és főleg erkölcsileg lezüllesztett társadalomnak a csődjét, mindazt a nyomort, üldöztetést, félelmet és szenvedést, amit a szocialista rendszer magával hozott.

A Kolping Legényegyletek a szokásos legényvándorlások megszűnését követően, lassan elvesztették eredeti szerepüket, elkényelmesedtek és nem maradt más számukra, mint a nagy bálozások és a műkedvelő színelőadások. Szociális tevékenységgel egyáltalán nem foglalkoztak és a fiatalok szórakozásának színhelyévé váltak.

A fiúk és lányok külön nevelése korlátokat szabott a két nembeli ifjúság találkozásai előtt. Akkoriban szinte kizárólag az egy családban, vagy egy lakóházban lakó gyerekek nőttek fel együtt. Nem voltak divatosak a mai szórakozási formák, ismeretlenek voltak a mai divatjelenségek és természetesen a század sok ezernyi technikai újdonságai sem álltak a fiatalok szolgálatára. Nem volt sem autóbusz, sem légi közlekedés. Nem voltak villamosított vonatok, nem volt telefon. 1940-ig ritkaság volt a rádió, ismeretlen volt a televízió és a városi fiatalok számára szinte egyetlen szórakozást az akkor fénykorát élő filmszínházak adták.

A magyar munkásifjú mozgalom 1948 tavaszán szűnt meg, amikor a kommunista hatóságok véglegesen feloszlatták. Akkor kezdődött meg a vezetők letartóztatása és a szétvert csoportokban megszűnt a szervezeti élet. Ötven évvel az események után nem könnyű számot adni a történelekről, hiszen a ma még élő kevesek azokban az években igen fiatalok, huszonévesek voltak. A létszámuk pedig mára már alaposan megcsappant, és egyre kevesebben vannak a pontosan visszaemlékezők. Írásos és tárgyi emlékek nem nagyon maradtak. Az irattárat a vezetők megkísérelték elrejtetni, de halálukat követően, mivel akkor semmi remény nem mutatkozott arra, hogy valamikor is sor kerülhet a mozgalom történetének megírására, feledésbe merült, hogy hol is rejtették el. Éppen a napokban, amikor sorkerült a mozgalom egykori székházában a munkásifjúság kápolnájának felújítására és az ólomüveg ablakaik cseréjére, egy darut kellett beállítani az oltárhoz. Az oltár dobogóját is el kellett mozdítani és ekkor került elő, a dobogó alá

elrejtett néhány ezer levél, az írásos emlékeinknek kb. a fele. Ezen kívül, szerencsére megmaradt a mozgalom újságjának valamennyi száma és ezeken jól végigkísérhetők az események, megállapítható azok pontos időbeli sorrendje. Néhányan az egykori vezetők közül rövid leírásban is rögzítettek olyan fontos történéseket, amelyek nélkül ma szinte teljesen tájékozatlanok lennénk. Három ilyen írásos feljegyzés maradt az utókor számára, s ezek a mozgalom történetének legbecsesebb kincsei. A három életrajzi leírást részben a szerzők maguk írták, illetve hangszalagokról Kamarás Ferenc gyűjtötte őket csokorba. Az életrajzi írásokat Kovács Tibor foglalta könyvalakba és az ő kettejük munkáját dicséri, hogy ezek a visszaemlékezések megmaradtak.

A mozgalom története elé ennyit szántam bevezetőnek. Így szerettem volna felvázolni, egészen röviden, egy múltó kort, egy születő újat és egy feladatot, amely beteljesítésre vár.

A VILÁGIAK APOSTOLKODÁSA

Ki nem találkozott még a különféle vallási kisebbségek terjesztőivel? Léptenyomon beléjük botlik az ember, az utcán, a villamoson, az aluljárókban, de gyakran még a lakásunkba is bekopogtatnak. Valahányszor összetalálkozunk velük, mintha csak tükröt tartanának elénk, amelyből az önző kényelemszeretetünk, a magunk hitbeli gyarlóságai, lustaságai, és állhatatlansága néz vissza reánk. Ők nagyon is jól tudják, mit jelent az elmagányosodott ember számára, a megértő, biztató szó, a személyének szóló szeretet.

Ügybuzgalmukból és lelkesedésükből nekünk is tanulnunk kellene. Az apostolkodás munkája sajátos feladat, amely önmagában is képes lelkesíteni, bátorítani. Ennek folyamatos végzése azonban olyan felvérteztséget feltételez, amely nélkül nem szabad munkába állni. A meggyőződéses hit mellett, tárgyi tudás is kell hozzá.

Nálunk a világiak apostolkodásának legfőbb szorgalmazói a jezsuiták voltak. Ők az általuk szervezett és vezetett kongregációkban nem elégedtek meg, a bizonyos szempontból individuális lelki építkezéssel, az önneveléssel, hanem a folyamatot gyakorlati szociális és hitbuzgalmi tevékenységhez kötötték. Az első világháborút követően a budapesti rendházuk Horánszky utcai szárnyában kialakított kongregációs házban kaptak helyet a különböző társadalmi rétegek kongregációs csoportjai. Külön-külön szervezték az értelmiségieket, az egyetemistákat, az iparosokat és a fiatal szakmunkásokat. Ők azt a feladatot kapták, hogy járják be, a háborút követően kialakult nagy nyomor negyedeket, a barakktáborokat és folytassanak rendszeres foglalkozást az élet elesettei felemeléséért, a vakok intézetében, a börtön pasztorációban, valamint a külső kerületek proletár gyerekei között.

Amikor a magyar, katolikus munkásifjú mozgalom gyökereit keresgéljük, mindenekeelőtt azokat kell megszólaltatnunk, akik éppen a kongregációban kapott felszólítást követően elindultak, megkeresni azokat, akikből az új, országos, munkásifjú mozgalmat szervezni szándékozták. Azok a fiatal egyetemisták, akiknek zöme nem régen tért haza a háború poklából és ült vissza ismét az iskolapadba, olyan komolyan vették ezt a feladatot, hogy feláldozták érte nem csak a szabadidejüket, de nem egy közülük ott hagyott szakmai sikert, egyéni boldogságot, esetleg még magáról a saját családról is lemondtak, csak azért, hogy életüket egészen azok szolgálatára állíthassák, akik között az apostoli munkájukat folytatták.

Közülük az első, akit megemlétek dr. Kostyelik Ferenc fogorvos. Az ő életrajzából megtudhatjuk, milyen is volt ez az apostolkodás, mi volt az indító rugója és ő hogyan is folytatta ezt a munkát.

Kostyelik Ferenc 1898-ban, Székesfehérváron született, polgári családban. Édesapja, akit korán elveszített kávéház tulajdonos volt. A családban a három lány mellett ő volt az egyetlen fiú. A cisztereknél volt gimnazista. A hite, az akkor még igen alapos iskolai hittantanítás ellenére is ellaposodott. Ebben szerepük volt a szerzetes tanárainak is és annak a kényelmes, polgári jólétnek, amiben azok éltek. Az urak délutánonként, vastag szivarjaikat szívva a kávéház teraszán üldögéltek. Bérletük volt a színház proscénium páholyába (közvetlen a színpadhoz csatlakozó páholy) és gyakran láthatták őket olyan előadásokon is, amelyekről éppen papi hivatásuk miatt jobb lett volna távol maradniuk. Mindezekon kívül a fiatalemberre hatással voltak a kor politikai és társadalmi eseményei is. Az iskola hazafias nevelést adott és az érettségit követően a fiúk azonnal és önként vonultak be katonának.

1916-ban sok katonára volt szükség. A csehországi újonckiképzés nagy sietséggel történt és annak szinte egyetlen célja az volt, hogy a fiatalokat vakon engedelmessé, a parancsot gondolkodás nélkül végrehajtó alárendelteké neveljék. Ezt követően kikerült az Alpokban húzódó olasz frontra. Az 1600 méteres magasságban kiépített beton fedezékekben, a kopár sziklák között, folyamatos életveszedelemben élt együtt egy maroknyi kis magyar csapattal hosszú hónapokig. Egy nála harminc évvel idősebb embernek, Szendrei bácsinak volt a felettese, aki folyton a leszereléséről ábrándozott. Ettől a szegény közbakától tanult emberséget és vele osztotta meg minden holmiját. Ő lett számára az életiskola.

Néhány héttel a frontok összeomlása előtt Kostyelik megsebesült. Elnyűtt bakaruhában, tetvesen, koszosan, begipszelt kézzel indult haza. Sebesülés számára egyben a háború végét is jelentette. Megmenekült a halálból, és a háborút követő, esetleg többéves hadifogságból is. 1919 tavaszán, néhány nappal a tanácsköztársaság kikiáltása előtt költözött be a pesti Szent Imre Kollégiumba, hogy megkezdje egyetemi tanulmányait.

Alig múlt 21 éves és bár a lelke edzett és tele volt a kétéves frontszolgálat minden keserű tapasztalatával, mégis pörölycsapásként zúdultak rá az itthoni események. Egyik kollégiumi társának az édesapját a Lenin-fiúk felakasztották. Úrnapján villamoson utazott a Krisztina körúton, amikor a vörös őrség tagjai belelőttek a körmenetbe. Tanúja volt, amikor az Üllői úton, a Mária-Terézia laktanya kapuőrsége megszégyenített és összerugdosott egy rokkant katonát, mert az tisztii egyenruhát viselt, pedig rangjelzés nem is volt rajta. Ezek az események legalább annyira felháborították, mint az, hogy a meghunyászkodó kollégista társai minden utasítás nélkül, hitüket megtagadva sorra leverték a Szent Imre kollégium szobái faláról a feszületeket. Aztán nagyon hamar elmúltak a kommunizmus napjai. Jött a Trianon és a fővárost ellepték a menekülők, az áttelepülők ezrei. A zsúfolt nyomortanyák még zsúfoltabbak lettek és a pályaudvarokat ellepték a vagonlakók, akik az elszakított országrészekből jöttek a fővárosba. Az éhező munkanélküliek tüntető menetben, ezrével vonultak végig a körúton. A lovas rendőrök pedig kardlapjaikkal verték a tömeget. A szeme láttára vertek véresre egy szerencsétlen munkásfiatalt. Ennyi szenvedés, nyomor és megalázás láttán a fiatal egyetemista lelkében hatalmas vihar tombolt. Ekkor az egyik évfolyamtársa azt javasolta neki, ha kételyeire megfelelő választ akar kapni, menjen el vele a jezsuiták kongregációjába. Ő,

aki korábban annyi rosszat hallott a jezsuitákról, most kötélnek állt. Kíváncsi szemekkel ült a hallgatók karéjában, amikor nyílt az ajtó és belépett rajta egy vöröses, göndör hajú, magas, sovány férfi. Csak úgy lötyögött rajta a jezsuiták fekete csuhája. Fura, csúf jelenség volt, mégis volt benne valami megragadó, valami, ami vonzóan sugárzott róla. Az ifjú Kostyelik úgy tapadt hozzá, mint a mágnes és itta a szavait.

- "Értsétek meg az idők szavát! Ez számunkra az utolsó lehetőség, hogy a szétvert, lezüllesztett munkásság helyébe felneveljünk egy újat. Nektek, a holnap értelmiségének az a feladata, hogy ebbe a munkába minél többen bekapcsolódjatok. Jöjjetek el a jövő héten ismét, hogy megalakítsuk a katolikus munkásifjúság új szervezetét. Ezzel az új munkásfiatalossággal kéz a kézben, Krisztusban egyesített erővel fogunk dolgozni az ország újjáépítésén. A jelszavunk ez legyen: Könnyebb a keresztet vinni, mint vonszolni!" -

A fiatal orvostanhallgató lelkében újra meg újra megelevenedett az ezernyi élmény, emlék. Ott keveregtek, a diákévek tapasztalatai, a kamaszkora eszmélődései, a katonaság, a front, a forradalom, az éhezések, a tetvek, a kiábrándultság és a teljes céltalanság. Az erkölcsi posvány és az azt követő zűrzavarban az ügyeskedők gátlástalan harácsolása, a tehetetlen, szegény néprétegek teljes kiszolgáltatottsága, és az a közöny, amelyet azok tanúsítottak, akiknek módjukban állt volna ezen változtatni.

Mikor később rákérdeztek, mégis miért döntött úgy, hogy életét a munkásifjúság lelki és szellemi felemelésére szánja, így válaszolt:

- "Nálam az indíték belső kényszer volt, belső és lelki kényszer. Különbön aligha áldoztam volna rá annyi időt és pénzt. Hiszen azt mindenki tudhatta, hogy én soha, semmiféle ellenszolgáltatást nem kértem és nem is kaptam ezért a munkáért." -

Elsasser páter felszólítására összejött közel hatvan fiatal egyetemi hallgató, akik a szokásos beszédek javaslatok és formaságok után, dr. Mészáros János budapesti érseki helynök vezetésével megalakították a Keresztény Iparos és Munkásifjak Országos Egyesületét. Ebben a frissen megalakult szervezetben azonban a fiatal orvos, Kostyelik Ferenc semmiféle tisztséget nem vállalhatott és nem is kaphatott, hiszen ő még az egyetemista kongregációnak sem volt tagja. Önkéntes vállalkozására azonban felvették a munkásifjú egyesület alapszabályait előkészítő szerkesztő bizottságba.

Így vette kezdetét az a munka, amelynek nyomán, gomba módon szaporodni kezdtek a csoportok. Legtöbbször a tanonciskolákban láttak munkához, mert a gondolatnak legfőbb felkarolói és lelkes támogatói a tanonciskolai hitoktatók voltak. Ők ismerték a fiatalokat és ők toborozták a tagság zömét. A fiatal csoportosulások gyűléseit az iskolai tantermekben, az esti órákban tartották az iskolák gondnokainak és altisztjeinek nem kis bosszúságára. Az egyes csoportokban két-három egyetemista foglalkozott a tagsággal. A gyűlések levezetésének nem volt egységes jellege. Ki-ki a maga elképzelései szerint dolgozott. Az egyetemisták mindenekelőtt nevelni akartak, holott, még a feladathoz szükséges, alapvető ismereteket sem szerezték meg.

Fogalmuk sem volt a munkásfiatalok életkörülményeiről, otthoni és munkahelyi gondjaikról, életükről. Mit sem tudtak álmaikról, vágyaikról, terveikről. Ugyanakkor nagyon is elcsodálóztak, amikor terveikkel kapcsolatosan értetlenségbe ütköztek. A munkásfiatalok értetlenül hallgatták az egyetemisták elképzeléseit. Egyszerűen képtelenek voltak túltenni magukat a kor szokásain és nem tudtak velük szemben feloldódni, munkatársaikká válni. De maguk az egyetemisták sem találták meg a kívánt

hangot. Előfordult, hogy fölényesen, túl magabiztosan léptek fel és ellentmondást nem tűrő hangot használtak. A hétköznapi eseménytelensége, az egyhangú taposómalom, lassan örölni kezdte a lelkesedést. Többen feleslegesnek érezték magukat és fáradozásukat abbahagyva félreálltak. Ebben szerepet játszottak a vizsgaidőszakok is, mert ilyenkor többet kellett foglalkozniuk a tanulmányaikkal, illetve az évente visszatérő ünnepek, a karácsony és a húsvét, amikor ezek a zömmel vidéki, kollégiumban lakó diákok hazautaztak a szüleikhez.

Az első megtorpanás áthidalására az egyesület új vezetőséget választott. Az új elnök, Polgár Géza 1921 májusában nagy kerti ünnepséget szervezett. Sorra felkereste a különböző egyházközségeket és a szalézi szerzetesek fiúotthonát, hogy a rendezvényhez segítségüket kérje. Ez sikerrel is járt, mert meglehetősen sokan jöttek el a találkozóra. Nem is derült volna fény a turpisságra, ha ki nem tudódik, hogy a rezesbanda, amelyik a zenét szolgáltatta, nem a KIOE zenekara, sőt a megjelentek jelentős része nem csak nem tagja az egyesületnek, de arról semmit sem tudnak. A botrányt követően Polgár Géza nem győzött mentegetődni, de a botrány után már kötéllel is nehezen lehetett volna olyanokat találni, akik bármilyen tisztséget elvállaltak volna a vezetőségben. Ugyanakkor az igazi nehézségek, megpróbáltatások még csak ekkor következtek, mert a főváros közigazgatása rendeletet adott ki, amely szerint valamennyi, az iskolákban tevékenykedő munkásifjú egyesületeknek havonta fizetniük kellett a fűtésért és a takarításért, és fizetniük kellett az iskolai altisztek munkájáért. Tiltakozásul a KIOE vezetősége levéllel fordult az illetékes hivatalhoz, de postafordultával azonnal megérkezett az elutasító válasz. Nem volt mit tenni, a Vallás és Közoktatásügyi Minisztériumhoz kellett fordulni, ott kellett segínyt kérni. A kérésre a miniszter küldött száz pengőt. Ez a pénz annyira kevés volt, hogy meg sem köszönték. A pénzt nyugta ellenében szétosztották az altisztek között, az egyesület pedig kivonult az úgynevezett "keresztény kurzus" iskoláiból. Íme itt a tanulság, miért nem szabad soha, egyetlen politikai pártnak sem a zászlójára kitűzni a kereszt jelét, hiszen ha ennyire nem keresztények, akkor magatartásukkal megcsúfolják Krisztus tanítását.

Az idő múltával Kostyelik Ferenc is befejezte egyetemi tanulmányait és tagja lett az egyesület országos vezetőségének. A kitüntető cím, az országos vezetőségi tagság, amely sokak számára olyan csábítóan hatott, már elveszítette korábbi rangját, értékét. Az elnökség tagjai sorra búcsút vettek Kostyeliktől, hiszen tanulmányaik befejezését követően legtöbben a maguk érvényesülésének útját keresték. Az elnökség a távozók miatt olyan mértékben meggyengült, hogy Kostyeliknek új vezetők után kellett néznie. Ekkor esett a választása két gyermekkori barátjára. Fekete István banktisztviselőt pénztárossá választotta meg, míg dr. Radványi Titusz jogászt, akivel együtt járt elemi iskolába Fehérváron, sőt a gimnázium egy részét is egy osztályban járták, az országos elnök helyettesévé tették meg. Radványi doktor, mint jogtanácsos a Zichy grófok szolgálatában állt. Jogi ismereteivel és kiterjedt kapcsolatai révén nagy hasznára lett az egyesületnek.

Az iskolákból történt kivonulást követően megkezdődött az egyesület összeomlása, és a helyzet értékelése is. Számba kellett venni mi minden hiba történt a szervezeten belül. Tanulni kellett a kudarcok okaiból, változtatni kellett az egyesületen belül folyó életben, meg kellett szabni az új célokat, irányokat, fel kellett frissíteni a korábbi vezetőséget.

A bajok legfőbb indokait így határozták meg:

- Hiba volt, hogy a kellő ismeretek hiányában láttak munkához.
- Nem szabad iskolákban szervezni az egyesületet.
- Tévedés volt a munkásifjú egyesület szervezését egyetemi hallgatókra bízni.
- Túlméretezték a feladatokat, mert kellő anyagiak hiányában lehetetlen országos mozgalmat szervezni.

A fontos megállapítások nem tudták megakadályozni az egyesület további bomlását. Sokan csalódtak, elmaradtak. Akik megmaradtak azok számára dr. Kostyelik keresett helyiséget.

Először a Ferencvárosban talált új otthont. Egy romos épületben húzódott meg a csoport. Kínos volt a helyzet, télen semmi lehetőség a fűtésre. Néha meghívott egy-egy előadót, de amikor az illetők meglátták a nyomorúságos otthont, elhúzták a szájukat. A tél közelgett, nem maradhattak tovább. Bekéredzkedtek a Horánszky utcai kongregációs házban. Ott azonban hamar kitelt az idejük, mert a kongregáció szelleme, tagsága alapjaiban különbözött egy proletár gyerekeket összegyűjtő, azokat nevelő egyesülettől. Hamarosan menniük is kellett a kongregációs házból, mert nagyon sok kifogás támadt a fiúk magatartásával kapcsolatosan. Jobb lehetőség nem lévén, a közeli József utca egyik bérházában találtak egy üres, földszinti, udvari helyiséget, amely korábban műhely volt. Azt bérelték ki, s ez lett az egyesület központjának helyisége, amelyhez odatartozott néhány társ egyesület az angyalföldi tripoliszi egyházközségből a Béke téri és a vizafogói egyházközségből, valamint Csepelről. Hozzájuk csatlakozott még néhány ifjúsági egyesület, amelyek Szent Imre, illetve Szent László Egyesület néven tevékenykedtek.

A kongregációból ez idő tájt jött át a KIOE vezetőségébe még egy műszaki, értelmiségi, Bartos Sándor is, aki a MÁVAG-ban, a Magyar Állami Vagon és Gépgyárban dolgozott, a mozdonyokat tervező műszaki gárda tagjaként. Ő volt az igazi nyereség az egyesület számára, mert kitűnő pedagógiai érzéssel kiválogatta azokat a fiatalokat, akiket alkalmasnak ítélte az egyesület munkás vezetőségébe. Ekkor került a vezetőségbe két fiatal orvos is, Svant István és Wágner Oszkár. Ezzel a központ megerősödött. Kostyelik, a kezdő fogorvos, keresete jelentős részét az egyesületre költötte. Ő fedezte a József utcai helyiség lakbérét is. Korábban ezt a pénzt úgy próbálták előteremteni, hogy rendszeresen műkedvelő színelőadásokat szerveztek. Azonban hamarosan kiderült, hogy ez nem járható út. A színelőadások nem szolgálták az egyesület célkitűzéseit, nehéz volt fizető közönséget szervezni és magukat a fiatalokat is gyakran megosztották az előadásokból és a szereposztásból adódó viták.

Kostyelik doktor nem tudta sokáig fizetni a meglehetősen magas lakbért. Bartos Sándor pedig Kispestről a józsefvárosi Mikszáth Kálmán térre költözött és egy nagyobb lakást bérelt, amelynek két szobáját felajánlotta a központi iroda céljára, ugyanakkor sikerült megnyernie dr. Vargyas Tivadar plébános támogatását, aki a Krisztus Király plébánia temploma alatti kiterjedt pincehelyiséget átadta a józsefvárosi csoport számára. Ezzel a lépéssel hosszú időre megoldódott a legnagyobb gond, a megfelelő méretű helyiség és bérlésének problémája.

Az új helyiség adta lehetőségek véget vetettek a korábbi, már megszokott rendezvényeknek, az amatőr színjátszásnak, a különféle alkalmi ünnepeknek, mint a farsang, majális, stb. Nagyobb gondot kezdtek fordítani a fiatalokkal foglalkozásnak, a

nevelésnek. Ebben nyújtott segítséget Kalocsai Emil fiatal kereskedősegéd, aki kissé katonás rendbe, törzsekbe szervezte a fiatalokat. Munkába állt még két kongreganista, Haklik Lajos és Kertész László is. Így vált valóra XI. Piusz kívánsága a KIOE-ban, vagyis, hogy a munkások első és közvetlen apostolai maguk a munkások legyenek.

Visszatérve a Krisztus Király plébánia pincéjébe, a helyi KIOE csoportba, ahol tizenkét, tizennégy főből álló törzsekben folyt a fiatalokkal való foglalkozás. Ez nemcsak nevelőcélzatú előadásokból állt, hanem a közös szórakozásra, vetélkedőkre is nagyszerű lehetőséget nyújtott. Ezekre igen népes tagság gyűlt össze és Bartos Sándornak arra is nyílt lehetősége, hogy a fiatalok közül kiválogassa, azokat, akikben alkalmasságot látott arra, hogy jó ifjúsági vezetőt neveljen belőlük. Őket a rendszeres heti gyűlések végén maga köré gyűjtötte és a gyűlések után sorra hazakísérte őket. Ezeket az esti sétákat használta fel és beszélgetett velük. Kikérdezte őket körülményeikről, gondjaikról, terveikről és állandóan újabbnál újabb feladatokkal látta el őket. Ezek a fiatalok Kalocsai Emil kereskedősegéd, Kalocsai János fodrász, Kiszt György lakatos, Kovács Tibor műszerész, Kamarás Ferenc tokkészítő, Papp János kereskedő, Radics Sándor segédmunkás voltak. Ugyanakkor felvette a kapcsolatot Kertész Lászlóval is, aki Székesfehérvárról jött fel Budapestre és bekapcsolódott a kongregációba.

Híre járt, hogy van egy kongreganista, aki Kertész Lászlóval rendszeresen jár a Vakok Intézetébe, foglalkozik a terézvárosi plébánián a gyermekek csoportjával és résztvesz a Pestvidéki Fogház fogházmissziós munkában. Bartos Sándor őt szeretne volna megnyerni az egyesület számára, de Haklik Lajos nehezen állt kötélnek. Amikor 1936 tavaszán mégis eljött, hogy beszámoljon a maga apostoli munkájáról, Bartos Sándor bírálóan megjegyezte, hogy nem akkor kell a fiatalok között apostolkodni, amikor már börtönben vannak, hanem meg kell előzni, hogy odajussanak. A bírálat Haklik Lajost nagyon szíven találta. Elfogadta azt és bekapcsolódott a KIOE csoport munkájába.

HAKLIK LAJOS

Haklik Lajos egy nyolcgyermekes, pásztói munkáscsaládban született 1901-ben. Az első világháború nyomorúságos esztendeiben cseperedett fel és végül is elérhette élete nagy álmát, ipari tanulónak állhatott be Budapesten. Hittanára segítségével sikerült bekerülnie a Károlyi grófok által működtetett megyeri tanoncotthonba. Szállása már volt, de munkahelye még nem. Több helyen próbálkozott, de általában az üzemekben nem azért szerződtek az inasokat, hogy szakmát tanuljanak, hanem azért, hogy olcsó munkaerőhöz jussanak. Lajos dolgozott a Haas- és Somogyi -féle gépgyárban, majd egy rákospalotai elektromos készülékeket javító kismesternél is. Reggelenként egy darab kenyeret és pótkávéból főzött "feketét" kaptak. Déli egyig kellett dolgozni, akkor siettek haza az otthonba ebédre, ami legtöbbször egy kevés savanyú káposzta, vagy tökfőzelék volt. A kétórás déli szünet után folyt a munka tovább este 9-10 óráig, de ha sürgős volt a munka, nem egyszer akár éjfélig is. Lajos már a második évét dolgozta, amikor kitört az őszirózsás forradalom. Ekkor került át az Egyesült Izzólámpagyárba lakatos inasnak. A szociáldemokrata párt felfigyelt az élénk eszű fiúra, és megválasztották szervezőtitkárnak. Be is kellett járnia az újpesti városházára, ahol részt vett a szervezők gyűlésein. Helyzetén azonban még ez a politikai megbízatás sem segített, mert a gyárral sehogyan sem sikerült tanoncszerződést kötnie. Vissza akart térni Pásztóra. Ebben

viszont az akkori utazási tilalom akadályozta. Ez előírta, hogy csak a betegek hagyhatták el a fővárost és ő hiába volt alig 48 kilós, egyetlen orvos sem adott számára igazolást. Naphosszat a Ligetben csellengett és némi répalevest vásárolt magának abban reménykedve, hogy majd csak megkapja a spanyolnáthát, és azzal majd hazajuthat. A Keletiben nem fért fel a zsúfolt vonatra, ezért átment a szomszédos HÉV állomásra, ahonnan rendszeresen vonatszerelvények mentek Gödöllőre. Ráadásul azt nem ellenőrizte senki sem. Így hamarabb ért ki Gödöllőre, mint a pásztói vonat, amelyre nem tudott felszállni.

Ami Pesten nem sikerült, az Pásztón aztán utolérte. Megkapta a náthát. Két testvérével feküdt hetekig és édesanyja szorgalmasan főzte az egyetlen orvosságot a forralt vörösbort. Felgyógyulása után munkába állt a szomszédos kovácsműhelyben. Az egészsége ott nemcsak helyre állt, de az állandó testmozgás és a rendszeres táplálkozás nyomán úgy megerősödött, hogy még a 120 kilós kovács üllőt is fel tudta emelni és még az utcára is ki tudta vinni. A mester megkötötte vele a szerződést, de nem törte magát, hogy elegendő munkát biztosítson neki. Inkább üzletelésből élt. Lajos attól félt, hogy nem lesz a szakmunkásvizsgájából semmi sem. Betegséget kellett színlelnie, és mert a mester attól tartott, hogy az esetleges kórházi ápolás költségeit is neki kell majd fizetnie, gyorsan levizsgáztatta. Lajos a vizsgát követően Salgótarjánban, a vashámorban talált új munkahelyet. A rossz, egészségtelen körülmények és a nagy hőség miatt hamarosan tizenegy kilót fogyott. Új hely után kellett néznie. Nagybátonyban egy széncsúszda építésén alkalmazták és minden biztosítás nélkül tizenegy emeletnyi magasságban kellett dolgoznia. Jól keresett, de a munka végeztével ismét utcára került. Elindult, hogy Csehszlovákiában próbál szerencsét. Ekkor az állomáson összetalálkozott egy régi ismerőssel, aki felajánlotta, hogy beajánlja őt a Keleti pályaudvar fűtőházába dolgozni. Ez volt aztán az ideális munkahely. Munkásszállóban kapott lakást, hétvégeken ingyen utazhatott haza Pásztóra. Beiratkozott a szociáldemokrata pártba, mert így a kedvére válogathatott könyvtárban a könyvek között. Ekkor határozta el, hogy mozdonyvezető lesz. A felvétel nem sikerült, sőt ismét utcára került. Hogy állást kaphasson beiratkozott a Kereszténydemokrata Szakszervezetbe is. Azt remélte, hogy a kettős tagság valami előnnyel jár majd. Ismét a MÁV-nál kötött ki. A Nyugati Pályaudvar feletti üvegcsarnok tetején dolgozott. Egy kisebb munkacapat tagjaként kaparta a rozsdát, az elszáradt festéket. A munkatársak között volt színész, katonatiszt, mindenféle rendűrangú ember.

Lajos szeretett futballozni. Kijárt az angyalföldi Vasas szakszervezeti pályára. Innen ajánlották be őt a Váci úti Schlick-Nicholson Gép-Vagon és Hajógyárba. Ott a szociáldemokraták uralták a műhelyeket. Aki nem tartozott közéjük, azt kidobták a munkából. A műhelyben mocskos, trágár beszéd dívott. Lajos nem érezte jól magát ebben a környezetben és egyre jobban kiábrándult a szocdemekből. Inkább a keresztények között érezte jól magát. Először a nehéz kazánlemezek cipelésénél dolgozott. Aztán később, amikor kilépett valaki, jutott számára jobb beosztás, a rajzolóknál. Ezek a nagy lemezek, a furatok helyét jelölték fel. Sokat tanult tőlük és közben az ismeretségeit felhasználta és több embert megnyert a Keresztény Demokrata Szakszervezeteknek. Mikor a dolog kitudódott a szocdemek műhelygyűlést hívtak össze. A vezető párttitkár felszólította a munkásokat, hogy legyenek óvatosak, mert egy "keresztespók" van közöttük. Lajos rögtön szót kért és elmondta, hogy ő nem keresztespók, még kevésbé áruló. Ő szeretettel jött dolgozni és nem tagadja, nyíltan

megvallja a meggyőződését. Igaz a párttagok megfenyegették, hogy agyonütik, de ő úgy gondolja, hogy becsületesebb az őszinteség és a békés szándék, mint az erőszak, az alattomoság és a terror. A párttitkár erre hangot váltott. Megdicsérte Lajos kiállását és példaképpül állította őt a munkások elé, mert a szakszervezetnek ilyen öntudatosan kiálló tagokra van szüksége.

Másnap az ebédszünet alatt a munkások a műhely közepén lobogó tűz körül falatoztak. A beszélgetés ismét nagyon trágár volt. Lajos megkérdezte tőlük, vajon jártak-e már a Hortobágyon? Mert ott a csikósoknak trágyától mocskos a gatyájuk, de ha étkezni készülődnek, megmosakodnak, megtörlik a bicskájukat és vigyáznak arra, mit vesznek a szájukba. Ennyi mocskos beszéd hallatára bizonyosan el is szégyellnék magukat. Lajos úgy vélte, ha leállnak egymás között beszélgetni, akkor mindenek előtt, azzal kell megadni egymásnak a tiszteletet, hogy nem használnak mocskos szavakat. A nyugodt, értelmes érvelés hatott. Lajos ettől kezdve a beszélgetések központjába került és rendszeresen megbeszélte a munkatársaival minden problémát. Oly annyira beférkőzött a társai bizalmába, hogy a szocdemek mindenképpen szabadulni akartak tőle. Mikor munkát keresett megint csak a Keleti pályaudvarra került. Ott számos fiatal munkással került barátságba, akikkel a vasutas "Testvériség" sportegyesületbe járt birkózni. Egyik társa hívta fel a figyelmét a szomszédos domonkos templomra, ahol a székesfehérvári püspök, Prohászka Ottokár tartott beszédeket. Lajos itt tért meg és lett igazi hitvalló kereszténnyé. Közben hozzájutott az "ÉLET" című folyóirathoz. Ebben egy őt nagyon is érdeklő cikket talált, csak azt sajnálta, hogy az írás folytatását tartalmazó következő füzetet nem sikerült megkapnia. Az a munkatársa, aki Prohászka-hoz küldte, ekkor azt javasolta, hogy lépjen be a kongregációba. Ígérte is, hogy ebben segítségére lesz. Aztán teltek a hetek, de a belépésről csak nem esett szó. Végül is kiderült, hogy csak akkor léphet be a kongregációba, ha előbb meggyónik, megáldozik. Így történt, hogy a következő vasárnap Lajos elment a bazilikába és elvégezte a szentgyónását.

Lajos később a kongregációban rendszeres feladatokat kapott. Onnan küldték őt ki a Vakok Intézetébe, majd később a Pestvidéki Fogház börtön pasztorációs részlegébe. A börtön pasztoráció során számos barátságot kötött a rabokkal és közülük többen a szabadulásukat követően is gyakran felkeresték. A terézvárosi vasárnap délutáni gyermekfoglalkoztatásokért a plébánia némi pénzt is fizetett. Ott a vezetők zöme képzett pedagógus volt. Lajos egy Balázs Kálmán nevű barátjával nagy lelkesedéssel fogott munkához. Megnyerő modora, közvetlensége révén hamarosan a gyerekek kedvence lett, és amikor a különböző gyerekcsoportok között vetélkedőre került sor, Lajosék gyerekeikkel messze megelőzték a képzett pedagógusokat.

Amikor Lajos a kongregációban beszámolt a végzett apostoli munkáról. Elsasser páter arra biztatta, hogy ne csak neki beszéljen élményeiről, hanem tartson beszámoló előadásokat az apostolkodásra kijelölt kongreganisták számára is. Ezeknek az előadásoknak a híre eljutott Bartos Sándorhoz is. Ő jó érzéssel rögtön felismerte, hogy a tapasztalatokat milyen jól lehetne kamatoztatni a KIOE-ban is. Ezért került sor Lajos meghívására, s így sikerült őt megnyerni a mozgalom számára. Lajos ebben az időben, albérletben lakott a József utcában Kertész Lászlóval és Kiszt György kongreganistákkal. Hamarosan őket is magával hozta a mozgalomba.

Haklik Lajos ebben az időben harmincöt esztendő volt. Gazdag tapasztalataival, jó humorával, megnyerő modorával nagy csapat fiatal gyűjtött maga köré. Különösen

Angyalföldön volt sikere, ahol a Béke téri plébános segítségével, rengeteg fiattal foglalkozott. Rendszeresen kijárt a Rákospatak körüli Tarnai-rétre, ahol mindig sok fiatal rúgta a rongylabdát. Köztük hamar nagy népszerűsége telt szert, mert ő valódi futball labdát vitt magával. A játék során sok fiattal barátkozott össze. Amikor pedig az időjárás rosszabbra fordult, a csaknem nyolcvanfős csoportját magával vitte az egyházközség helyiségébe. Ott az angyalföldi csoportban történt, hogy a nagy nyomor és munkanélküliség miatt az egyik fiattal, aki nem tudott munkát találni, elzavarták hazuról. Ez a fiú néhány napig ott húzta meg magát az egyesület helyiségében. Ekkor jött az ötlet, hogy a rászorulóknak bentlakásos otthont kellene szervezni. Az ötletet Bartos Sándor is támogatta és a tervhez sikerült megnyernie Vargyas Tivadar plébánost is.

A MÁV azokban a napokban számolta fel az egyik diákotthonát, amely a József körút egyik bérházának a földszintjén működött. Ezt a helyiséget sikerült megszerezni és különböző adományokból a legszükségesebb bútorokkal, ágyneművel, stb. felszerelni. Mindez gyorsan történt és alig néhány hét leforgása után megnyílt a KIOE első "Krisztus Király Tanonc-otthona". Az otthon vezetését Haklik Lajos vette kézbe ezzel ő lett a mozgalom első "hivatásos" munkatársa. A régi kongreganisták irányították a fővárosi és vidéki csoportok szervezését és munkáját. A Mikszáth Kálmán téri központban hetenként rendszeres vezetőségi gyűlés volt, amelyet a gyűlés napjáról péntekesnek neveztek el. A péntekesek közé bekerültek azok a fiatal munkások is, akik vállalták, hogy a hét különböző napjain felkeresik az egyes egyházközségekben működő csoportokat, számukra folyamatos munkatervet készítenek, és minden csoportból kiválogatják azokat a fiatalokat, akik a továbbképzésre leginkább alkalmasak. Az addig csak tengődő mozgalom, hirtelen fejlődésnek indult a csoportok száma egyre növekedett.

KERTÉSZ LÁSZLÓ

Kertész László 1912-ben született Székesfehérváron, egy sok-gyermekes, szegény szabó mester családjában. Mikor visszaemlékezett a gyermekkorára ezt mondta:

Legtávolabbra, talán három éves koromra tudok visszaemlékezni. Nem volt otthon kenyérünk. Dohos kukoricalisztből készült prószát, máltát ettünk. Az öcsém minduntalan kiköpködte. Elképzelhetetlen nagy volt a nyomor.

Amikor elvégezte az iskoláit, tanoncnak szegődött. Két szakma között választhatott. Vagy folytatja édesapja szakmáját és szabó lesz, vagy elmegy faszobrász inasnak. Ő az utóbbit választotta. A munkaadók ebben az időben az inast használták fel mindenféle szolgai munkára. A bevásárlószatyrot a kisinas cipelte haza a piacról, a mesterné asszony után. Ő pelenkázta, ringatta a mester úr csecsemőjét és végzett el mindenféle házimunkát. Az inasok cserébe fizetesként némi élelmet kaptak. László letöltötte a három évet, meg is kapta a szakmunkás bizonyítványt, de utána szélnek eresztették. Budapestre jött munkát keresni. Itt az egyik nagynénjénél lakott bátyjával, Ferencsel együtt. Egy kisüzemben kapott faszobrász munkát, széklábakat faragott tucat számra. Innen egy facsillárkészítőhöz került. Közben bátyjával együtt bekerült a kongregációba. Így aztán, amikor a munkahelyén arra erőltették, hogy lépjen be a szociáldemokrata pártba, megtagadta azt.

A kongregációban találkozott össze Haklik Lajossal és hamarosan az ő munkatársává szegődött. Nagyon eredményes munkát végzett a gyermekcsoportban és elkísérte Lajost a börtönmisszióba is. Jó munkája jutalmául a kongregációban az ünnepélyes fogadalomtételére 1931. március 25.-én került sor. Így ért véget a hosszúra nyúlt jelöltidő, amely alatt László megtanult ministrálni is. Az avatás után továbbra is együtt dolgozott Lajossal. Közösén béreltek albérleti szobát és igen szerényen, nagy takarékoskodva éltek a meglehetősen szerény fizetésükből. Sajnos a jó munka nem tartott sokáig. László munka nélkül maradt és kénytelen volt visszatérni Székesfehérvárra, hogy kitanulja a szabó mesterséget. Ekkor már tagja volt ő is a Krisztus Király KIOE csoportnak és az egyik törzs vezetését is rábízták. Ott a törzs tagjai között barátkozott össze Császár György fiatal órás segéddel. György később belépett a jezsuita rendbe és 1939-ben Kinába került missziós munkára. Ott is maradt és 1997-ben halt meg Taivan szigetén, ahol a jezsuiták kórházában évtizedeken át, haláláig ő vezette a gyógyszerraktárt. Munkatársa volt még Szögi Ferenc, egy talpraesett munkásfiú és Vörös Gyula könyvkötő is. Gyula főleg muzeális értékű könyvek kötésével foglalkozott, nagyszerűen rajzolt és plakátokat készített a KIOE csoport helyiségének díszítésére.

Kertész László a kis csapat sorainak megerősítésére sorra látogatta a fiúk családját és a szülőkkel kötött ismeretséggel még jobban maga mellé állította a törzsben dolgozó fiatalokat.

Kertész László 22 esztendő volt, amikor 1934-ben visszakerült Fehérvárra, a szülői házba. A korábban megismert apostolkodást otthon is folytatta. A székesfehérvári szemináriumban megismerte Mezgár atyát és az ő támogatásával fogott munkához. Címeget kapott a tanonciskolai hitoktatóktól, felkereste a fiatalokat és a helyi Legényegylet házában hamarosan megalakulhatott az első ottani KIOE csoport. A fiatalok szervezése mellett Kertész László megszervezte a helyi kereszténydemokrata szakszervezeti csoportot is, először a szobafestőket, majd a cipészeket. Őket követték az utcaseprők. Fehérváron akkoriban huszonegy ember seperte az utcákat. Kertész László nagyon büszke volt arra, hogy valamennyiüket beszervezte a szakszervezetbe.

Ez alatt nem szűnt meg kapcsolata a budapesti barátaival sem. A budapesti csoport műkedvelő színjátszói betanulták "Az Úr katonái" című színdarabot és ezt később nagy sikerrel Fehérváron is bemutatták. A siker nagy volt, az előadást meg kellett ismételni és azt még Shvoy Lajos püspök is megtekintette.

Mezgár atya a másfél éve otthontevékenykedő Kertész Lászlót megbízta az egyházmegyei szervező titkári feladatokkal. Ő ezt azzal a feltétellel vállalta, hogy csak addig végzi, amíg Budapestről ki nem kéri, mert ekkor már folyamatban volt, hogy Haklik Lajos mellé őt is függetlenített KIOE titkárként alkalmazzák. A fehérvári egyházmegye a KIOE munka erősítésére egy Tubel Gyula nevű fiatal papot küldött Budapestre. Ő volt az, aki elsőként teremtett kapcsolatot a belgiumi JOC mozgalommal, oda ki is látogatott és megbeszéléseket folytatott Cardijn abbéval. Szerette volna a JOC módszereit hazánkban is megvalósítani. Ennek érdekében fontos lett volna valakit kiküldeni Brüsszelbe, de ennek nem voltak meg az anyagi feltételei. Kapóra jött, hogy ezekben a napokban érkezett haza Szilágyi György, aki évekig Brüsszelben élt, ott folytatott egyetemi tanulmányokat. Ott tagja lett az egyik belga bányász JOC csoportnak és a gyakorlatban sajátította el a tudnivalókat. Mikor visszaérkezett, Haklik Lajossal állt munkába. Lajost ő

készítette fel a gyűlések levezetésére. Elkísérte őt az esti gyűlésekre. Ott a háta mögött foglalt helyet és szorgalmasan jegyzetelt, felírt minden jó és hibás tapasztalatot. A gyűlés után aztán kiértékelték a történeteket. Haklik Lajos nemcsak igen hamar elsajátította a JOC módszert, de a maga módján hozzáigazította a sajátos magyar körülményekhez.

CARDIJN TANFOLYAMOT SZERVEZ

1938 januárjában Cardijn egyhetes tájékoztató tanfolyamot szervezett Bécsben a kelet-európai papság részére azzal a céllal, hogy velük megvesse az alapjait az itteni országok JOC szervezeteinek. Kerkai Jenő és Nagy Töhötöm jezsuita teológusok, akik nem sokkal később a KALOT mozgalom szervezői lettek, ez idő tájt a tiroli Innsbruckban tanultak, a Canesianum egyetemen. Engedélyt kértek, hogy részt vehessenek a tájékoztatón. Rajtuk kívül ott volt a KIOE országos elnöke dr. Mészáros János budapesti érseki helynök is. A helynök nagy lelkesedéssel tért haza és a KIOE vezetőit a JOC-kal való kapcsolatok megerősítésére bátorította.

Vajon miről beszélt Cardijn Bécsben? Mivel tudott olyan hatást kelteni? Előadása így hangzott:

JEUNESSE OUVRIERE CHRÉTIENNE (J.O.C.)

Josef Cardijn beszédének rövidített változata, amelyet az 1938. január 3-4.-én Bécsben tartott papi lelkeségi napon mondott.

*Valamennyi papnak, akik életüket a munkásságnak szentelik,
azoknak, akik nekem paptestvéreim!*

Szentatyánk, XII. Pius azt mondta, hogy a JOC-ot annak a Katolikus Akciónak, a leghitelesebb megnyilvánulásának tartja, amely az ő pápaságának vezérgondolata, és legnagyobb feladata.

Kérem, engedjék meg nekem, hogy ezzel a bevezetővel bemutassam Önöknek a JOC néhány alapvető ismertetőjelét, hogy hitelesen felmérhessük, vajon az Önök országa munkásifjúsága állapotának jellemző vonásai azonosak-e az én elképzelésem szerint felvázolt, számos más országban is meglevő helyzettel?

A FIATALOK ÉS AZ IFJÚMUNKÁSOK PROBLÉMÁI

A világ minden országában - évről évre sok ezernyi 12-15 éves korú fiú és leány fejezi be iskolai tanulmányait és kezdi meg a maga munkás életét. Ezekből a fiatalokból, akik tegnap még iskolai tanulók voltak, lesz a holnap munkástársadalma.

Attól a pillanattól kezdve, amikor az iskolából megérkeznek a fizetett munkához, megkezdődnek számukra az élet problémái, nehézségei és veszélyei. Ezek a problémák és nehézségek - ezek a vallási, erkölcsi, szellemi, testi, érzelmi, családi, hivatásbeli, társadalmi és polgári életük szempontjából fennálló veszélyek, amelyek döntő kihatással vannak a munkásfiatalok evilági és örökéletére egyaránt.

És ne felejtjük el, hogy ezek a problémák, kihívások, ezek a nehézségek és ezek a veszélyek nem véletlenül jöttek létre. Nem hibáztathatjuk értük sem a fiatalokat, sem a szülőket, sem bárki mást! A problémák oka a fiatalok életkora és az a környezet, amelyben dolgoznak: azok a körülmények, amelyekről maga az egész munkás

társadalom is függ, amely őket a hatalmában tartja. Az említett problémák, nehézségek és veszélyek mindenütt és folyamatosan körülveszik a fiatalokat és szeretném nyomatékosan hangsúlyozni, döntő hatást gyakorolnak a fiatalokra és így az egész eljövendő munkás társadalomra is.

A NAGY NYOMOR

Meg kell állapítanunk, hogy Belgiumban, Franciaországban az országok többségében, ahol a helyzetet tanulmányozhattuk, kétségbeejtő állapotokat találtunk. A 12-15 év közötti fiatalok széles tömegei olyan vallási, erkölcsi, szellemi és szociális nyomorban élnek, amely szégyene az úgynevezett civilizált társadalmaknak. Ami az állapotuk súlyosságát még csak fokozza az, hogy nagyrészükhöz, úgy az örökéletük, mint a földi életük vesztét is okozzák. Híven tükrözi ezt, az a tőlük oly gyakran elhangzó panasz, amit ezerszer is hallhattam: "mi munkások... és csak munkások vagyunk... nekünk el kell buknunk és egész életünket halálos bűn állapotában kell leélnünk."

Szeretném kihangsúlyozni, nincs jogunk, hogy elítéljük őket! Könnyen lehet, hogy mi, az ő helyükben még mélyebbre csúsztunk volna. Legtöbbjük azért bukott el, mert magukra hagyták őket, mert egyedül maradtak a világban, mert tehetetlenek, önmagukban, erkölcsileg képtelenek megállni és segítség nélkül nem tudnak feltápáskodni.

MIT MOND ERRŐL A HITÜNK ?

Mi azt valljuk és ez hitünk egyik elsődleges alapigazsága (dogmája), hogy ezeket a fiatalokat, valamennyiüket az Isten egy csodálatos isteni életre alkotta és hívta meg és ebben van földi és örök életük egyetlen és legfőbb célja : „Mert ők nem igavonó barmok, sem nem gépek, vagy rabszolgák, hanem Isten gyermekei, az Isten munkatársai, az Isten örökösei.”

Ez az isteni elrendeltségük pedig nem a halál után, hanem már itt az evilági élet minden formájában kezdődik és egyre növekszik, fejlődik és erősödik: ma ez a munkásifjú egy munkáscsalád tagja, holnap jegyes és már házasember. Tehát egy új munkáscsalád megalapozója, édesapja és édesanyja az újonnan kiválasztottnak, akik új tagjai lesznek Krisztus titokzatos testének, ők azok, akik valamennyien meghívást kaptak az életszentségre, hogy apostolokká, netán pappá, vagy szerzetessé váljanak. Nekik valamennyiüknek már itt a földön a munkahelyeiken, a családi, érzelmi és hivatásbeli életük mindennapjaiban személyes apostolokká kell válniuk. Senki más által el nem végezhető apostolkodás az ő feladatuk, amelyre az egyháznak, az üdvösségre vezető küldetése beteljesítéséhez múlhatatlanul szüksége van.

A SZÉGYENTELJES ELLENTMONDÁS

Itt van a végzetes és szégyenteljes ellentmondás! A hitigazság és a mindennapi élet közötti, áthidalhatatlan ellentét. Egyik oldalt láthatjuk azt az isteni elhivatottságot, amely munkásifjú életükben és életük által valósul meg, a másik oldalon pedig azokat az életkörülményeket, amelyek ennek az isteni hivatásnak a megvalósulását teljesen lehetetlenné teszik.

Szeretném nagyon kihangsúlyozni, hogy ez az ellentmondás - és ez ma már senki előtt nem lehet kétséges - távolítja el a munkásifjúságot az egyháztól, amely holnap

majd a munkás társadalmat fogja alkotni. Ez az, ami a munkásifjúságot odatereli a kommunizmus, az újpogányság (a náciizmus) és az istentelenség karjaiba.

KIVÜLRŐL NE VÁRJUNK MEGOLDÁST!

A JOC-nak meggyőződése, alapigazság az, hogy ezt a végzetes ellentmondást csak maguk a fiatalok oldhatják fel, s ezt rajtuk kívül más senki el nem tüntetheti! Igaz ők ma még áldozatok, de holnap győztesek lesznek. Ha vállt-vállhoz vetve küzdenek, akkor képesek lesznek, hogy maguk változtassanak sorsukon.

Saját üdvösségük elnyerésében senki nem helyettesítheti őket, de ugyanúgy a lelki, erkölcsi, szellemi, hivatásbeli és polgári életükben sem. Nem állhat ki helyettük sem szülő, sem tanár, sem munkaadó, se kormány, se pap, se püspök, de még maga a pápa sem. Nincs a világon senki, aki ezeket a problémáikat helyettük megoldhatná.

Való igaz, senki nem helyettesítheti őket, de segíteni mindenkinek kötelessége, egyháznak, államnak, munkaadónak, iskolának és szülőnek egyaránt. Mindenkinek részt kell vállalnia, hogy ezek az akadályok eltűnjenek és megvalósulhasson a fiatalok boldog evilági és örökélete.

MI A HATÁSOS MEGOLDÁS !

Csupán egyetlen hatásos megoldás van. Az isteni Gondviselés a teremtésnél és a megváltásnál ezt a két lehetőséget választotta és ezt hirdeti XI. Pius pápa is, amikor ezt mondja: "A munkásfiatalok első és közvetlen apostolai, maguk a munkásfiatalok legyenek!"

A súlyos probléma megoldásához tehát, olyan ifjúsági szervezetet van szükség, amely elzártaságukból, elhagyatottságukból és a maguk tehetetlenségéből kiemelni képes őket. Szervezet, amely összegyűjti, alakítja, támogatja és képviseli őket. Olyan szervezet, amely újraevangelizálja életüket, környezetüket az egész munkásifjúságot, hogy képessé legyenek betölteni isteni hivatásukat, az Isten elvárásainak megfelelően.

Hangsúlyozni kell azonban, hogy ezt a célt egy akármilyen szervezet, akármilyen eszközökkel el nem érheti, csak az olyan, amelyben a fiatalok egymás között, egymással, egymásért dolgoznak, amelyben azért támogatják egymást, hogy életük krisztusibb legyen és ilyenné váljon társaik, valamennyi fiatal élete.

A MEGFELELŐ SZERVEZET

Ennek a szervezetnek hármas feladatot kell betöltenie. Egyszerre kell lennie:

- A világi apostolkodás iskolájának, amely életükben, környezetükben és a fiatalok tömegében tevékeny.
- A világi apostolkodás szolgálatának, amely életüket, környezetüket és a fiatalok tömegét szolgálja.
- A világi apostolkodást megtestesítő szervezetnek, amely egybefogja életüket, környezetüket és a fiatalok tömegeit.

ISKOLA

A JOC maga az élet iskolája, ahol a fiatalok megtanulnak látni-ítélni-cselekedni. Ez az ahol a fiatalok ráébrednek munkás életük apostoli értékeire. Életük minden vonatkozásában, annak minden helyzetében felismerik, a krisztusi értékeket: akár

odahaza, vagy út közben, amikor a munkába mennek, az ebédszünetben, a szabadidejükben, az eljegyzésükben, a házasságukban, egy szóval mindenütt és mindenkor!

Ez nem elméleti, hanem valóban gyakorlati életiskola, ahol maguk alkotnak önmaguknak tiszta képet, ahol maguk képezik önmagukat. Olyan iskola ez, amely a természeténél fogva aktív, tevékeny, terveket megvalósító iskola, ahol a megbeszélések, a cselekedetek új, szociális érzést, gondolkodásmódot és magatartást alakítanak ki bennük. Hatásosabb ez mindenféle tanfolyamnál, előadásoknál, ahol a hallgatóság csak passzív hallgató. Olyan iskola, amely feltárja számukra egyszerű munkáséletük nagyszerűségét, felmagasztalja őket, felébreszti hivatástudatukat, meggyőződést és jellemet ajándékoz nekik, egész lelküket keresztény-apostoli küldetéssel és sugárzó büszkeséggel tölti meg.

Ez az iskola a munkásfiatalokból világi, apostoli munkatársakat nevel, akik aztán tevékenységükkel, eredményes munkájukkal mindenkit bámulatba ejtenek.

SZOLGÁLAT

Kézzelfogható, gyakorlati és módszeres szolgálat, amely számukra, ifjúi életük minden szükségében segítséget nyújt, támogatja őket és mellettük áll.

Olyan szolgálat, amely jelen van életük minden területén, szellemi, erkölcsi, lelkiismereti, hivatásbeli gondjaikban és az okosan eltöltött szabadidejükben is.

ÉRDEKKÉPVISELETI SZERVEZET

Olyan látványos és hatásos szervezet, amely a dolgozó ifjúság nevében eljár, kérelmez, tájékoztatja a közvéleményt, harcol azoknak a törvényeknek és egyéb feltételeknek a megvalósításáért, amelyek szükségesek a fiatalok felemelkedéséhez.

Ennek a szervezetnek hatással, erővel, befolyással, tekintéllyel és a tőle elvárt teljesítőképesseggel kell rendelkeznie, amely a következőkre alapozódnak:

ÖNÁLLÓSÁG

Legyen önálló: tehát maguk a fiatalok vezessék, ők terjesszék, építsék, valósítsák meg, tartsák fenn. Helyi, körzeti és országos viszonylatban ez az ő mozgalmuk, amely mindenért, ami ott, velük történik kellő felelőséget visel. Szabad és önkéntes szervezet, amelyet nem erőltet rájuk sem az állam, sem az egyház, mert minél inkább az övék, alkalmazkodik a fiatalokhoz, annál inkább fejezi ki elvárásait, törekvéseit, védelmezi és alakítja őket, ezzel is egyre nagyobb erőt kölcsönözve az egyháznak, a hazának és a munkás társadalomnak.

EGYSÉG

Az országon belül egységes szervezet, egy a vezetése, az élete és a működése, hogy képes legyen megoldani a fiatalok gondjait és kielégíthesse elvárásait. Egységes és fegyelmezett, amely az országon belül magába foglal minden csoportot, ezek az országos központtal szoros, de szabadon vállalt egységben tevékenykednek, mivel annak ki kell terjednie a fiatalok életének minden síkjára, legyen az akár személyes, családi, hivatásbeli, szabadidőbeli, társadalmi, állampolgári vonatkozású. Nekik ezekben az ügyekben, országos viszonylatban, egységesen kell fellépniük, a lehető

legmegfelelőbben alkalmazkodva a helyi körülményekhez, szokásokhoz, intézményekhez.

NEMZETKÖZI

Bár nemzeti mozgalom, lélekben és törekvéseiben bele kell kapcsolódnia az egész világot átölelő JOC szervezetébe, a többi országok testvér szervezeteivel, a katolikus munkásifjúság apostolkodása népes tábora tagjaként. Ez a mozgalom arra törekszik, hogy az új ifjúságot minden tévedés, minden veszély ellenére a maga céljaihoz egy új világ megteremtésére megnyerje.

EGYHÁZI JELLEGE

A szervezetnek egyházasnak kell lennie nyilvános és hivatalos intézményként, a püspökök megbízásából részt vesz az egyház apostoli munkájában és minden tekintetben a vezetése, ellenőrzése alatt áll és annak bizalmát élvez.

A munkásifjúságnak ez a szervezete nem politikai, sem pedig valamiféle különleges, vagy egyéni célokért alakult. Az Actio Catholica világi apostolkodásának olyan szervezete, amely a munkás fiatalok gondjaival foglalkozik, a dolgozó fiatalság igényeihez alkalmazkodik, tehát az Actio Catholica tökéletes és hiteles szerve. Ez a mozgalom az a JOC, amely valamennyi olyan országban, ahol a helyi püspöki kar erre módot ad, létre jönni és tevékenykedni akar.

TÖMEGEK ÉS KIVÁLASZTOTTAK

A JOC a maga megfogalmazása szerint, célja, összetétele és módszere tekintetében tömegmozgalom. A tömegeket befolyásolni, megnyerni, a tömegek életét megváltoztatni, a tömegek környezetét újrevangelizálni, a tömegek elvárásait megvalósítani akarja.

A JOC a tömegben, a munkások között akar tevékenykedni. Tehát nem áll távol a tömegektől, közte és a tömegek között nincsen elválasztó fal. Nem tartja magát távol a tömegtől és azt nem gyökérteleníti el és nem képezi a kiválasztottak belső, zárt körét a tömegen belül. Nem tevékenykedik elzárt helyiségekben, mesterséges környezetben, sem elefántcsonttornyokban...

Az élet, a környezet, és a tömegek - számára ez a három határkő szabja meg működése területét.

A kiválasztottak

Jóllehet a JOC tömegszervezet, ugyanakkor a kiválasztottak szervezete, az elitnek is, iskolája a vezetőknek, az újraevangelizálóknak és minden más elkötelezetteknek. Olyan teljes és tökéletes iskolája a dolgozó ifjúságnak, amely a legmagasabb lelki, szellemi, erkölcsi, szociális és politikai képzettséget nyújtja nekik.

A tömegek között terjeszteni az evangélium örömhírét, a keresztyényi értékeket nehéz és veszélyes vállalkozás. A sikert csak az alapos és lankadatlan nevelés hozhatja meg, amely képes ellenállni minden kísértésnek, csábításnak, gúnynak, üldözésnek, de leginkább a sikertelenségnek és csalódásnak.

Szeretném hangsúlyosan kiemelni, ez a kiválasztottság nem lehetséges a tömegeken kívül, nem lehet attól távol, nem lehet számára idegen.

Nem! Élesztőnek kell lennie a tésztában, sónak a kenyérben, nem mellette, nem távol tőle, hanem benne és közte.

Élesztő a tésztában: amely azt átalakítja, emeli és üdvözíti.

A kiválasztottak a tömegből jönnek, ott vannak a tömegben, annak színvonalát hordozzák, abban dolgoznak, benne működnek és vele küzdenek.

A JOC legfőbb feladata, hogy a vezetők iskolájává válják. Az egész szervezetének, minden működésének, minden intézményének, minden összejöveteleének, minden tevékenységének a vezetők, a kiválasztottak képzését kell szolgálnia, mint helyi, megyei és országos nagy iskola. A mozgalom minden intézménye és kiadványa egyetlen célt szolgál, új, fiatal munkásvezetőket akar képezni.

Ez a vezetőképzéshez sajátos módszerrel történik:

- *Helyi szinten:* a tanulmányi körökben, bizottsági összejöveteleik révén.
- *Megyei szinten:* a megyei tanácsok révén, a tanulmányi napokon, lelkinapokon és lelki gyakorlatokon.
- *Országos szinten:* az országos tanács, az országos bizottság által szervezett tanulmányi hetek keretében.

Ők a felelősök, a vezetők, az aktivisták, az apostolok, de nem azon képességeik révén, hogy hogyan tudnak beszélni, milyen tisztséget töltenek be távol a tömegektől és az élettől, hanem sokkal inkább a gondolkodásmódjuktól, jó szívüktől, magatartásuktól attól, hogy hogyan dolgoznak és élnek társaik között.

Ezek a kiválasztottak a JOC igazi vezetői, rajtuk nyugszik minden felelősség. Az általuk felmutatott értékek adják a mozgalom valós értékét úgy az egyes szervezeteknek, mint az egész országos mozgalomnak.

- Környezetükben ők irányítják a különböző életkorú csoportoknak és szolgálatoknak.
- Ők irányítják a 20-25 éveseket, a 17-20 éveseket éppen úgy, mint a 14-17 éveseket is.
- Felelős vezető a gyárakban, a hivatalokban, a laktanyákban és a lakóhelyeken, az egyházközségekben tevékenykedő csoportoknak.
- Ők árusítják a mozgalom újságját, ők szervezőik a szakszervezeti propagandát, ők intézik a pénzügyeket és szervezik a szabadidős rendezvényeket.

A jocista apostolkodás elengedhetetlen feltétele, hogy a vezetők kellő képzettséggel rendelkezzenek. Nevelésük azonban nem történhet távol a tömegektől, nem nevelődhetnek üvegházakban, hanem csakis a mozgalommal, a mozgalomban: a tanulmányi körökben, a csoportok gyűlésein, az országos értekezleteken, a tanulmányi heteken, valamint a kongresszusokon, a JOC országos rendezvényein, amelyeket különös összetartozás, nagyfokú barátság és lelkes küzdelemkészség jellemez.

A MOZGALOMBAN MI A FELADATUK A PAPOKNAK ?

A JOC-ban a pap, nem irányító, nem vezető és nem világi apostol. Nem pótolhatja a világi vezetőket, sem a tanulmányi körben tevékenykedők munkáját.

Ez a megállapítás igen fontos, egyik feltétele az igazi Actio Catholicanak. Gyakran emlegetjük "A gyárak kapuin, az intézmények bejáratánál ott áll a felirat:

Belépni tilos! Ide pap be nem juthat! Itt csak a világiak lehetnek az apostolok, az újraevangelizálók, a hitlejlesztők.

Az egyháznak soha nem lesznek világi apostolai, soha nem fogja visszanyerni a tömegeket, ha az Actio Catholica szervezetei nem fognak elegendő világi vezetőket, munkatársakat, apostolt képezni.

Ezért nem a papoké a kizárólagos felelősség, a kezdeményezés, a tekintély. Különben nem lenne a mozgalom valóban Actio Catholica.

A pap elsőrendű feladata a lelki képzés, lelki vezetés, vagyis a csoportok a vallásos tevékenységének irányítása. A JOC működésének valamennyi fokán a pap a hierarchia képviselője. Ő az, aki valamennyi kezdeményezésnek, tevékenységnek biztosítja az Actio Catholica jellegét és szellemét. Ezért ő felelős, ő gondoskodik hogy a mozgalom megfeleljen a hierarchia igényeinek. Mint pap arra van hivatva, hogy elmélyítse a tagság vallásos hitét. Ő a letéteményese Krisztus személyének, kegyelmének, tanításának. Valamennyi jogista pap egyetért abban, hogy ők a JOC-tól rendkívül sokat kaptak, sőt sokan bevallották, hogy a JOC egész papiéletüket gyökerében átalakította.

A JOC FORRADALMA

A JOC a fiatalokban mérhetetlen értékeket és lelki gazdagságot fedezett fel. Ezeknek megjelenítése és helyes irányba terelése a JOC forradalom lényege. Amikor fiatalokat lelkük mélyéig áthatja a JOC által megfogalmazott új felfogás a munkáról, a szerelemről, a családról, az életről, akkor valósul meg az igazi forradalom. Ekkor értik meg apostolkodásuk fontosságát és ezzel gyökerében megváltozik lelkiségük és mindennapi életük is. Ők lesznek az új fiatalok, az új jegyesek, az új házasok, új tűzhelyek, új családok, új munkahelyek. Az a jótékony hatás, amit a JOC terjeszt, mindent megváltoztat és túlszárnyalja a legmerészebb elképzeléseket is.

KORUNK VESZÉLYEI

Korunk legveszélyesebb jelenségei, a kommunizmus, a nemzeti pogányság (a náciizmus) és az élvezethajhászó materializmus. Ezek ellen küzdeni csak úgy lehet, hogy az életnek megjelöljük az isteni hivatását. Újraevangelizálással kell az emberek szívébe bevinni az új egyházképet, az apostolkodás lényegét és mindazt, ami a természetfölötti síkon létezik. Itt nem szavakra, frázisokra van szükség. Cselekedni kell! Ki kell építeni azt a pozitív, értékteremtő kereszténységet, amely közös nevezőre hozza és gyökeréig áthatja az egyént, a családot, a társadalmat, a nemzetet és a nemzetközi életet. Korunk minden tévtanával szemben ez a leghatásosabb ellenmérleg. Ez az Actio Catholica valódi hajtóereje.

AZ ÚJ VILÁG

Ezekben a történelmi órákban, amikor két világnézet, a történelem tragikus párbajában összeecsapni készül, mekkora boldogság, milyen nagy reménység, hogy láthatjuk, megérthetjük milyen, az egész világot átölelő frontot nyit világszerte tevékenységével a JOC.

Ez a kor az álmessiasok kora: szélsőséges, elvakult és könnyen üldözésekre is hajlamos. Adja Isten, hogy az elkövetkező évek ne hozzanak tragikus

megrázkódtatásokat, megpróbáltatásokat. Bárhogyan is alakuljon a jövő, a JOC készen áll, hogy betöltse azt a feladatot, amelyet a Gondviselés reáruházott.

Segítsen bennünket az Isten, hogy Szentatyánk és püspökeink támogatásával új munkásifjúságot nevelhessünk, akik majd a szeretet és az irgalmasság hírnökeiként új világot építenek az örökkévalóság ura, a Munkás Krisztus vezetésével.

Cardijn 1936-ban, Bécsben elhangzott, mélyen átélt, lelkesítő szavai még ötven egynéhány év távolából is hatnak. Mennyire igazat mondott! Milyen forradalmi új volt mindez akkor és az ma is! A mozgalom azokban az esztendőkből, főleg Belgiumban, Franciaországban, Hollandiában, Svájcban, Spanyolországban, Portugáliában, Kanadában, az afrikai, francia gyarmati országokban és Belga-Kongóban tevékenykedett. 1935. augusztus 25.-én tartották az első nagy gyűlésüket a brüsszeli Heysel stadionban. Hatvan vasúti szerelvény szállította a résztvevőket, 85.000 fiatal jött össze Cardijn szavára. Két esztendővel később a franciák szervezete ünnepelte tízéves fennállását. Az ünnepség Párizsban, a Parc de Princes stadionban volt, ahol közel százezren gyűltek össze. A háború föld alá kényszerítette a mozgalmat, amely ekkor a mártírok tucatjait nevelte. Maga Cardijn is a GESTAPO börtönében raboskodott.

Alig ért véget a háború, Cardijn azonnal munkához látott. 1946 és 1967 között számos alkalommal beutazta az egész földet. Eljutott a legtávolabbi országokba, járt Japánban, Újzélandban, Ausztráliában és Délamerikában. Az öt földrészre kiterjedt mozgalom zászlaja alá odagyűlt valamennyi földrész ifjúsága. 1947 nyarán Cardijn újabb seregszemlére hívta a fiatalokat. A kanadai Montreálban ekkor volt az újabb, nagy világtalálkozó. Cardijn életének legnagyobb sikerét a II. Vatikáni zsinaton aratta. Ott fogalmazta meg, 1964-ben az "Apostolicam actuositatem" zsinati határozatot. Ezt követően VI. Pál 1965-ben bíborossá nevezte ki. Cardijn, a munkásifjúság papja, nehezen szánta rá magát, hogy ezt a címet elfogadja. 1967. július 24.-én, 85 éves korában, Brüsszelben érte őt a halál.

Cardijn 1936. januári próbálkozása, a mozgalom keleteurópai elterjesztésére nem a legszerencsésebb időpontban került sorra, hiszen röviddel a bécsi tájékoztató után a hitleri csapatok végrehajtották az Anschluss-t, vagyis erőszakkal Németországhoz csatolták Ausztriát. Az egyház tevékenysége a nemzeti szocialista Németország terjeszkedése folytán korlátozódott. Így a május 24.-én, Budapesten megnyílt Eucharisztikus Világkongresszuson, ahol egész Európából 15 bíboros, 52 érsek és 210 püspök vett részt, egyetlen németországi főpap nem vehetett részt. Többé már gondolni sem lehetett arra, hogy a JOC elterjedhet a középkelet-európai országokban. Nem szerveződhetett Ausztriában, Csehszlovákiában, Romániában és Jugoszláviában már csak ott alakulhattak csoportjai, amely területeket, mint magyarok által lakott országrészeket a müncheni, majd a bécsi döntés, illetve a Jugoszlávia elleni hadjárat során, korábbi magyar területekként visszakaphattunk.

Az akkori politikai helyzetben Magyarország részleges függetlenséget élvezett, ami azt jelentette, hogy belső ügyeinknek csak meghatározott területeibe szóltak bele a német szövetségesek. Így az egyház világi szervezeteinek tevékenységét az állam engedélyezte, a katolikus püspöki kar pedig felügyelte és a maga módján támogatta őket. Korlátozásokat csak akkor és olyan téren alkalmaztak, amikor a hadigazdálkodás

miatt korlátozták a sajtóban felhasználható papír mennyiségét és csökkentették a megjelenő újságok, folyóiratok oldalszámát. Ennek a különleges helyzetnek köszönhetően a harmincas évek derekán szárbaszökkenő munkásifjú mozgalom elterjedhetett szerte az országban. Munkájának ilyen vonatkozásban nem volt semmi törvényi akadálya.

A hivatalos államhatalom nem csupán engedélyezte a működésünket, de beadványainkat, amelyekkel a munkásifjúság általános szociális helyzetének javítását szorgalmaztuk (a tanonc-fizetések törvényes rögzítése, rendszeres évi szabadság megállapítása és törvényes előírása, az ifjúság utazási kedvezményei, a tanoncokkal való bánásmód, a szerződéssel kapcsolatos kötelezettségek, a tanulásiidő, a szakiskolai képzés, stb.) úgy a parlament, mint az illetékes minisztériumok átvették és azokat napirendre tűzték. A parlamentben tájékoztatták a képviselőket a mozgalmunk munkájáról, elvárásairól és ezek ismeretében került sor beadványaink elbírálására.

A mozgalom nem kívánt elfogadni semmiféle állami támogatást, mert teljes függetlenségre törekedett. Természetesen később, amikor egyre növekedett a tanoncinternátusaink száma, azok létesítéséhez, berendezéséhez elfogadtunk önkormányzati támogatást is.

Itt szeretném még egyszer hangsúlyozni, hogy voltak olyan katolikus szervezetek, amelyek az államtól rendszeres pénzbeli támogatásban részesültek. A KIOE vezetősége azonban határozottan elutasított minden ilyen felkínálást, annak ellenére, hogy munkánk során számos akadályba ütköztünk, éppen a legszükségesebb anyagiak hiánya miatt. A fennmaradásunkat biztosító pénzalapot részben a Magyar Katolikus Püspöki Kar támogatása révén, részben baráti köreink adományaiból és a tagság által befizetett tagdíjainkból fedeztük. A mozgalom számára a budapesti közlekedési vállalat évente bizonyos számú menetjegyet biztosított. Az államvasúttól pedig két állandó jellegű szabadjegyet, illetve évente kétszáz darab, alkalmanként kiadott 50%-os mérsékelt árú vasúti jegyet kaptunk.

LÁSS - ITÉLJ - CSELEKEDJ!

A JOC-kal kapcsolatosan néhány szóval már említésre került annak sajátos munkamódszere, amelynek átvételére és a magunk sajátos körülményeihez hozzáigazítva, annak az alkalmazására törekedtünk. A módszer talán éppen ebben a hármasszóban "LÁSS-ITÉLJ-CSELEKEDJ" fejezhető ki a legtömörebben.

A mozgalom célkitűzéseinek legfontosabbja a munkásság újraevangelizálása volt. Ma, a zsinatot követően már az egész világban elterjedt dolog a világiak apostolkodásának szervezése. Azokban az években mindez teljesen újszerű és ezért ismeretlen is volt. Ezért sokan, akik a változtatást kívánták, lelkesedtek érte, míg mások, akik idegenkedtek tőle, fenntartásaikat hangoztatva tiltakoztak ellene.

Nekünk az volt a véleményünk, amit Cardijn is kiemelt, hogy az evangéliumi értékeket csak a munkásfiatalok képesek elvinni a munkavilágába. Hiszen oda az egyház papjai soha be nem léphetnek. Itt kell megemlíteni, hogy amikor 1951-ben sorkerült a szerzetesrendek feloszlására, amikor a szemináriumok szétverését követően számos világi papot is eltiltottak hivatása gyakorlásától, azok bekerültek a gyárakba és a bányauzemekbe. Ennek a kényszerítésnek, minden visszássága ellenére is, volt számos kedvező oldala. Sokan, akik életükben soha nem voltak személyes kapcsolatban papokkal, most közlőre ismerhették meg őket. De megfordítva is hasznos

volt, mert maguk a papok is örömmel tapasztalhatták meg, hogy a munkások milyen nyíltak, segítőkészek.

Maga az újraevangelizálás folyamata igen hosszadalmas, kényes folyamat, amit csak szeretettel és türelemmel lehet végezni. Nagyon alapos helyismeret, emberismeret és mindenekelőtt személyes, bensőséges kapcsolat szükséges hozzá. Azok a munkásfiatalok, akiket erre a munkára felkészít és elküld az egyház, tudják leghatásosabban képviselni Krisztus ügyét társaik, munkatársaik között. Nekik ott a munkahelyükön naponta kell megélniük katolikus hitüket és példaadó magatartással megélni a keresztény értékeket (becsület, hűség, önzetlenség, szorgalom, igazmondás, tiszta beszéd, erkölcsös élet, tiszta szerelem, tiszta házasság, tartózkodás a káros szenvedélyektől, dohánytól, italtól, stb.) társaik számára is hitelessé tudják tenni.

A felkészítés és a problémák megvitatásának első helye a tanulmányi kör, amelynek munkájában olyan fiatalok vesznek részt, akik ezt az apostoli küldetést felvállalják.

A tanulmányi kör tagjai hetenként egyszer összejönnek és a központból kiadott feladatot alaposan átbeszélnek, megvitatják. Hogyan is folyik le egy ilyen gyűlés? A kör tagjai valamennyien a helyi KIOE csoport tagjai közül kerülnek ki. Vezetőjük, a tanulmányi kör munkájának irányítója egy tőlük néhány évvel idősebb, tapasztalt tag. Éppen a nagymértékű paphiány miatt legtöbbször a munkába pap nem igen kapcsolódik be. Mégis az egyház tanításának hiteles továbbadása megkívánja, hogy minden vitás kérdésben kikérjük az ő véleményüket is. Az országos központ havonta készíti elő a munka anyagát és igyekszik azt a havonta kiadott eligazítás-füzetben a legteljesebb alapossággal, mindenekelőtt a megfelelő rákérdezésekkel kimunkálni.

A gyűléseken mindig két témakör problémái kerülnek megvitatásra. Az egyik, a gyűlés első részének anyaga, a lelkiismereti kérdések. Míg a másik gyakorlati, részben önnevelő és a munkásifjúság életével szoros összefüggésben levő kérdésekkel foglalkozik.

A felvetett lelki kérdést először a kör vezetője ismerteti, de csupán néhány legszükségesebb, ismertető szót mond, mert az összeövetel megbeszélés jellege szükségessé teszi, hogy a témát maguk a munkásfiatalok ismertessék, ki-ki a maga tapasztalata szerint.

Ezt szolgálja a jelszó első tagja, a "lás". Itt ki-ki elmondja, hogy ő maga hogyan látja azt a maga közvetlen környezetében, otthon a családban, a műhelyben, az iskolában és a baráti körben.

A tapasztalt jelenségek ismertetését követi a jelszó második része, az "ítélj". A fiatalok itt elmondják véleményüket a hallottakról. Megítélik melyik a jó és melyik a helytelen tapasztalat. Melyik miért jó, illetve helytelen.

Végül sor kerül a harmadik jelszóra, következik a "cselekedj". Itt ki-ki elmondja, mit kellene tenni a helytelen gyakorlat meg-szüntetésére, megváltoztatására. Itt gyakorlati ötletek, javaslatok hangzanak el.

A gyűlés részvevői a következő héten a maguk környezetében az elhangzott ötletek felhasználásával beszélgetést kezdeményeznek környezetükben és megkísérlik meggyőzni a helytelen gyakorlatot követő társaikat. Igyekeznek megnyerni őket a keresztényi álláspont elfogadására. Ezekről a beszélgetésekről rövid, írásos jelentés is készül. A jelentés nem tartalmaz neveket, hiszen nem a személy, hanem az eset hiteles leírása a fontos és az a mód, ahogyan sikerült megváltoztatni valakinek a magatartását,

véleményét. A központ számára rendkívül fontos ezeknek a megfigyeléseknek a begyűjtése. Ott ugyanis módszeres munkával évről évre éppen a megfelelő kérdések felvetésével tanulmányozzák a fiatalok lelki és gyakorlati életével kapcsolatos problémákat, az eredményes közbelépés megtalálásával pedig előkerülő, valamennyi lehetséges megoldást össze lehet gyűjteni. Sehol nincs olyan közvéleménykutató, vagy statisztikai hivatal, amelyik ilyen pontos, eleven képet tudna adni a munkásfiatalok életének legégetőbb problémáiról és azok megoldásáról, hiszen itt a megoldás mindig olyan természetű, amelyhez nincsen szükség semmiféle törvényi, hatósági, vagy egyéb segítségre, hanem a fiatalok a maguk módján, a maguk körében és önmaguk alakítják környezetüket és juttatják érvényre a keresztényi értékeket.

A gyűlés második részében hasonló módszert alkalmazva, folytatják egy gyakorlati probléma, egy-egy élethelyzet kiértékelését, a változtatás, a jobbítás lehetőségének kiderítését, a gyakorlati segítségnyújtást, a változtatás módjának megkeresését.

A módszer hasznosságának igazolására csupán egyetlen esetet említünk meg. 1947-ben Mindszenty bíboros névnapján valami szerény ajándékkal készültünk őt meglepni. Nem volt semmi, amit adhattunk volna, ezért úgy döntöttünk, hogy a megfigyeléseinkből a hatszáz leghatásosabbat egy könyvbe gyűjtve átadjuk neki. Néhányan ellenezték a tervet, arra gondolva, az országos ügyek úgy lekötik, hogy ilyen olvasmányra nincsen ideje. Aztán a gyűjteményt mégis csak odaadtuk. Néhány hónap elteltével, látogatást tett az egyik internátusunkban és ekkor ő maga hozta elő a megfigyeléseink fontosságát. Elmondta, hogy a fárasztó munkanapok végén, felüdülésként olvasta a megfigyeléseket. Lebilincselő és érdekes olvasmánynak tartotta. Kiemelte, ha pénze lenne rá, akkor kinyomattatná és odaadná valamennyi papjának. Ennél jobb példatárat, az életből merített esetet sehol nem találni. Ezekből lehetne legkönnyebben felkészülni a prédikációkra.

Szeretnék még valamit kiemelni. Az első tanulmányi körök munkába állásakor, a Szent István Társulat, a Szentírás népszerűsítése érdekében zsebkönyv alakban kiadta az Újszövetségi Szentírást, mindössze egy pengős áron. Ez akkor egy szakmunkás két-három órai órabérének felelt meg. A tanulmányköreink tagsága ezt használta. A megbeszélések elején mindig ezt olvasták és az olvasott részek mindig szoros összefüggésben álltak a megbeszélések lelki témájával.

1942 és 1943-ban kétszer is kiadásra került Kertész László ismertető könyvecskéje, amely az "U-VITAMIN" címet viselte és aprólékosan tárgyalta a tanulmányi körök munkáját, egyszerű eszközökkel mutatva be a világi apostolkodás módját.

Ugyancsak 1944-ben jelent meg a Munkásifjú Könyvtár 12. kiadványaként a "TARTS VELÜNK!" című füzet, amely részletes ismertetést ad mindazoknak a fiataloknak, akik részt kívánnak venni a mozgalom életében

Az utolsó, a háború alatti kiadásként jelent meg 1944 tavaszán Cardijn füzete "*MI A JOC?*" Ez szószerint azt a beszédet tartalmazza, amit a fent idézett bécsi ismertetőn elmondott.

A MOZGALOM FOKOZATOS NÖVEKEDÉSE A HARMINCAS ÉVEKBEN.

A budapesti csoportjaink zöme a JOC módszerének segítségével került megszervezésre, de voltak olyanok is, amelyek létrejöttüket egy-egy lelkes hittanárnak, vagy tanonciskolai tanárnak köszönhették. Ilyen volt például a belvárosi csoport, amelyet még 1932-ben Szelényi Ferenc tanító alapított a belvárosi egyházközség keretén belül. Az egyesület a "Belvárosi Keresztény Ifjúsági Egyesület" nevet viselte és a plébános segítségével először a Cukor utcai iskolában működött. Később innen kerültek át a Caritas konyhája melletti helyiségbe, a Petőfi térre, aztán a végleges helyük az Irányi utcai EMSZO otthonában volt.

A csoport 1934-ben ismerkedett meg a KIOE-val és akkor csatlakoztak oda. 1937-ben ünnepelték fennállásuk ötödik évfordulóját. Ebből az alkalomból nyomtatott beszámoló jelentésben mondták el az öt esztendő minden fontosabb eseményét. Itt olvashattunk a tanoncérdekvédelmi tevékenységükről. Hányszor jártak el a kizsákmányolt, embertelen körülmények között dolgoztatott inasgyerekek érdekében. Hogyan segítették e fiatalok szakmai képzését, szerveztek nyelvi tanfolyamot, rávezették a fiatalokat, azokra az értékekre, amelyek a becsülettel végzett munkában rejlenek. Könyvtárat létesítettek és gondoskodtak, hogy az olvasás mellett a tagság rendszeresen járjon színházba is. A tagság lelki nevelését szolgálták az évenként két-három alkalommal sorra kerülő, manrézai lelkigyakorlatok. 1933-tól pedig rendszeresen résztvettek a minden nyáron ismétlődő KIOE táborokon.

A KIOE, amint létszáma gyarapodásnak indult, nyaranként rendszeresen táborba vitte a fiatalokat. Nagy segítséget kaptak ehhez a jezsuiták cserkészcsapatától. Amikor a cserkészek táborozása végetért, nem bontottak tábort, hanem a sátrakat átengedték a munkásfiataloknak. Az első táborok két helyen szerveződtek, előbb Zebegényben, majd később Nógrád-Magyarkúton.

Az első zebegényi tábor vezetésére, kellő ismeretekkel rendelkező vezető hiányában egy fiatal teológusra bízta, aki nyári szabadságra érkezett haza Innsbruckból, a jezsuiták vezette Canisianum egyetemről. Az ifjú teológus, aki eredetileg a Societas Verbi Divini (Isteni Ige Társaság), misszionárius rend tagja akart lenni, édesanyja könyörgésére változtatott a tervén. Az édesanya azzal érvelt, nem kell távoli földrészekre menni téríteni addig, amíg van bőven kikkel foglalkozni idehaza is. Rokonai József így nyert felvételt a Váci Egyházmegyébe és került teológiai tanulmányai során Innsbruckba. Rokonai József már kisiskolás korában lelkes cserkész volt. Hittanára, a későbbi veszprémi püspök, Tóth Tihamér támogatta őt és 1927-ben már ott volt az első világtáborozáson, a jamboren Angliában, az oda kiutazott közel 160 fős magyar cserkész csoport tagjaként. Az ő személye volt a biztosíték arra, hogy a tábort a cserkészeknél szerzett tapasztalataival hasznossá és értékessé teszi a fiatalok számára. Olyan időben került sor ezekre a táborokra, amikor a táborozás, egyáltalán a nyaralás teljesen ismeretlen volt a munkásifjúság világában. Szinte minden részvevő esetében egyenként kellett kikönyörögni a fiatalokat a munkaadóktól, hogy eljöhessenek a táborba. Éppen az ismeretlen új, a sok-sok leküzdésre váró nehézség, valamint a városi fiatalok előtt teljesen ismeretlen természeti táj és annak szépsége gyakorolt olyan hatást a fiúkra, amely kitörölhetetlen élményeivel maradandó emlék maradt. Évről évre nagy lelkesedés kísérte az egyre gyarapodó létszámú táborozásokat.

Azok pedig, akiknek nem volt módjukban résztvenni, a hétvégét használták fel, amikor elsősorban kerékpárokkal keresték fel a tábort. Ezek a táborok mindenképp a pihenést, a kikapcsolódást, az egészséges környezetet biztosították. Egyetlen dolog volt, amiben a fiatalok rendszeres képzést kaptak. Ez pedig a lelki nevelés volt, hiszen a táborban naponta volt szentmise, valamint reggel-este és az étkezésekkor közös imádság. Természetesen a misére a közeli falusi templomban került sor, mert ebben az időben a táborbeli misézéseket még szigorú egyházi előírások szabályozták. Néhány év múlva, tehát 1936-ban már volt püspöki engedély a tábori oltár készítésére és az ottani misézésre is.

Ezeknek a táboroknak szervezésében Bartos Sándor vállalt fontos szervezői és irányítói szerepet. A maga nyári szabadságát ő is rendszeresen ezekben a táborokban töltötte. Ugyanakkor a közvetlen irányítást mindig arra alkalmas fiatalabb személyre bízta.

A tábor nemcsak a fiatalokra tett hatást, de a vezetőkre is. Rokonai József és későbbi társai első alkalommal találkoztak először munkásfiatalokkal. Őket megismerve, velük egészen közvetlen kapcsolatba kerültek. Hírét vitték a tábornak, a munkásifjú szervezetnek és igyekeztek minél több teológust megnyerni ennek az ügynek. Így került sor az innsbrucki magyar teológus csoportban a táborok ismertetésére és az egyház szociális tanításának megvalósításával kapcsolatos vitára, megbeszélésekre. Rokonai József a következő nyáron nem tudta vállalni a táborvezetést, ezért társát, a veszprémi egyházmegyei Oross Istvánt kérte meg, hogy vegye át tőle ezt a feladatot.

Oross István így emlékezik vissza az eseményekre: Amikor Innsbruckban a teológiai tanulmányaimat folytattam, számos teológussal találkoztam. Sok barátom volt közöttük, így Rokonai József is, aki érdekes dolgokat mondott el nekünk azokról az újfajta egyházi szervezetekről, mozgalmakról, amelyek a 30-as években kezdtek szerveződni. A hírek azért is fontosak voltak számunkra, mert akkor már huzamosabb ideje éltünk külföldön és ilyen hírek egyáltalán nem jutottak el hozzánk. Rokonai eredetileg a budapesti központi szemináriumából került Innsbruckba. A KIOE munkáját ő még abban az időben ismerte meg. Az ő kérésére vállaltam el, hogy a következő nyáron (1935-ben) vezetni fogom a zebegényi tábort. Úgy vállalkoztam erre a feladatra, hogy lesznek majd segítők, akik támogatnak ebben a teljesen új, előttem ismeretlen feladatban. Aztán ugyancsak megijedtem, amikor kiderült, hogy Bartos Sándor csak egyhetes késéssel tud eljönni Zebegénybe. Én magam mosonmagyaróvári lévén, egyáltalán nem ismertem a pesti fiatalokat ezért úgy éreztem, hogy megoldhatatlan nehézségekkel kell majd megküzdennem. Különösen a tábori fegyelem kialakítása, megtartása volt igen nehéz. A fiúk fegyelmezésénél nehezen találtam meg a megfelelő hangot. Az első napok gondjai után azonban váratlanul jóra fordult a tábor élete és mire a következő héten Bartos Sándor is megérkezett, már minden a helyére került. Bartos Sándor jelenléte aztán teljes biztonságot adott nekem. Ő kifinomult érzékkel foglalkozott a táborozókkal és nagyszerű vezetőtársnak bizonyult.

Az imént már említésre került a belvárosi csoport. Remek fiatalok dolgoztak abban a csoportban. Közülük is kiemelkedett egy karcsú, magas fiú, Kamarás Ferenc, aki tokkészítő inas volt a közeli Aranykéz utca egyik műhelyében. A tokkészítés akkor divatos, előkelő szakma volt, hiszen az úri társaságok tagjai különlegesen szép tokokban

tartották legszebb ékszereiket. Ezeket időnként felújították. Kamarás Ferenc a csoport labdarúgó csapatának volt lelkes tagja, míg a téli hónapokban az asztaliteniszezést űzte. Egy alkalommal az egyesület vezetője, Szelényi tanító úr levelet küldött vele a Mikszáth Kálmán téri központba. Ekkor ismerkedett meg Bartos Sándorral és Kostyelik doktorral. Ezek rögtön megérezték, hogy Kamarás Ferenc olyan személyiség, akivel érdemes lesz foglalkozni. Azonnal kezelésbe is vették és bekapcsolták őt a központ tevékenységébe.

A József városi plébánián működött egy munkásifjú egyesület, a KIM. Amikor 1936-ban az Actio Catholica a KIOE-t az egyház hivatalos munkásifjú szervezetének nevezte ki, ez a szervezet is csatlakozott a KIOE-hoz. Ugyancsak ekkor csatlakozott hozzánk a "Jelky András" cserkészcsapat is, amelynek tagjai zömmel munkásfiatalok voltak.

A csoportok egységes működését az a központi eligazítás biztosította, amelyet a Központ havonta juttatott el hozzájuk, s amely megszabta az elvégzendő feladatokat. Ezek az eligazítások elsősorban a tanulmányi körök munkáját voltak hívatva összefogni.

A szervezeti munka kiszélesedése indokolta, hogy elkészítsük a mozgalom jelvényét. Ez egy aranyszínű fogaskerék volt, amelyben háromszög alakú, fehér pajzsban, aranyozott kereszt volt. A pajzs felső szélén piros, fehér, zöld nemzeti színeken a mozgalom rövidített neve, a KIOE volt olvasható. Közeledett 1938, az Eucharisztikus Világkongresszus esztendeje. Meg kellett mutatnunk magunkat a világnak, ezért a mozgalom jelvényeivel díszített fehér zászlókat készítettünk és a mozgalom tagjai ez alatt vonultak fel az ünnepségen.

Az egység kihangsúlyozására elkészült a mozgalom formaruhája is. Valamennyien búzavirágkék inget, vörös nyakkendőt viseltünk. Kezdetben ehhez sötétkék svájci sapka is tartozott, amelyre az egyesület nikkelezett, nagy fémlemez jelvénye volt feltűzve. Később, mivel ez a fajta sapkaviselet nálunk szokatlan volt, helyébe sötétkék táborsapkát vezettünk be.

Ezek alatt a zászlók alatt, ilyen formaruhában jelentek meg az első KIOE csoportok a kongresszuson. Ezt viseltük a gyűléseinken és így vonultunk a nyári táborainkba is. Ma mindez idegenül hangzik, de abban a korban még hatott az első és a közelgő második világháború, annak katonás szelleme, amely szinte valamennyi szervezetnél, még ha annak semmi köze nem volt a katonai fegyelemhez, divat volt az egyenruha, a zászló, a jelvény, a megkülönböztető köszönési forma, stb.

*

A külső megjelenési forma egységesítése mellett igen fontos volt a közös, elmélyült lelkeség is. 1938-ban az esztergomi érseki háttérrel engedélyével átvettük a nemzetközi munkásifjú mozgalom közös felajánló imádságát, amelyet minden alkalommal, a gyűléseink előtt közösen imádkoztunk. Az ima fordítását és bevezetését Haklik Lajos szorgalmazta. Annak szövege, a mondanivalója tömören egybefogja a mozgalom célját, kéréseit. Így hangzik :

Uram Jézus !

Neked ajánlom fel egész napomat, minden munkámat, küzdelmemet, örömeimet és szenvedéseimet.

Add meg nekem és minden munkás testvéremnek
A kegyelmet, hogy úgy gondolkozzunk, mint Te,
Veled imádkozzunk, Veled dolgozzunk, és Veled éljünk.
Engedd, hogy teljes szívemből szeresselek Téged és
Mindenkor, minden erőmmel Neked szolgáljak.
Jöjjön el a Te országod a gyárba, a műhelybe, az irodába,
Házainkba, utcáinkba, a földön és a mennyben.
Ismerjenek, szeressenek Téged, szolgáljanak Neked mindenütt
És mindenkor. Ments meg minket minden bajtól és bűntől.
Legyen kegyelmed ama munkások lelkével, akik ma veszélyben forognak.
A munka becsületmezején meghalt munkások
Isten irgalmából nyugodjanak békecsókban!

Jézus Szent Szíve, áldd meg mozgalmunkat!
Jézus Szent Szíve, szenteld meg mozgalmunkat!
Jézus Szent Szíve, jöjjön el a Te országod mozgalmunk által!
Munkásifjak Nagycsókja Könyörögj érettünk!

A közös imádság mellett számos mozgalmi éneket is énekeltünk. Ezek elsősorban indulószerű, pattogó, lelkesítő dalok voltak. A fiatalok, akik szerettek énekelni, hamar megtanulták és szívesen énekelték ezeket a dalokat, mert ezek is a közösségi érzést növelték. Akik énekelték, megéreztek, ezek a dalok közösséggé formálódnak, erőt adnak, lelkesítenek. A nemzetközi mozgalomnak is volt indulója. Ez jellemzően francia dallamú volt, s nehezen lehetett magyarra fordítani. Mégis átvettük és énekeltük, sőt az Eucharisztikus Világkongresszus alkalmával elkészült az induló zenekari kottája is, a szövege pedig így hangzott:

A Krisztus hívó szózatára
Munkásifjak jöjjetek !
Az égi Mester hív munkára,
A zászlóhoz szegődjete !

Mert izmunkban Ő az ős erő
Szívünkben itt hordozzuk Őt
És Benne bízva megteremtjük majd
A szebb munkás jövőt !

*

ÚJABB TANONCOTTHONOKAT SZERVEZÜNK.

A Krisztus Király egyházközség keretében, a József körút 41. számú bérház földszintjén 1935 október elsején nyílt meg a KIOE első tanoncotthona, amelynek

gondnoka Haklik Lajos volt. Ez az otthon egyrészt jelentős segítség volt a korábban albérletben, vagy a műhelyben éjszakázó inas gyerekeknek. Az otthon nem volt luxus lakás, de emberi körülményeket biztosított az ott lakóknak. Az élelmezést a fővárosi szociális konyha biztosította, a lakbér pedig olyan alacsony volt, hogy azt valamennyi fiatal a tanoncfizetéséből könnyen meg tudta fizetni. Így a szegénysorsú szülőkn is segítettünk. A gondnok kapcsolatot tartott a munkaadó mesterekkel, figyelemmel kísérte a gyerekek tanulmányi előmenetelét, szemmel tartotta őket a szabadidejük alkalmával és gondoskodott arról, hogy állandó lelki és kulturális programmal segítse a fiatalok szellemi fejlődését. Ez az otthon egyben kísérleti műhely is volt számunkra, hiszen egy olyan fajta tevékenységbe fogtunk az otthonban, amely eddig ismeretlen volt előttünk. Meg kellett ismernünk a fiatalok igényeit, elvárásait, ugyanakkor jó szívvel kellett helyettesítenünk a távol élő szülőket.

A harmincas évek derekán már mutatkoztak a háborús konjunktúra első jelei. Az ipar fellendülőben volt, megnőtt a tanoncot tartó kisiparosok száma és a szaporodó inasok egyre nagyobb gondot jelentettek, mert egyrészt a munkahelyi kizsákmányolás, másrészt a rájuk leselkedő erkölcsi züllés indokolták a közbelépést, de ezt szorgalmazták a szülők is, akik akkor engedték fel az ország legtávolabbi tájairól Budapestre a gyereket, ha némi biztosítékot láttak arra, hogy lesz, aki itt is rajtuk tartja a szemét. Ebben az időben a székesfőváros három nagy tanoncotthont üzemeltetett mintegy 220 lakóval és három tanoncotthona volt a Magyar Vöröskeresztnek is, szintén 220 fiatallal. A Munkásifjú Otthonokat Fenntartó Egyesület két otthonában 120-an laktak. Mindez azonban meglehetősen kevés volt a több ezer főt számláló budapesti tanoncok számára. Főleg két kerületben volt nagy a rászorulóok száma, a Terézvárosban és a Ferencvárosban. A terézvárosi pléánia segítségével 1937 május 1-én nyílt meg a Hunyadi tér 3. szám alatti ház első emeletén a második tanoncotthon, s hamarosan követte ezt, 1938 március elsején, a harmadik, a ferencvárosi Lónyai utca 41 számú házban. A három otthonban elhelyezett fiatalok száma megközelítette a 150-et.

A tanoncotthonok gondjából Bartos Sándor vette kézbe. Széleskörű ismeretségi köre segítségével gondoskodott az otthonok felszereléséről, megszervezte az egyházközségi támogatásokat és amennyire módjában állt egyrészt a kerületi előljárásgoknál, másrészt a munkaadókból szervezett, otthont támogató egyesület révén szerezte meg a működéshez elengedhetetlen anyagiakat. A terézvárosi otthon vezetését egy idősebb munkásra bíztuk, míg a Ferencvárosban Radics Sándor, kongreganista lett a vezető. A fiúk nevelésére és magatartására jellemző volt, hogy a bérházakban, ahol az otthonaink működtek, a többi otthlakó részéről, soha nem merült fel semmi panasz a magatartásukkal kapcsolatosan.

A tanoncotthonok belső szervezettségéhez hozzátartozott, hogy minden, az otthonon belül jelentkező feladatot, maguk a fiatalok végezték el. A legtalpraesettebbekből lettek az otthonvezetőhelyettesek, akik a gondnok munkáját könnyítették. A fiatalok rendszeres szolgálatot adtak, hazahordták a konyháról az ételt és maguk osztották szét. A mosogatás és a takarítás is az ő gondjuk volt. Ez is hozzátartozott a neveléshez, az önállóságra szoktatáshoz. Volt azonban más előnye is az otthonoknak. A bentlakók kijártak a város különböző egyházközségeibe és segítettek az újabb csoportok megszervezésében. Közelgett az Eucharisztikus Világkongresszus. A felvonulásokon és a különböző ifjúsági rendezvényeken a sok hófehér egyesületi

zászlónk alatt vonuló fiataljaink egyenruhás, fegyelmezett csapata, felhívta ránk a figyelmet.

*

"MAGYAR MUNKÁSIFJÚ"

A mozgalom külsőleg tömegmozgalmi jelleget viselt, mégis lényegében az embertől emberig menő nevelés jellemezte. Elitet akartunk felnevelni a munkásfiatalok között, olyanokat, akik hatással lesznek majd társaikra és az újraevangelizálás szolgálatában betöltik a rájuk háruló feladatokat. A KIOE-ba nem lehetett beiratkozni, tagdíjat fizetni, gyűlésekre, közös szórakozásokra járni. Akik csupán kellemes időtöltésre vágytak, nagyon hamar hátatfordítottak nekünk. Pedig a KIOE-ban is volt szórakozás, volt sport, voltak kirándulások és nyári táborok, mégis a lényeg a keresztény világnézet megismerése, gyakorlatba átültetése, az apostoli tevékenység vállalása volt.

A mozgalom mégsem nélkülözhetette a széles nyilvánosságot, propagandára is volt szüksége, hogy hire, munkája eljuthasson a szélesebb nyilvánosság elé is. Láttuk jól, hogy a JOC szervezetei milyen hatásosan élnek a sajtó adta lehetőségekkel, mennyi nyomtatott kiadványuk forog közkezen. A felmerült igényünkkel dr. Mészáros János érseki helynököt, a mozgalom egyházi elnökét kerestük meg legelőször. Segítségével hamarosan megkaptuk a hatóságok engedélyét, az egyházi hatóságtól pedig a legszüksége-sebb anyagiakat.

Nagy lapméretű, négyoldalas, havonta megjelenő újság volt a tervünk. Az újság főszerkesztői feladatait dr. Kostyelik Ferenc vállalta. Neki ugyan nem volt semmiféle gyakorlata az újságkia-dásban, de kiváló írói tehetséggel rendelkezett. Maga köré gyűjtötte azokat a fiatalokat, akik írásaik alapján alkalmasnak ígér-keztek a cikkek megírására és megindult a munka. A lap címe: "MAGYAR MUNKÁSIFJÚ" lett és első száma 1938 március elsején került utcára. Az első szám vezércikkét Mészáros János helynök írta, de közvetlen az ő írása mellett egy egész hasábos nagy cikkben Cardijn üdvözölte a magyar munkásifjúságot, annak szervezetét és újságját. Cardijn a cikk bevezetőjében 100.000 bel-ga munkásifjú üdvözlétet tolmácsolta. Ez az újság volt a magyar munkásifjúság történetében az első, komoly, országos jellegű újság. Kostyelik doktor visszaemlékezéseiben így beszélt róla:

"Az újság megjelentetésének harmadik esztendejében elértük, hogy a cikkek felét maguk a munkás fiatalok írták. Az 1938-ban négy lapból álló újság, 1937 februárjára már hat oldalra bővült és az eredeti 2000-es példányszámot 18.000-re emeltük. Szeptemberre azonban bennünket is visszavetett a hadigazdálkodás korlátozó intézkedése. Papírhány miatt a lapot ismét négy oldalra kellett csökkentenünk. Ez érezte hatását az eladott példányszámokban is. Az érdeklődés csökkent. Decemberre sikerült kiharcolnunk, hogy havonta kétszer is megjelenhettünk. A lap eredeti 6 filléres árát 3 fillérre csökkentettük. A háborús nehézségek azonban ismét közbeszóltak. Addig faragtak bennünket, míg a lap csupán egyetlen lapon, kétoldalasan jelenhetett meg. Ilyen megnyomorított formában bukdácsolt, vergődött, vívta a maga élet-halál harcát egészen 1944 december elsejéig, amikor a nyilas hatóságok végleg be is tiltották. Ezt a betiltást aztán magáévá tette, átvette az 1945-öt követő új rendszer és kormányzata is, mert a "MAGYAR MUNKÁSIFJÚ" többé nem kerülhetett kiadásra, sőt semmiféle kiadványt, vagy nyomtatott anyagot nem jelentethettünk meg. Így ért véget a rövid hét

esztendeig tartó sajtótevékenységünk. A nyomorúsággal teli hét esztendő mégis sok jó gyümölcsöt termett. Számos írásunk jelent meg, amely az egyház szociális tanítását ismertette, s ezekben már fellelhetők azoknak a későbbi határozatoknak, enciklikáknak a szelleme, amelyek csak az 50-es 60-as években, a II. Vatikáni Zsinaton kerültek végleges megfogalmazásra.

A mozgalmunk és annak sajtója átvette a nemzetközi JOC-ban meglévő módszereket és azokat következetesen alkalmazta, úgy hogy a magyar viszonyoknak megfelelően módosított rajtuk. Úgy tűnik, hogy szemben a nyugati katolikus mozgalmakkal, amelyek az elmúlt évtizedek során egyre inkább a mozgalom szakszervezeti jellegét domborították ki és tagság egy része politikai tevékenységre állt át, (Pl. Jaques Delor az ismert politikus, aki a francia JOC neveltje volt és később a brüsszeli központú Európai Közösség irányítója lett) mi magyarok visszafogottabban tevékenykedtünk és elsőrendű feladatunknak a munkásság újraevangelizálását tekintettük. Ebben a feladatban is, akár csak korábban szó volt róla, a legfontosabb eleme a személyes foglalkozás, a megnyerés, a keresztényi szellemiségű nevelés, a keresztényi értékek mindennapos használata, megélése volt az irányadó.

Az újság számot adott a mozgalom életéről, annak eseményeiről, rendezvényeiről. Rendszeres érdekvédelmi tevékenységet folytatott. Így sor került igen szenvedélyes hangú vitákra is az Ipartestületi újsággal. Ezekben a mesterek és a tanulók is kifejthették véleményüket, elmondhatták kölcsönösen elvárásaikat.

Évek hosszú során át folyamatosan tartottunk újságíró tanfolyamot. A fiatal, tehetséges írógárda legjobb írásait a munkásifjú könyvtár füzetei között "Sírunk-nevetünk-dolgozunk" címen adtuk ki. A Zeneakadémián tartottunk irodalmi estet, amelyen az egyes szerzők felolvasták írásaikat. A mozgalom nagyobb rendezvényein és az egyes tanoncotthonok lakói által szervezett műsoros estjeinken, pl. a Városi Színházban, a fiatalok által írt jeleneteket mutattuk be, az ő verseiket szavaltuk.

A lap megírása, szerkesztése mellett a legnagyobb gond mindig annak értékesítése volt. Vasárnaponként a budapesti templomok ajtajánál a fiatalok tucatjai árusították az újságot. A "rikkancs"-ok időről-időre megújuló versenyeket tartottak, ki ad el többet az újságból. Megszerveztük a lapot támogatók táborát is, a munkaadók körében gyűjtést rendeztünk: "Fizessen elő az ismeretlen munkásifjú számára" címmel. Így jutott el az újság számos olyan fiatalhoz, akinek még az a néhány fillérje sem volt, amibe az újság került.

A lap fórum volt a fiatalok számára is, megírhatták benne gondjaikat, panaszaikat, élményeiket, tapasztalataikat. Gondunk volt a pályaválasztás előtt állókra is. Rendszeresen jelentettünk meg olyan cikkeket, amelyekben az egyes foglalkozásokat ismertettük. Ezekben az ismertetőkből a fiatalok maguk beszéltek a szakmájukról, a munkájukról, annak szépségeiről, hasznáról.

*

A VIRÁGKOR ÉVEI

A két világháború közötti húsz esztendő távolságában a legkiemelkedőbb, eseményekben leggazdagabb, talán az 1938-as esztendő volt. Addigra már meglehetősen távol kerültünk az első világháborút követő politikai és gazdasági sokktól. A társadalom élete kezdett konszolidálódni, érezhetővé vált egyfajta életszínvonalbeli emelkedés, és csupán az igazságtalan trianoni békeszerződés elleni tiltakozás

fokozódott egyre erőteljesebben, követelve annak helyreigazítását, ami elsősorban a zömmel magyarok lakta területek visszacsatolásának követelésében csúcsosodott ki. Az akkori német politika ügyesen használta fel ezt a kérdést a maga politikai céljainak támogatására és támogatta ezeket a követeléseket.

Új lelkeségi mozgalmak szerveződtek. A bencés Szunyogh Xavér az egyház liturgiájának megújításáért indított harcot, a többi rendek pedig megerősödve túlléptek a rendházak kapuin és széleskörű pasztorációs feladatokat vállaltak. Ismét újrászerveződött az egyetlen magyar alapítású szerzet, a pálosok rendje, amelyet annakidején II. József rendelete vert szét

Amíg a liberális mozgalmak és a baloldali szervezetek visszavonulót fűjtak, félve a németek térhódításától, a katolikus szociális beállítottságú szervezetek munkája fellendült. Ebben kétségtelenül fontos szerepe volt az Eucharisztikus Világkongresszusnak, amely jó alkalom volt arra, hogy ezek a szervezetek előlépjenek a viszonylagos háttérből és nemcsak megmutatták tömegeiket az országnak, de széles körben ismertették az egyház szociális tanítását.

A két ifjú jezsuita páter, Kerkai Jenő és Nagy Töhötöm elindították a parasztfjúság mozgalmát a KALOT-ot. A férfiak mozgalmával párhuzamosan megszervezték a KALÁSZT-t a falusi leányok szervezetét is. Ez a két mozgalom új színfolt volt a katolikus szervezetek palettáján és főleg az egyház szociális tanításának megvalósítása terén tevékenykedtek. Az újszerű mozgalom magában a feudális egyházban is vegyes fogadtatást kapott. Mindenki érezte sorsfordító időkhöz értünk, az egyházon belül is valami szokatlan, eddig ismeretlen kezdődött. A KALOT népfőiskolái rövid idő alatt behálózták az egész országot. A falusi fiatalok itt tanultak hitet, hazaszeretetet, modern gazdálkodást, a szövetkezeti munka fontosságát, - a kert Magyarország - nagy álma bontakozott ki előttük. Felfedezték a magyarság ősi értékeit és gyűjteni kezdték a legszebb magyar táncokat, dalokat, a magyar népmese kincseit. Ápolták a népi hagyományokat, gyűjtötték a különféle népviseleteket, kézimunkákat, népművészeti tárgyakat. Akik kellő tehetséggel rendelkeztek, azok számára, különösen a téli hónapokban iparművészeti, faragó tanfolyamokat szerveztek.

Azokban az években Magyarország mindenképpen az agrárjellegű országok közé számított, ezért ez a tevékenység döntő fontossággal bírt. Előnyük volt, hogy az a parasztfiatalság, amelynek körében a KALOT tevékenykedett, hagyományaiban erősen kötődött az egyházhoz, nem úgy mint az ipari munkásság. A technikai haladás következtében az ipar fejlődése is rohamosan erősödött és a vidékről nagy tömegével özönlöttek azok a szegény paraszti tömegek a városokba, akik a maguk szűkös életkörülményeik javulását az ipari munka révén kívánták elérni. Ezért volt jelentősége a KIOE tanoncotthonainak is, hiszen a felnövekvő új munkások seregét szellemi és főleg erkölcsi értékek ismeretére kellett tanítani. Azt a hagyományos nevelést, amit a szülői házból hoztak magukkal, a KIOE-nak kellett tovább ápolni, erősíteni, gazdagítani.

A műhelyek sivár szellemisége igen rossz hatást tett a fiatalokra és mindenképpen ellensúlyozni kellett azt az erkölcsi veszélyt és kiszolgáltatottságot, amely őket a városban érte. Időben kellett rámutatni, hová vezet a léhaság, a szenvedélyek, a céltalan élet. Ezen a téren nem folytonosan győzködni akartunk, hanem inkább beállítani őket az apostolkodás munkájába, megéreztetni velük a keresztény szellemiség, a keresztényi értékek, a következetes, hitvalló élet magasabbrendűségét. Csak így lehetett hatásosan

akadályozni, hogy kiszolgáltatottságuk, szegénységük miatt ne váljanak a szélsőséges és szabadelvű mozgalmak zsákmányává. Csak így lehetett számukra felvillantani egy egészséges, tartalmasabb élet reményét, amit kellő szorgalommal, tanulással, munkával meg lehet teremteni.

Amit itt felvázolunk nem üres beszéd. Mi, akik a harmincas évek végén a különböző budapesti nagyüzemekben tanultuk a szakmánkat megtapasztalhattuk mindezt. A tanonciskolai hittanórát követően csapatostól kellett átmennünk a szociáldemokrata párt és a vasas szakszervezet székházába, mert az üzemben a főbizalmitól erre utasítást kaptunk. Ott kezdődött számunkra szeminárium, ahol "felvilágosítottak" bennünket az osztályharc fontosságáról, a munkásosztály öntudatos szervezkedéséről, arról a "gyalázatos" tevékenységről, amit az egyház a proletárok butítása terén folytat. A hallottak elgondolkoztattak bennünket és akik közülünk most hallottak először a szociális gondok harcos, marxista megoldásának lehetőségeiről, igen gyakran lelkesedéssel fogadták az elhangzottakat. Akkor érezhettük először, mennyire fontos volt, hogy a KIOE már korábban foglalkozott velünk.

Nagy segítség volt számunkra, hogy ezekkel a mozgalmakkal egyidejűleg kezdődött el az egyházközségek keretében a felnőtt munkások szervezése. Megszervezték az EMSZO-t, az egyházközségek munkás szakosztályait, majd később a HIVATÁS SZERVEZET-et, amely a társadalom rendi átszervezését szorgalmazta, vagyis egy olyan párbeszédre alapuló társadalmi rendet, amely véget vet minden gyűlöletnek és békés eszközökkel törekedett minden probléma megoldására. Meg kell jegyezni, hogy az agrár mozgalmakkal szemben ennek a két munkásszervezetnek lényegesen nagyobb nehézségekkel kellett megküzdeniük. Ennek főoka az évszázadok során egyre mélyülő szakadék volt, amely az egyház és a szegények között csak egyre mélyült. Nagy feladatra vállalkoztak az új szervezetek, amikor lényegében az újraevangelizást helyezték feladataik között a legelső helyre.

*

CARDIJN MAGYARORSZÁGON

Az Eucharisztikus Világkongresszus jó alkalom volt Joseph Cardijn számára, hogy Budapestre látogasson. Ez a látogatás azonban nagyon rövidre sikeredett. Arra azért jó volt, hogy megbeszélést folytasson a KIOE vezetőségével, amelynek keretében meghatározták egy újabb budapesti látogatás időpontját.

Cardijn három hónappal később, augusztus végén érkezett Budapestre. A vendéget a Budaörsi repülőtéren népes küldöttség várta. A KIOE vezetősége és tagsága mellett ott voltak a DL, a dolgozó leányok mozgalmának és a Katolikus Legényegyletek küldöttei. A gépből kilépő vendéget Mészáros János érseki helynök köszöntötte. A tolmács szerepét Jolsvay (Kösztle) Hedvig, a Prohászka alapította Szociális Testvérek társulatának tagja, a magyar DL vezetőnöje látta el. A KIOE nevében dr Radványi Titusz a KIOE országos elnöke és Kiss János épületlakatos tanonc beszélt. Este ünnepi fogadás volt, amelynek fénypontja egy amatőr film bemutatója volt. A "NAPKELTÉTŐL-NAP-NYUGTÁIG" című film forgatókönyvét Kostyelik doktor írta a felvételeket pedig Brenner Hugó és Fogassy János készítette. A munkásifjúság életét bemutató film nagy sikert aratott. Cardijn ünnepi köszöntőt mondott. Beszéde első részében a belga és a francia ifjúság mozgalmának üdvözlétét tolmácsolta Szent István

Magyarországa munkásifjúságának. Aztán felvázolta azt a hatalmas feladatot, aminek megoldása a mozgalomra vár. Mindenekelőtt a "RERUM NOVARUM"-ról beszélt. Meghívást is hozott magával. A nemzetközi JOC 1939 szeptember elejére Rómában nagy világtalálkozót készült tartani. Cardijn százezernyi munkás fiatal élén akarta köszönteni a pápát. Magyarországról kétszáz fős küldöttség érkezését várta Rómába.

Cardijn másnap résztvett az augusztus 20.-i ünnepségen, a következő napot pedig a KIOE-ban töltötte. Először hosszabb megbeszélést tartottak a központban, majd sorra látogatta a három tanoncotthont. Ez alkalommal főleg Haklik Lajossal és Kertész Lászlóval tárgyalt és a tolmács szerepét Szilágyi György vállalta.

Cardijn nagy elismeréssel szólt mindarról, amit a tanulmányi körök munkájáról hallott. Csodálkozva állapította meg, hogy a mozgalom munkás vezetői milyen jól megéreztek a mozgalom tevékenységének, a láss-ítélj-cselekedj módszerre alapozódó mun-kamódszerét. Ezzel kapcsolatosan nagyon megnyerte a tetszését mindaz, amit Haklik Lajos, mint kimondottan magyar különlegességet honosított meg. Mikor végigjárta az otthonainkat, már kevésbé volt lelkes. Ez a kezdeményezésünk nem nyerte meg a tetszését. Féltette a mozgalmat az otthonoktól, mert szerinte ezek az otthonok bármennyire is fontos feladatot látnak el, elviszik a mozgalom legütőképesebb fiatal vezetőit. Túl sok időt fecsérünk el az otthonokban, - vélekedett - és ez kárára lesz a mozgalom terjedésének, kibontakozásának.

A KIOE vezetői jó szívvel vették a kritikát, de más véleményen voltak. Szerintük való igaz, hogy az otthonok fenntartása sok áldozattal jár, de mindez megtérül akkor, amikor az otthonban lakó fiatalok révén gombamód szaporodni kezdenek az újabb csoportok, amikor az otthonainkból csapatostól kerülnek ki jólképzett, vezetésre felkészített munkás fiatalok. A látszólagos veszteség csupán egy előregondolkodó vezetés előzetes befektetése a később gyümölcsöző tevékenység reményében. Ez aztán sokszorosan be is igazolódott.

A három nap gyorsan elrepült. Cardijn hazautazott, de kapcsolatunk megerősödött és ettől kezdve közös, nagy lelkesedéssel dolgoztunk a tervezett római világtalálkozó sikeréért. Szeptember elején Cardijn levélben erősítette meg a magyar küldöttség meghívását Rómába és röviden beszámolt ezzel kapcsolatosan a pá-pánál tett látogatásáról és megírta, hogy beszámolt tapasztalatairól, amelyeket különösen Pacelli bíboros államttkár hallgatott nagy figyelemmel. Ő volt Budapesten az Eucharisztikus Világ-kongresszuson a pápa követe és nem sokkal később, XI. Pius ha-lálát követően XII: Pius néven ő követte a pápai székben.

*

A MOZGALOM GYARAPODÁSA 1938-BAN

A tavaszi nagy bemutatkozás, a kongresszuson való részvétel mellett két esemény érdemel megemlítést. Elsőként a Nógrád-Magyarkút-on tartott nyári tábor. Másodiknak pedig a tábort követő kirajzás, a budapesti csoportok számának rohamos emelkedése.

Nógrád-Magyarkúton július utolsó és augusztus első hetében volt sátortáborunk. Újdonság ebben a táborban az volt, hogy Haklik Lajos és Kertész László vezetésével újfajta tábori élet kezdődött. A tanulmányi körök jól bevált gyakorlatának ismertetésével és újabb fiatalok beállításával foglalkoztunk a két hét során. Itt készültek fel a fiatalok az újabb egyházközségek fiataljainak megnyerésére, az új csoportok

indítására. A táborra jellemző volt, hogy azt teljesen új szellemben munkások vezették és munkájukat két fiatal újmisének Rokonai József és Oross István segítették. A fiatalos lelkesedés, az vezetők talpraesettsége meg is hozta a kívánt sikert. A Magyar Munkásifjú sorra számolt be az új csoportok beindulásáról úgy Budapesten, mint vidéken. Budapesten Óbudán, Lágymányoson, a Herminamezőn, Zuglóban, Angyalföldön (Tripoliszban), a VIII: kerületben, a Szt. Rókus plébánián, a Tisztviselő telepen, a kalazantínusok otthonában, Pest-szentlőrincen, Pestszenterzsébet központjában, valamint a Szabó és a Pacsirta telepen, Újlakon, az angyalföldi Béke téren és Viza-fogóban, a Váci úton, a budai Kövi Mária egyházközségben, Rákospalotán a MÁV lakótelepen. Új csoport indult a ferencvárosi Gát utcai otthonban, Csepelen. A központ rendszeres gyűléseket szervezett azoknak, akik ezeket az új csoportokat rendszeresen látogatták, vezették. Haklik Lajos, Kertész László, Kalocsai Emil, Kalocsai János, Pap János és Kiszt László vállalták, hogy esténként rendszeresen felkeresik a csoportgyűléseket. A legfontosabb azonban az volt, hogy az új csoportokban mindenütt megalakultak a tanulmányi körök. Azokból a legalkalmasabb fiatalokat hétfőeken a Krisztus Király plébánia pinchelyiségébe gyűjtöttük össze, hogy ott őket felkészítsük a következő munkahét legfontosabb tennivalóira.

Vidéken is megindult a csoportok szervezése. Székesfehérvár után Veszprémben, Lajosmizsén, Alsónémediben, Kiskunfélegyházán, Szolnokon, Hatvanban, Szombathelyen, Győrben, Sopronban, Szegeden, Esztergomban, az esztergomtábori szalézi intézetben, Szécsényben, Diósjenőn, Hosszúhetényben és Vácott alakultak az első csoportjaink, de szervezkedtünk Budakalászon, Felsőgödön és Dunaharaszton is.

A megnövekedett budapesti tagság foglalkoztatására szabadidős foglalkozásokat szerveztünk. Megindult a budapesti csoportok közötti labdarúgó bajnokság a Mihalovics kupért, amelyet Mihalovics Zsigmond kanonok, a herminamezői egyházközség plébános vezetője ajánlott fel. A teremsportok közül ugyancsak vándorselegért versenyeztek a csoportok asztaliteniszezésben. Ezekről a mérkőzésekről a MAGYAR MUNKÁSIFJÚ részletes tájékoztatókat közölt. Megszerveztük a Bakancsos gárdát, s ők a hétfőeken rendszeres kirándulásokat indítottak, főleg az otthonainkban lakók részére, de esetenként a Központi Tanulmányi kör tagjai is szerveztek hasonló célú túrákat, például Csobánkára, a Kőhegyre, illetve Dobogókőre. A csoportokon belül megalakultak a kerékpáros szakosztályok is. Ezek túrái zömmel a pestkörnyéki, illetve a vidéki csoportok felkeresését szolgálták. Újszerű mozgalmak voltak ezek azokban az években, amikor a ilyen jellegű rendezvényeket a fiatalok számára még szinte sehol nem szerveztek.

Ezekben az esztendőknél még nem volt általánosan bevezetett dolog a kötelező nyári szabadság, még kevésbé a nyaralás. A tanoncok számára az akkori társadalmi biztosító intézet, az OTI szervezett nyári táborokat. Ezek a táborok kéthetes turnusokban, az ország legszebb vidékein, teljesen ingyenesen nyújtottak pihenést, felüdülést a tanoncoknak. A táborok először Visegrádon és a Balaton partján voltak. Később, amikor felvidéki és erdélyi tájakat is visszakaptunk, újabb táborokat alakultak Fenyvesvölgyben, Kárpátalján és az erdélyi Királyhágón, a Sebes-Körös partján is.

*

KÜLDÖTTSEĞÜNK A MINISZTERELNÖKNÉL

Küldötteink dr. Mészáros János elnökünk vezetésével 1938 december 27.-én jártak a parlamentben azzal a szándékkal, hogy törvényjavaslatainkat tartalmazó levelünket személyesen adják a miniszterelnök kezébe. A "MAGYAR MUNKÁSIFJÚ" 1939, január 1.-i száma részletesen beszámolt erről a javaslat csomagról, az új tanonctörvények sürgetéséről, amelyek mind az ipari tanulók szociális és tanulmányi problémáival foglalkoztak. Ekkor hangzott el először javaslat arra is, hogy a tanoncokra vonatkozó törvényi előírások betartása és ellenőrzésére új hivatal felállítására lenne szükség. A FIATALKORÚ MUNKÁSOK FELÜGYELETI HATÓSÁGA létrehozását az indokolja, írtuk a levélben, hogy nem elegendő az új törvényi előírások megalkotása, de végrehajtásuk ellenőrzésével válik majd teljessé azok kihatása.

A beadvány nyomán hamarosan két KKM rendelet született. Az egyik (6.632-1939 I. valamint 9.633-1939 I. KKM számon), s ezek a kereskedelemben foglalkoztatott fiatalok bérét rendezte. Ugyancsak 1939 november elsejével lépett életbe az a rendelkezés (34.500-1938 KKM), amely a maximális munkaidőt szabályozta és külön rendelkezett a munkaközi pihenőről és az étkezési időről.

Amikor 1938 novemberében a budapesti csoportjaink közös gyűlésre jöttek össze és ott, ezen fogalmazódtak meg a fiatalok javaslatai alapján ezek a kívánságok, az ő kérésükre terjesztettük fel őket a legfőbb törvényhozói testület vezetőjéhez.

*

IKVAY LÁSZLÓ

1937-38-ban, egészen rövid ideig a székesfehérvári egyházmegyes pap, Solymár György volt a mozgalom főtitkára. Őt főpász-tora szeptember elsejével visszarendelte az egyházmegyeje szolgálatára. Új főtitkárt kellett keresnünk. Dr Radványi Titusz a mozgalom világi elnöke ezekben a napokban látogatást tett a Csehszlovákiából nem régen visszacsatolt felvidéki városban, Komáromban. Ott vendéglátója Lestár István kanonok-plébánosnál ismerkedett meg Radványi Titusz három fiatal káplánnal, akik közül Ikvay Lászlóban vélte felfedezni azt a személyt, aki alkalmas lehetne a főtitkári feladatok ellátására. Ikvay László egy ősi soproni család leszármazottja volt. Édesapját korán elveszítette és édesanyja mellett Pozsonyban nevelkedett. Később Komáromba került a magyar bencések gimnáziumába. Az érettségi után, mivel pap szeretett volna lenni, Nagyszombatban Jantusch Pál püspök, apostoli adminisztrátornál jelentkezett, aki a trianoni szerződéssel kettévágott Esztergomi Főegyházmegye szlovákiai részét kormányozta. Ikvay László teológiai tanulmányait, Pfeiffer Miklós kassai kanonok, atyai nagybátyja támogatásával a domonkosok svájci, Fribourgban levő egyetemén végezte. Hat nyelven beszélt, kitűnő filozófus, és jól felkészült teológus volt. Cserkész múltja révén erősen kötődött a fiatalokhoz. Hazatérve dr Radványi kérést terjesztett a bíboros hercegprímáshoz, kérve, hogy Ikvay Lászlót nevezze ki a mozgalom főtitkárává.

Ikvey László október folyamán került Budapestre. Az egyik nagy gond ekkor a lakás problémája volt, amelyet végül is úgy sikerült megoldania, hogy a volt fribourgi pálos teológus társai segítségével befogadták őt a gellérthegyi kolostorukba. Innen járt naponta a Mikszáth Kálmán téri központba. László atya, mi csak így neveztük, bekapcsolódása nagy lendületet adott a mozgalom továbbfejlődésének. Azonnal útnak indult, hogy a frissen visszacsatolt felvidéki városokban megszervezze a mozgalmat. Neki köszönhattük, hogy a mozgalmi munka beindult Somorján, Dunaszerdahelyen, Érsekújváron, Léván, Ipolyságon, Losoncon, Rimaszombatban, Rozsnyón, Kassán, majd nem sokkal később Munkácson, Ungváron és Beregszászon is.

László atya rendszeresen írta a legkülönbözőbb témájú cikkeket a MAGYAR MUNKÁSIFJÚ-ban. Rögtön élére állt a tervezett római zarándoklat szervezésének is. Helyismerete révén színes képekben vázolta fel a zarándoklat résztvevői előtt a tervezett út szépségeit. Budapesten nagyszabású gyűjtési akció indult a zarándoklat anyagi költségeinek fedezésére. A munkásifjú sajtó is pályázatot hirdetett. Akik az újságból a legtöbb példányt eladják, jutalomképpen mehetnek Rómába. A mozgalmat a páratlan esemény iránti lelkesedés töltötte el, naponta születtek új ötletek, tervek, mi mindent kellene tenni, hogyan kellene bemutatkoznunk a világ munkásifjúságának ezen a nagyszabású találkozásán.

Közben közelgett 1939 nyara és ezzel a következő nyári tábor megszervezése. László atya adta az ötletet, hogy korábbi káplánsága helyén, a csallóközi Somorja mellett, Gutoron van egy állami tulajdonban levő, nagybefogadóképességű kastély. Ott kellene megszervezni a következő tábort.

A kastélyt sikerült megkapni. A táborozók egyik része hajóval indult az ezerágra szakadt csallóközi Duna partján fekvő városba, Somorjára. A fiatalok másik része, László atya vezetésével, kerékpárral indult a táborba. Az első napon Komáromig kerekeztek. A második napon Dunaszerdahelyig, majd onnan mentek át Gutorra. A kastély nagyméretű szobáiban a táborozók kényelmes szállást kaptak. A konyhán a helybeli asszonyok vállalták a főzést, és az esti tábortüzeken résztvevő környékbeliek ingyen hozták a nyersanyagot a konyha számára. A sok kis Dunaágban, a szigetek közötti romantikus tájon folyt a fürdőzés, a csónakázás. Soha korábban ilyen remek táborunk még nem volt. Az első hét végén, szombat estére a Budapestről hajóval érkező látogatók lepték el a tábort. Brenner Hugó nem győzött elég filmet forgatni a sok látványosságról. Később ez, a tábor életét bemutató film bizonyult az egyik leghatásosabb propagandaeszközünknek.

Bárhová mentünk az országba, ezt vittük magunkkal és a fiatalok, akik számára ismeretlen és nagy újdonság volt az amatőr film, nagy érdeklődéssel fogadták azt.

A KIOE ÉS A MISSZIÓ

1939 júliusában rövid újsághír tájékoztatta a KIOE tagságát, hogy egyik lelkes szervezőnk és vezetőnk, Császár György órtás segéd, aki az 1936-os manrézai lelkigyakorlatot követően a jezsuita rend novicius testvére lett, elutazott Kinába, hogy az ottani magyar jezsuita misszióban folytassa munkáját. Császár György mielőtt útnak indult, felkereste a központot, hogy elbúcsúzzon azoktól a barátaitól, akikkel évekig a KIOE szervezésében és vezetésében együtt dolgozott. A találkozón felemlegették a sok szép közös élményt, a munkás fiatalok között éverken át folytatott apostoli munkát és természetesen szó került arra is, hogy mi is vár Györgyre a távoli, ázsiai országban.

A búcsuzásnál még senki nem gondolt arra, hogy Császár György soha többé nem fog visszatérni a szülőföldjére. Kínában élte végig a második világháború megpróbáltatásait, amelyet aztán a belső, a polgár háború követett. A magyar misszionáriusoknak menekülniük kellett és ennek során került Gyuri Taiwan szigetére. Ott a magyarok egy nagy kórházat szerveztek. Az intézmény vezetését a páterek látták el. Ők gazdálkodtak, vezették a kórház életét, György pedig már idős fejjel tanulni kezdett és ő volt ennek a hatalmas kórháznak a gyógyszerértárvezetője. Szinte élete utolsó leheletéig dolgozott. Alig két esztendeje halt meg, nyolcvanas éveinek a derekán. Az iparosifjak kongregációjából került a KIOE-ba. Tőlünk ment vissza a kongregációsházba, mint a rend ifjú noviciusa. Élete során soha nem felejtkezett meg arról, honnan jött, kik segítették imáikkal az ő szerzetes életét és lankadatlan hűséggel szolgálta a Munkás-Krisztust.

Kapcsolatunk a háború folyamán megszakadt, sőt a kínai polgárháborús események miatt később sem levelezhattunk vele, de annál nagyobb volt az öröm, amikor az 1956-os forradalmat követően KIOE tagok telepedtek le az ausztráliai Sydneyben és velük több alkalommal levelet váltott.

APOSTOLKODÁS AZ OTI TÁBOROKBAN

1939 nyarán kezdtünk el dolgozni az OTI visegrádi táborában. Kis, elsőéves műszerész inas voltam a TUNGSRAM lámpagyár gépműhelyében. Tizenötévesen kezdtem el a munkát Újpesten a szaléziak intézetében levő "Savio Domonkos" csoportban. Szombatonként szorgalmasan jártam a Krisztus Király pincébe és lelkes hallgatója voltam Haklik Lajosnak. Amikor június közepén megkaptam az OTI táborba szóló beutalót Visegrádra. Azonnal bementem a központba, hogy egy halom MAGYAR MUNKÁSIFJÚ újságot kérjek a visszamaradt, régi példányokból. Ezekkel akartam felkelteni a fiúk figyelmét a mozgalom iránt. Amikor megérkeztünk Visegrádra, a Gizella-telepi baraktáborba és megláttam a beutalt fiatalok százhatvan fős csapatát, a bátorságom cserbenhagyott. Nem mertem előállni az újságokkal. A nyaralás harmadik napján, a délutáni pihenőt követően az udvaron gyülekeztünk, a hatalmas vadgesztenyék árnyékában. Ott ültünk az étkezés alkalmával használt nagy asztalok körül és figyelemmel hallgattuk az egyik táborvezető cserkésztszertet, aki előadást tartott nekünk a hatodik parancsról, a serdülő fiatalok problémáiról, a tiszta életről, az igazi szerelemről, a boldog házasságról. A tanonc gyerekek, akik a műhelyekben, a lelkiismeretlen segédektől, a mocskosszájú társaiktól már annyi mindent hallottak ezekről a kérdésekről, most nagy figyelemmel hallgatták az előadást, mert valami olyasmit hallhattak, amit eddig még sohasem. Mindenkit magával ragadott a téma, s főleg az a mód, ahogyan erről a kérdéstről ilyen őszinte, ilyen szép formában szó került. Arról volt szó, hogy az isteni Gondviselés milyen szent, nagy feladatra hívott meg valamennyiünket. Hogy felelősek vagyunk önmagunkért, eljövendő házastársunkért és főleg a majdani gyermekeinkért.

Az előadás végén annyi volt a hozzászóló, hogy az előadó nem győzte a válaszadást. Én hirtelen ötlettel berohantam a barakba, a szekrényemhez. Előszedtem az újságjaimat és vittem magammal, oda a cserkésztszethez. A kezébe nyomtam és csak ennyit mondtam neki.

- Kérem nézze meg ezeket az újságokat! Ezekben éppen a most elmondottakról van szó. Ha megnyeri a tetszését, ossza szét az újságokat a fiatalok között.

Nagyon ideges voltam és gyáva, ezért amint átadtam az újságokat, eltűntem a tömegben. Aztán napokig vártam, hogy majd hívnak, a cserkésztsízt majd keresni fog, de bizony nem kerestek. Nem volt mit tennem, bármennyire is óztkodtam, nekem kellett odaállni és megkérdezni a véleményét.

Amikor felkerestem őt, nagy örömmel üdvözölt. Elmondta, hogy már napok óta keresett és várt, de nem tudta megjegyezni az arcomat, nem ismert fel. Ebben persze akadályozta őt az is, hogy a táborba érkezésünket követően, valamennyien egyforma sötét-kék, rövid vászonnadrágot és szürke, kötött, gyapot inget kaptunk. Olyan egyformák voltunk, hogy nem csoda, ha nem ismert fel.

A fiatal cserkész tiszttel pillanatok alatt jó barátok lettünk és Urbán János másodéves matematika, fizika szakos tanárjelölt felvállalta, hogy a nyár folyamán, az elkövetkezendő hét turnus fiatal munkásai között propagálójá lesz a KIOE gondolatnak, a mozgalom célkitűzéseinek. A nyaralás napjai hamar elszaladtak, de alig érkeztem haza, néhány nap múlva már mentem a KIOE központba újabb újságokért és aztán édesapám öreg kerékpárjával felkerekedtem, vissza Visegrádra, hogy segítséget vigyek János munkájához. A nyaralási idény befejezése után, szeptember első vasárnapján aztán nagy találkozásunk volt a Hárshelyi cserkészparkban. Odagyűltek össze, kb. 50-en azok a fiatalok, akiket János beszervezett hozzánk. A következő szombat este pedig már én vittem, nagy boldogan magammal Jánost, a központi találkozónkra, hogy bemutassam, kire is találtam rá Visegrádon. Hamar kiderült, hogy János szökve jött át a szlovák határon, mert ott a hatóságok le akarták tartóztatni. Pesten albérletben lakott, nagyon szerény körülmények között élt és tanult az egyetemen. Alig telt el néhány nap és már ő lett a Hunyadi téri tanoncotthonunk vezetője, a Terézvárosban. Aztán onnan került át a Csonka Gépgyárba, ahol ő lett a gyáron belül szervezett tanonciskola igazgatója és a gyár tanonccinternátusának vezetője.

*

IMA A LENGYELEKÉRT

1939 első szombatjának estéjén gyűlésünk volt a Krisztus Király plébánia pincéjében. A termet nyomott hangulat ülte meg. Amikor a gyűlés lelki témájának vitája befejeződött, felvonultunk a fölöttünk levő templomba. Ott az örökmécs fényén kívül, szinte semmi világítás nem volt. Szorosan egymás mellett térdeltük körül az oltárt. Aztán felcsendült a közös imádság. Lengyelországért könyörögtünk. Akkor tört ki a német-lengyel háború. A bajba került lengyelekért imádkoztunk, de mintha már-már megéreztük volna annak a borzalomnak is az előszelét, amely éppen úgy reánk is várt.

Az ember soha nincs úgy kiéhezve a hitre, mint éppen kamasz korában, amikor az élet bontakozik benne és hozza magával a gondok, gyötrelmek sokaságát. Jól esett imádkozni, megéreznit, hogy mennyire egyek vagyunk ebben a közös imában. Beleborzongtam a megindító pillanat mélységébe. A tabernákulum ajtaja mögött rejtőző Krisztusból olyan megnyugtató erő kiáradását éreztük, amelytől nem tudtunk szabadulni.

*

A KIRÁNDULÁS ELMARADT...

Mint várható volt, a lengyel háborúnak messzire kiható következményei támadtak. Mindenekelőtt az, hogy Cardijn attól tartva, hogy a háború tüze elharapózik és Rómában gyülekező fiataljai nem tudnak majd családjaikhoz visszatérni, a tervezett világtalálkozót azonnal lefújta.

László atya a MAGYAR MUNKÁSIFJÚ-ban vezércikkben számolt be erről. A cikk címéhez:

"A zárandoklat elmaradt... s újabb zárandoklatról álmodunk"

odakölcönözte Mécs László egyik kedves versének címét: "A kirándulás elmaradt." "Ki érti Isten titkos útjait, miért ríkatja meg kedvenceit? - A nagy találkozó terve a legutolsó pillanatban vált semmivé. Ez szerencsére semmi látható törést nem okozott, sőt a mozgalom továbbnövekedése inkább felgyorsult. Ezekben a napokban alakult új csoportunk Újpesten, a Virág utcában, Kőbányán, a Szent László egyházközségben, a Margit köruton, a ferenceseknél, Jászárokszálláson, Sátoraljaújhelyen, Nagykanizsán és Kaposvárott. Budapesten, a külsőferencvárosi Zita telep baraklakótelepén, Angyalföldön, a Vizafogói egyházközségben, a belvárosban, a Szent István bazilikai egyházközségben, a svábhegyi Diana utcai egyházközségben, a középsőferencvárosi Haller téri egyházközségben, Újpest-Megyeren a szaléziak otthonában, Vecsésen, Orosházán, a borsodnádasi lemezgyár szaléziak vezette egyházközségében és új csoport alakult Sopronban is a Kurucdombi Egyházközségben.

*

1939 második felében volt még néhány említésre méltó esemény. Dr. Oross Istvánt, akit jól ismertünk a korábbi nyári táborainkból, a veszprémi püspök a pesti "Szent Imre Kollégium"-ba küldte, hogy ott, mint prefektus dolgozzék. István atya egy esztendő töltött az egyetemi hallgatók között, s aztán kéréssel fordult a főpásztorához, hogy engedje át őt egy számára kedvesebb munkaterületre, a KIOE főtítkára, Ikvay László mellett akart ő is dolgozni a mozgalomban. A püspök ehhez hozzájárult, s most már két papunk is volt a központban, akik csak a mi ügyeinkkel foglalkoztak.

Szerettünk volna minél több fiatal hozzájuttatni a szakmatanulás lehetőségéhez, ezért megszerveztük a KIOE tanoncmunkaközvetítő irodáját. Rendszeresen gyűjtöttük azoknak a fiataloknak a nevércímét, akik valamilyen szakmát szerettek volna kitanulni, s ezzel párhuzamosan azoknak a kisiparosoknak a címét, akik vállalkoztak a leszerződöttesükre, alkalmazásukra. Ezzel a szolgáltatásunkkal havonta több tucat fiatal juttattunk munkához.

A ferencvárosi, Bakács téri egyházközség dísztermében megnyitottuk a KIOE első tanoncmunka kiállítását, ahová nem csupán a budapesti csoportjainkból, de számos vidéki városból is érkeztek kiállítási tárgyak.

*

1940 első, téli hónapjai azzal teltek, hogy erősítettük sorainkat, újabb csoportokat indítottunk, jártuk a vidéki szervezeteket és bemutattuk a gutori táboron készült amatőrfilmünket. A tanulmányi körök részleteiben vitatták meg a Prohászka Ottokár fordításában megjelentetett Rerum novarum enciklikát, amit XIII. Leo pápa még 1891 május 15.-én adott közre. Ez a pápai enciklika vetette meg a modern egyház szociális tanításának alapjait.

Májusban országos megmozdulásra került sor, ekkor volt az országos Katolikus Nagygyűlés, a budapesti Hősök terén. A három nagy, katolikus munkásifjú szervezet, a DL, a Legényegylet és a KIOE felhívására 30.000 munkásfiatal gyűlt össze a Hősök terén tartott nagygyűlésen. Az esti találkozóra zászlókkal és fáklyákkal vonultak fel a fiatalok, akikhez Serédi Jusztinán bíboros prímás intézet beszédet. Másnap, vasárnap, a vidékről különvonatokkal érkezett fiatalok a budapesti tagjainkkal együtt a Gellért-hegyen gyülekeztek, ahol László atya mondott szentmisét. A vidéki fiatalok ezután városnézésre indultak, míg a vezetőkkel megbeszéléseket folytattunk. A mozgalom történetében ekkor találkoztak először az ország minden részéből felsereglett vezetők. Ezeknek a megbeszéléseknek a legfőbb témái az egységes működés, a központilag szervezett megmozdulásaink, az országban szerteszétszórt tanulmányi köreink egységes működése

*

A mozgalom életének eseményeit csak utólagosan és az egyéni megítélések szerint lehet korszakokra bontani. Hiszen valójában az élet nem más mint a történések szakadatlan láncolata és az is igaz, hogy a tennivalóinkat évről-évre, éves programokban határoztuk meg, mégis ezeket minduntalan módosítani, változtatni kellett, mert a különböző belső és külső tényezők figyelmen kívül hagyták a naptárhoz igazódó terveket. A korábban elhatározottak közül sok mindent meg tudtunk valósítani, de akadtak bőven elmaradt, megvalósíthatatlannak bizonyuló célok, csalódások és váratlan események is. Ezért aztán a mozgalom történetének megírásakor nem ragaszkodhattunk csupán dátumszerű felsoroláshoz.

Eddig arról szóltam, ami 1939-ig történt. Ez az eseménysor a mozgalom eddigi életének lezárását is jelenti, mert 1939-re a KIOE valóban országos mozgalommá terebélyesedett és tennivalóink gyökereikben változtak meg. Sok olyan dolgot kellett országos méretekben megteremteni, ami korábban, amíg csupán 4-5 csoportunk volt, nem jelentett különösebb feladatot. 1939-től egy sor nem sejtett, előre nem látott, nem várt esemény történt, mint például a hadigazdálkodás, a jegyrendszer bevezetése, fiatalaink jelentős részének állandó katonai szolgálatra történt behívása, sajtó korlátozások, stb. Ezek jelentős mértékben lefékeztek a mozgalom lendületét és jelentősen módosították a korábbi munkát.

Kertész László titkári tevékenysége nem korlátozódott az angyalföldi és zuglói csoportok munkájának koordinálásába, hanem jelentős érdekvédelmi tevékenységet is folytatott. A MAGYAR MUNKÁS-IFJÚ-ban - "Göröngyök" - címmel rovatot indított, amelyben módszeresen és alaposan boncolgatta a tanoncok életét megkeserítő kérdéseket. Ha végig olvassuk a munkásifjú újság korabeli számait, kivétel nélkül tele vannak panaszokkal, megoldásra váró feladatokkal. Ezek közül is a legfontosabbak ezek voltak :

- A szakmatanulással kapcsolatos panaszok.
- Biztonságos munka, baleset- és egészségvédelem.
- A kötelező nyári fizetett szabadság bevezetése.
- Törvényesen szabályozott munkaidő.
- Igazságos és törvényesen meghatározott munkabér.
- A pályaválasztás előtt állók tájékoztatása, előkészítése.

- Az állami tanoncmunkaközvetítés kiterjesztése.
- A munkaadók törvényes kötelezettségeinek meghatározása.
- A szakmába nem vágó munkák végeztetésének tilalma.
- Testi-lelki nevelés.
- A testi fenyítés megtiltása.
- A munkaadó által nyújtott étkeztetés, szállás ellenőrzése.
- A kötött tanoncszerződések fokozott ellenőrzése
- A pinceműhelyekben tiltsák meg a tanoncttartást.
- Ellenőrizzék szigorúan a vasárnapi munkaszünet betartását.
- Utazhassanak a tanoncok is kedvezményesen a vasúton.

Az első két évfolyam során nem véletlen, hogy ezek fogalmazódtak meg, hiszen abban a két esztendőben a tanulmányi köreink éppen ezeket a problémákat elemezték és keresték az okokat és a megoldások módját. A témához kapcsolódó, a központba beérkező sok száz megfigyelés feldolgozása Kertész László feladata volt. Az összesített elemzései képezték a háromhavonkénti, összevont csoportgyűléseink témáit és itt születtek a memorandumok, az illetékes hatóságokhoz benyújtott levelek.

Ezeket a problémákat nem csak nyilvánosságra hoztuk és nem csak írásban szorgalmaztuk megoldásukat, de a gyakorlatban is gyakran előfordult, hogy felkerestük azokat a munkaadókat, akikkel kapcsolatosan panaszok merültek fel és személyes beszélgetés során kíséreltük meg őket jobb belátásra bírni. De eljártunk a felettes szerveknél, az ipartestületeknél és más intézményekeknél is az orvoslás érdekében.

Nagy segítség volt ebben a munkában a láss-ítélj-cselekedj módszer, amely a legbonyolultabb esetekben is képes volt hatásos, jó ötleteket adni és gyakran mindenféle hatósági közbelépést mellőzve sikerült célhoz jutni.

Fontos szerepet adtunk a szakmai képzés elmélyítésének. Ezt a célt szolgálta az első, ferencvárosi tanonckiállítás, amelyet 1939 decemberében a tisztviselőtelepi csoport kiállítása követett.

Egységes budapesti fellépésünket jelentősen megerősítette a központi tanulmányi kör munkája, ahol igen színvonalas felkészítést kaptak az egyes csoportok küldöttei. Gondunk volt arra is, hogy jólképzett, színes előadói képességekkel rendelkező előadókat hívjunk meg. Ilyen volt az 1940 januárjában tartott lelkinapunk, amelyre egy kaposvári hittanárt kértünk fel. Gál Sándor ekkor már évek óta kizárólag a kaposvári tanoncok iskolai hittanára volt és értett a fiúk nyelvén. Mottója, amivel a lelkinapot indította egy kérdés volt: Milyen legyen az 1940-es év tip-top munkásfiatalja? Rajta is ragadt aztán ez a név, nem hívtuk többé másként, csak "tip-top atya" volt a neve. Az ő szerepeltetése másként is hasznos volt. Szavai nyomán azonnal megértettük, miért is működik olyan remekül a kaposvári csoportunk.

László atya, Kertész László kíséretében azzal kezdte az évet, hogy ellátogattak a Központi Papnevelő Intézetbe és az ott tanuló fiatal teológusokkal ismertették a mozgalmunk célját, munkamódszerét. A látogatásnak nem várt hatása volt. A változtatásra, a szociális gondok enyhítésére, az evangelizálásra kész fiatalok nagy lelkesedéssel hallgatták az előadást és számos kérdés vetődött fel, hogy tudnák ők maguk is segíteni a KIOE munkáját. Többek között ennek a látogatásnak a hatására kezdett lejárni a szombat esti központi tanulmányi körünk gyűléseire egy utolsó éves,

felszentelés előtt álló teológus, Szappanyos Béla is. Ő később Mihalovics Zsigmond, az Actio Catholica országos elnöke mellett dolgozott. Nem munkásifjú vonalon tevékenykedett, hanem ő szervezte az egyetemi ifjúságot és szerkesztője volt a "SZIKLÁN ÁLLUNK" című egyetemista újságnak. Kapcsolatunk azonban töretlen volt és sok közös munkát végeztünk vele. László atya és Kertész László a központi szeminárium után újabb látogatásra mentek. Előbb Kassán, majd Szegeden keresték fel a szemináriumot.

A jezsuiták zúgligeti lelkigyakorlatos házában, a Manrézában szilveszterkor háromnapos zárt lelkigyakorlatunk volt, amelyen közel száz budapesti fiatal vett részt. A kellően előkészített lelkigyakorlatos téma, a gyönyörű környezet és a lelkigyakorlatos ház sajátos varázsa meghódította a résztvevők szívét. Ettől kezdve minden esztendőben szilveszterkor, húsvétkor és pünkösdkor a miénk volt a Manréza és évek hosszú során több száz fiatal ismerhette meg a katolikus lelkiség alapjait, a keresztényi erényeket és főleg azt, hogy ezeket az erényeket hogyan kell megélni a mindennapi életünkben.

*

Az újságunk áprilisi számában Kostyelik doktor írta a vezércikket. "A munkásifjúság és a toll", ez volt a címe és arra buzdította a fiatalokat, hogy vegyék kézbe bátran a tollat és írjanak életükről, terveikről, gondjaikról. Lássák el friss, érdekes és hasznos olvasnivalóval a lapot. Az új írógárda kinevelésére ismét újságíró-tanfolyam indult, s ezen zömmel azok vettek részt, akik eddigi írásaikkal már bizonyították rátermettségüket. Ezek közül a legkiválóbbak: Kamarás Ferenc tokkésztő, Kolocz Géza asztalos, Csapó Imre műszerész és Gyöngy Ferenc postaműszerész volt. Az ő legsikeresebb novelláikat, műhelytörténeteiket külön füzetben is megjelentettük, "Sírunk-nevetünk-dolgozunk" címmel.

Meghirdettük a KIOE első, nagy, országos tanoncmunka kiállítását, amely a Szent István Bazilika alagsori termeiben kapott helyet. A kiállítás ünnepélyes megnyitására április 28.-án került sor. Kertész László munkásifjútítkár köszöntötte a megnyitóra érkező Mihalovics Zsigmond kanonok-prelátust, az Actio Catholica országos elnökét.

Egy kis ízelítő a kiállításról: 12 városból, 33 csoportunkból, 41 különféle szakmából, 237 kiállító hozta el a munkáját. Ebből 153 volt a pesti és 84 a vidéki tanonc. Több ezer látogató volt kíváncsi a látnivalókra. A látogatók között ott volt gróf Teleki Pál miniszterelnök is. A kiállítás látványát jelentősen emelték azok a nagy tablók, táblaképek és statisztikai bemutatók, amelyek ismertették a látogatókkal a magyarországi szamunkás utánpótlás helyzetét, gondjait és eredményeit. A kiállítás egy hétig volt nyitva és naponta este 7 órakor előadást is tartottunk. Ezen Ikvay László, Haklik Lajos és Kertész László tartottak előadást és bemutattuk a mozgalom életéről készült filmünket. Egy alkalommal dr. Nosz-lopó László egyetemi tanár előadását hallgathattuk meg, amelynek címe "Az ifjúság helyes pályaválasztása és a hazai keresztény társadalom gazdasági megerősödése." volt.

A kiállító fiatalok munkáját bíráló bizottság értékelte és számos díj, oklevél került közöttük kiosztásra.

*

Elrepült a tavasz és ismét táborba készültünk. A fiatalok két csapatra oszlottak. Egyik felük Oross István atya és Kalocsai Emil vezetésével nagy kerékpár túrára

indultak Vác-Balaszgyarmat-Losonc-Fülek-Rimaszombat-Rozsnyón át egészen Kassáig kerekeztek. A két hétig tartó kemény hegyi kerekezés alaposan próbára tette a csapat állóképességét, de mindenki végigkarikázta a szokatlanul hosszú távot.

A fiúk többi része Pilisszentlászlóra készülődött. A falu fölött, a Bánya-hegyi menedékház mellett volt a tábor. A pestiek hajóval indultak a táborba. Szentendrére érkezve, a sátrakat és egyéb felszerelést szekérre rakták és gyalogosan indultak föl Szentlászlóra. Mire beesteledett már állt az öt nagy sátor, ahol mindegyikben 8-10 fiatal kapott fekhelyet. Az idősebb vezetők a menedékházban szálltak meg, s ugyancsak ott üzemelt a tábori konyha is. Nem messze a háztól állítottuk fel a tábori keresztet és a tábori oltárt, ahol naponta együtt imádkoztunk, ahol reggelenként a szentmise volt. A társaság meglehetősen vegyes volt, mert a legtöbb budapesti csoportot csak egy-egy fiú képviselte. Vidékiek is jöttek szép számmal. A tábor nótafája Gellért József újmisé volt. Ő a veszprémi egyházmegye papja volt. József atya az édesapja hentes üzletében, a Ferencvárosban tanulta ki, a hentes szakmát. Aztán bevonult katonának és csak akkor került Veszprémbe, a szemináriumba, amikor leszerelt. Jó barátja, Gál Sándor, a kaposvári tip-top atya hozta őt közénk a KIOE-ba.

A tábor augusztus első két hetében volt, addigra már visszaérkeztek a kerekések Kassáról. Így Kalocsai Emil lett a táborvezetője. Haklik Lajos alaposan felhasználta az időt és délelőtt-délután folyamatos előadásokon készítette fel a tanulmányi köri munkára a fiatalokat. Persze volt azért játék, vidámság, sportolás is bőven. Kirándulni is voltunk Visegrádon. Esténként messzire világított a tábortűzünk és a faluból számos fiatal csatlakozott hozzánk és együtt mókáztunk, énekeltünk velük.

Amíg mi a pilisi erdők csendjét, csodás panorámáját élveztük, odakünn a világban fortyogott a történelem. Alig néhány héttel a tábor után, a bécsi döntés során visszakaptuk Erdély északi részét.

Így mire eljött az ősz, László atya már oda is ellátogathatott, hogy újabb csoportokat szervezzen. Oross István atya pedig a dunántúli városokat célozta meg és szorgalmasan vetítette a filmjeinket Veszprémbe, Sopronba, Kőszegre, Szombathelyre, Kőrmendre, Zalaegerszegre, Nagykanizsára, Kaposvárra.

Az új munkaévet szeptemberben ismét nagy tervekkel kezdtük, de ugyanakkor mindjárt lelkinapot is tartottunk a szomszédos Horánszky utcai kongregációs házban. A lelkinap már szombat este megkezdődött. Az első előadással kezdetét vette a szilencium. Többé nem volt szabad beszélnünk. Az előadást követően a Krisztus Király templom félhomályában volt közös ima és szentségi áldás, aztán mindenki sietett haza. Én az angyalföldiekkel, újpestiekkel villamosoztam hazafelé. Ott álltunk a hátsó peronon és mindenki csendben magabamélyedt. Nem szóltunk, csak az elhangzott előadáson gondolkodtunk. Aztán ahogy sorra szálltak a társaink, csak egy kézlegyintéssel búcsúztunk egymástól. Otthon, édesanyám, már ismerte a rendet. Nem szólt ő sem, csak odatette elém a vacsorát. Így segített, hogy semmi ne zavarjon a készüléskor. Reggel hétkor már ott voltunk a kongregációs házban. A délelőtti közös mise mellett, óránként egy-egy előadást hallgattunk meg. Délben átmentünk a közeli Krisztus Király tanoncotthonba. Ott friss, forró bableves várt bennünket. Végre feloldották a szilenciumot, de megszólalni senki sem akart. Időbe telt, amíg megjött a hangunk és a lelkinapos hangulatot ismét felváltotta a fiatalok vidámsága. Olyanok voltak ezek a lelkinapok, mint egy-egy üdítő, nagy zuhany. Valami csodálatos érzés kerített bennünket hatalmába és lélekben mindnyájan felfrissültünk, megerősödünk.

Két nagyobb találkozómk volt ezen az őszön. Szeptember elején közös kiránduláson voltunk Csobánkán, az Oszoly tetőn. A tanoncotthonaink lakóin kívül odajöttek az összes budapesti és pestkörnyéki csoportok tagjai. Mi újpestiek gyalogosan mentünk el Csobánkára. Még alig pirkadt, amikor indultunk. Átmentünk Aquincumba, majd Üröm, Pilisborosjenő után átkapaszkodtunk a Kevély hegy nyergén és így értünk meg Csobánkára, ahol a Szociális Testvérek gyermekotthonánál csatlakoztunk a többiekhez, akik HÉV-vel utaztak oda és gyalogosan mentek Pomáizról Margitligetig. Az említett másik találkozót Oross atya szervezte és azon csak kerékpárosok vettek részt. A felsőgödi csoportnál tettünk látogatást. Ezek a túrák, találkozók remek alkalmat adtak a város különböző pontjain élő fiataloknak a találkozásra, ismerkedésre. Erős, tartós barátságok születtek, s nem egy egy egész életre szóló lett. Oross atya nagyon vonzódott a tehnikához. Vásárolt egy motorkerékpárt és mindenhova azzal közlekedett. Abban az időben a motorkerékpár ugyancsak ritka dolog volt, nagy lelkesedéssel álltuk körül a csillogó, villogó gépcsodát és István atya hamar a szívünkbe lopódzott. Azt hiszem szerte Magyarországon rajta kívül nem igen akadt olyan pap, aki ilyen modern közlekedési eszközt használt volna.

Közvetlen karácsony előtt, az utolsó szombati tanulmányiköri összejövetelünkön ünnepeltük közösen a karácsonyt. A pincehelyiséget belengte a fenyőfa gyantás illata. A vaskályha kellemes meleget árasztott, a terem zsúfolásig megtelt fiatalokkal. Adventi énekeket énekeltünk, majd a Krisztus Király tanoncotthon lakói mutattak be pásztorjátékot. Aztán felcsendültek a karácsonyi énekek. Leoltottuk a lámpákat és csupán egyetlen gyertya mellett folytattuk az éneket. Mindenki kapott egy gyertyát, aztán azt sorban meggyújtottuk az égő gyertyánál. A gyertyáinkat egy egy kívánság kíséretében helyeztük el a karácsonyfa ágán. Ahogy nőtt az égő gyertyák száma, úgy világosodott a pince. Először a vezetők gyújtottak gyertyát, aztán Kertész László után felkerekedtek az angyalföldiek. Szili István vaskereskedő, Dénes Imre fűszeres inas, Baumann Jenő géplakatos, Papp Imre címfestő, Keresztessy György fogtechnikus tanuló, Patak Ferenc mozdonylakatos után a zuglóiak következtek. Doszpot István festékkereskedő tanuló, Csiszár Pál műszerész, Benyó Károly motorszerelő, Bósz György kefékészítő, Holecskó László géplakatos, Cigler László kereskedő tanuló gyújtottak gyertyát. Ezt követték az augusztatelepiek, Merényi László címfestő, Lieszkovszky József kereskedő, Kispestről Brenner Zoltán technikus, Alsónémediből a két Fajta testvér, János és György, Csepelről Légrádi Ferenc géplakatos, Kiszt László géplakatos. A józsefvárosiak sorát Gyöngy Ferenc vezette, majd Csapó Imre műszerész, Kolocz Géza asztalos, Hartai János és József műszerészek, Kalocsai János borbély, Kalocsai Emil ház-tartásicikk kereskedő, Csermely Ferenc fémbútorkészítő, Kovács Tibor műszerész, Pap János drogérta következett. A Ferencvárosból ott volt Hecsei Pál esztergályos és Hecsei József cipész, Pataki András műszerész. A Lónyai utcai tanoncotthonunk nevében Radics Sándor otthonvezető és Tátrai György asztalos gyújtott gyertyát. A budai oldalról, Újlakról Karai József és Karai György technikus, Tóth Ráfael vízszelző, Kiss Gyula vésnök hozta a gyertyát. Budakalászról Scherer György síkkötő, Újpestről Pisch József asztalos, Virág Ferenc optikus, Hollai Ferenc műszerész, Takács Ferenc asztalos Rákospalotáról Gedai Károly és Gedai Imre asztalosok, Sándor István szalézi testvér, nyomdász, Ungrischpeck József motorszerelő

és Burkus András ácsállványozó a MÁV telepről. Ennyi nevet őrzött meg az emlékezés, de bizonyára vannak, akik a felsorolásból kimaradtak. A lényeg azonban nem valamennyi név felsorolásában van, sokkal inkább abban, hogy ez a névsor jól demonstrálja, ez a mozgalom valóban munkásifjú mozgalom volt. Az ünnepséget Urbán János, terézvárosi otthonvezető szavai zárták. A nem sokkal korábban elhunyt veszprémi püspök, dr. Tóth Tihamér ifjúsághoz írt könyveiből kapott minden jelenlevő egy-egy ajándékpéldányt.

A történethez hozzátartozik, hogy ez a karácsonyest hagyományteremtő lett. Közel ötven év távolából elmondhatjuk, hogy családjainkban mindenütt meghonosodott a karácsonyest ily módon való ünneplése. Fontos dolog ez, hiszen a zömmel vidékről elszármazott ipari munkásság gyökereit veszítette, a családjaikban ismeretlen volt a karácsony ilyen lelkiekben gazdag megünneplése.

*

1941 FONTOSABB ESEMÉNYEI.

Az új esztendő máris gondokkal kezdődött. Kinevezték dr. Tóth Tihamér veszprémi püspök utódját, dr. Czapik Gyula személyében. Az ő egyik első intézkedése az volt, hogy dr. Oross István főtitkárunkat visszarendelte az egyházmegye szolgálatára. Természetesen ez neki jogos intézkedése volt, bennünket azonban azért bántott, mert kevés olyan fiatal pap volt akkor Magyarországon, aki olyan erősen kötődött volna a munkásifjúsághoz, annak mozgalmához, mint Oross István. Az aztán már csak hab volt a tortán, hogy Oross István új beosztása Nagykanizsára szült, az ottani leánygimnáziumban lett hittanár. Kostyelik doktor a hír hallatán sietett Veszprémbe, hogy volt iskolatársánál, a püspöknél kieszközölje a döntés visszavonását. Sajnos nem járt eredménnyel.

Az 1941-es esztendőt újra manrézai lelkigyakorlattal kezdtük.

Ismét közel száz fiatal jött össze a lelkigyakorlatosházban. P. Tornyos Gyula, jezsuita atya közvetlen hangon, a hallgatóság érdeklődését felkeltve beszélt és a várt hatás nem is maradt el.

Itt kell megemlíteni egy látszólag nem a mozgalomhoz kötődő eseményt. A Szent István Társulat kiadásában ekkor jelent meg az akkor már nemzetközi nevet szerzett Goncourt díjas, flamand író, Maxence van der Meersch könyve, az "EMBERHALÁSZOK" címmel. A könyv a belga-francia határvidék ipari proletárjainak életét, a köztük tevékenykedő szabadelvű és szélső baloldali szakszervezetek tevékenységét, a polgári, álkeresztény, képmutató keresztény munkaadók magatartását és a JOC aktivistáinak harcát mutatja be. Megragadott bennünket, mennyi párhuzamot találtunk ebben a regényben, részben a magyarországi iparimunkások helyzetével, de még inkább azzal a tevékenységgel kapcsolatosan, amit a mi tanulmányi köreink ekkor már ötödik esztendeje következetesen végeztek. A könyv fordítója a bevezetőben egészen rövid utalást tett a magyar munkásifjú mozgalomra, a KIOE-ra is.

A nagy lelkesedést országos megmozdulás követte. Aláírásokat gyűjtöttünk annak érdekében, hogy készítsenek filmet ebből a regényből. Természetesen a háborús gondok ezt a tervet lehetetlenné tették. A könyv azonban még ma is hat. A bécsi magyar kiadó, az "Opus Mystici Corporis" 1972-ben, a szegedi ferences kiadó, az AGAPÉ

éppen 1998 tavaszán adta ki ismét. A szerző van der Meersch századunk nagy konvertitái közé tartozik, akinek szenvedéssel teli életét és megtérése történetét az Ecclesia Kiadónak a hetvenes évek derekán megjelentetett, kétkötetes könyvében, a "Századunk nagy konvertitái"-ban olvashatjuk.

A "MAGYAR MUNKÁSIFJÚ" számos cikkben foglalkozott az erdélyi munkásfiatalok rendkívül nehéz szociális helyzetével. Az északerdélyi, nem régen visszacsatolt terület iparimunkás fiatalsága zömmel a kisiparban dolgozott. Kiszolgáltatott voltuk, rendezetlen jogi, szociális és tanulási viszonyaikra joggal irányították a közvélemény figyelmét a cikkírók. A fokozódó érdekvédelmi tevékenységgel párhuzamosan megnőtt az erdélyi csoportjaink száma. Először csak Nagyváradon és Kolozsvárott alakultak csoportjaink, de aztán kirajzottak Nagybányára, Szatmárnémetibe és a székely föld távolabb eső városaira is, így Kézdivásárhelyre, Csíkszeredára, Gyergyószentmiklósrá és Tusnádra. A kapcsolataink erősítésére gyakran érkeztek nagyváradai és kolozsvári fiatalok a különböző rendezvényeinkre, táborainkba.

Ugyanakkor László atya bővebb ismertetőt közölt az újságunkban a Kassa külvárosában, a Dzsungelben és a Barakban szervezett csoportjaink életéről.

*

Március 16.-ra a Szenkirályi utcába, a Szent István Kiadóvállalat dísztermében hívtuk meg valamennyi budapesti csoportunkat egy közös nagy beszámolóra, amelyen értékelni kívántuk az elmúlt 1940-es év munkáját. Beszámolónkban egyaránt szerepeltek a mozgalom lelki, kulturális, szabadidős és sport rendezvényei, az oktatás és az érdekvédelmi téren végzett munkák. Beszámoltunk a csobánkai gyalogtúráról, a kerékpáros kirándulásokról éppen úgy, mint a színház, hangverseny és múzeumi látogatásainkról, a magunkszervezte műkedvelő előadásainkról. A mozgalom életét bemutató filmjeinket összesen 34 alkalommal vetítettük le, több ezer néző előtt. Jelentősen megnőtt a központi könyvtárunk állománya. Tóth Tihamér "Tiszta férfiság" és a "Vallásos ifjú" című könyveiből 1000-1000 példányt ingyenesen osztottunk szét tagjaink között. A budapesti tanonciskolákban összesen 92 alkalommal tartottunk mozgalmi ismertetőt a fiataloknak. Ezekon közel 3000 tanonc vett részt. Hasonló előadások 24 alkalommal vidéken is voltak, mintegy 1500 hallgató előtt. A 44 vidéki filmbemutatónkat összesen 6000 ember láthatta. A munkaközvetítő szolgálatunk az év folyamán összesen 732 tanonc számára szerzett munkahelyet. Szervezés alatt volt az újabb tanoncotthonunk a Szent István bazilika egyházközsége területén 70 fiatal számára. Beszereztünk két 9.5 milliméteres keskenyfilmvetítógépet. Titkáraink ezekkel járták az országot.

Részletesen értékeltük a Pilisszentlászló-Bányahegy-i tábort, amelynek külön értéket adott a számos vidéki csoport képviselőinek részvétele. Megállapítást nyert, hogy az általunk szervezett táborok szellemisége egyre inkább elfordul a romantikus cserkész-táborokétól és inkább az önnevelés, a lelkiépítkezés ügyét és a mozgalom vezetőgárdájának kinevelését szolgálják.

A vidéki szervezeteink fokozódó bővülését jelezte az év folyamán felkeresett csoportjaink névsora:

Almásfüzitő	Munkács
Ajka	Nagybánya
Balassagyarmat	Nagykanizsa
Bátszék	Nagyvárad
Beregszász	Nyíregyháza
Beszterce	Orosháza
Bonyhád	Pannonhalma
Borsodnádasd	Pápa
Csíkszereda	Pásztó
Csolnok	Pécs
Csorna	Pécsvárad
Debrecen	Rimaszombat
Dés	Rozsnyó
Dombóvár	Salgótarján
Dorog	Sátoraljaújhely
Dunaszerdahely	Sepsiszentgyörgy
Esztergom	Sopron
Esztergomtábor	Szatmárnémeti
Fülek	Szeged
Göd	Székelyudvarhely
Gyergyósztmiklós	Székesfehérvár
Gyula	Szekszárd
Győr	Szentes
Hatvan	Szolnok
Herend	Szombathely
Hódmezővásárhely	Szőny
Ipolyság	Tapolca
Losonc	Tatabánya
Kalocsa	Törökbálint
Kaposvár	Ungvár
Kapuvár	Üröm
Kassa	Vác
Keszthely	Várpalota
Kézdivásárhely	Veszprém
Kiskunfélegyháza	Zagyvapálfalva
Kolozsvár	Zalaegerszeg
Komárom	
Körmend	
Lábatlan	
Léva	
Mosonmagyaróvár	
Marosvásárhely	
Miskolc	
Mór	

A felsorolt 79 városban volt, ahol több csoportunk is működött.

Ezeket a helyeket jártuk és 45 alkalommal előadást is tartottunk, ahol közel 6000 volt a hallgatóság száma. Újságunk ekkor 10.000 példányban jelent meg, ezen kívül rendelkezünk egyéb nyomtatott füzetekkel, ismertetőkkal, vezetőképzős anyagokkal is, mintegy 30.000 példányban. Az év folyamán összesen tíz egyházmegye szemináriumait kerestük fel és közel 400 teológust tájékoztattunk a KIOE céljáról, tevékenységéről és felhívtuk figyelmüket, mennyire szükséges a munkáspasztoráció.

A három tanoncotthonunkban 150 fiatal lakott és előkészületben volt a már említett Szent István tanoncotthon a Vilmos császár út és Markó utca sarkán álló nagy bérházban, ahol egy hatszobás lakást rendeztünk be 70 fiatal befogadására. Felvettük a kapcsolatot más tanoncotthonokkal is, így a Szeged-Csanád egyházmegye szegedi, Londoni körúti püspöki tanoncotthonával, a szombathelyi Várközben levő püspöki tanoncotthonnal, az esztergomtábori szalézi otthonnal, a budai kalazantínus rend otthonával, a budapesti Vöröskereszt Vajdahunyad utcai otthonával, a főváros Vág utcai és Szél utcai tanoncotthonaival és a Fehérvári úton alakuló Csonka János Gépgyár tanoncotthonával.

A háborús gazdálkodás nyomán szinte teljesen eltűnt a munkanélküliség, mégis a munkások életszínvonala jelentősen csökkent, pedig hol volt akkor még a valóságos háború nyomasztó terhe! Angyal földön tett körútja során a MAGYAR MUNKÁSIFJÚ riportere belátogatott a szegényes otthonokba, ahol a februári csikorgó hideg elől, a fűtetlen lakásokban már kora este az ágyba menekült az egész család. A „Göröngyök” című rovatban Kertész László tárta az olvasók elé a sanyarú állapotokat.

Az államvasutak vezetőségével a középiskolás és egyetemi diákokéhoz hasonlóan a tanoncoknak is kedvezményes utazásibérlet megvalósításának lehetőségeiről tárgyaltunk. Ez a kérésünk végül is teljesült, A MÁV elfogadta a mozgalom érvelését és a tanoncok bérelt juthattak. Rendkívüli jelentősége volt ennek sok ezer Budapest-környéki tanonc számára, akik a főváros különböző műhelyeiben dolgoztak.

A drámai feszültségeket hordozó történelmi napok újabb megpróbáltatásokat hoztak. A németek megtámadták Jugoszláviát. A magyar hadsereg is elindult, hogy visszavegye a Bácskát, a Baranyai Drávaszöveget és a Muraközt. Gróf Teleki Pál miniszterelnök, aki nem sokkal korábban, örökös megnevezési szerződést kötött Jugoszláviával, tiltakozásul öngyilkos lett. Az újságunk hosszú cikkben méltatta az elhunyt érdemeit.

A délvidéki bevonulás nem volt virágkoszorús diadalmenet, ahogyan azt a Felvidéken, illetve Erdélyben megtapasztalhattuk. Véres harcok, partizánakciók és azok megtorlásai követték egymást. Aztán lassan konszolidálódott a helyzet.

Pünkösdkor a Manrézában ismét lelkigyakorlatra gyűltünk össze és ez alkalommal P. Varga László jezsuita, az ismert szociológus volt az előadónk. A neves francia jezsuita, P. Raoul PLUS a JOC felkérésére írt „Elmélkedések munkásifjak számára” című könyvecskéje is eljutott hozzánk és ennek magyarnyelvű fordítását kiadtuk. A kétkötetes mű nagyszerű lelkivezetőnek bizonyult.

*

A hitleri Németország következetesen folytatta egyházellenes intézkedéseit. Az év elején, az 1938-as Anschluss-t, vagyis Ausztria bekebelezését követően valamennyi külföldi állampolgárságú papot és szerzetest kiutasítottak. Közöttük volt három marianista pap és egy laikus testvér. A marianisták rendjét a bordeauxi Wilhelm Joseph Chaminade alapította iskolarendként. A rend tagjai zömmel világiak és papjuk csak annyi van, amennyi a maguk szükségletét ellátja. Az 1819-ben alapított rend már a XIX. század derekán megjelent Ausztriában és ott is, többek között Bécsben is nyitottak rendházat. Az itt működő iskolából került később néhány magyar diák a rend kötelékébe. Ők tértek haza 1941 elején. A három szerzetes pap azon a fribourgi egyetemen tanult, ahol Ikvay László is végzett. A személyes kapcsolat révén először nálunk kerestek valami munkalehetőséget. A legjobbkor érkeztek, mert úgyis gond volt, hogy az új Szent István otthont kiknek a gondjaira bízjuk. A papok közül a két testvér, Nagy Ferenc és László vették át az otthont és velük maradt Bellák Gyula laikus testvér is.

Az új otthont Hamvas Endre az új érseki helynök avatta fel. A módosabb egyházközségi képviselőtestületi tagok jelentős anyagi támogatással járultak hozzá az otthon felszereléséhez és működtetéséhez. A marianisták átvették a mozgalom módszereit s ezzel sikerült az otthonon belül, egy nagyon bensőséges, családias légkört kialakítani. Számos ötlettel gazdagították az otthonlakóinak életét, gyakran rendeztek előadásokat, színdarabokat és nagy kirándulásokat. Ugyanakkor arra is volt gondjuk, hogy megvegyék szerzetesrendjük magyarországi letelepedésének alapjait. Megélhetésük biztosítását nem az otthonlakók kevéske lakbérére alapították, hanem hittanári feladatokat vállaltak a budapesti középiskolákban és így az otthon ügyeit csak a szabadidejükben intézték. Jó volt, hogy volt velük egy laikus testvér is, mert ő viszont egész nap ott tartózkodott az otthonban és felügyelt a rendre.

A nyári tábor ismét új helyen került megrendezésre. Balatonberényben a Hunyady kastélyt sikerült megszerezni erre a célra. Ez a kastély a KALOT népfőiskolája volt. A nyári nagy mezőgazdasági munkák idején azonban üresen állt és szívesen bocsátották rendelkezésünkre. A tábor közvetlen a Balaton partján volt. Mindössze a vasút és az országút választotta el a vízparttól. A tágas termekben, akár 80-100 fiatal is el lehetett helyezni. A konyhai munkákat elvállalták a falubeli asszonyok. Így a fiatalok minden idejüket a képzésre, a fürdésre, szórakozásra és pihenésre fordították. A tábor vezetője ebben az esztendőben Urbán János volt. Az ő személye garancia volt arra, hogy az ott folyó munka a mozgalom számára a lehető legeredményesebb legyen. A táborban most már megváltozott az arány, többen voltak a vidéki csoportok képviselői, mint a budapestiek. Különös színfolt volt ott a sok felvidéki és erdélyi fiatal. A délvidékiek ekkor még nem tudtak jönni, hiszen a háborús körülmények között visszavett Bácska, Drávaszög és Muraköz még hónapokig zárt terület volt a civil lakóság számára. Sem innen oda, sem onnan ide nem utazhatott senki.

A kastély kívül esett a falun, így a tábor életét nem zavarta semmi. Korábban ugyanis előfordult, hogy amint a falubeli gyerekek meglátták a tábort, reggeltől estig ott lebzseltek és jelenlétükkel elvonták a fiúk figyelmét, zavarták a rendet, az előadásokat, megbeszéléseket. Itt a hatalmas parkban, ami a kastélyt övezte, volt bőven lehetőség félrevonulva, kicsoportos beszélgetéseket folytatni. Ez adta a tábor igen bensőséges hangulatát, amit később még különféle módon fokozni is lehetett.

ÚJ KÖZPONTI HÁZ A FERENCVÁROSI GÁT UTCÁBAN

Nagy gondokkal küzködtünk az utóbbi esztendőkből. Központi irodánk már nem felelt meg a megnövekedett tennivalóinknak. Valami nagyobb helyiségre lett volna szükségünk. Ebben segített rajtunk dr. Mészáros János, a nyugalomba vonult érseki helynök, aki nemrégén köszönt le a mozgalom elnöki tisztéről.

A Ferencváros külső részében, egy jellegzetesen pesti nyomornegyedben állt a lazarista rend egykori rendháza. Ezt a házat a rend budapesti központjául és rendi noviciátusnak építették. Már korábban, a szomszédos Ranolder utcában működött a rend női ágának egy gyermek patronátusa, ahol főleg árva gyermekekkel foglalkoztak. Ez az intézet később nagy iskolává és internátussá nőtt, ahol részben tanítónőképző, részben pedig közép fokú leány ipariskola működött. A férfi ág háza két utcával odébb a Gát utca elején épült 1908-ban. A szerzeteseknek azonban nagyon hamar rá kellett jönniük, hogy ez a lármás környék nem alkalmas a csendet és elmélyedést igénylő kolostor és főleg egy szeminárium működtetésére. Hiába épült fel egy szép épület, le kellett mondaniuk róla és felajánlották az Esztergomi Főegyházmegyének. Cserébe a főegyházmegye egy somogyi kis faluban, Lakócsán levő birtokát adta oda nekik. A cserét követően a ház először papi otthonként működött, majd amikor a város terjeszkedése szükségessé tette, hogy az eddigi egyetlen plébánia területét háromfelé osszák, itt alakult meg a középső ferencvárosi egyházközség. Ez a ház lett a plébánia és a melléépített templom volt a plébánia templom. 1936-38 között aztán megépült a Haller téren az új plébánia és annak új temploma. A plébánia átköltözött az új helyére, a ház pedig ismét, mint papihon üzemelt. Ebben az időben igen sok hittanár és hitoktató tevékenykedett Budapesten, akik függetlenek voltak a plébániáktól és kizárólag az iskolák hitoktatói feladatait látták el. Ezek a papok lakták a Gát utcai házat. A körülmények azonban úgy alakultak, hogy a ház szobái egyre kevésbé feleltek meg a lakók igényeinek. A hittanárok sorra nagyobb lakásokat béreltek, mert nem szívesen vállalták a laktanyaszerű elhelyezést, a közös helyiségeket, stb. Így jutott a főegyházmegye arra az elhatározásra, hogy az egyre erősödő munkásifjú mozgalomnak adja a Gát utcai házat.

A ház a Gát utca elején épült. A 2-es számú telek beépítetlen maradt, a 4-es számon épült meg a templom és a ház maga a 6-os számú telken épült. A bejárattal szemben áll a nagy proletár költő, József Attila szülőháza.

Az utcai oldalról két emeletes az épület, de az udvar felől, beépítették a magas tetőteret, és így ott van harmadik emelet is. Az utcai oldalon a három szinten négy-négy szoba van, amelyek belülről egy hosszú folyosóról közelíthetők meg. Ezekkel szemben a folyosó udvar felőli oldaláról mind a három emeleten három-három szoba van. A földszinten, az udvar felől tágas ebédlőhelyiség van, alatta az alagsorban van a konyha és onnan az ételt egy kis felvonóval lehetett feljuttatni az ebédlőbe.

Az udvaron, kb. harminc méterre az épülettől, vele párhuzamosan egy gazdasági épület állt. Ez egyemeletes volt és a főépület lépcsőházából egy hosszú, zárt folyosón lehetett megközelíteni. A gazdasági épület földszintje egyetlen, nagyobb méretű helyiség volt, míg az emeleten a gazdasági vezetőnő és a személyzet

lakásai voltak. Az említett két épület egy tágas belső udvart alkotott, amelynek a közepén egy hatalmas platánfa állt, amely koronájával egész éven át elborította a belső udvart és bensőséges hangulatot teremtett. Ennek az udvarnak aztán folytatása volt a templomépület mögött, ahol tágas konyhakert és mögötte egy labdarúgó pálya húzódott. Ezt a konyhakertet a pályától hosszú vadgesztenyesor választotta el. Ideálisabbat el sem képzelhettünk volna központi házunknak.

Néhány nap alatt elintéződött a ház hivatalos átadása, s csupán azt kellett kívárni, amíg az ott lakók zöme elköltözik. László atya mindenesetre már augusztusban elfoglalta az egyik elsőemeleti, udvari, nagyszobát. Az ünnepélyes házavatóra pedig október 6.-án került sor. A búzavirággék inges fiúk már kora délutántól ott gyülekeztek a Gát utcai templom kapuja előtt. Igen sokan voltak kíváncsiak az avatásra, amelyet Serédi Jusztinián bíboros, Esztergom érseke végzett. A zászlók és a tömeg karéjában az érkező bíborost a középferencvárosi plébános, dr. Töttös Miklós köszöntötte. Mögötte sorakoztak a különféle egyházi és állami méltóságok. Mészáros János nyugalmazott érseki helynök, Mihalovics Zsigmond és Beresztóczy Miklós kanonokok, az AC. vezetői. Az Iparügyi Minisztérium részéről dr. Magasházy Miklós miniszteri tanácsos, Csonka János gyáros, Sorg Antal építési vállalkozó, szerzetes vezetők, papok, újságírók, civilek serege.

A primás a fiatalok sorfala között vonult az oltárhoz, ahol rövid szentségimádás következett, majd az ünneplők átmentek a házba, amelynek helyiségeit sorra végigjárta a bíboros. Megtörtént a házszentelés és ekkor lépett a bíboros elé Kertész László, hogy elmondja ünnepi köszöntőjét. Ebben a beszédben röviden felvázolta az elmúlt húsz esztendő kudarcait, eredményeit, beszélt a tanoncok kiszolgáltatott, nyomorúságos helyzetéről és az otthonainkról. Elmondta, hogy a napokban beszélt egy fiúval, akinek csupán egyetlen álma, vágya volt. Egy saját ágyat szeretett volna, hogy többé ne kelljen másokkal együtt aludnia. Szó esett a tanulmányi köreink tevékenységéről és a köszönetről, amellyel a házáért tartozunk.

Kertész László szavait a primás látható megindultsággal hallgatta végig. Aztán válaszában elmondta, mennyire megérti a fiatalokat, és együtt érez velük, hiszen ő maga is iparos család gyermeke. Együtt nőtt fel azokkal a tanoncokkal, akik az édesapja mellett tanulták a tetőfedő szakmát. Ezért sietett ilyen örömmel ide a fiúk közé most is.

- „Arról pedig legyetek meggyőződve, hogy nem maradtok egyedül a küzdelemben. Az egész papság, de különösen a főpásztor mellettetek lesz. Mától új mozgalom indul itt a Gát utcában és erre én főpásztori áldásomat adom!”

Így ért véget az ünnepség. A primás beírta nevét a vendégkönyvbe és miközben az őt körülvevő fiatalokkal beszélgetett, lassan megindult kocsija felé. Felcsendült a mozgalom indulója és a lelkes integetők még hosszan nézték a távolodókat.

Még ugyanazon a héten egy jelentős esemény történt. A Magyar Művelődési Házban (ma Erkel Színház a neve) a DL mozgalommal közösen nagy ünnepséget tartottunk. A két mozgalom zászlói alatt mintegy kétszáz fiatal vonult fel a színpadra és félkört alkotva a mozgalom indulóját énekelték. A szereplők karéjában, közepén állt Pusztai Sándor papköltő, aki a munkásfiatalok életét bemutató versciklusából, a „Füst és korom balladája”-ból adott elő. Őt Kalocsai János munkásifjú titkár követte.

Beszédének lényege ez volt: Kik vagyunk, mit akarunk ? Az est fénypontja Közi-Horváth József országgyűlési képviselő beszéde volt. A szónok feltette a kérdést:

Kinek kell megmentenie a munkásifjúságot?

A kormánynak?

Annak is! –

Az államnak? –

Annak is ! –

A munkaadóknak?

Azoknak is! –

De legfőképpen önmagának, a munkásifjúságnak!

Az ünnepi estét egy francia játékfilm vetítése zárta le. A „Krisztus Párizs vadonában” című film azoknak az apostoloknak életét és küzdelmeit mutatta be, akik vállalták a legszegényebbek újraevangelizálását.

A házavatást és az ünnepi estét követően volt még egy harmadik felejthetetlen esemény, mégpedig az első nagy közös csoportgyűlés az új székházban. A három eseménynek krónikása Kamarás Ferenc volt, aki nagy cikkben számolt be a történetekről a MAGYAR MUNKÁSIFJÚ hasábjain.

*

Különös véletlen folytán három levelet is kaptunk a távoli Kínából. Császár György számolt be ottani élményeiről. Mivel ezt követően az előnyomuló japán csapatok hamarosan elfoglalták Szingapúrt és az indonéz szigeteket, végképpen leállt a nemzetközi hajóforgalom és többé már nem jöhettek levelek Kínából.

*

A parlamentben hangos vitára került sor a tanonctörvények módosítása kapcsán. Közi-Horváth József képviselő hosszú beszédben méltatta a KIOE érdekvédelmi és karitatív tevékenységét. Beszédében hangsúlyozta, hogy korábban nem ismerte a KIOE mozgalmat. A közelmúltban azonban közeli kapcsolatba került vele és a látottak egy csapásra megragadták őt. Azóta nem tud közömbös lenni a munkásifjúság problémáival, sem pedig a munkásifjú mozgalommal szemben.

*

Az új székház birtokában további kezdeményezések kerültek sorra. Mindenekelőtt a mozgalom eljövendő, új munkásifjú vezetőségének a képzését tartottuk igen fontosnak.

Dr. Radványi Titusz világi elnök, november 16.-án nyitotta meg a kétévesre tervezett Munkásifjú Akadémiát. Huszonhat pesti és pestkörnyéki csoportunkból közel száz fővel indult a szokatlan kezdeményezés, amelynek jól megválogatott előadó gárdája és igen széles területet felölelő programja volt.

Az akadémia első évének előadásairól megmaradt Kertész Lászlónak egy 140 oldalas jegyzete. Ennek alapján felsorolhatjuk az előadókat és a témaköröket, amiről szó esett.

Dr. Mihalovics Zsigmond AC igazgató: *Az A.C. és a KIOE*

dr. Huszty Mihály tanár : *Magyar irodalom*

dr. Dávid László teol.tanár : *Magyar történelem*

dr. Gerencsér István tanár : *Magyar hivatás, nemzeti öntudat*

Bölcselettan.

dr. Péterffy Gedeon egyetemi lelkész : *Hogyan tanuljunk ?*

Körtvélyesi Ferenc tanár : *Mit olvassunk ?*

dr. Tamás József igazgató : *Társadalomtudomány*

P. Tornósy Gyula SJ : *A pápai szociális körlevelek*

dr. Oross István teol.tanár : *Katolikus egyháztörténelem*

Sinkó Ferenc újságíró : *A kisebbségi kérdés hazánkban*

Erdélyi József hittanár : *Hitvédelem, valláserkölcsei ismeretek*

dr. Pfeiffer Miklós kanonok : *A keresztény erények*

dr. Göndöcs László tanár : *Katolikus öntudat*

dr. Koszterszitz József tanár : *Lélekalakítás, emberismeret*

Ikvay László KIOE főtitkár : *A munkásifjúság lelki problémái*

A munkásifjúság lelki problémáinak megoldása

Világnézeti kérdések

Freesz József a Hivatásszerv. főtitkára : *A hivatásrendiség*

König István tanár : *Testvérmozgalmunk a JOC*

dr. Kostyelik Ferenc orvos-író : *A szónoklás művészete*

Újságírás

P. Szívós Donát OSB tanár : *A világnézetek harca*

Aradi Zsolt újságíró : *Olaszország*

dr. Áfra-Nagy János igazgató : *A magyar ipar jövője*

dr. Tahy István IPOK főtitkár : *A kézműves ipar fejlődése*

dr. Harnóczy István jogász : *A tanonctörvények*

dr. Hidassy Dezső orvos: *Munkaegészségügy - balesetvédelem*

dr. Becker Gyuláné pszichológus: *A képességvizsgálat módszerei*

dr. Noszlopy László egy.tanár: *Lelki rendellenességek*

Képességvizsgálat és lélektan

Mindez csupán egy kis ízelítő, hiszen az akadémia két esztendőn át folyamatosan működött és az előadások mellett gyakorlati bemutatókon, múzeumokban és tudományos intézetekben jártunk. A szónok iskolán számos gyakorlati feladatot kellett megoldanunk és az újságírás terén is előre meghatározott témákban végeztünk leírásokat, készítettünk riportokat. Az akadémiának 36 meghívott előadója volt, akik összesen 65 előadást tartottak. A hallgatóságot ez a vállalkozás meglehetősen leterhelte, hiszen hetenként két este voltak az előadások, szerdán és szombaton, igen gyakran a vasárnap egész délelőttije is ezzel telt el.

Nem volt még akkoriban magnetofon. A legtöbb, amivel rendelkezünk egy kis ceruzadarab, egy kopottas kis iskolai füzet volt, amelybe felírtunk mindent, amit fontosnak tartottunk. De ezt is tanulni kellett, hogyan lehet néhány szóval, ügyesen összefoglalni mindazt, ami elhangzott. Valamennyiünk között a legtehetségesebb Kertész László volt. Mindig jegyzetelt, mindent felírt. Haklik Lajos sziporkázott, de soha nem akart semmit sem leírni. Kostyelik doktor olyan szívesen közölte volna elgondolásait az újságban, de hosszú gyözködések után is mindössze egy néhány cikk megírására volt hajlandó. Bizonyára egészen fiatalon kellett volna rászorítani őt a jegyzetelésre, nem ilyen felnőtt korban. Ezért aztán Kostyelik a fiatalokat állandóan erre bátorította. Begyűjtötte az írásokat és gondosan értékelte, mérlegelte őket.

A munkásifjú akadémia egy sor feladatot is állított elénk. A szónok iskolán Kostyelik doktor szigorú tanárnak bizonyult. Nem tűrt semmi lazaságot. A szónoki beszédeinkre nagyon is alaposan kellett készülnünk és ha sor került valamelyikünkre, végighallgatta a beszédet, majd keményen bírált. Valaki így kezdett beszélni : *Hát kedves fiúk...* A doktor úr felháborodott a pongyolaságon. Micsoda dolog így megszólítani a hallgatóságot: *Hát?* Azonnal félbeszakította az előadót és a következő órára új feladatot bízott rá, kihangsúlyozva, hogy sokkal alaposabb felkészülést vár el és tessék vigyázni minden elhangzó szóra. Aki nem becsüli és tiszteli a hallgatóságát azzal, hogy lelkiismeretesen felkészül, az nem lesz jó szónok.

A november 16.-án indult akadémia első évfolyama, a következő év március 8.-án zárult. A kezdeti 100 fős létszám ekkorra már 72 főre csökkent. A záró előadást dr. Mihalovics Zsigmond kanonok tartotta. Többek között ezeket mondta: *„Boldogan figyelem a KIOE fejlődését. Munkátokat az Actio Catholica is nagy figyelemmel kíséri és most az ő elismerésüket is szeretném tolmácsolni. Megismertük a programotokat, tudjuk, hogy milyen készséggel munkálkodtok. Éppen ezért bízunk bennetek és számítunk rátok... áldozatkészségtek arra a reményre jogosít bennünket, hogy rászolgáltatok erre a megbecsülésre és számíthat rátok az egyház és a haza abban az építkezésben, amelyet Szent István szellemében folytatunk.*

Az egyik munkásfiatal így emlékezett vissza ezekről az évekről.1939. februárjától minden szombat délutánt ott töltöttem a Krisztus Király templom alatti pincében. Olyan lett számomra a mozgalom, mint egy sebes örvény, egyre inkább magával ragadott és nem engedett. Ha pedig valaki azt kérdezné, mi volt ennek a vonzásnak a titka, azt felelném, nem tudom megmondani. Pedig tudtam én jól a lényegét. Amióta bekerültem a gyárba, a mocskos műhely ezernyi kísértése közé, folyton azt éreztem, bajban vagyok. Megindultam valami felé, amit nem akarok, ami ellen állandóan tiltakozik a lelkem. Többé már nem hallgattam a társaim sikamlós históriáit. Fékeztem a nyelvem és nagyon hamar leszoktam a trágár beszédéről. Takarékos lettem és beosztottam a kis zsebpénzemet. Nagyon óvakodtam a dohánytól, italtól. Még a szokásos vasárnap délutáni focimeccsekről is lemondtam, mert valami nemesre, szépre, tisztára vágyakoztam, amely nagyon távolinak tűnt, most azonban megéreztem, hogy a KIOE közössége révén el tudom majd érni. Tudtam, hogy jó szakmunkás, szorgalmas, szavahihető ember lesz belőlem. Én törekedni fogok, hogy egyszer majd jó házasságot élhessek és nekem a házasság nem bilincs, hanem a kegyelmek forrása lesz, olyan, mint amilyenről a KIOE-ban az idősebb vezetők elbeszéléseiből, tapasztalataiból oly gyakran hallottam.

Szerettem a szombati gyűléseket, mert ott engem emberszámba vettek, nem gúnyoltak, hanem úgy beszéltek velem a papok és a vezetők, mint akiben bíznak, akinek értékelik elért eredményeit.

Érdekes, hogy a gyárban ettől nem lett rosszabb a helyzetem. A társaimnak gyakran beszámoltam a dolgaimról és sokan voltak, akik érdeklődve hallgatták az előttük eddig ismeretlen értékekről mondott szavaimat. A déli ebédszünetben körém gyűltek a gyár különböző műhelyeiből az inasok és beszélgettünk. Ott aztán minden megbeszélésre került. Vitatkoztunk, érveltünk, lelkesedtünk és egyre többen, lejöttek hozzánk a közeli csoporthelyiségbe, a gyűléseinkre.

A műhelyben történtek mellett a legmeglepőbb számomra a szüleim magatartása volt. Apám nagyon hamar felhagyott az örökös tiltakozásaival, hogy

minek kell annyit a papokhoz járni. Kamaszosodni kezdtem. Egyre inkább igényeltem az önállóságot. Esténként meglehetősen későn keveredtem haza. Apám ilyenkor rendszerint munkában volt, az édesanyám pedig megértően állt mellettem. Ő volt, aki leginkább megbízott bennem. Ez a bizalom volt számomra a legcsodálatosabb érzés. Pedig korábban hányszor eljátszottam a megbecsülésüket, amikor szűkös körülményeink ellenére drága iskolába járatlak, fizették a nem kevés tandíjat. Én pedig rendre hoztam az elégtelen osztályzatokat. Mióta inas lettem, amióta a KIOE-ba jártam, gyökerében megváltozott körülöttem a világ. Apám boldogan nézegette az iskolában kapott kitüntetéseimet, az év végi jó osztályzataimat. Észrevették mennyire megváltoztam, de biztosan nem tudták, mekkora szerepe volt ebben a változásban a mozgalomnak.

Nagy ajándék volt számomra az akadémia is. A két év alatt az ismereteknek sokaságát sikerült megszereznem és mivel nagyon érdekesnek tartottam az előadásokat, azok sosem tűntek sem fárasztónak, sem unalmasnak.

Persze a legértékesebb számomra a Krisztushoz kötődő szeretet lett. Hiszen a vallásosságom a korábbi kisiskolás beidegződések helyett egyre inkább személyes kapcsolattá vált az Isten és közötttem.

*

MINISZTERI LÁTOGATÁS

Közi Horváth József emlékezetes, 1941 novemberében a parlamentben történt felszólalását követően, amelyben ismertette a KIOE tevékenységét és a tanoncotthonaink számára állami támogatást szorgalmazott, került sor az iparügyi miniszter látogatására. Varga József miniszter 1942. január utolsó napján tett látogatást a frissen megnyitott „Szent István Tanoncotthon”-ban. A látogatásra az esti órákban került sor, amikor a fiúk már hazaérkeztek a munkából, mert a miniszter elsősorban velük akart beszélni. Az ott lakók jelentős része erdélyi származású volt, velük különösen hosszabb beszélgetést folytatott. A minisztert dr. Radványi Títusz köszöntötte. A közvetlen hangulatra jellemző volt, hogy a miniszter az érkezését követően beült a sakkozó fiatalok közé és együtt játszott, beszélgetett velük.

A látogatást követően, a miniszter és kísérete a Gát utcai központot is felkeresték. A vezetők hosszabb megbeszélésre ültek le a miniszterrel, majd ezt követően a házban lakó fiatalokkal és a munkásifjú akadémia hallgatóival folytattak közvetlen beszélgetést. Az egészen váratlan látogatás felvillanyozta a fiatalokat, akik az éjféle órákban lelkesen ünnepelték a vendégeket.

*

ÚJ EGYHÁZI ELNÖK

Dr. Mészáros János budapesti érseki helynök nyugalombavonulása miatt új egyházi elnököt kellett választanunk. Báró Apor Vilmos, győri püspököt kérte fel a vezetőségünk a tisztség elvállalására. Apor püspök a kérésnek nagy örömmel tett eleget és február elsején, vasárnap délelőtt, ellátogatott a Gát utcai központba, ahol sor került ünnepélyes beiktatására.

Az elnökválasztó közgyűlés a püspöki szentmisét követően a szomszédos Ranolder intézet nagy dísztermében volt. A misére a templomunkat dugig

meztöltötték a budapesti küldöttek és az otthonainkban lakó fiatalok. A közgyűlés első szónoka a távozó egyházi elnök volt, aki hosszan ecsetelte a KIOE elmúlt hatéves szárnyalását, az elért eredményeket és kiemelte a JOC-hoz fűződő szoros kapcsolatainkat is. Arról is szólt, miért esett a választásunk báró Apor Vilmosra, aki korábban Gyulán volt plébános és csak rövid ideje vette át a győri püspöki széket.

Apor püspök ismert volt, mint az egyház szociális tanításának hirdetője. Népszerű, kedves ember volt. Nagy örömmel vette, hogy a fiatalok éljenezve fogták körül és mozgalmi dalainkat éne-kelték neki. Együtt ebédelt a fiatalokkal és ezt megelőzően Kertész László köszöntötte a tagság nevében az új elnököt.

Báró Apor Vilmos püspök elnök révén a KIOE vezetősége be-jutott a parlament felsőházába, hiszen a püspök rangja révén hivatalból tagja volt az ország legfőbb törvényhozó testületének.

ÚJABB ORSZÁGOS TANONCMUNKA KIÁLLÍTÁS

1942 tavaszán új országos kiállítást hirdettünk, de most még nagyobb, még szebbet képzeltünk el, mint a korábbiak. Már a hely-szín megválasztása is ezt igazoltat. A Pesti Vigadó helyiségeit béreltük ki erre a célra. Még javában folytak az előkészületek, ami-kor május 3.-án este az Erkel Színházban újabb, munkásifjú estet rendeztünk. A két és félezer nézőt befogadó, hatalmas színház zsúfolásig megtelt. A díszpáholyokban a meghívott vendégek és az elnökségünk tagjai ültek. A beköszöntőt Kertész László mondta. Megnyitó szavai után a neves premontrai pap-költő, Mécs László lépett a függöny elé. Ő a számunkra legszebb költeményét szavalta el, amelynek címe „VÁD ÉS VÉDŐBESZÉD” volt. A kis-iparban foglalkoztatott tanoncok helyzetét költő még soha pontosabban nem fogalmazta meg. Ez a költemény számunkra foglalata volt annak, amiért egyáltalán szükségesnek láttuk a mozgalom tevékenységét. Mécs László hatalmas sikert aratott.

VÁD ÉS VÉDŐBESZÉD

Mécs László verse

Én, Mécs, Isten szavának trombitája,
s mint költő élő lelkiismeret,
szétkürtölöm most minden égi tájra,
hogy vannak züllött ifjú emberek,
kikből nem lesz se szent, se honfi hős !
E fiúkért valaki felelős !

A kisa királyfit rajongástól égve
nagy mesterek védték a bűn elől,
grófok, bárók s pápa öszentsége
is érdeklődtek hogyléte felől.
Ezekre, nem vigyázott leleki csősz
E fiúkért valaki felelős !

E fiúknak nem volt gyerekszobájuk,
hol meseforrást rejtenek a zsaluk.

Lakásuk volt egy rosszszagú muszálylyuk,
hol több család csókolt, pörölt, aludt !
Vagy ólban nőttek s rájuk tört az ősz.
E fiúkért valaki felelős !

Vagy műhelyekben, forgáccsal, csirizzel
kavart habarcs volt álommalterük.
Az ételükben ember-jóságízzel
nem találkoztak, bár az ég derút
szült, mert Istennel viselős !
E fiúkért valaki felelős !

Pofozta őket mester, gazda, béres,
rugdalta a kikent, kifent segéd,
sokszor volt a lelkük, hátuk-alja véres,
bőrük tetveknek vacsora s ebéd.
A csontjuk vitriolos, nem velős !
E fiúkért valaki felelős !

Csak azt hallották mindig, „te gazember”
s ha többen voltak, akkor csőcselék.
Írigy ebek a dús koncokkal szemben,
a háborúban ágyútöltelék
Üvölni kell, bár közhely, ismerős !
E fiúkért valaki felelős !

Nem tudnak semmit ők a bibliáról,
hogyan van Madách, Faust, lélekasztagok
csak annyit tudnak az istenfiáról,
hogyan elítélt minden gaz gazdagot !
Kinél szurony s arany van, az erős !
E fiúkért valaki felelős !

Rothasztó testi-lelki rossz koszokból
nem hámozta ki senki kincsüket,
s zenghet a jóság száz angyal torokból,
fülük az ég szavára már süket.
Szívük gennyes, szemük nézése bős !
E fiúkért valaki felelős !

Ezeknek az lesz majd a Messiásuk,
aki forradalmat, pénzt és nőt ígér.
„A múlt hulláján tánc lesz, s kurjantásuk
világ lángok közt a holdig ér !
S jön a halál, a mindent elnyelős,
ítélet lesz, **valaki felelős !**

Jól kapcsolódott a bevezető szavakhoz, de még inkább a szavalathoz az ezt követő jelenetsor, amelyet Kostyelik doktor írt és amely látványos bemutatása volt a tanonccélet minden szépségének és gyötremének. Az előadás olyan színvonalas volt, hogy senkinek sem tűnt fel, hogy akik előadták nem hivatásos művészek voltak, hanem a tanoncotthonaink lakói, akiket Bognár Elek, a kitűnő színészrendező tanított be és állított színpadra. Az előadás témája szintén egyetlen téma körül forgott, amelyet tömören így fogalmazott meg a darab címe: „*KI A FELELŐS ?*” A szerző a téma felvetésekor azt kereste, kutatta, ki felelős a magyar tanonc-társadalom hitéért, szakmai fejlődéséért, erkölcséért, szociális biztonságáért, egészségéért, stb. Összesen hatvanhárom fiú mozgott a színpadon, de a zárójelenetben már százak vonultak fel a KIOE zászlói alatt, egyforma, búzavirágkék ingben, a KIOE jelvényeit tartva a magasba. Ők adták meg a választ. A KIOE felvállalta a felelőséget és el akarja vezetni a magyar fiatalokat a boldogabb munkásjövőbe.

A MÁSODIK ORSZÁGOS TANONCMUNKA KIÁLLÍTÁS

Budapestről és az ország 23 városából beérkezett kiállítási tárgyakból a bíráló bizottság ötszázat talált alkalmasnak a bemutatásra. Az ünnepélyes megnyitást az iparügyi miniszter nevében dr. Imre József államtitkár tartotta. Ismét Kertész László volt az, aki a vendégeket köszöntötte. Rövid beszédében méltatta a kiállítók szorgalmát, ügyességét kiemelve, mennyire fontos a jó szakmai felkészítés. További jó munkát, jó tanulást kívánt nekik és felkérte az államtitkárt, hogy nyissa meg a kiállítást.

A kiállítás megtekintésére, másnap délelőtt érkezett meg Eszter-gomból Serédi hercegprímás. Ebből az alkalomból a rádió hely-színi közvetítést is sugárzott. A riporter szerepét Pusztai Sándor, az ismert papköltő vállalta. Ő számolt be az egyes tárgyakról, szólaltatta meg a díjnyertes fiatalokat.

A kiállítók között egy I., egy II., öt III., kilenc IV. és kilenc V. díjat osztottak ki. Ezek pénzjutalmat is kaptak. Összesen 218 kiállító kapta meg a kiállítás elismerő oklevelét. Ezt az elismerést a fiatalok igen magasra értékelték. Érdekes volt, hogy több szegény-sorsú fiatal szégyellte elfogadni a pénzjutalmat. Azt mondták számukra mindennél többet ért az, hogy bemutatkozhattak a munkájukkal.

*

AZ 1942-ES ÜNNEPI KÖZGYŰLÉS

Még május első felében került sor arra a közgyűlésre, amely hivatott volt beszámolót adni az 1941-es esztendő munkájáról, az elért eredményekről, a mozgalom eseményeiről.

A közgyűlés igazi nagy eseménye Apor Vilmos győri püspök első elnöki szereplése volt. Az ünnepi ülésre érkező püspököt az új budapesti érseki helynök, dr. Hamvas Endre köszöntötte. Köszöntőjében kiemelte a KIOE elmúlt évi tevékenységének sokoldalúságát, beszélt a Városi Színházban tartott nagysikerű előadásról, a néhány nappal korábban lezajlott II. Országos Tanoncmunka Kiállításról.

Dr. Radványi Titusz elnök tartott ezt követően részletes beszámolót, amelyben felvázolta az 1941-es munkaév valamennyi jelentős eseményét. Kihangsúlyozta a háború okozta nehézségeket, a katonai szolgálatra bevonultak családjainak nehéz helyzetét. Beszélt arról, mennyi lemondásra, önmegtagadásra van szükség ezekben a napokban, majd felemelte szavát a MAGYAR MUNKÁSIFJÚ papírellátásának biztosítása érdekében, hiszen ez a fontos szerepet betöltő újság megjelenése óta folytonosan papírhiánnyal küzdök. A korábban hatoldalas újság most már a korlátozások következtében mindössze két oldalon jelenhet meg. Kérte az illetékeseket, hogy biztosítsanak nagyobb megbecsülést a fontos társadalmi feladatokat is betöltő újságnak.

Ikvay László főtitkár ismertette a mozgalmi munkát. Kiemelte, hogy hamarosan sor kerül a sorban immár ötödik tanoncotthonunk megnyitására. Az új otthon Kőbányán már csaknem készen áll a megnyitásra. Beszélt a központi ház adta számos új lehetőségről és arról a megkülönböztetett figyelemről, amellyel az illetékes egyházi és állami vezetők a KIOE tevékenységét kísérik. Képet kaptunk az elmúlt nyár táborairól, kerékpáros túráinkról, a kirándulásokról, sportvetélkedőkről. Külön szólt a Munkásifjú Akadémia sikeres folytatásáról. A mozgalom országos gyarapodásáról, számos új helyi szervezet megalakulásáról. Ismertette a tanoncotthonok helyzetét, azok anyagi problémáit. A beszámoló végén még szót ejtett a mozgalomhoz csatlakozott „Jelky András” cserkészcsapat munkájáról és a filmes szakosztály egyre bővülő tevékenységét méltatta.

A főtitkári beszámoló végén Apor püspök emelkedett szólásra. Közvetlen, kedves szavai nagy hatással voltak a jelenlevőkre.

„Az emberi értékelés folyton változik. Az egyház értékelése azonban változatlan, mert az az örök, a halhatatlan lelket nézi. Ma a különböző világnézetek elkeseredett harcot folytatnak az ifjúság megnyeréséért. A katolikus egyház nem most kezdett az ifjúsággal törődni, hanem mindig, változatlanul szerette, érdek és szeszély nélkül, akkor, amikor ez még nem volt megszokott. Az egyház szomjazza az ifjú lelket, amelyért Krisztus lejött és vérét ontotta. Az egyház életelveket ad és ezek az életelvek kiemelik az ifjút a tömegeből és az ifjúság vezérévé avatják. Akiknek életelveik vannak, azok hisznek és kitartanak még ellenséges környezetben is. Kitart hőiesen és hűséggel, még ha egyedül marad is. Ha körülötte mindenki a hitét támadja. Ez a kitartás teszi alkalmassá, hogy apostolkodjon a mocskos környezetében. Ha kell magányosan, nőjön és álljon, mint a liliom. Igazsággal és okossággal és nem a hang erejével, a meggyőző szent igazsággal felvértezve harcol, hogy Krisztus ügyét diadalra vigye.”

Amikor beszédét befejezte, ezeket a szavakat mondta: „...keresztény bizakodással dolgozzatok tovább ! Az itt levő öregek közül már kevesen fogják meglátni a jobb jövőt, de ti fiatalok vagytok és e keserves esztendő eltelte után ti majd meglátjátok azt. Legyetek az eszmében kitartóak, bátrak és állhatatosak. Semmiféle ígélet, fenyegetés, vagy csábítás el ne térítsen benneteket az apostoli munkáról. Haladjatok teljes reménnyel előre, még ha ez nehézségekkel is jár. Ti meg fogjátok találni az igazi boldogságot és örömet. Sugározzátok örömmel KIOE-ista lelkiületeket, ezzel lesztek majd egy boldog ország építésének részeseivé és tanúivá. Erre kérem Isten áldását! - A beszédet hosszantartó taps köszönte meg. Vajon,

amikor a püspök arról beszélt, hogy kevesen vannak, akik megláthatják majd a hön óhajtott boldogabb jövőt, megsejtette-e, hogy reá a vértanúság koronája vár? Hiszen rövid két és félévvel később megölték őt.

*

ÚJABB NYÁRI TÁBOR BALATONBERÉNYBEN

A berényi KALOT népfőiskolán 19 városból összesen 68 fiatal vett részt, köztük egy sor felvidéki, erdélyi és most már muravidéki és bácskai fiatal is. Jólesett hallani a különféle tájakról érkezettek sajátos hanghordozását, tájszólását, ízes beszédét. Fel-tűnt, hogy a csáktornyaiak milyen sok szláv szót keverték a beszédükbe, az újvidékiek pedig valahányszor „ty” hangzós szót mondtak, következetesen mindig „cs”-t ejtettek. Így például a gyertya nekik gyercsa volt.

Urbán János volt a tábor parancsnoka. Nagy fegyelmet tartott, de oly ügyesen, hogy senki nem tekintette ezt valamiféle katonás egrecírozásnak. A táborban rend, tisztaság, fegyelem volt és a házirendet, a napirendet következetesen betartottuk. Reggelenként szentmisével kezdtük a napot. Az árbócra felhúztuk a nagy KIOE zászlót. Ezt követően volt a reggeli és már kezdődtek is az előadások, amelyeket főleg Haklik Lajos és Kertész László tartottak. Igyekezniük kellett, mert alig két hét alatt kellett alapos oktatást adni a tanulmányköri munkáról, a láss-ítélj-cselekedj módszerről.

Erre az időre már Oross István is új beosztást kapott. Elkerült a leánygimnáziumból és bekerült Veszprémbe, ahol a szeminárium tanára lett. A táborba elhozta magával 8-10 kispapját is, akik nagy szeretettel barátkoztak a munkásfiatalokkal. Hogy mennyire nem felszínes barátkozás volt ez, jól mutatja, hogy a kapcsolatok még ötven év múltán is tartósak .

Ha a pilisszentlászlói táborban külön említést kapott Gellért József a munkásból lett újmisést, aki nótafája lett a tábornak, akkor itt, Berényben okvetlen szólni kell Gusztáv Béláról. Ő váci egyházmegyei káplán volt, Rákospalotán, a MÁV lakótelepen dolgozott. Amikor ott is megalakult a csoportunk, a fiatalok minden képpen szerették volna megnyerni őt, hogy legyen a csoport vezető lelkésze. Béla atya azonban keményen ellenállt. A polgári családból származó pap, aki a teológiai tudományok lelkes művelője volt semmiképpen nem akart munkásfiatalokkal foglalkozni. Szívós, kitartó munka kellett a megnyeréséhez és ez annyira eredményes volt, hogy többé már nem tágitott tőlünk. A táborban tudományos alapossággal tartott előadást olyan elvont kérdésekről, mint az Oltáriszentséggel kapcsolatos substantia és accidencia kérdése. Az elvont teológiai tanítás, amely Jézus Krisztusnak az Oltáriszentségben való jelenlétét tárgyalta, részéről olyan egyszerűen és közérthetően került bemutatásra, hogy mindenki némán, nagy figyelemmel kísérte a szavait. Béla atya egyszerre a tábor kedvencei közé került. Itt jegyzem meg, hogy közel egy félévvel előzte Apor püspököt. Őt 1944 december elején, egy hajnalon, azzal az ürüggyel, hogy haldoklót kellene ellátnia, kicsalták a lakásáról és néhány utcával odébb géppisztoly sorozattal kivégezték.

Hasonlóan nagyszerű előadó volt Erdélyi (Kiszner) József budapesti ifjú hittanár is. Ő lélekben igen közel volt hozzánk, hiszen az édesapja cukrászként dolgozott egy ferencvárosi üzemben. Kissé fanyar humorral beszélt, rendkívül

következetes gondolatvitellel tárgyalta a problémákat. Nem csoda, kitűnő sakkozó volt. Egyik akkor még gyerek tanítványa később híres sakkbajnok lett, Bilek Istvánnak hívták. Jegyezzük meg Erdélyi atyáról is, hogy 1948-ban elhagyta az országot, hogy néhány hónappal később, miután a lábát amputálták, egy madridi kórházban végezte életét.

Két fiatal jezsuita teológus is velünk tartott a táborba. Cserepes Péter és Bodai Jenő lassan már a szenteléshez közeledtek. Közülük Bodai volt az, aki korábban éveket töltött Belgiumban, jól ismerte a JOC mozgalmat. Lelkesítő szavai gyakran hozták tűzbe a fiúkat. Igen közvetlen volt velünk és különösen a mozgalom legfiatalabb tagjaival folytatott egyéni foglalkozásokat.

A délelőtt és délután tartott előadások közben minden nap kétszer volt alkalmunk egy egy balatoni fürdőzésre. A partnak ez a része akkor még meglehetősen elhagyatott volt. Szabadon, kedvünkre vizicsatáztunk, fürödtünk, senki nem zavart bennünket a szórakozásunkban.

Esténként magasra csapott a tábortűz lángja és ötletes jelenetek, tréfák, és rengeteg nóta fűszerezték a hangulatot. A faluból az érdeklődők százai gyűltek oda és nagy tapsal köszönték meg a látványt, a jó hangulatot. Tűzoltás után csendben vonultunk a park mélyén felállított oltárhoz, hogy a közös estiimát elmondjuk. A távolból odahallatszott a hullámok moraja, a felhős, szeles éjszakában sejtelmesen lobogtak az oltár gyertyái, mi pedig egymás kezét fogva kört alkottunk és úgy köszöntük meg a nap minden ajándékát. Ilyen volt az utolsó éjszakánk is. A távolban vihar morajlott, cikkázó villámok világították meg az arcokat miközben az eskü szavait mondtuk. Hűségesek leszünk a Munkás Krisztushoz mindhalálig!

Gyász borult a Szent István Tanoncotthonra. Meghalt az egyik fiú, Benedek Pista, aki a távoli Székelyföldről jött Pestre szakmát tanulni. Ott hagyta a Hargita oldalában fekvő kis Kápolnásfalut, örökre. Lelkes tagja volt a mozgalomnak. Pista a vasárnap délelőtti a Huba utcai templom kapujában töltötte, ott árusította a MAGYAR MUNKÁSIFJÚ-t. Temetésére kivonult az egész ott-hon, mind a hetven fiú. Nagy Ferenc atya temette és egy falujabeli fiú búcsúztatta. A szegényes koporsó mögött egy megrokkant, kopottas ruhájú öreg székely favágó, Pista édesapja lépegetett és fel-felzokogott. A gyász hetekre megülte az otthont.

*

Szent István ünnepe közelgett. Kedvezményesen lehetett ilyenkor Pestre utazni. Sokan éltek a lehetőséggel. Meg is hirdettünk a Gát utcai házban egy egyhetes vezetőképzőt az érkezőknek. Jöttek fiatalok Kolozsvárról, Pécsről, Kenderesről, Veszprémből, Komáromból, Dunaszerdahelyről, Borsodnásdasdról és Kiskunfélegyházáról. Egy hét alatt 31 előadás hangzott el. A bevezetőt Mihalovics Zsigmond tartotta, a befejezést pedig dr. Rokonai József. Nagy öröm volt oly sok év után ismét hallani Rokonai atyát. Ő a harmincas évek végén, közvetlen a szentelése előtt dolgozott igen sokat a mozgalomban. Most nagy örömmel újságolta, hogy kérésére a püspöke elengedte őt és egy évig László atya mellett fog dolgozni a Gát utcában.

BŐVÜL A KÖZPONT MUNKATÁRSAINAK SZÁMA

A megnövekedett feladatok, az új központi ház indokolták, hogy több függetlenített világit kell bevonni a központ munkájába.

Április végén központi titkárrá választották Hollai Ferencet, aki műszerészként az újpesti csoportnak volt tagja. Szeptemberben került a központba Varga István címfestő, aki korábban a terézvárosi tanoncotthon lakója volt és mint otthonvezető helyettes magára vonta a vezetők figyelmét. Ugyancsak 1942 szeptember végén lett titkár Ragoncsa István fehér tímár, aki Pécsről került közénk. Ragoncsa jó tollú író volt és számos cikke jelent meg az újságunkban. Így esett rá a választás.

A titkárok alkalmazása jelentős anyagi gonddal járt, hiszen a fizetésüket valamiképpen biztosítani kellett. Segítséget nyújtott ebben a budapesti „Érseki helynökség”, amely havonta egy kongruával járult hozzá a kiadásokhoz. Kongruának azt a legkisebb fizetést nevezték, amit egy egy fiatal, munkába lépő lelkész akkoriban fizetésként kapott.

Az új titkárok mindhárman be is költöztek a központi házba, hogy a munkabajlás idejét megtakaríthassák. Az elhelyezés igen spártai volt. A szobákban vaságyak álltak néhány szekrény, asztal és székek egészítették ki a bútort. Kényelemről szó sem lehetett, tényleg csak a legszükségesebb dolgok álltak a rendelkezésükre. Az étkezést is ott kapták a ház központi konyhájáról.

Amikor a házat végleg birtokba vettük, egy szociális testvér, Júlia nővér lett a ház gazdasági vezetője. Később aztán három so-morjai kislány is beköltözött a házba. Ők segítették a nővért a főzés, takarítás, mosás munkájában. Valamennyi házlakó fizette a lakbért és az ellátást. Tehát minden hónap elsején, a fizetésosz-táskor kellett befizetni az ellátásért járó pénzt.

A központ munkáját szigorú napirend szabta meg. Reggel korán ébresztő, szentmise, reggeli következett. Nyolc órakor rövid meg-beszélés volt a legfontosabb napi teendőkről. Ezután ki-ki elvonult, hogy végezze a maga munkáját. Délelőtt készültek a következő hónap programjai, a tanulmánykörök eligazításai, vittük a friss újságcikkeket a tördelésre, vagy a kefelevonatot amelyen el kellett végezni a készülő újság végleges megformálását. Levelek, beadványok, jelentések készültek, amelyek legépelése, Kalocsai Erzsike feladata volt. Felkészültünk az aznap esti programokra, vagy vidéki csoportok látogatására indultunk. Az otthonlakók ügyes-bajos dolgait intéztük, felkerestük a tanonciskolákat, a mestereket és megbeszéltük a közös gondokat. Rövid ebédidő közbeiktatásával a munkaidő délután 4-5 óráig tartott, mert akkor már indulni kellett a csoportok gyűléseire.

*

Kőbányán, a Szent László plébánia segítségével, a Kápolna téren új tanoncotthonunk nyílt. Az otthon berendezéséhez szükséges bútorok, ágyneműek és edények beszerzéséhez jelentékenyen hozzájárultak a kerületi üzemek is. Az otthon nem volt nagy méretű, alig harminc fiatal lakott benne, de rendkívül szükséges volt a felállítása, mert nagyon sok tanonc töltötte a műhelyben, vagy mocskos ágybérletben az éjszakáit. Az otthon vezetését egy fiatal asztalos segédre, Varga Józsefre bíztuk, akinek már több esztendő tapasztalata volt az otthon vezetésben, hiszen korábban otthonvezető helyettes volt a Hunyady téri otthonunkban.

*

KÖZPONTI LELKIGYAKORLAT

Szeptemberben új tanév, új munkaév kezdődött. Határozat született, hogy a következő esztendő munkaprogramja megtárgyalását megelőzően, a központ munkatársai közös lelkigyakorlaton vesznek részt.

A lelkigyakorlat megtartására P. Mócsy Imre SJ. jezsuita atyát kértük fel. Mócsy Imre ezekben a napokban nagy útra készült. Meghívást kapott Róma legnagyobb papnevelő egyetemére, ahol a szentírás tudományok tanára lett. Szerencsénkre az indulása előtt még volt annyi ideje, hogy elvállalhassa a lelkigyakorlat levezetését.

A Gát utcai ház kapui augusztus 23.-án reggel bezárultak és 29.-ig zárva is maradtak, hogy a lelkigyakorlatot semmi ne zavarja. A résztvevők között szétszórták a szobákat. A lelkigyakorlat hat napja alatt teljes csend, szilencium volt. Imádságon kívül senki nem beszélt, csupán az elmélkedéseket, a konferencia beszédeket hallgattuk és a közbeeső időben ezek témáján gondolkodtunk. A résztvevők az alábbiak voltak:

Bartos Sándor	alelnök
Ferenczi István	ügyintéző
dr. Gusztáv Béla	lelkész
Haklik Lajos	alelnök
Hollai Ferenc	titkár
Ikvay László	főtitkár
Kalocsai Emil	titkár
Kalocsai János	titkár
Kertész László	titkár
Kovács Tibor	titkár
dr. Rokonai József	főtitkár
Tarjányi József	pénztáros
Varga István	titkár
Varga Lajos	pénztáros

P. Mócsy a lelkigyakorlat befejeztével elkészönt, a résztvevők azonban még két napig bentmaradtak a házban, hogy részletes éves munkaprogramot készítsenek. A témák, amelyeket meg kellett osztani, amelyek megvalósítására a felelősöket kijelöltük az alábbiak voltak:

- Lelki vezetés
- Mozgalmi vezetés
- Vezető képzés
- A budapesti és közvetlen környéki csoportok foglalkoztatása
- A vidéki csoportok foglalkoztatása
- Központi eligazítás készítés a csoportok és a tanulmányi körök számára
- Tanoncotthonok fenntartása, újak létesítése
- Munkaközvetítés, pályaválasztási tanácsok, szociális szolgálat
- Munkaegészség, baleset elhárítás, üdülés

- Művelődés, előadások, könyvtár, zene
- Film, propaganda
- Foglalkozás a betegekkel
- Foglalkozás a katonákkal
- A központi könyvtár üzemeltetése
- Kiadványaink árusítása
- Irodavezetés, ügyintézés, levelezés
- Magyar Munkásifjú, házi sokszorosítás, postázás
- Előkészítő csoportok szervezése a kiskorúak között
- Sport, játék, kirándulások, úszodalátogatások

A jelentős tevékenységi terület felosztásánál a jelenlevőket messze meghaladó vezetői létszámra volt szükség, ezért azt terveztük, hogy további fiatal vezetőket vonunk be a központi irányítás munkájába. Itt jegyzem meg azt is, hogy a fent felsorolt 19 résztvevő közül mindössze heten voltak a központ fizetett alkalmazottai.

A mozgalmi munkában külön kezeltük a vidéki és külön a budapesti és környéki csoportokat. Az utóbbiakat körzetekre osztottuk és a körzetek élére egy egy vezetőt, melléje pedig segítőt állítottunk.

I. körzet: vezetője *Kovács Tibor*. Segítői: Hecsei Pál, Tátrai György, Bajai Andor és Varga István.

A körzethez tartozott a Ferencváros hét csoportja, valamint két csoport Kőbányáról.

II. körzet: vezetője *Haklik Lajos*. Segítői: Lieszkovszky József, Hartai János, Csapó Imre, Benedek József, Csenki Béla, Sinka Miklós és Veres Imre.

A körzethez tartozott egy belvárosi, hat nyolcadik kerületicsoprt. Ideiglenesen idetartozott még az Ecseri úti, a Ceglédi úti, Erzsébetvárosi, Lágymányosi, Szondy utcai, Maros utcai és a Villám utcai csoport.

III. körzet: vezetője *Knáb Konrád*.

A körzethez tartozott két ötödik kerületi, három hatodik kerületi, három hetedik kerületi csoport és a Szél utcai fővárosi tanoncotthonban levő csoport.

IV. körzet: vezetője *Papp János*. Segítői: Csermely Ferenc és Vörös Gyula. A körzethez négy kőbányai csoport tartozott.

V. körzet: vezetője *Kertész László*. Segítői: Doszpot István, Simon György, Keresztesi György, Patak Ferenc, Szili István, Bolgár Vilmos

A körzetben négy angyalföldi és négy zugló csoport működött.

VI. körzet: vezetője *Ragoncsa István*. Segítője Mag János.

A körzethez két újpesti és három rákospalotai csoport tartozott.

VII. körzet: vezetője *Kalocsai Emil*. Segítői: Jinda István, Kovács Gyula, Tóth Ráfael, Gulyás István.

A körzethez tartozott egy újlaki, három óbudai csoport.

VIII. körzet: vezetője *Kalocsai János*. Segítői: Kiszt László és Légrády Ferenc
Ebben a körzetben tartozott két csepeli, két dunaharaszti, két pestszenterzsébeti és egy soroksári csoport működött.

Budapesten és környékén ekkor 60 csoportunk tevékenykedett.

A vidéki csoportok irányítását, vezetését Ikvay László atya látta el. A vezetésben Hollai Ferenc titkár volt segítségére.

Az egységes tevékenység biztosítására, valamint a folyamatos vezetőképzésre fokozottan kellett ügyelni. Az egyes egyházmegyékben működő csoportjaink támogatására egyházmegyei moderátorokat szerveztünk. Ezek akkor már részben ki is voltak jelölve, míg másutt tárgyalások folytak az egyházmegyei vezetéssel.

Megbízott moderátoraink voltak :

Győri egyházmegye: Kenesei György

Pécsi egyházmegye : dr. Patton János kanonok-plébános

Fehérvári egyházmegye: Kovács Géza

Veszprémi egyházmegye: dr. Oross István teológiai tanár

Szombathelyi egyházmegye: Pintér László

Nagyvárad egyházmegye: Török László

Rozsnyói egyházmegye: Szécsi Gyula

Csanád egyházmegye : Gimes Gyula

Kalocsai egyházmegye: dr. Círfusz János

Külön figyelemmel voltunk az egyházmegyékben működő püspöki tanoncotthonokra. Ezeket az intézményeket igyekeztünk bevonni a mozgalmi munkába.

A vidéki szervezéssel megbízott titkár állandóan úton volt és sorra látogatta a csoportokat. László atya először a Felvidéken járt. Az utat Somorján kezdte és folytatta Dunaszerdahelyen, Érsekújvárott, Komáromban, Léván, Ipolyságon, Losoncon, Füleken, Rimaszombatban, Rozsnyón, Kassán, onnan ment tovább Munkács, Ungvár, Beregszász, Husztra. Ezt követte a nagy dunántúli körút. Először Győr, Sopron, majd Kőszeg, Szombathely után ment tovább Körmend, Zalaegerszeg, Nagykanizsára. Járt Kaposváron, Dombóváron, Pécsett, Bonyhádon, Székesfehérváron, Ajkán és Veszprémben is. Hollai Ferenc Kiskunfélegyházán kezdte a titkári munkát, majd Szentésre utazott. Ezt követően felkereste Újvidéket, Szabadkát, Kalocsát. A KIOE filmjeit a felsorolt helyeken mindenütt bemutatták.

*

Mindenszentek napján újfajta vezetőképző indult a Gát utcai központban, a titkárképző. Dr. Rokonai József főtitkár volt az ötletgazda és sikerült is neki behozni a Gát utcai házba néhány vidéki fiatalot, akiket alkalmasnak talált a képzésre.

Szakáll Vilmos

Miskolc

Sóós Zoltán

Nagyvárad

Kemény Zsigmond

Nagyvárad

Csenki Antal

Kiskunfélegyháza

Csenki Ferenc

Kiskunfélegyháza

Ledenszky Dániel

Szabadka

Lakatos János

Kolozsvár

Doszpot István

Bp.-Herminamező

Lieszkovszky József

Bp.-Augusztatelep

Tóth Ráfael

Bp.-Óbuda

Mayer Antal

Tatabánya

Knáb Konrád

Bp.-Terézváros

Csongrádi András
Milinszky László
Szántó István
Tarró József
Óri László

Bp.-Terézváros
Újvidék
Körmend
Győr-gyárváros
Kaposvár

A titkárképző vidéki résztvevői a központban kaptak lakást és a tanfolyam idejére Pesten vállaltak munkát. József atya négy hónapig, amíg a képzés tartott, szinte éjjel-nappal velük volt.

December 13.-án Grósz József szombathelyi püspök ünnepélyesen megnyitotta a Várközben a szombathelyi tanoncotthont, ahol az ünnepségen résztvett Haklik Lajos és Szécsi Gyula atya .

Szilveszterkor 18 városból 79 fiatal jött össze lelkigyakorlatra a Manrézába.

A MAGYAR MUNKÁSIFJÚ január elsejei számának vezércikkét dr. Varga József ipar- és kereskedelemügyi miniszter írta. Ebben elsősorban a háború okozta számos gondról beszél, de a cikk lényege a háború utáni teendőkről szólt, milyen nagy feladat vár akkor majd a KIOE-ra. Ezekkel a szavakkal fejezte be a cikket: *„Adjon nektek a jó Isten erőt, hogy elhatározástokat megvalósíthassátok.”*

Január 2.-án indult a rozsnyói egyházmegyei Csízfürdön három, egymást követő egyhetes tanfolyama. A 129 résztvevő fiatal a következő helyekről érkezett: Romsnyó, Fülek, Losonc, Nemeti, Salgótarján, Ózd, Diósgyőr, Rimaszombat, Borsodnádásd, Csernely, Zagyvaróna, Csomatelke, Mátraszele, Baglyasalja, Tornalja, Annavölgybánya, Balogfalva, stb. Összesen 59 városból, illetve bányászfaluból jöttek az egy egy hetes tanfolyamok résztvevői.

Január 21.-én elindult a Munkásifjú Akadémia II. évfolyama.

Január 31.-én, Don Bosco János ünnepén, a Gát utcai kápolnánkban került sor, a nagy szent oltárképének szentelésére. A Tahi-Tóth László festőművész festette képet Antal János szalézi tartományfőnök áldotta meg.

*

Február 28.-án a Zeneakadémián tartottunk munkásifjú irodalmi estet. Kertész László bevezetőjét követően Mécs László papköltő mondta el a „Vád és védőbeszéd” című versét. Ismét felhangzott a vers ismert refrénje: *„E fiúkért valaki felelős! „.* Ezután egy munkás édesanyról szóló verse, a *„Próbakísasszony”* következett. A munkásifjú írógárdát Kertész László, Kamarás Ferenc, Keresztesi György, Gyöngy Ferenc és Ragoncsa István képviselték, akik felolvastak műveikből. A MÁV Magyarország énekkara énekelt Rajner Lajos karmester vezényletével és zongorakísérettel és néhány operaária is szerepelt a műsoron, amelyet Kostyelik doktor *„Pista”* című tragikus jelenete zárt be. Ennek betanítását ismét Bolgár Elek végezte. A közönség, amely zömmel munkásszülőkből és fiatalokból állt, hosszantartó tapssal jutalmazta a remek előadást, amelyen ott volt dr. Hamvas Endre budapesti érseki helynök is.

*

Fűzfőgyártelepen, a Nitrokémia gyárban 70 erdélyi fiatal mehanikai műszerész tanonc dolgozott. Gellért József atya a gyár-telep káplánja belőlük szervezett KIOE csoportot és a fiúk munkadarabjait egy helyi kiállítás keretében mutatták be az érdeklődő helyiek számára.

Kostyelik doktor ezekben az években ontotta a jobbnál jobb ifjúsági könyveit, amelyeket a Szent István Társulat Ifjúsági Sorozata jelentetett meg. Ekkor született a „Sikátor utca 24.”, „A fiúk a bányában”, „A Sikátor utca orvosa”, az „Itt a piros - hol a piros?” „Az áruló”. A munkásifjúság életét, problémáit tárgyaló, népszerű regények nagy sikert arattak.

AZ 1943-as KÖZGYŰLÉS

1943 április 4.-én, vasárnap volt az ünnepi közgyűlésünk a Szent István társulat dísztermében, a Szentkirályi utcában. Ekkor került sor arra a részletes beszámolóra, amely felölelte az előző évben végzett valamennyi munkánkat. Részletesen taglaltuk az érdekvédelmi, szociális tevékenységünket, a vezetőképzést szolgáló különféle tanfolyamainkat, a műveltségünk szolgálatában folytatott újságíró tanfolyam eredményeit, a munkásifjú akadémiát, az évvégén indított titkárképzőt, a pesti és vidéki szervezetek, a tanoncotthonok életét, de mindenekelőtt a lelkinvelést célzó manrézai lelkigyakorlatot, a tanulmányi körök munkáját, stb. A hosszúranyúlt beszámoló végén szólásra emelkedett báró Apor Vilmos győri megyéspüspök, a mozgalom országos elnöke. Elismerését fejtette ki a az elhangzott eredményekkel kapcsolatosan és kihangsúlyozta: *Az emberi megítélés folyton változik, az egyházé azonban változatlan, mert az elsősorban a halhatatlan lelket tartja szemelőtt. Az ifjúság megnyeréséért a különböző világnézetek elkeseredett harcot folytatnak. Az egyház nem most kezdett el foglalkozni a fiatalokkal, hiszen őket kezdettől fogva szerette, akkor amikor az még nem volt divat. Az egyház a fiataalt kiemeli a környezetéből és példaképpül odaállítja őt a munkás tömegek elé. Azt mondja, akinek hite, életelve van, az még az ellenséges környezetben is hűségesen kitart. Ez teszi alkalmassá a KIOE tagjait is, hogy a mocskos környezetben, még magányosan is álljanak, nőjenek, mint a liliom. Ők a hitük kisugárzói, elveik apostolai. Nem a hang erejével, hanem a meggyőző, szent igazsággal felvértezve harcolnak, hogy diadalra vigyék a Munkás Krisztus ügyét. A jó Isten segítse ezt a munkát és adja rá gazdag áldását !”*

*

Május 10 és 17 között Máriabesnyőn volt vezetőképző. 12 Váci egyházmegyei városból 36 részvevővel. Dr. Rokonai József, Haklik Lajos és Ragoncsa István voltak az előadók. A tanfolyam látogatására megérkezett Vácról Pétery József püspök is. Egy egész napot töltött el a fiatalokkal Besnyőn és nemcsak az előadásokat hallgatta meg, ahnem később bekapcsolódott a kiscsoportos beszélgetésekbe és szenvedélyesen vitázott a fiatalokkal. Amikor elbúcsúzott, rövid beszédében nagyra értékelte a tapasztaltakat és további munkára bátorította egyházmegyéje munkásfiataljait.

Alig néhány nap múlva, május 23 és június 5 között, Dunaalmáson, a Győri egyházmegye városaiból, összesen 80 fiatal vett részt a vezetőképzőnkön, ahol Ikvay László, Kertész László és Hollai Ferenc voltak az előadók. Erre a tanfolyamra számos dunántúli város, így Győr, Mosonmagyaróvár, Sopron, Csorna, Kapuvár, Kisbér, Tatabánya, Szőny, Komárom munkásfiataljai jöttek össze. Apor püspök úr, aki a közelben tartott bérmutat, hírért vette a tanfolyamnak és azonnal odasietett. A váratlan látogatásra a püspök nem akart üres kézzel jönni, ezért a bérválásra készült

süteményekből egy nagy dobozraivalót becsomagoltatott, ezt hozta magával, ezzel kedveskedett egyházmegyéje munkásfiataljainak és hosszan elbeszélgetett velük.

A sikeresen befejezett titkárképzőt követően a hazatért részvevő munkája nyomán érezhetően felgyorsult a mozgalom vidéki szervezeteinek száma. Nagyváradon és Kolozsvárott kétkét új csoportunk alakult, de Szombathelyen, Kaposváron, Barcson, Nyíregyházán és Szentesen is számos új taggal erősödtek a csoportok. Haklik Lajos Hollai Ferenc társaságában hamarosan végiglátogatta azokat a városokat, ahonnan részvevői voltak a tanfolyamnak. Így jártak Mosonmagyaróváron is, ahol régi újpesti ismerős, Kavin József igazgató fogadta a szaléziak intézetében a vendégeket.

*

Május 25.-én a Vigadóban tartott nagygyűlést a Katolikus Diákotthon Mozgalom. A szervezetet az Actio Catholica Országos központja hozta létre és a nagygyűlésre meghívást kapott KIOE is. Serédy Jusztinián bíboros hercegprímás szorgalmazta ennek az új mozgalomnak az elindítását és ezért külön körlevelet is írt erre az alkalomra. Kalocsai János munkásifjú titkár, aki a gyűlés egyik szónoka volt, beszédében kifejtette, milyen nagy szerepe van a tanoncok életében az egyházi vezetés alatt szervezett otthonoknak. Külön szólt arról is, hogy a prímási körlevél olyan hivatalos egyházi megnyilatkozás, amely a tanoncokat, a munkásifjakat az egyetemi hallgatókkal és a középiskolás diákokkal egy szintre helyezi.

Mivel a Katolikus Diákotthon Mozgalom jelentős anyagi támogatást helyezett kilátásba egy központi, nagy tanoncotthon megépítésére, megkezdődtek a tervezési munkák. A központ Gát utcai házának telkén volt bőven hely az új építmény számára, amelyet a Thaly Kálmán utca és a Gát utca sarkán, a templomunk szomszédságában kívántunk felépíteni. Megkezdtük a támogatók szervezését. Az elkészült tervről, a leendő többemeletes nagy épületről képeslapot készítettünk és ennek árusításával is gyarapítottuk a begyűjtött építési költségeket.

*

1943 júniusában két papszentelés is volt, amely közelről érintett bennünket. Vácott szentelték fel Bisztray Lászlót, aki korábban, még teológusként csatlakozott a mozgalomhoz. Ugyancsak ekkor volt Bodai Jenő jezsuita szentelése is, akit az 1942-es balaton-berényi táborunkban ismertünk meg. Kevés olyan lelkes és a munkásifjúság ügyéért annyi elszántsággal kiálló papot ismertünk, mint Bodai páttert, aki mágnesként tudta magaköré csoportosítani a fiatalokat. Később igen nagy hasznára volt a mozgalomnak.

Néhány vezetőnk felhasználta a nyári OTI táborok adta lehetőséget és elvállalták a táborvezetői feladatokat. Így jutott el július elején Királyhágóra Hollai Ferenc. Ott a hágó tövében állt az OTI kastély-nyaralója. Odaérkezett Erdélyből 56 fiatal tanonc kéthetes nyaralásra. A két hét kiváló alkalom volt arra, hogy a fiatalok megismerhessék a munkásifjú mozgalmat és közülük többen is vállalták, hogy hazatérve maguk is bekapcsolódnak a szervezet munkájába, illetve ahol még nincsen csoportunk, ott megszervezik a maguk egyesületét. A tábor végén többen is felvették a levélkapcsolatot a központtal és sorra jelentkeztek az új csoportjaink, így

Gyergyószentmiklóson, Csikszeredán, Kézdivásárhelyen indult új csoport. Ezeket a lehetőségekhez mérten igyekeztünk támogatni.

NYÁRI TÁBOR VELKENYÉN

Augusztus elején tartottuk a szokásos nyári tábort. Ez alkalommal Szécsi Gyula, rozsnyói moderátor sietett segítségünkre. Ő a szomszédos Csízfürdő plébánosa volt. A tábor céljaira megkaptuk a nyári vakáció miatt üres velkenyei iskolát a nagy udvarával együtt. A táborba az ország minden részéből érkeztek fiatalok, Szegedről éppen úgy, mint Kaposvárról, Szombathelyről, vagy Veszprémből. A táborozók zöme vasúton utazott Budapestről a helyszínre. Az átszállást Füleken kihasználtuk a helyi csoportunk meglátogatására. Csízfürdőről gyalogosan mentünk át a szomszédos Velkenyére. Az iskolai tábornak megvoltak a maga előnyei, hiszen nem sátorban, primitív körülmények között laktunk, ami azért volt fontos, mert ez a tábor ismét újabb vezetők képzését szolgálta. Jó volt, hogy helyben az asszonyok felvállalták a konyhai feladatokat. Hátrány volt, hogy ott laktunk a falu közepében és nem tudtunk félrevonulni és csak a dolgainkkal foglalkozni, mert a falu gyerekserege reggeltől estig ott csivített mellettünk. Így aztán igen gyakran egy közeli erdei tisztáson, vagy a Rima folyó menti fák árnyékában tartottuk a megbeszéléseinket. Ez utóbbit már csak azért is szívesen tettük, mert a nyári hőségben jólesett ott a fürdőzés is. Az esti tábortüzek általában az iskolaudvaron voltak. A korábbi évekhez hasonlóan erre odagyűlt a környék lakossága is. Itt kezdte el bontogatni művészi szárnyait egy kis szegedi optikus tanonc, az alig 15 éves Körmendy János is, aki később neves fővárosi művész lett.

A tábor ideje alatt egy alkalommal nagy túrát is tettünk. Vonattal utaztunk fel Pelsőcre és onnan Hosszúfalun keresztül elgyalogoltunk Aggtelekre. Bejártuk a cseppkőbarlangot és visszafelé még a Domicai barlangba is bementünk.

A kéthetes táborral egyidejűleg Csízfürdőn papi tábort tartottunk. 11 egyházmegyéből 39 munkásfiatalokkal foglalkozó pap gyűlt össze a táborban és ott P. Hunya Dániel SJ, a szegedi szeminárium spirituálisának vezetésével folyt a munka. Számos pasztorációskérdés került megbeszélésre, a munkásfiatalokkal való foglalkozás problémáit a KIOE ifjú vezetői vázolták fel.

*

Ezekben a hetekben jött a hír, hogy Debrecenben, Lengyel László hittanár megszervezte az első helyi csoportot. Csepelen, az új belvárosi plébániai csoportban 30 új tagunk tett ünnepi fogadalmat Svoij püspök úr előtt, a királyerdei lazarista plébánián szintén csoportot szerveztünk.

Urbán János maga köré gyűjtötte a budapesti csoportjaink fiataljait és nagy közös kirándulásra hívta meg őket a Kőhegyre. A jól sikerült kirándulás végén a társaság Szentendrén szállt hajóra. A hajó fedélzete tele volt Visegrádról hazafelé tartó egyetemistákkal. Amikor a kikötőt a hajó elhagyta, felcsendültek az Angelust jelző szentendrei harangok. A fiaink a szokásunknak megfelelően felálltak és rákezdték az Úrangyalára. Az egyetemisták először meglepődtek a jeleneten, majd egyre többen csatlakoztak a közös imádsághoz. Mire Budapestre ért a hajó, már egy sor ismeretség alakult a ki a fiatalok között. Körülbelül erre az időre tehető egy zalai vegyészmérnök-hallgató bekapcsolódása a mozgalmunkba. Kiss Ernő a Szent Imre

Kollégium lakója volt, a Ráday utcában. Szeretett volna valamiképpen ő is bekapcsolódni a mozgalmi munkába és erre egy igen hasznos ötletet talált. bejárt a közeli ferencvárosi tanoncotthonunkba és ott foglalkozni kezdett néhány fiattal. Ennek a foglalkozásnak első sorban az volt a célja, hogy elősegítse a fiatalok továbbtanulását, de az igazi cél az önnevelésre való rávezetés. Gerinces, jólképzett életvidám fiatalokat akart Kiss Ernő nevelni az otthon lakói közül. Ez a páratlan vállalkozás nem maradt szalmaláng, hanem éveken át továbbfolytatott szívós és elmondhatjuk nagyon eredményes tevékenységgé vált. Kiss Ernő, amikor befejezte egyetemi tanulmányait, be is költözött a Gát utcai házba és ott folytatta a tevékenységét.

A Szent István ünnep ismét alkalmat adott, hogy egybegyűjtsük a Budapestre érkezőket. Szabadkáról, Győrből, Újvidékről, Kaposvárról, Balatonfüzfőről, Szőnyből, Miskolcra, Kolozsvárról, Pilisről és Salgótarjántól érkeztek fiatalok, akik számára egyhetes képzést tartottunk. Ugyanakkor az óbudai csoportok közös tábort tartottak Kisorosziban, a herminamezőiek és a zuglóiak a csallóközi Vajkán táboroztak.

Az ősz ismét változásokat hozott. Urbán János befejezte egyetemi tanulmányait és új megbízást kapott. A KIOE igazgatóságának tagja volt Csonka János, az ismert gépgyáros. Ő kérte el Urbán Jánost azzal a szándékkal, hogy a gyárában 200 fiatal szakmunkástanuló képzését kívánja megszervezni. A tanonciskola a gyár keretein belül működött és ennek az iskolának lett a vezetője Urbán János. Ugyanakkor ő vezette azt a hetven személyes internátust is, amely a vidékről ide felköltözött tanoncoknak az elszállásolására épült. Ebből az otthonból, ebből a tanonciskolából számos tudós, mérnök és művész került ki. Akkor kellett feladnia a munkahelyét. A Csonka Gépgyárban ezalatt a kilenc esztendő alatt a tanoncok százai tanultak szakmát. Kitűnő szakemberek lettek belőlük. Így például itt lakott a lakatos inas, Szabó Gyula az ismert színművész is, aki mindig hálás szeretettel emlegette az ott eltöltött éveit.

Amikor János 1989 december 30.-án, 74 esztendőskorában meghalt, temetésére, a kisépsti temetőben, hatalmas tömeg gyűlt össze. Búcsúzó tanítványai ott mondták el, hogy a keze alatt felnőtt csonkás inasok közül közel 150-ből lett mérnök, hárman pedig a Magyar Tudományos Akadémia tagjai. Ezek azok a csendes, de nagyon is értékes eredmények, amelyek KIOE fontosságát, értékes munkáját igazolják. János családi életében is példamutató volt. Későn házassodott, hét gyermeket vállalt. Közülük egy fiú az egrí érseki székesegyház karnagya lett, két leánya és két fia pedig a szerzetesi hivatást választották.

Haklik Lajos és Hollai Ferenc augusztus végén Győrbe utaztak, hogy az odaösszegyűjtött győregyházmegyei fiataloknak háromnapos, hétvégi továbbképzőt tartsanak. Közel hatvan fiatal jött össze erre az alkalomra. Mikor Apor püspök úr értesült a továbbképzőről, átüzent, hogy vasárnap délután a Széchenyi téren levő „apátúr ház”-ba, a jelenlegi Xantusz János múzeum épületébe várja a fiatalokat, találkozni szeretne velük.

A püspök besietett az elsőemeleti nagy terembe, ahol egy ovális asztal körül ott ültek a fiatalok. Azonnal jelezte, hogy ne álljanak fel és máris szeretettel köszöntötte őket. Röviden fel is vázolta, miért is akarta látni a társaságot. A püspök igen ritkán talá

lkozik munkásfiatalokkal, mondta, pedig sok minden érdekelné őt, így például, vajon hogyan vélekednek a műhelyekben dolgozók a papokról? A püspök kérdésére a kezdeti lelkes hangulat egy csapásra megváltozott. Senki nem akart megszólalni. Csupán egy kis, 15 éves lakatos inas érezte, hogy eljött élete nagy pillanata, amikor egy püspök előtt beszélhet. Bele is kezdett egy történetbe, de azonnal látszott, hogy ez nem tetszik a püspök úrnak. A fiú azonnal egy másik történetet adott elő. Ez sem tetszett. Amikor pedig egy harmadikba fogott, a püspök arca már nagy belső indulatról árulkodott. Hirtelen fel is ugrott és öklével az asztalra vágva felkiáltott: „*Ez nem igaz ! Mindenki döbbenetben nézett maga elé. Halálos csend ült a teremben, csak a kis lakatos inas szipogása hallatszott, mert az bizony a kudarc láttán elsírta magát. A püspök szeme odairányult. Hosszan nézte és aztán megszólalt: „Ne sírj! Elhiszem amit mondtál.!”* - A fiú lassan csillapodott, majd még mindig sírós hangon csak ennyit mondott :

„*Hátha még azt is elmondtam volna, amit a Józsi bácsi szokott mondani !*” Erre kirobbant a nevetés és a püspök együtt kacagott a fiatalokkal. Ilyen ember volt ő. Indulatos, tele energiával, de önfegyelemmel is és még a kis inasgyerekekkel szemben sem akart igaztalan lenni, benne is értékelte az embert, a személye méltóságát.

Ismét fontos személyi változások történtek a központban is. Dr Rokonai József főtitkárt a főpásztora visszahívta az egyházmegyébe. Helyébe Győrből kaptunk egy fiatal, a KIOE munkájában már korábban is jelentős résztvállalt papot, Gálos Józsefet. Ugyancsak egy egy esztendő megbizatással költözött be a központunkba a csanádegyházmegyes Gimes Gyula és Dán György is a fehérvári egyházmegyéből. Tóth Ráfael vízszerelő, aki az egyik budai csoportunk tagja volt, ekkor vált, munkásifjú titkárként, a központ új munkatársa.

Az immár hagyománnyá vált szeptemberi központi lelki gyakorlatunkat ismét a Gát utcai házban tartottuk. Ennek vezetését P. Polgár András SJ. vállalta. Őt ezt követően a rendfőnöke egy esztendőre a központunk rendelkezésére bocsátotta.

P. Polgár nagy nyereség volt számunkra, mert az évfolyamán úgy a manrézai, mint a különböző vidéki csoportjainkban ő vezette a lelki gyakorlatainkat. Gálos József atya is főleg a vidéki szervezés munkájával foglalkozott. Páter Polgárral és Hollai Ferencsel bejárták Győr, Pécs, Kaposvár, Kiskunfélegyháza, Szeged és Kolozsvár csoportjait. Az ott töltött hétvégeken háromnapos programok keretében foglalkoztak a fiatalokkal.

*

Szobon, a lazaristák rendházában október és novemberben három héten át volt lelki gyakorlattal összekapcsolt vezetőképzés az esztergomi főegyházmegye munkásifjúsága számára. Szép számmal vettek itt részt a Dorog és környéke bányásztelepüléseinek fiataljai. A szobi találkozón egy egész napot töltött a fiatalok társaságában Serédy Jusztinián bíboros, esztergomi érsek. Az egyik előadás alatt odaült a fiatalok közé és azt követően maga is bekapcsolódott az előadás témájának megvitatásába. Számos sze-mélyes élményt elevenítve fel fiatal korából, amikor együtt dolgozott az édesapja műhelyében foglalkoztatott tanoncokkal.

*

Novemberben meghirdettük a III. Országos Tanoncmunka Kiállítást, amelynek megtartását 1944 május hónapban terveztük. A hirdetés megjelenését követően nagyszámú jelentkező jelezte részvételi szándékát a központban.

*

Ugyancsak novemberben újabb egyhetes tanfolyam volt először Lábatlanban, a cementgyárban. Ott, a kultúrházat bocsátották rendelkezésünkre és egy héten át minden este Haklik Lajos tartott előadást a gyárban foglalkoztatott fiataloknak. Ezt követően átköltöztünk a Dorogi Művelődésiházba. Ott megismételtük a lábatlani tanfolyamot a dorogi, illetve csolnoki és annavölgyi fiataloknak.

*

Mialatt ezek az események lejátszódtak, a frontokon drámai események történtek. Mindenekelőtt összeomlott a II. Magyar Hadsereg vonala a Don mellett. Ezrek haltak meg, estek fogságba. A korábbi nagy győzelmi mámor, amely nagyrészt a trinononi szerződésben elszakított területek egy részének visszacsatolását követte, eddigre már régen szertefoszlott. A háborús nehézségek alatt nyögő ország messze nem tudott a visszatért országrészek lakószáma számára a korábbi életszínvonalhoz még csak megközelítőt sem. Szólni mégsem mertek az emberek, féltek attól az erősödő katonai és politikai diktatúrától, amely ha lassan is, de egyre inkább teret nyert. Mindenesetre jellemző volt az akkori állapotokra, hogy Dessewfy gróf, a Kis Újság főszerkesztője akkor még felvethette a maga álláspontját és a háborúból kihátráló és semleges álláspontra helyezkedő Magyarország tervéről beszélt. Népes közönség előtt hangzott el az előadása, amelyet néhány nap múlva a vezető svájci lapok is közöltek. Az előadást követő vita meglehetősen visszafogott volt. Érezhettük, nem igen akad senki sem, aki keményen szembe merne fordulni a német politikai irányzattal, amely lépésről lépésre erősödött. De szerepe volt ebben annak is, hogy senki nem akadt, aki valamiféle egyezkedési lehetőséget látott volna a szovjet vezetéssel. A zsidótörvények fokozódó hatásai már évek óta keményen sújtották a hazai zsidóságot. Tanulási, érvényesülési lehetőségeik szinte teljesen bezárultak. A nagyobb budapesti gyárak megteltek érettségizett zsidó fiatalokkal, akik jobb híján szakmatanulás címén ott húzták meg magukat. A visszatért országrészekből is számos menekülő zsidó igyekezett Budapestre, abban a reményben, hogy itt esetleg könnyebben vészelhetik majd át a háború utolsó napjait. A Gát utcai házunkban ekkor még csupán egy bujkáló lengyel házaspár kapott oltalmat.

*

Ezekben a hónapokban számos új taggal gyarapodtak a budapesti csoportok. Például az újpesti szalézi intézetben működő Savio Domonkos csoportba két új tag jelentkezett, Kálmán Károly és Pesti Ernő. Ezek a fiatalok nagy buzgalommal végezték a kijelölt feladataikat és Pesti Ernő a MAGYAR MUNKÁSIFJÚ 1943 szeptember 1.-i számában cikket is írt a maga foglalkozása, a vöröstímármunka szépségeiről.

Azt már csak 1945 után tudtuk meg, hogy ez a két fiú nem véletlenül került közénk. Mindketten tagjai voltak egy baloldali ifjúsági szervezeteknek és belépésükkel csupán a leleplezésüket akarták megakadályozni. Kálmán Károly röviddel a szovjet csapatok megérkezését követően az Egyesült Izzólámpagyár

pártszervezetének egyik vezetője lett. Többé nem akart megismerni senkit közülünk, ezzel is bizonyítva, hogy neki sajátos célja volt, amikor beállt közénk. Pesti Ernő a Mauthner Bőrgyárban dolgozott, de politikai karrierje később magasra ívelt. A hatvanas-hetvenes években előbb a Pannónia Báranybőrnemesítőgyár igazgatója volt, majd évekig könnyűipari miniszterhelyettesként dolgozott.

*

Kerülőúton kaptunk hírt a németek által megszállt Franciaországból és Belgiumból, az ottani JOC tevékenységéről. Olvashattunk a svájci JOC Fribourgbán tartott nagyszabású kongresszusáról. Természetesen ekkor még sejtelmünk sem volt arról, hogy a nyugati JOC szervezetek tagjainak ezreit hurcolták előbb hadifogolytáborokba, később pedig kötelező hadimunkára, a németországi ipariüzemekbe. Ekkor vitték el Rennes-ből Marcel Callo-t egy könyvnyomdász fiataalt, aki a város JOC szervezetének irányítója volt. Marcel Németországban kiterjedt JOC-ista hálózatot működtetett. A GESTAPO a besúgói révén tudomást szerzett a JOC tevékenységéről. 12 vezető JOC-istát letartóztattak, összeverték, majd később különböző megsemmisítő táborokba szállították őket. Marcel 1944 március 19.-én végelgyengülésben, alig egy hónappal az amerikai csapatok odaérkezése előtt, éhenhalt a mauthauseni táborban. Élettörténetét Paul Guyon rennesi bíboros írta meg. Marcellt 1989 október 4.-én a pápa boldoggá avatta. Így került be harmadikként, egy francia JOC-ista, a második világháborúban elpusztult boldogok sorába, Edith Stein és Maximilian Kolbe mellé.

*

Dr. Oross István volt főtitkárunk, aki a veszprémi szemináriumban volt teológiai tanár, létrehozott egy sokszorosító alapot és számos mozgalmi kiadványt jelentetett meg. Ezek a könyvecskék és füzetek a mozgalomban tevékenykedők számára adtak alapvető ismereteket és útbaigazítást, főleg lelki, önnevelési téren.

A hivatásos központi dolgozóink megnövekedett száma arra figyelmeztette a mozgalom vezetését, hogy gondolni kell majd arra is, hogy ha ezek a fiatal vezetők, akik szakmájukat elhagyva teljesen a mozgalomnak szentelv életüket, egyszer majd kiöregszenek a mozgalmi munkából, számukra valami megélhetési leetőséget kell teremteni. Így jött az ötlet, hogy nyitni kellene egy vasfestékháztartási cikket árusító boltot. Ennek a bevétele alkalmat adhatna a titkárok kevéske fizetésének kiegészítésére. Később nekik munkalehetőséget is teremtene. Az üzlet Budán a Szomolnok utcában volt, de hamarosan nagykereskedői engedélyhez is jutottunk, s akkor a Kálmán utca egyik bérházában nyílt egy reprezentatív üzletünk. Az üzletet Kalocsai Emil vezette és az ott dolgozók csaknem valamennyiüke a mozgalom tagjaiból kerültek ki. Ügyesen dolgoztak, mert ők látták el kiterjedt ügynökhálózatuk segítségével az ország minden részén a katolikus intézményeket, iskolákat, kórházakat, stb., tisztítószerekkel, mosószerekkel.

1944

Hollai Ferenc január első napjaiban Újvidéken és Szabadkán kereste fel a csoportokat. Amíg Újvidéken várakozott a vonatra, a dunaparti állomással szemben, a horvát oldalon, a péterváradai erőd alatt tátongó alagút nyílásában megjelent egy katonai szerelvény. A vonat a két országot elválasztó vasútihídra gördült és akkor vált

láthatóvá, hogy dugig meg van tömve olasz hadifoglyokkal, akiket Németországba vittek. Az olaszok nyilván tudták, merre járt velük a szerelvény, mert a hídon lelkesen ordították „Éljen Magyarország!” Az állomásra befutó szerelvényről pillanatok alatt szertefutott a sok katona és megkezdődött egy olyan kirakodó vásár, ahol az olasz hadsereg mindenféle felszerelési tárgya kapható volt. Valamelyik katona már megköthette a maga üzletét, mert egy szép kitekertnyakú csirkével igyekezett a hirtelen odasikerített tábortűzhöz, ahol a társai már forralni kezdték a vizet a kopasztáshoz. Sokáig váraoztak a szerelvények, mire engedélyezték a továbbutazást. A csencselést követően jóllakott olaszok kórust alkotva vígan énekeltek. Mennyire mások voltak ezek a lágy dallamok a németek pattogó indulóihoz képest!

A titkár alig érkezett haza Ikvay atya bizalmas levéllel Csíksomlyóra küldte. Ott a KALOT épülőfélben levő népfőiskolájának igazgatója volt a címzett. Magyar Ferenc eredetileg pedagógus volt és a felvidéki Prohászka mozgalom révén került a KALOT-ba. László atya még a prohászka időkből ismerte őt. Erdélyben ezekben a napokban kemény tél volt. Méteres nagy hó borított mindent, nem volt könnyű kigyalogni a somlyói főiskolához. Tél lévén az intézet tele volt fafaragást tanuló legényekkel, hiszen ilyen fogcsikorgató hidegben, ekkora hóban a házkörűli munkákon kívül nem igen volt tennivaló. Ez az idő volt a legalkalmasabb a faragótanfolyamokra. Néhány ügyes kezű mester vezetésével dolgoztak a legények. A tervezett motívumokat előbb agyagba mintázva tervezték meg. Onnan került átmásolásra a készülő új bútorokra. Mesteri remekművek készültek a népfőiskolán. A legények a faragás mellett ismerkedtek a többi népművészetekkel, a fazekas munkákkal, gyűjtötték a népviseleti ruhadarabokat, a dalokat, táncokat, mondókákat, szokásokat. Az épülő főiskola olyan volt, mint egy nyitás előtt álló múzeum, ahol nagy halmokban állnak a kiállítandó tárgyak, fényképek.

Jó alkalom volt ez a látogatás arra is, hogy a titkár a közeli KIOE csoportokat is meglátogassa. Kézdivásárhelyen remek helyi szervezet alakult az elmúlt esztendőben. Késő éjfélig eltartott a látogatás, a beszélgetés, aztán sietni kellett a vasútra a budapesti vonathoz.

Pestre érkezve újabb megbízatásnak kellett elegettenni. László atya mindenképpen fel akarta tölteni az alaposan kiürült kamrát, hogy a házlakóknak elégséges élelmet biztosíthasson. Drávahoszsúfalura kellett leutazni és ott egy szlovén gazdánál egy sertést vásárolni, amit majd feldolgozva valami kerülő úton fel lehet hozni Budapestre. A csáktornyai gyorsvonat éjfélt után alig gördült át a Mura hídján, hirtelen aknák robbantak a sínek közelében, majd a vonat megállt, mindenki a padlón hasalt. Odakinn heves géppuskázás kezdődött. A lövöldözés hosszan tartott, majd lassan megszűnt és a vonat, nagy óvatossággal megkördült a csáktornyai állomásra. Kimenni az épületből azonban csak reggel hatkor lehetett. A következő éjszakára a ferences kolostorban adtak szállást, aztán sietni kellett mielőbb vissza Budapestre.

Egyre több tagunk vonult be katonának. A posta rendszeresen hozta a központba a frontról írt leveleket. Gondban voltunk a tanoncotthonaink vezetői miatt, mert például a ferencvárosi tanoncotthonunk vezetőjét, Radics Sándort is behívták katonának.

Ezeket a kevésbé érdekes kis történeteket csupán az akkori állapotok jellemzésére kellett elmondani.

*

1944 tavaszán, március 19.-én a német hadsereg megszállta Magyarországot. A vidéki zsidóságot bevagonírozták és megsemmisítőtáborokba vitték. Összeszedték a baloldali mozgalmak vezetőit, betiltották a baloldali szakszervezetek tevékenységét. Ezekből a mozgalmakból akkor igen sokan kerestek menedéket a katolikus szervezetekben. Az illegalitásba szorult baloldaliak küldöttei megkeresték a KIOE vezetőségét is és együttműködést ajánlottak fel. A KIOE vezetősége ezeknek a mozgalmaknak egyházellenes magatartása miatt, ezt a felajánlott együttműködést elutasította.

*

A német megszállást követően április első napjaiban a szövetségesek légiereje légitámadást hajtott végre Budapest ellen. Az első támadás elsősorban a hadiutánpótlási útvonalak, pályaudvarok, a hadiüzemek és üzemanyag tárolók ellen indult. A Gát utcai központ éppen egy ilyen veszélyes zónában helyezkedett el. Közel volt az Összekötő-Déli-vasúti-hídhöz, a ferencvárosi rendezőpályaudvarhoz, a Soroksári úti és csepeli hadiüzemekhez.

A riadó hangjára nem indultunk azonnal az óvóhelyre. Volt már korábban is ilyen riasztás, de a bombatámadás elmaradt. Ez alkalommal is inkább kiálltunk az udvarra és a napfényes eget szemlélve néztük, vajon jönnek-e a bombázó gépek?

Nem kellett sokáig várunk. Hatalmas csoportban jöttek a több hullámban támadók és bombáik félelmetes dübörgéssel csapódtak be és robbantak fel. Most már futva menekültünk az óvóhelyre, amelyet igen biztonságosnak véltünk, hiszen a templom alatt hatalmas, erős, boltíves tetejű pince húzódott. Az asszonyok félelmükben hangosan jajveszékelték, sírtak, ezért inkább visszalopakodtunk az udvarra, ahol máris hozzáfogtunk egy keskeny, de eléggé mély árok kiásásához.

A támadás befejezése után kirohantunk a közeli Márton utca elejére, ahol egy háromemeletes bérház kapott bombát és az épület egyszerűen kifeküdt az úttest közepére. A pincében rekedt emberek kimentésére nagy tömeg verődött össze és sietve kapkodtuk a romok tetején levő tetőgerendákat, léceket, hordtuk a törmeléket, hogy mielőbb utat nyithassunk a pincében levőkhöz. A támadások aztán gyakoriakká váltak és amint az lenni szokott, igen gyakran nem a kijelölt célpontokat érte a találat, hanem a lakóháakat. Igen sok volt a halott. Kihordták őket az Újköztemetőbe. Ott a ravatalozó körül sorakozott a sok száz koporsó, tele azonosítatlan, ismeretlen hullákkal. A síró emberek sorrajárták őket és keresték elhunyt szeretteik tetemét.

Ennél az első támadásnál kapott találatot a Soroksári úton a FANTO olajfinomító is. A hatalmas lángok magukkal ragadták az irattár anyagát és sokszázméteres magasságba elröpítve a szél sok kilométerrel távolabbra vitte azt. Ez volt az első alkalom, amikor a háború szörnyűségeit mi is megláthattuk.

A bombázások gátolták ugyan a tevékenységünket, de teljesen meg nem akadályozták. Igyekeztünk a lehetőségek határain belül továbbra is tenni a dolgunkat. Így május elején Szegeden tartottunk háromnapos tanfolyamot, amelyen számos környező település fiataljai is résztvettek. A tanfolyamot felkereste dr. Hamvas Endre szeged-csanádi püspök is. Itt született egy nyári tábor ötlete.

Veszprémben, május 14 és 21 között, a Davidikum nevű egykori diákinternátusban tartottunk egyhetes tanfolyamot a különböző

veszpréme gyházmegyei csoportunk számára. A helyi részvevőkön kívül igen sokan voltak ott akkor Kaposvárról, Zalaegerszegről, Fűzfőgyártelepről, Keszthelyről, Ajkáról, de jöttek néhányan még Szombathelyről is. Összesen 38 részvevő volt, ott, akik 11 városból jöttek össze.

A tanfolyam gazdája és főszervezője dr. Oross István a volt KIOE főtitkár volt. Ő gondoskodott a szállás és étkeztetés minden gondjáról. Számos előadást is tartott, majd a befejező napon venéget is hozott magával. Az év márciusában kapott Veszprém új főpásztort Mindszenty József megyéspüspök személyében. A volt zalaegerszegi apátplébános, már korábbról jól ismerte a mozgalmunkat és nagy érdeklődéssel látogatott el hozzánk. Kedves egyszerűséggel azonnal beszélgetésbe kezdett a fiatalokkal és hosszan időzött köztünk, hogy alaposabban is tájékozódhasson mindarról, ami egy ilyen tanfolyamon történik. Amikor búcsúzóul néhány szót mondott, kiemelte a KIOE mozgalom fontosságát és további munkára bátorította a tanfolyam részvevőit. Ugyanakkor dr. Oross Istvánt is biztatta, hogy foglalkozzon a munkásfiatalokkal, amennyire ideje ezt lehetővé teszi. Budapestről Hollai Ferenc titkár képviselte a központot. A tanfolyam befejezésekor az új tagok népes csapatának ünnepélyes fogadalmatételére került sor. Ezen Haklik Lajos és Urbán János is jelen volt.

Kertész László Székesfehérváron tartott egyhetes tanfolyamot június 11 és 17 között. A fehérváriak mellett hét környező településről 19 fiatal érkezett a tanfolyamra, amelynek a fehérvári szeminárium épülete adott helyet.

Készülődtünk az újabb nyári táborokra. Ebben az esztendőben a délmagyarországi és bácskai csoportjaink a marosparti Püspöklélen, az északmagyarországi csoportok Velkenyére szervezték a tábort, míg a dunántúliak ismét Balatonberényt választották. Természetesen a budapestiek eljutottak valamennyi táborba, de tábort szerveztek a kiskunfélegyházi csoportok is Csongrádra. Ragoncsa István Egyházasfalun szervezett tábort az észak-dunántúli csoportok számára, Tóth Ráfael Vajszlóra vitt budapesti fiatalokat, Vass Ferenc pedig Székesfehérvár közelében szervezett nyári tábort.

A marosparti tábor csak akkor valósulhatott meg, ha sikerül kellő számú sátorról gondoskodni. Arról szó sem lehetett, hogy drága ponyvasátort vásároljunk, vagy akár csak kölcsönözzünk. Batky Pálnak, a szegedi csoportok vezetőjének volt az ötlete, hogy a híres tápéi gyékényesekkel kellene készíttetni nagy gyékénylapokat, olyan négyszer két métereseket, amelyeket aztán kettesével sátorként lehet egymáshoz támasztani és nagyszerű sátor lehet belőle, amely alatt egyszerre akár hatan is elalhatnak. Megtörtént a megrendelés és a májusi szegedi látogatást használtuk fel arra, hogy kilátogassunk a gyékényesekhez megérdeklődni, hogyan állnak a munkával. Szerencsére állták a szavukat, a gyékénylapok már ott sorakoztak a fészerben.

A hosszú gyalogúton, amíg kiértünk és visszagyalogoltunk Tápéra, bő alkalmunk nyílt a beszélgetésre. Ott ismerhettük meg Batky Pál különös történetét. Fiatal szegedi asztalosként került el Bulgáriába, Szófiába. Ott valaki megállította az utcán, mert meglátta a cserkészjelvényét. Mikor megtudta, hogy magyar cserkészzel találkozott, meghívta őt egy bolgár csapatba. Batky ettől kezdve tagja lett a csapatnak. Az aztán csak néhány év múlva derült ki, hogy ez a csapat az ottani kommunista pártnak volt a fedőszerve. Batky a megfelelő kiképzés után

futárszolgálatot látott el Bulgária és Moszkva között. Mikor aztán a harmincas évek végén az illegális pártot felszámolták, Batky többéves várbörtön büntetést kapott. Innen toloncolták őt haza. Félt, mert arra gondolt, hogy a bolgár hatóságok tájékoztatót adnak a magyaroknak a korábbi tevékenységéről, de nem történt semmi. Sőt egy éjjel titkos látogatója érkezett Moszkvából azzal az utasítással, hogy a jövőben rendszeres jelentéseket kell adnia Magyarországról.

Hamarosan bekerült a jezsuiták papnevelő intézetébe, ahol a központi fűtést vállalta. A fiatal jezsuiták szívesen elbeszélgettek vele és különösen azt értékelték, hogy mennyire járatos a marxista filozófiában. A szünetekben lejártak vitatkozni a kazánházba.

A baj akkor kezdődött, amikor a német csapatok már Moszkva alá jutottak. Batky nagyon félt, hogy az ő szolgálatai hamar napvilágra fognak kerülni, ezért felkereste az igazgató páttert. Öszintén elmondott neki mindent. A páter végighallgatta, de nem szólt semmit. Batky csak állt és várt. Végül kinyögte

Tessék mondani most mit csináljak ? -

Menjen vissza fűteni ! - mondta a páter.

Batky meglepődött a váratlan fordulattól. Ő valami egészen mást várt. Ettől a naptól kezdve el nem maradt a naponkénti szentmiséről és rendezte a lelki dolgait. Később már nem a kazánházban dolgozott, hanem a „Kaszap István Titkárság”-on kapott munkát és teljes erővel beállt a helyi KIOE csoportokat szervezni, vezetni.

Néhány nappal a tervezett püspöklleli tábor előtt Hollai Ferenc Szegedre utazott és felkereste Hamvas püspököt. Azt kérte tőle, támogassa a tábort, amelyben a háborús jegyrendszer következtében csak minimális élelem állt a konyha rendelkezésére. A püspök a püspöklleli uradalom vezetőjét utasította, hogy adjon a tábornak rendszeresen tejet, a konyha számára szalonnát, zsírt, burgonyát, lisztet, kenyeret.

A táborozók Szegeden gyülekeztek és Klárafalváig mentek vonattal. A kiküldött előőrsk addigra már felállította a sátrakat a marosparti erdő szélén, a folyó egyik meredek partfala mellett. A résztvevők Szentesről, Újvidékről, Szabadkáról, Szegedről és Budapestről jöttek a táborba. A szegedi szeminárium egyik utolsóéves kispapja, Dávid atya azonnal kézbevette a fakanalat és elvállalta a szakács szerepét. A táborra alaposan felkészültünk és az oda ellátogató jezsuita teológusok is sokat segítettek a színvonal emelésében. Orosz, Cserepes, Bodai és a fiatalabbik Kerkai nagyszerű előadásokat tartottak és a teológiai kérdések mellett az esti tábortüzeknél furulya muzsikával szórakoztatták a fiatalokat. Tőlük hallottunk először a pentatónikus, ősi magyar népdalokról, Bartók és Kodály gyűjtéseiről és számos ilyen dalt meg is tanultunk. Félelmetesek voltak az esti tábortüzek. Amikor beesteledett és elcsendesedett mögöttünk az erdő, amely egésznap az ott tanyázó varjaktól volt hangos. A távolból odahallatszottak a távoli front ágyúinak dörrenései. Több száz kilométeres távolságból szakadatlan morajlott a fegyver zaj. Dávid atya remek mesélőnek bizonyult. Estéről estére színes mesébe öltöztetve arról beszélt, milyen is lesz, ha majd bevonul hozzánk is a kucsmás, orosz hadsereg. Romantikus, színes volt a mese, de egyikünk sem gondolta, hogy azok az újvidéki fiúk, akik ott heverésztek velünk a tűz körül, alig néhány hónap múlva a bevonuló szerb partizánok sortüzeinek lesznek áldozatai. 1972-ben volt először alkalmam ismét Újvidékre látogatni. Forgó László, aki korábban az ottani csoportjainkat vezette, motorkerékpárjával kivitt a

Dunapartra, oda, ahol a szigeten épült hajógyárat egy móló kötötte össze a parttal. A móló 1944 őszén épült. Mikor a kerékpárral a móló közepére értünk, Forgó László megállt és ezt mondta : *Gondoljunk imádságos szeretettel a KIOE belvárosi, telepi és a ferenceseknél működött csoportjainak tagjaira, akiket éjszakánként lőttek agyon a partizánok és holttesteiket ide, az épülő móló két kőfala közé dobálták be.* - Forgó László közel hatvan, mindkettőnk által jól ismert fiatal KIOE tag nevét sorolta fel, akik mind itt nyugszanak.

*

A bombázásoknak számos fiatal esett áldozatául. A MAGYAR MUNKÁSIFJÚ valamennyi száma rendszeresen közölte a meghalt tagjaink és a sebesültek nevét. Azt is hírül adta, hogy több fiatal munkáját, amelyet a készülődő III. Országos Tanoncmunka Kiállításon szándékoztak bemutatni, a bombázás elpusztította. Később a támadások gyakorisága miatt lehetetlenné vált a kiállítás megtartása és azt a központnak le is kellett mondania.

*

1944 júniusában ismét gyarapodtunk egy új titkárral. A veszprémi csoportunkból Vas Ferenc érkezett a Gát utcába és mindjárt helyet kapott a vidéket járó titkárok között, főleg Gálos Józseffel és Hollai Ferencsel járta az országot.

*

A püspöklellei táborba ellátogatott Haklik Lajos is. Hollai Ferencnek aztán sietnie kellett tovább Kiskunfélegyházára, mert az ottaniakkal ment ki a csongrádi Tiszaparra újabb táborba. A Körös torkolatával szemben, az ártéri erdőben állt a sátrótábor. Az Árvízvédelmi Bizottság nem csak engedélyt adott a sátrak felállításához, de egy nagy ladikot is, amellyel a táborozók naphosszat a vizet járhatták. A félegyháziak táborában csupa régi barát, ismerős gyűlt össze, a tábor hangulata igen bensőséges volt. Vedres Béla apát plébános, aki korábban annyira ellenezte a munkásifjú mozgalom megszervezését, most fájós lábaival maga is kiballagott hozzánk és egy nagy kosár sárgabarackkal kedveskedett a fiataloknak.

A tábor volt az az erős kapocs, amely később sok sok évre egységbe kovácsolta a fiúkat. Itt születtek évtizedekre szóló barátságok és itt kapták meg azt a szellemiséget, amely később egész életüknek meghatározójává vált.

*

A táborból rövid látogatásra Borsodnádásra utazott Hollai Ferenc. Odafönt a Bükk északi lejtőjén ekkor már állandó csendőrvárórozás folyt. A közeli szlovák határ mentén szovjet ejtőernyős partizánokat dobtak le. Ezek kézrekerítésére folyt a kutatás. Nem is volt tanácsos kimenni az erdőbe, de még az utakról sem letérni. A titkár, amint elintézte a dolgát, sietve távozott a veszélyeztetett területről. Balatonberénybe utazott, ahol már Gálos József és Vas Ferenc, az új titkár előkészítették a következő tábort. Hamarosan megérkeztek a táborozók is, Bonyhádról, Veszprémből, Székesfehérvárról, Pécsről, Győrből és Szönyből. A fiatalok élvezték a vidéki csendet, a légiriadóktól mentes éjszakákat. A tábor a már jól megszokott rendben és napirendnek megfelelően zajlott. Ez volt az a

tűzkeresztség, amin valamennyi fiatal új titkárnak át kellett esnie, hogy bebizonyítsa, alkalmas egy egy tanfolyam önálló levezetésére, képes maga körül az erre alkalmas légkör megteremtésére.

A Balatonon hatalmas vizicsaták zajlottak. Egy napon Hollai Ferenc néhány fiatallal mélyebben ment be a vízbe, oda, ahol már úszni is lehetett. Mikor aztán visszatértek a partra, meglepetve látta, hogy a korábban ott lerakott ruházatát elvitték. Előbb arra gon-dolt, hogy bizonyára a táborba korábban visszatérő fiúk vitték magukkal. A táborban aztán kiderült, hogy mialatt ők a mély vízben úszkáltak, ott a part közelében a többiek felmásztak egy vasból készített horgászállásra és onnan ugrándoztak a vízbe. A parton hamarosan megjelent az állás tulajdonosa és dühösen ord-tozott, elkergette a fiúkat. Azok el is szaladtak, mire az idős úr felnyalábolta a parton maradt ruhát, cipőt és elvitte.

Később kiderült, hogy egy tábornok volt az illető és amikor Hollai Ferenc felkereste, hogy visszakérje a holmiját, akkorra már tábornoki díszben jelent meg a becsengető előtt, a kapuban és kereken megtagadta a holmi visszaszolgáltatását. A titkár mondta neki, ha szép szóra nem adja, akkor megy és feljelentést tesz a csendőrségen. A tábornok mérhetetlen haragra gerjedt és nem engedett. A titkár visszament a táborba, hogy felöltözzék, s aztán elballagott a csendőrörsre. Az őrsvezető őrmester harsányan kacagott, amikor megjelent. A ruha, cipő már ott volt nála összecsomagolva. Azonnal visszaszolgáltatta, de a följelentésről hallani sem akart.

Szombat este ért véget a tábor. Vasárnap hajnalban Gálos, Vas és Hollai együtt indultak Fonyódról át a Badacsonyba. Mire felértek a vulkáni kúp tetejére, akkorra már mint a megvadult darazsak, az amerikai bombázógépek tucatjai dongtak a hegy fölött. Ott gyülekeztek, mielőtt elszálltak Budapest bombázására.

Igy ért véget az utolsó, 1944-es nyár, amely tele volt még sikerrel, örömmel és tragédiákkal is. Utolsó táborunk is végetért és mindenki igyekezett haza, hiszen aggódtunk a pesti szeretteinkért.

*

Éppen a bombázások indokolták, hogy mielőbb elhagyjuk Budapestet. Szeptember első hetében ugyanis ismét lelkigyakorlattal akartuk indítani az új munkaévet. A lelkigyakorlat vezetését Bodai Jenő jezsuita atya vállalta el. Ő néhány nappal korábban foglalta el a távozó páter Polgár András helyét. Ő lett a mozgalom jezsuita papja. Vele utaztunk el Csízfürdőre, ahol a lelkigyakorlat megtartását terveztük. Össze is jött a teljes központi vezetés, csupán Tóth Ráfael maradt otthon, Budapesten, hogy ellássa a legszükségesebb feladatokat. A lelkigyakorlat megkezdődött, de már másnap telefonüzenetet kaptunk, egy sor fiatal, köztük Hollai Ferenc is megkapták a katonai behívójukat.

A központ létszámcsökkenése, az erősödő bombázás, a hamarosan bekövetkezett 1944 október 15.-i nyilas hatalomátvétel csaknem megbénította a mozgalmi tevékenységet. Felnőtt testvérszervezeteink a Hivatásszervezet és az EMSZO vezetőit Dachaubá hurcolták a németek. A Gát utcai ház megtelt menekülőkkel, az üldözés elől bujkálókkal, külföldiekkel. Ikvay atya összesen 26 ilyen személyt rejtegetett a Gát utcai pincében. Akkorra már volt ott zsidó rabbi, kassai zsidó házaspár, franciák, lengyelek, szökött német katona, magyar fiatalok,

akik megtagadták a behívó parancs teljesítését. László atya az életét kockáztatva mentette őket. A ház kapuja bezárult és lehetőleg senki nem járt kint az utcán. Csak így lehetett biztosítani, hogy híre ne menjen, kiket is rejteget a pince.

Rákospalotán, a Batthyányi utcai csoportunknak volt egy lelkésze, akit a fiúk különösen kedveltek. Vele történt meg, hogy egy elvált asszony kivetette rá a hálóját. Zarándy Emil jelentkezett a püspökénél és elbocsátását kérte. Odaköltözött az asszonyhoz és munkát vállalt a csepeli repülőgépgyárban. A KIOE tagok naponta találkoztak vele munkába menet a villamoson és állandóan kérlelték, hogy számolja fel a kapcsolatát és térjen vissza. Néhányan imakilencedet kezdtek a kérés sikeréért. A buzgalmuk végül is eredményt hozott. Zarándy atya visszatért a hivatásához és egész életén át mindig hálásan emlékezett azokra a fiatalokra, akik segítségére voltak ezekben a gyötrelmes hónapokban.

Máriáss András, aki az említett csoport egyik vezetője volt, egy rákospalotai hadiüzemben dolgozott, mint idomszerész. Mivel keveselte az órabérét, bement az üzem parancsnokához és béremelést kért. A kérés következménye feljelentés volt. András beidéztek a Margit körúti katonai fogházba. Mielőtt a tárgyalásra bement volna, a bíróság épületével szemben egy kis kápolnába tért be imádkozni. A templomban éppen mise volt és az egyik áldozó, egy katonatiszt elejtette a csákóját. András észrevette, felvette és átadta neki. A tiszt megköszönte az udvariasságot. Nagy volt aztán András meglepetése, amikor később a hadbíróóság három tisztje között éppen ezt a tisztet pillantotta meg. Szemmeláthatóan a tiszt is felismerte őt, mert amikor az ügy tárgyalására sor került, kedvezően nyilatkozott András mellett és az ügyet a bíróság lezárta, András szabadon távozhatott. Haza azonban a garázdálkodó nyilasok miatt nem mert menni, hanem a Gát utcai házban kért menedéket. Ott azonban addigra már nem volt szabad hely. Ikvay atya javaslatára ment aztán át a Mária utcai jezsuita rendházba, ahol Bodai atya befogadta őt és ott vészelte át az ostrom napjait.

A Muraközéből Ragoncsa István és Máriáss András szerencsésen meghozták a levágott sertés java részét. A kamra megtelt liszttel, babbal, burgonyával. Júlia nővér tudott elegendő ételt adni a ház lakóinak és az ott rejtőzködő menekülteknek.

*

Decemberben a szomszédos Bokréta utcai katolikus munkásleány otthont megrohanták a nyilas őrzőtagjai és a pincéből, az ott elrejtett kilencven zsidót előkergették. Fölsorakoztatták őket az utcán és élüre odaállították Salkaházy Sára szociális testvért, a ház igazgatónőjét és helyettesét. A menetet felgyalogoltatták a Dunához, a nagycsarnokhoz. Aztán lekergették őket a vízhez és belelövöldözték őket a Dunába. Hagymási József, aki a pestszentimrei csoportunknak volt a tagja, katonaszökevényként szintén a Bokréta utcai házban bújt el. Egy napon hazaszökött, hogy szüleit megnyugtassa. Visszafelé jövet szemtanúja volt a nyilasok rémtettének. A közeli utcasarokról leste ki, mit csináltak a pincéből felkergetett emberekkel.

Karácsonyéjjel Budapest körül bezárult a gyűrű. Megkezdődött a város ostroma. Az elkeseredett harcok házról házra folytak. A pincében naphosszat néma csendben várakoztak az életükért aggódók.

*

A nyilas puccsot követően nagy pártgyűlést tartottak a Városi Színházban, amelyet bombarobbanás szakított félbe. A nyilas nyomozóhatóságok kiterjedt kutatást folytattak a robbantók kézrekerítésére. Szigorú igazoltatásokat folytattak szerte a városba, számos embert elhurcoltak, megkínoztak, hogy vallomást csikarjanak ki belőlük. A Szent István tanoncotthonból is elvittek egy tanoncot. Ő aztán elmondta, hogy a két otthonvezető atya, rendszeresen hallgatja a londoni rádió magyar nyelvű adásait. Ez elegendő volt ahhoz, hogy elhurcolják Nagy Ferenc és Nagy László atyákat. A letartóztatás híre eljutott a Gát utcába. Ikvay atya azonnal villamosra ült és kiutazott az újpesti nyilas pártházba, mert megtudta, hogy a foglyokat ott őrzik. Reverendája láttán a kapuőrség nem tagadta meg tőle a belépést, ő pedig megkeresve a parancsnokot, követelte, engedjék meg, hogy beszéljen a két pappal. Hosszú vita után sikerült lejutnia a pincefogdába és beszélhetett a két atyával. Néhány nappal ezt követően teherautó állt meg a pártház előtt és nyilas karszalagos katonák szálltak le róla. Vezetőjük egy főhadnagy nyiltparancsot hozott, hogy a pártház parancsnoka azonnal adja ki neki a letartóztatottakat, mert parancsot kapott a foglyok kivégzésére. A pincéből ezután puskatussal felverték a rabokat a teherautóra és elrobogtak velük, ki a városból, a Megyeri csárdához. Ott a főhadnagy leparancsolta a foglyokat a kocsiról és közölte velük, hogy ők a magyar katonai ellenállás emberei, mindenki szabad, de nehogy haza menjenek, mert ha a nyilasok rájuk találnak, ha megtudják, hogy ők élve szabadultak, akkor az ellenállás emberei nagy bajba kerülnek.

A kiszabadult emberek pillanatok alatt eltűntek az esti sűrűületben. Nagy László atya, a tanácsot követve, nem az otthonba, hanem a ferencvárosi Bakács térre, a Patrona Hungariae leánygimnáziumban keresett menedéket, ahol korábban hittanár volt. A szovjet csapatok közben egyre előbbrenyomultak. A harcok néhány hét múlva már a Nagyvárad térnél folytak. Rengeteg volt a magyar sebesült és nem volt hely a kórházakban. Egy nagy épület, az Üllői úton álló Iparművészeti Múzeum hatalmas tömbje látszott legalkalmasabbnak egy gyors, elsősegélynyújtó hely kialakítására. Az épület földszinti részén körbefutó folyosón, amelynek bombát is kiálló vaskos falai voltak, rendezték be a kórházat. Nagy László atya, amint értesült a sebesültek beérkezéséről, odasietett, hogy ellássa őket. Sorra látogatta a bekötözött, magas lázzal kúzködő szerencsétleneket. Az egyik katona, akinek mindkét lábát levágták, nagy örömmel fogadta az atyát. Ő nem tudta, hogy milyen súlyos a sebe, mert az erős csillapítószer hatása alatt állt. Boldogan mondta, hogy hamarosan megy haza a családjához Budakeszire. A kislányának visz ajándékot. Elő is vette és meg is mutatta ezt az ajándékot, egy nagy kockacukrot. Abban az ínséges világban, egy szegény ember számára ez tényleg ajándék volt.

Mikor László atya másnap ismét belátogatott a sebesültekhez, a beszélgetőtárs már halott volt. Kezében még mindig ott szorongatta a kockacukrot. László atya legszívesebben elvette volna tőle, hogy maga vigye el a kislányának, mert az a szíve minden szeretetét ebbe a kockacukorba gyűjtötte egybe.

*

AZ OSTROM HETEI

Kik voltak az ostrom idején a Gát utcai ház pincéjében ? Ikvay László atyán kívül ott lelt menedéket idős édesanyja, valamint huga, Nórának családja. Nóra, Tahi-

Tóth László festőművész felesége volt és nekik akkor két kisfiúk volt. Lágymányoson volt ugyan lakásuk, de a család nagyobb biztonságban érezte magát így együtt, ezekben a nehéz napokban. Rajtuk kívül itt húzta meg magát Sinkó Ferenc íróújságíró is családotól, vagyis a feleségével és kislányával. Sinkó Ferenc felesége ekkor már állapotossága hetedik hónapjának a végén volt.

A korábban ott lakó papok közül az ostrom idejére ott rekedt Gálos József, Erdélyi József, Sándor Dénes és Gimes Gyula. A ház gazdasági vezetője, Júlia nővéren kívül két somorjai kislány is ott lakott, akik a konyhai munkában és a takarításban segítettek. Ott lakott Ragoncsa István, Csenki Antal, a német katonaszökevény, aki később, az osztrák kommunista lapnak a Vokstimme-nek volt újságírója, egy francia és egy lengyel házaspár, valamint egy kassai zsidó házaspár és egy zsidó rabbi.

Akik, néhányan még életben vannak, csak igen hiányos felvilágosítást tudtak adni. Így az egészen pontos létszám, illetve a névsor nem állítható össze. László atya egyik beszámoló leveléből annyit biztosan tudunk, hogy a Gát utcai ház pincéjében összesen 26 ember rejtőzködött az ostrom heteiben.

Néhány szót szólnék még Sándor Dénes atyáról. Ez a kiváló cserkésziszt és költő, hittanárként dolgozott a fővárosban és a Gát utcai házba nem sokkal az ostrom előtt került be. Csak később tudtuk meg róla, hogy az angol titkos szolgálat tagjaként tevékenykedett. Résztvett az aláaknázott budai hidak gyújtóvezetékeinek elvagdolásában. Ez kockázatos vállalkozás volt, hiszen a vezetékeket a híd alsó vasszerkezetén vezették végig és oda lejutni polgári személynek szinte lehetetlen volt. Neki mégis sikerült a Szabadsághíd gyújtózsínorjai egy részét elvágni. Amikor azt felrobbantották, csak részben szakadt le és ez a híd ezáltal a legkönnyebben helyreállíthatóvá vált. Sándor Dénes más szabotázs akciókban is résztvett. A Kelenföldi pályaudvar közelében aláaknázta a síneket és amikor ott német lőszerszállítmányt szállítottak, azt a levegőbe repítette. Az ostrom után, a szovjet titkos szolgálat tudomást szerzett erről a tevékenységéről és arra törekedett, hogy Sándor Dénest befogja a maga szolgálatára. Erre azonban Sándor Dénes nem volt hajlandó. Mindenképpen ki akarta vonni magát a sorozatos zaklatásokból és a morfiumhoz menekült. Állandóan e kábítószer hatása alatt élt és szervezetét ezzel teljesen tönkre is tette.

Az előretörő szovjet csapatok már novemberben megközelítették a fővárost és éjszakánként Vecsés és Soroksár felől vörösen lángolt az égbolt és szakadatlan hallatszott a tüzérségi tűz robbanásainak hangja. Karácsonyra már valamennyien leköltöztek a pincébe, mert odafenn a házban a lövöldözések miatt nem volt biztonságban az életük. A lassan előrenyomuló harcoló alakulatok valamikor január derekán érték el a Gát utcát. Egy szovjet őrmester és néhány katonája voltak az elsők, akik bejutottak a házba, miután a templom közelében, a Thaly Kálmán utca és Gát utca sarkán felállított német légelhárító lövegeket hátrább vonták a városba. Az őrmesterrel László atya beszélt, mert az atya szlovák beszédét a katona megértette. A katonák nem garázdálkodtak. Az őrmester parancsnokuk szigorúan kordában tartotta őket. Néhány nap alatt az őrmesterhez fűződő kapcsolat kezdett baráttá válni. A beszélgetés során megtudták, hogy az őrmester nem orosz. Baskír nemzetiségűnek vallotta magát, valahonnan az Ural vidékéről jött és azt mondta, neki a magyarok rokonai. Alig várta, hogy népének ezeket a nyugatra szakadt rokonait felkereshesse és

megismerhesse. Annyira összebarátkoztak vele, hogy néhány ősi baskír éneket el is énekelt nekik. A pentatónikus dallamok nagyon hasonlítottak a mi ősi dalainkhoz. László atya és Gálos József énekelték is az őrmesternek néhány Bartók, illetve Kodály gyűjtötte népdalt, amelyek dallama nagyon is hasonlított a baskír énekekéhez. A harcoló alakulat nem sokáig időzött a házban. A távozásukat megelőzően, az utolsó beszélgetéskor, az őrmester kigombolta az ingét és előhúzta a nyakláncát, amelyen egy feszület volt. Ezt nagy tisztelettel megcsókolta, majd a szájára helyezte az újját, jelezve, hogy erről nem szabad beszélni. A szívére és a fejére mutatva mondta, ami ott bent van, az csak az ő titka.

A harcok elülte után még sokáig nem volt tanácsos kimenni az utcára. Február másodikán érkezett Sinkó Ferencné szülésének ideje. Orvos nem volt a közelben sehol. A kassai menekült zsidó, Bódog Imre jelentkezett, hogy majd ő segít a szülésnél. Aztán minden szépen sikerült és megszületett Sinkó Veronika.

Február 2.-án László atya a harcok befejeződésének örömeire hálaadó szentmisét mondott. Utcára ezekben a napokban csak reverendában mertek kimenni, mert az orosz katonák előtt volt némi tekintélye a papi öltözéknek. Ragoncsa István volt az első, aki nagyobb csatangolásokra vállalkozott. A házban felhalmozott élelemből vitt a közelben meghúzódott családoknak. Eljutott a Lónyai utcai tanoncotthonba Kertész Lászlóékhoz, a József körúton Haklik Lajosékhoz, és a közeli Mária utcába, Kostyelik doktorékhoz. Vitte és hozta a jó híreket, amíg egy napon az oroszok megfogták és fogolytáborba vitték.

Gálos József is egyre messzebbre merészkedett. Ő házról házra járt misézett és ellátta a híveket. Végig ment a Mester utcai házakon, a Dandár utcán kijutott egészen a Soroksári útig is. Ezeken az útjain összesen négyszer fogták el az orosz katonák. Három alkalommal sikerrel kiszabadult. Az asszonyok ugyanis kint álltak az utcasarkokon. Mikor a foglyokat terelő katonák a sarokra értek és a menetnek be kellett fordulnia a főútra, az elől menetelő oroszok nem láttak hátra, a sor végére és hátul a sereghajtók sem látták a sor elejét. Ilyenkor az asszonyok kirángattak néhány férfit a sorból és elrejtették őket a kapualjakban, amíg a fogolyszedők elvonultak. A negyedik alkalommal nem sikerült megszabadulni és felkészült, hogy elviszik őt hadifogságba. Éjszakára egy Soroksári úti gyár pincéjébe zárták be a foglyokat. Nem csupán azért, hogy ne fázzanak a szabad ég alatt, hanem inkább azért, nehogy megszökjenek. A katonák a pincében órát kerestek a civileknél. Gálos Józsefnek volt egy szép karórája. Ennek a szíjját levette és az órát a hátsó nadrágzsebébe rejtette. Az oroszok végig kiforgatták a télikabátja, a reverendája, az ujjas mellénye minden zsebét. A nadrág két oldal zsebét is megnézték, csak az nem jutott eszükbe, hogy a nadrágnak hátsó zsebe is van. Így aztán az óra megmenekült. Másnap reggel kihajtották őket az udvarra. Ott várakoztak. Gálos hátravonult az udvar sarkába, elővette a breviáriumát és hozzáfogott, hogy elmondja a zsolozsmát. Váratlan egy magas, borzas, vöröshajú szovjet tiszt állt meg előtte. A torzonborz alak vállán géppisztoly lógott. Rászólt a papra :

Popa igyi suda ! - Pap, gyere ide ! –

Gálos felállt, az orosz pedig a géppisztolyával maga előtt lökdösve átterelte őt a szomszéd udvarba. Gálos arra gondolt, ez ki akarja őt végezni, csak éppen nem akarja, hogy tanúja legyen a dolognak. Az orosz rövidre fogta a fegyverét és rásújtott

vele a deszkakerítésre. Néhány deszka kilazult, le is szakadt a helyéről. Az orosz odamutatott:

Igyi - Eredj ! –

A pap átbújt a nyíláson és arra gondolt, ha le is lő én nem háttal várom a halált, hanem szembenézek vele. Tíz lépést tett előre és hirtelen megfordult. Az orosz nem volt sehol. Ő pedig megindult a hóborította földeken keresztül, vissza a Gát utcába.

A főváros ostroma február 13.-án végetért. A fogolyszedések még hetekig tartottak. Nem volt tanácsos kimenni az utcára. Az elfogottakat részben a maguk hadi utánpótlásának szállítására, rakodására használták az oroszok, s akik ilyen helyre jutottak, azoknak reményük volt arra, hogy a kitűzött feladat végén szabadulhattak. Rosszabbul jártak azok, akiket felsorakoztatva a gödöllői, vagy a ceglédi fogolytáborba szállítottak. Ott volt a bevagonírozás és ott már csak keveseknek maradt meg a reménye arra, hogy megszabadul.

*

APOR PÜSPÖK VÉRTANÚSÁGA

Mialatt Budapest az ostromzárban vergődött, a nyugati országrészen, a Dunántúlon elkeseredett harcok folytak. A Balatonnál és a Vérteshegységben változó hadiszerencsével küzdöttek a szembenállók. Székesfehérvár és Esztergom többször is gazdát cserélt. A többi városokat az amerikai légierők bombázták, különös kegyetlenséggel. Mindszenty bíborost a nyilasok letartóztatták és Sopronba hurcolták. A győri püspök, Apor Vilmos, aki korábban többször is keményen kiállt a zsidóírtás ellen, elutazott Sopronba, hogy ott tárgyalhasson a háziőrizetben levő Mindszenty veszprémi püspökkel. Tavasszal meglódult a front és március 30.-án, nagypéntek hajnalán a szovjet előőrsök benyomultak Győrbe. A romok között elkeseredett harc folyt. A délelőtti órákban több, kisebb szovjet alakulat járt a püspökvárban. Délután ezek ismét visszatértek és a részeg katonák a püspökvár pincéjében menedéket keresett nőket akarták elvinni. Apor püspök azonban ott állt a pincelejáró ajtajánál és először csak szóval tiltakozott, majd birokra kelt a katonákat vezető szovjet tiszttel. A püspök nagy termetű, erős ember volt, megragadta a tisztet és széles ívben kihajította az udvarra. A feldühödött tiszt géppisztolyával egy sorozatot lőtt a püspökbe, majd elfutott a helyszínről. A súlyosan sebesült főpapot a megfelelő eszközök hiányában csak felületesen tudták ellátni, bekötözni. Később a golyózáporban elrohantak vele a kórházba, ahol azonnal megoperálták és eltávolították a lövedékeket. Sajnos ezek súlyosan roncolták a beleket és ezek fertőtelenítésére nem álltak rendelkezésre megfelelő gyógyszerek. A püspök magas lázban szenvedett. Tudatánál volt és érdeklődött, vajon sikerrel járt-e védeneci megmentése a szovjet katonáktól?

Megmondták neki, hogy a tettesek a lövöldözést követően elfutottak és többé nem jöttek vissza. A püspök két és félnapi szenvedés után, húsvéthétfőn, hajnalán belehalt a sebesülésbe. Apor püspök nem csak szóval hirdette, hogy az apostolnak, ha kell életét kell adnia Krisztusért, hanem ő maga is vállalta a vértanúságot. Holttestének illő eltemetését a hivatalos hatóságok több, mint negyven évig megakadályozták. Ezalatt ott őrizték a püspökvár melletti karmelita templom

pincéjében. Végül is a rendszerváltás hajnalán, az utolsó kommunista kormányzat már hozzájárult a temetéshez, amelyről azonban a nyilvánosságot kizárták.

II. János-Pál pápa Apor Vilmos püspököt 1997 novemberében, Rómában ünnepélyesen boldoggá avatta. Ezt a szép ünnepet a KIOE tagságából, az öregek közül, akiknek alkalmuk volt őt személyesen is ismerni, már csak egynéhányan érthették meg.

Több hét is eltelt, talán már április vége is elérkezett, amikor Máriáss András átköltözhetett a jezsuiták Mária utcai házából a Gát utcai házba. Vele jött Bodai Jenő atya is. Az ostromot követő időben végleg szétzilálódtak a csoportjaink. A fiatalok jelentős részét elvitték katonának, az arra alkalmatlanokat, akik még levante sorban voltak, tehát a 18 éven aluliakat szintén kivitték Németországba és ott a németek kiegészítő szolgálatra, közvetlen a frontra kerültek. Egyrészt hirodósként telefonvezetékeket épített a tűzvonalban, a többiek légelhárító tűzérként a katonai szerelvények utolsó vagonján szolgált. Az ő feladatuk volt, az alacsonyan támadó ellenséges vadászbombázók lelövése. A rendkívül kemény télben állandóan úton voltak és hidegtől, meg a gyakori támadásoktól sokat szenvedtek. A háború után ezek a fiatalok zömmel amerikai fogságba kerültek, majd közülük sokan a francia fogságban éhenhaltak. A volt titkárképzősök egy része szintén fogságba esett. Mások, akik a trianoni szerződéssel elvesztett területen laktak, az új határok miatt elszakadtak tőlünk. A szerb megszállás alá kerültekről már szoltam. Néhány név, azoké, akikről biztosan tudtuk, mi lett a sorsuk:

Kalocsai János	szovjet fogság a Kárpátokban
Ragoncsa István	szovjet fogság a Kaukázusban
Kovács Tibor	szovjet fogság Gödöllőn
Légrádi Ferenc	szovjet fogság Ukrajnában
Radics Sándor	szovjet fogság kazak szénbányában
Csenki Ferenc	szovjet fogság a Kaukázusban
Doszpot István	angol fogság Dániában
Vas Ferenc	amerikai fogság Németországban
Hollai Ferenc	amerikai, majd francia fogság

Az első és legfontosabb dolog a tanoncotthonok rendbetétele volt. Hamarosan visszaszivárogtak az ostrom elől hazamenekült fiatalok, szükség volt a szálláshelyekre. A mozgalom újraszervezésére sem ember, sem lehetőség nem volt. Egyedül Bodai atya volt az, aki megpróbált valamit tenni. Újra kinyomatta a munkásifjú imát és egy ősi Szűzanya imádságot, amelyet azért terjesztett, hogy a fogságba kerültek szabadulásáért mondják. Az ima így hangzott:

*Most segíts meg Mária
Ó irgalmas Szűzanya !
Keservét a bűnnek-bajnak
Eloszlatni van hatalmad.
Hol már ember nem segíthet,
A Te erőd nem török meg
Hol a szükség kínja nagy
Mutasd meg, hogy anya vagy.*

*Most segíts meg Mária,
Ó irgalmas Szűzanya.
Amen
Fogolykiváltó Boldogasszony
Könyörögj érettünk !*

Máriáss András volt az egyetlen, aki Bodai atya mellett vállalta a mozgalom újjászervezését. Ikvay atya új beosztást kapott. Sokoldalú nyelvtudása miatt beosztották őt az Actio Catholica titkárának és amikor megkezdték a gyerekek hollandiai, illetve belgiumi üdültetését, rábízták a szerelvények szervezését és indítását.

Először a nyugati hadifogságból kezdtek hazaszállingózni a foglyok. 1946 áprilisában érkezett haza Vas Ferenc, Doszpot István és Hollai Ferenc is. Ekkor Máriáss András munkába állt a Ganz Villamossági gyárba, a volt két titkár Hollai és Vas pedig nekifogtak a mozgalmi szervezőmunkának.

Hamarosan felvették a kapcsolatot a kiskunfélegyházi csoportokkal és megszervezték az első nyári tábort. A tábor helye a jezsuiták Dunakeszin levő nyaralója volt. Az épületet az ostrom idején kifosztották. Csak az ajtók, ablakok maradtak meg, mert azokat sikerült a plébániára átmenteni. A félegyháziak vonaton érkeztek Pestre és hozták magukkal a szükséges ennivalókat. Hoztak hagymát, szalonnát, burgonyát és nagy házisütésű, fehérkenyereket. Az újpesti csoportból a két Sántik testvér elhozta nagyapjuk öreg halászladikját. A fiúk kitakarították a szobákat, helyretették az ajtókat, ablakokat és az udvaron felállítottak egy nagy tűzhelyet a konyha számára. A félegyháziak zöme még életében nem látott hegyet. Nem is győztek betelni a gyönyörű tájjal. Szemben a Kevély, a Kőhegy, a Dunazughegység erdővel borított szép tája látszott Szentendre mögül. Az pedig, hogy naponta csak paprikáskrumpli volt az étel, senkit nem zavart. A késő délelőtti órákban, amikor a Duna vize felmelegedett, a fiatalokat ladikkal vittük át a Szentendrei szigetre, a Horányi csárdához. A partközelen volt egy kisebb homokospartú sziget. Ott fürödtünk naphosszat. A bátrabbak, akik jól úsztak nem egyszer 8-10 kilométert is úsztak lefelé, egészen a Megyeri csárdáig, az újpest-megyeri határig. Bár nagy hőség volt, a társaság a hosszú úzás után vacogva szállt partra és futva indult vissza a dunakeszi-alsógödi határban levő táborba. A háború utáni első nyári tábor felejthetetlen élményeket nyújtott sok alföldi fiatalnak.

A tábor zárándoklattal ért véget. Az utolsó napon a Budai hegyekbe vitt az utunk. A Sváb-hegyen az Anna kápolnánál keltünk át és a Jánoshegy oldalán egy árnyas erdei sétányon ereszkedtünk le Makkos Máriára. Makkoson már évekkel korábban is jártunk. Ezt a Budakeszi szomszédságában fekvő hely egy rombadólt, elpusztult mercedárius kolostorról és templomáról volt nevezetes. A mercedáriusok rendje a török időben volt elterjedve Magyarországon és trinitáriusoknak is hívták őket. A rend kolduló rend volt és az összegyűjtött pénzt a fogságba esett férfiak kiszabadítására fordították. Nem egyszer az is előfordult, hogy egy fogoly családapa helyett egy egy szerzetes ment el cserébe hadifogolynak. A rend a török kitakarodása után a rend célját veszítette, illetve II. József feloszlatta. Az árván maradt renház aztán lassan lepusztult. Amikor ott jártunk csak a másfél-kétméteres falak meredeztek

az égre és a templom padlózata helyén méteres nagy gyom, gaz nőtt. Annál nagyobb meglepetés volt számunkra most a viszontlátás.

A rengeteg szerencsésen hazatért hadifogoly, a szerencsés szabadulásért, hálából nekiállt az épület felújításának. Rendbehozták a falakat, új tetőzetet ácsoltak. Oltárt építettek, új padló készült és megkezdődött a rendszeres misézés. Divatos búcsujáráhellyé vált Makkos Mária, ahová hétvégeken százak zarándokoltak egész éven át.

BATKY PÁL SORSA

1944 őszén az Erdély felől előretörő szovjet alakulatok egyetlen puskalövés nélkül bevonultak Szegedre. Már az első éjjel bekopogtak Batky Pál ablakán és kinevezték őt a város új rendőrkapitányává. Ráhárult az új, demokratikus rendőrség megszervezése. A rendőrség első csapata a Batky vezette korábbi KIOE csoport tagjaiból került ki. Batky aztán néhány hónapig még ott tevékenykedett, majd egy napon nyomtalanul eltűnt. Talán kiderült, hogy elárulta a szovjetektől még 1939-ben kapott megbízatását? Ha így volt, feltételezhetjük, hogy kivégezték, vagy ott pusztult valamelyik távolkeleti gulág táborban, súlyos árat fizetve egy fiatalkori lépésének, amelynek ezt a sötét végét akkor nem sejtette. Mi azonban hisszük, hogy az ő sorsa is annak a gondviselő Istennek a kezében volt, aki végigkísérte őt egy kalandokban gazdag élet minden eseményében. Hiszük, hogy az ő megtérése valóban őszinte volt és a mennyei Atya jutalmát elnyerhette.

*

MINDSZENTY BIBOROS TEVÉKENYSÉGE

1945 tavaszán, az ostromot követően joggal bizakodtunk a magyar a társadalom újjáépítésében és egy demokratikusabb rendszer kialakításában. A széles néprétegek ilyen irányú véleménye megmutatkozott a választásoknál, ahol a polgári és a keresztény értékrendet követő pártok jelentős szavazatokat nyertek, elsőprő győzelmeket arattak. A kommunista pártnak csak a szovjet katonai hatóságok erőszakos és törvénytelen beavatkozása révén sikerült kicsikarniuk a koalíciós kormányzást és ott kulcspozíciókba kerülniük. Jó példa volt erre néhány vezető politikus elhallgattatása, emigrációba menekülése, illetve elrablása és évekig a Szovjetúnióba való deportálása.

A politikai megnyilatkozások mellett még döntőbb bizonyítékot szolgáltatott a keresztények nagy tömegei, akik következetesen odasorakoztak Mindszenty bíboros mögé.

Közvetlen Esztergom ostroma és végleges bevétele napján meghalt Serédy bíboros hercegprímás. A budapesti vatikáni nagykövetet, Agelo Rotta-t a szovjet hatóságok a város elfoglalását követően kiutasították Magyarországról és egy dunai hajóval szállították le a Fekete tengerre és így kerülő úton tért vissza Rómába. A Vatikánnak így minden kapcsolata megszakadt Magyarországgal. Természetesen Serédi bíboros haláláról tudtak és gondban voltak, hogy ki is legyen az utóda?

XII. Piusz pápa megfelelő embert akart tenni ebbe a fontos kulcspozícióba. Ekkor érkezett meg illegálisan P. Nagy Töhötöm SJ, a KALOT elnök helyettese

Rómába. Vele is tárgyaltak, mint az itthoni helyzet jó ismerőjével. Ezt követően nevezte ki a pápa a veszprémi püspököt, Mindszenty Józsefet prímásnak.

Idehaza a hír osztatlan örömet keltett, mert Mindszenty bíboros volt az a szikla, az a biztos pont a magyar társadalom viharos tengerén, akibe belekapaszkodhattak. Hivatalba kerülése új szellemiséget hozott az egyházba is. A szétzilált országban kellett egy határozott iránymutató, egy következetes, vezető, aki elvárja, hogy mindenki megtegye a tőle telhetőt, de elsősorban önmagával szemben támaszt igen kemény elvárásokat. Kiállása, szeretetet sugárzó egyénisége és mindenekelőtt kiváló szónoki képessége messze felülmúlta a politikai kalandorok erőlködéseit.

Hazánk, amely korábban éppen földrajzi fekvése, elavult társadalmi berendezkedése miatt kénytelen volt elszenvedni a szélsőséges nacionalista hatalmak erőszakos beavatkozását, most a kapitalista, dollármilliomos nyugat és a vele szövetkezett szovjet rémuralom igájába került. A nyugatiak politikai érdekeit jelentősen támogatta Mindszenty bíboros kemény és határozott kiállása, de ők a kis ujjukat sem mozdították a támogatása, vagy védelme érdekében. Eltűrték megalázását, megkínzását, börtönbevetését és segítségük csupán arra korlátozódott, hogy amikor 1956-ban a szovjet fegyverek ismét bilincsbeverték az országot, a bíborost befogadták őt a budapesti amerikai nagykövetségre, ahol aztán közel 15 esztendeig élt elzárva a világtól.

*

1946-ban számosan menekültek át Jugoszláviából. Ezek mind nyugatra igyekeztek és néhány napra a Gát utcai házban pihentek meg. Az ő elbeszéléseik alapján értesültünk a titoista partizánok véres kegyetlenségeiről.

Nyugatra indultak akkor nemcsak a trianoni területek magyarjai, de számos itthoni fiatal is. Csapatostul mentek el az újpestiek, részben Németországba, részben Franciaországba, de volt a Krisztus Király otthonunkban is olyan fiatal, Veres Imre, aki meg sem állt Argentínáig. Kalandos történetét jó másfél év múlva tőle hallhattuk, amikor rövid látogatásra még egyszer visszajött.

Újságunkat, a "MAGYAR MUNKÁSIFJÚ"-t a nyilas hatóságok betiltották, de újramegjelenését a későbbi kommunista belügyi szervek sem engedélyezték. Ennek a rendkívül fontos fórumnak a kiesése jelentős hátrányt jelentett a mozgalom újjászervezése munkájában.

*

Az NCWC, a katolikus szeretetszolgálat világszervezete megszervezte magyarországi bázisait és rendszeresen biztosított élelmet, ruházatot és gyógyszereket a rászorulóknak. A főváros különböző pontjain, de különösen a piaristák budapesti gimnáziumában létesült elosztó központ. Azokban a hónapokban, amikor általános nyomor honolt a katolikus árvaházakban, kórházakban, a szerzetesintézményekben, a plébániákon is megnőtt a rászoruló öregek és betegek száma. Ezek és ezek szorultak segílyezésre és támogatásra és ilyen körülmények között a mi néhány száz főt ellátó tanoncotthonaink nem igen számíthattak jelentős támogatásra. Pedig a szűkös jegyrendszer a heti két alkalommal kenyér helyett csak kukoricalisztet osztogató hatósági ellátás ugyancsak indokolta volna, hogy a serdülő korban levő, egész nap megerőltető munkát végző fiatalok megfelelő táplálékhoz jussanak. Egyik legfőbb elfoglaltságunk ezekben a napokban az illetékes egyházi és

világi hatóságoknál kilincselés volt. Naponta jártunk a közellátási minisztériumba kiutalásokért, a mozgalom vezetői kézikocsival jártak a malmokba, az olajütőkbe, a vágóhídra és burgonyáért a nagyvásártelepre.

Nem kívánom külön ecsetelni a fogadtatásunkat az állami szerveknél, ahol a baloldali, politikailag elkötelezettek rendszeresen és igen jelentős támogatást kaptak. Nekünk morzsák jutottak, abból is a legalja, hiszen a kőkeményre fagyott néhány zsák burgonyával szinte semmit nem lehetett kezdeni.

A vállalatok fizetés helyett természetbeni juttatásokat adtak a munkásoknak. Csepelen például a hétfői fizetéskor a munkások egy új zománc edényt kaptak. Ezt a piacon értékesítették és így tudtak vásárolni valami élelmet. A nyomor enyhítésére felkerekedett az egész ország, mindenki batyuzott, vagyis a városiak felmarkolták a maradék ruházatukat és egyéb használati tárgyaikat és mentek faluról falura, hogy ezeket élelemre cseréljék fel.

A vasúti utazás olcsó volt, mert egy tojás áráért az ország legtávolabbi sarkába is el lehetett jutni. Utas pedig a vonatokon annyi volt, hogy még a vagonok teteje is tele volt ott kuporgó emberekkel. Félelmetes volt a káosz, amely a pusztá létért folytatott küzdelmet körülvette. Lelketlen kufárok gátlástalan nyereszkedtek, virágzott a fekete piac és a bűncselekmények száma is megnőtt. Napirenden voltak az erőszakos cselekedetek, amelyeket legelőször a megszálló szovjet hadsereg katonái honosítottak meg. Nem volt tanácsos este utcára menni, mert levetkőztették, kirabolták, megölték a megtámadottakat. Ilyen körülmények között kellett nekünk hamvaiból feltámasztani a mozgalmat és fenntartani az otthonainkat, biztosítva ott a legelemibb életfeltételeket.

*

A központban megtartott értekezleten döntés született, kik, hol, melyik csoportokkal veszik fel a kapcsolatot. Kertész László az angyalföldi, herminamezői és a zugló csoportokat kereste fel, Haklik Lajos a józsefvárosi, ferencvárosi csoportokat, Vas Ferenc a csepeli, alsónémedi csoportokat, Tóth Ráfael a budai csoportokat és Hollai Ferenc az újpesti, rákospalotai és a MÁV telepi csoportot járta végig.

Lassan beindult az élet és már sor kerülhetett a vidéki szervezetek felkeresésére is. Nagy reményeket nem táplálhattunk a jövőt illetően, hiszen a sajtó és a rádió egyre másra folyton ellenünk uszított és tudtuk, a kommunisták bármikor végetvethetnek a tevékenységünknek.

Ikvey László a következő gyermekcsoporttal 1946 szeptemberében útnak indult Belgiumba és magával vitte Kertész Lászlót is. Brüsszelbe megérkezve felkeresték Cardijn kanonokot, aki nagy örömmel fogadta őket. A tárgyalásokra Malinban, Brüsszel közelében, a JOC egyik vezetőképzős házában került sor. Felmérték a lehetőségeket. A mieink beszámoltak a történekről 1938-tól, amióta a hivatalos kapcsolataink félbeszakadtak. Cardijn pedig a háborút követő nagy terveiről beszélt. Itt került szóba az is, hogy a nemzetközi JOC ismét világkongresszusra készül, mégpedig 1947 szeptemberében, a kanadai Montreálban. Oda szándékozták összegyűjteni a világon működő JOC szervezetek képviselőit. Cardijn elvállalta egy magyar részvevő utazási költségeit.

A hazatérők aztán részletesen beszámoltak a tapasztalataikról. Ezt követően összeült a legszűkebb központi vezetőség és határozatot hoztak, hogy László atyára bízzák, ki utazzon el Montrealba a képviselőnkben Sorshúzás döntött Ragoncsa István és Hollai Ferenc titkárok között és ez Hollainak kedvezett. A felkészülés azonnal megkezdődött, mert fontos volt, hogy a kiutazó küldött legalább annyira tudjon franciául, hogy néhány szót mondani tudjon a találkozón és képes legyen önállóan, egyedül ki és hazautazni. A felkészítést Biró Annie vállalta. Ő nem régen tért vissza Párizsból Magyarországra. László atya egyik gimnáziumi osztálytársának, Biró Lászlónak volt a húga és a híres Sorbonne egyetemen tanult francia nyelvet és irodalmat. Biró Annie az Iparügyi Minisztériumban volt francia levelező. Hetenként három alkalommal oda kellett menni hozzá, az irodájába és ott folyt a nyelvtanítás. Ezek az órákon többen is résztvettünk, számolva azzal, hogy ha bármi váratlan esemény közbejönne, legyen mindig egy következő, aki a kieső helyére tud belépni.

*

A KALOT SORSA

A kommunisták következetes sajtóúszítását követően 1946 nyarán betiltásra kerültek az összes ifjúsági szervezetek, a cserkészlet, a KALOT. Különös módon rólunk nem szóltak, mi tevékenykedhettünk tovább. Pedig a KALOT vezetősége mindent elkövetett a maga működésének biztosítására.

Korábban, amikor a főváros ostromát megelőzően elhárítottuk a baloldali ellenállási mozgalmakkal az együttműködést, a KALOT két jezsuita vezetője, Kerkai Jenő és Nagy Töhötöm más-más úton, megkísérelték az átjutást a frontvonalon. Debrecenbe igyekeztek, az ideiglenes kormány székhelyére, hogy valami módon a szovjet hadsereg vezetőségénél kieszközöljék a továbbélésük engedélyezését. Ebbe a szovjet vezetők látszatra bele is mentek, rövid ideig elfogadták a KALOT tevékenységét, oly annyira, hogy még a fennállása tizedik évfordulóját ünneplő KALOT kongresszusára külön küldöttség is érkezett Budapestre a Lenini Komszomoltól. Ott láthattuk őket a Sportcsarnokbeli nagygyűlésen. Aztán amikor már a kommunisták elég erősnek érezték magukat, egy provokáció segítségével, egyetlen tollvonással megszüntették a KALOT-ot. Mindszenty bíboros sehogy nem tudott egyet érteni egyet ezzel a megalkuvást kereső magatartással és keményen bírálta a KALOT vezetőit. Az idő aztán őt igazolta. A kommunistákkal valóban nem lehetett együttműködni, mert ők, ha érdekeik úgy kívánták, még a saját embereiket is gondolkodás nélkül bitóra küldték. A KALOT megszűnt, Kerkai néhány év múlva börtönbe került, ahonnan nyolc esztendő múlva úgy került ki, hogy már csupán egy roncs maradt belőle. Megvakult és megbénult és szabadulását követően egy papi szociális otthonban tengette életét. Teljesen összeroppant. Társa, Nagy Töhötöm elkerülte ezt a sorsot, mert külföldre távozott. Délamerikában kapott feladatot a rendtől, de hamarosan megvált a hivatásától és filozófia tanárként belépett a szabadkőműves páholyba. Ott igen magas pozíciót ért el és megkísérelte összebékíteni az egyházat a szabadkőművességgel. Ez természetesen nem sikerült neki. Később feleségével és leányával hazatért. Itthon a kormánytól szép lakást, jó állást kapott. Kerkait soha nem kereste fel, pedig korábban nagyon jó volt köztük a kapcsolat. Mikor Kerkai értesült Nagy Töhötöm dolgairól, minden szenvedését és a

börtönéveit arra ajánlotta fel, hogy Töhötöm jöjjön vissza az egyházba. Mikor Kerkait Pannonhalmán temették, jezsuita szokás szerint a koporsó sírbaeresztésekor felhangzott a Salve Regina. A gyászoló tömeg a hangra felkapta a fejét, mert az éneket Nagy Töhötöm kezdte el énekelni. Töhötöm is meghalt. Farkasréten temették. Majd a családja visszatért Argentínába és kihantolva, magukkal vitték a hamvait. Ezt egy ideig az argentin páholy székházában őrizték, majd az özvegy egy napon elvitte egy kivárosba és ott egy óvodában az akácok alatt szétszórta.

Minden ítéletmondás nélkül szeretném megjegyezni. Kerkai és Nagy ott voltak 1938 januárjában Cardijn bécsi JOC ismertetőjén. Később Nagy azt írta a naplójába, nem tartották a JOC-ot fontos mozgalomnak. Nem volt jezsuita jellege. Ők valami mást akartak csinálni. Sikerült is nekik sok sok értéket megvalósítani, s bizonyára csak a történelmi események okozták a KALOT széthullását. Érdekes az is, hogy mikor az illetékes egyházi hatóság Nagyot Délamerikába küldte, első dolga az volt, hogy Cardijn segítségét kérte. Cardijn készséggel, azonnal válaszolt a levelére. Hogy aztán mi történt, arról már hallgat az önéletrajz könyv.

ALMÁSHÁZA

A gyermeknyaralattatási akció idehaza is folyt. A budapesti egyházközségekből a gyerekeket elsősorban a háborútól kevésbé sújtott dunántúli falvakba vitték egyhónapos nyaralásra. Júliusban is indult egy csoport és a gyerekeket szállító vonatra felszállt az a néhány pesti vezető és táborba készülő fiatal, akik a Bodai atya által szervezett zalai táborozáson akartak résztvenni. Eredetileg keszthelyre akartak utazni, de a szerelvény nagy kerülővel előbb Dombóvárra, majd Kaposvárra ment és csak onnan tért vissza a Balatonpartra. A társaság a rendkívül lassú vonattal csak másnap délben érkezett meg Keszthelyre. Onnan aztán gyalogosan mentek tovább Kehida-Kustány irányába, hogy mielőbb elérjék Almásházát, ahová a tábort tervezték.

Almásháza egy kerek völgy alján fekvő kis falucska, amelyet amint a neve is mutatja hatalmas almáskertek ölelnek körül. Itt a következő faluban, Nagykapornakon volt a jezsuiták egyetlen magyarországi mezőgazdasági birtoka. Az ő segítségükkel, az almásházi birtok intézői lakásában táborozhattunk egy egész hónapon keresztül. Terveink szerint kétszer kéthetes tanfolyamra, táborozásra készültünk fel. Bodai Jenő Hollai Ferencsel vezette a tábort, amelyen számos újpesti, rákospalotai, ferencvárosi fiatal mellett a környező városokból is sokan vettek részt. Jöttek szombathelyiek, zalaegerszegiek, kaposváriak, győriek veszprémiek, jöttek Bonyhádról, Pécsről fiatalok. A falubeliek bőven adták az ennivalót. A kis falu meglehetősen távol esett minden közlekedési útvonaltól, vasúttól. Ebben az esztendőben jó volt a termés és nem tudták piacra vinni. A sok kiéhezett pesti fiatal, a fogságból hazakeveredettek nem győztek eleget enni. Alma pedig annyi volt, hogy a falubeliek nagy kádakban gyűjtötték, összezúzták, majd kisajtolták, így készítettek almabort belőle. A háborút követően ez volt az első, a mozgalmi élet felfrissítését és megerősítését szolgáló tábor. Értékét még csak növelte az a tény, hogy azon már egy teljesen új fiatal vezetői gárda jelent meg, akik évtizedekkel voltak fiatalabbak a korábbi KIOE vezetőségénél. Hogy csak néhány nevet említsek közülük : Rózsa Lajos, Golács Rezső, Emmerling Károly, a két Fajta testvér, János és György, Pop Tibor, Sziva Dezső, és néhány szombathelyi, veszprémi, kaposvári, zalaszentgróti fiú.

A felkészítés igen alapos volt és reményt adott a mozgalom további felvirágoztatására.

*

1946 nyarán került sor az első találkozásra az új hercegprímással Esztergomban. A háromtagú vezetőségünk beszámolt a budapesti otthonaink sanyarú helyzetéről. A primás megértéssel hallgatott, aztán az ágya alól egy szőnyeget húzott elő. Az értékes per-zsaszőnyeget a napokban kapta ajándékba. Most odaadta nekünk azzal, hogy adjuk el és a pénzből vásároljunk élelmiszert a tanoncotthonaink fiataljainak.

Ezt megelőzően volt azonban már egy találkozásunk a prí-mással. 1946 május közepén eljött meglátogatni a Szent István Tanoncotthon-t. A központ képviselőjében Hollai Ferenc kapott megbízatást a primás köszöntésére, mert ő már egy alkalommal, 1944 májusában találkozott az akkori veszprémi püspökkel Veszprémben. A titkár a ház kapujában várta a vendéget. Mikor a primás kiszállt a kocsiból, odasietett és köszöntötte, majd szomorúan közölte, hogy sajnos a harmadik emeleten levő otthonba gyalogosan kell felmenni, mert a felvonó még nem működik. "*Semmi baj*" - mondta a primás, "*legalább addig lesz alkalmunk beszélgetni.*" Aztán részletesen kikérdezte a titkárt, hogy hol élte végig a háború végét. Mikor pedig megtudta, hogy néhány hete érkezett haza Strasbourgból, francia fogságból, részletesen ki-faggatta azokról a szörnyűségekről, amiket a magyar hadifoglyoknak Franciaországban kellett elszenvedniük.

A hetven otthonlakó fiatal nagy lelkesedéssel fogadta a primást, aki több órát időzött közöttük.

*

TANONCOTTHON A TOLDY FERENC UTCÁBAN

1946 őszén a Tanoncvédő Egyesület jelentést tett a primási hivatalba és közölte, hogy a kalazantínus rend tagjai, akik az egyesület tulajdonát képező Toldy Ferenc utcai 120 főt befogadó tanoncotthont vezették, visszaadták megbízatásukat és rendi előljáróik utasításának megfelelően visszatértek Bécsbe. Hazatérésüket azzal indokolták, hogy a kétemeletes, intézmény a vár ostroma alkalmával súlyosan megsérült és használhatatlanná vált. A rendbehozatalhoz szükséges pénzt nem tudták előteremteni. Az egyesület tehát felajánlotta a telket és rajta a romos épületet a főegyházmegyének. Az épületre ketten jelentettek be igényt. A KIOE, amely elvállalta, hogy rendbehozza a háborús károkat és visszaállítja az épület eredeti hivatását, tehát tanoncotthont nyit benne. A másik jelentkező, Regőczi István atya volt, aki a háború után maga köré gyűjtötte a hadiárvákat és árvaházat alapított számukra. Az árvaház Vác-Deákváron működött, ott kaptak megfelelő méretű épületet, de Regőczi atya Budapestre szeretett volna költözni a véenceivel. A primás úgy döntött, hogy össze kell hívni a Tanoncvédő Egyesület közgyűlését és ott kell eldönteni, hogy kié legyen a volt tanoncotthon. A szavazás a KIOE javára döntött. Ezt követően azonnal hozzáfogtunk a helyreállításhoz. A Csonka gépgyár munkaidő után, hetenként több alkalommal is, két teherautót bocsátott rendelkezésünkre. A többi otthonainkból a tanulók munka után, de főleg a hétvégeken kitakarították az éppen maradt helyiségeket és kocsira rakták a töménytelen sok törmeléket. Néhány

hétig is eltartott, amíg ez a takarítás befejeződött és megkezdődhetett a helyreállítás. A Gát utcaiak között volt néhány az ács és kőműves munkákban járatos fiatal. Ők azonnal nekifogtak a teljes tetőszerkezet kijavításához. A gránát roncsolta gerendázatot lecserélték, új cseréptartó léceket szegeztek fel és újarakták a cserepeket. Megszűnt a beázás, következett a sérült falak befoltozása, vakolása, meszelése. Szobáról szobára haladtak és néhány hónap elteltével megnyílt az új otthon. Igaz a teljes felújítás még nem ért véget, de az épület már használható állapotba került.

A BETILTÁS

A várt betiltásunk csupán késett, de el nem maradt. 1946 halottaknapján érkezett meg a belügyminiszter betiltó, a szervezetet feloszlató rendelkezése. Rajk László pótolta a nyáron elfelejtett, vagy elhalasztott rendelkezést. Bármennyire is várható volt ez a lépés, mégis nagyon szíven ütött bennünket. A tanoncotthonokra a belügyminiszter rendelete nem vonatkozott, mert azok kivétel nélkül az egyházközségek felügyelete alá voltak rendelve. Mi pedig napokig csak vártuk, hogy majd jön egy minisztériumi bizottság a mozgalom értékeinek számbavételére, elkobzására és a központi ház megszüntetésére. Aztán nem történt semmi, nem jött senki. Ez már bátorító volt számunkra. Munkához láttunk. Tudtuk, a belső egyházi szervezetekhez nem mernek egyelőre hozzányúlni. Ezért azonnal új néven új mozgalmat indítottunk. Ez volt a MECS, vagyis a Munkásifjak Egyházközségi Csoportja. Aztán minden ment úgy tovább, amint korábban. Nem törődünk a tiltással, dolgoztunk tovább.

A MÁSODIK TERÉZVÁROSI OTTHON

A terézvárosi plébánia templommal szemben, a Nagymező utca és Király utca sarkán álló bérházban sikerült kibérelni egy nagyméretű lakást, amelyet aztán felszereltünk minden szükséges berendezési tárggyal. Döntés született arról is, hogy a két marianista paptestvér, Nagy Ferenc és Nagy László közül Ferenc atya marad a Szent István tanoncotthonban, László pedig átveszi az új Terézvárosi otthon vezetését.

Az új otthon ünnepi megnyitására 1946 november 21.-én került sor. Nagy László atya mellé Csongrádi Andrászt tettük segítségül. András részvevője volt az első, Rokonai atya vezette titkárképzőknek. Az új otthonba a megnyitóra 52 fiú költözött be. Magát az avatást Mindszenty bíboros végezte. Beszédében az otthon melegéről, a belőle kiáradó biztonságról és békéről beszélt és hosszan ecsetelte azoknak a szerencsétlen felvidéki magyaroknak a szenvedéseit, akik ezekben a napokban, kicsiny holmijuk egy töredékével kénytelenek elhagyni ősi szülőföldjüket, mert a csehszlovák hatóságok deportálják, vagy elüldözik őket. Akik nem akartak vagonba kerülni és kitelepülni a távoli, volt szudeta német területekre, ahonnan a német lakóságot a csehek szintén kitelepítették, azok éjnek idején kicsiny csónakokkal menekültek át a jeges Dunán, Magyarországra. A primás beszédét, másnap szombaton vezércikkben és teljes terjedelmében közölte a MAGYAR NEMZET. A felvidéki menekülőkről szóló beszéd mellett, az újság kiemelte azt a szeretetet, amivel a primás a tanoncotthon lakóival elbeszélgetett. Ezekben a tragikus napokban senki nem akadt a magyar közéletben, aki szót emelt volna a

csehszlovákiai önkény ellen és hallgattak a nyugati szövetségesek is, akik demokráciát hirdettek, de csak szóban, valóságban teljes szabad kezet adtak a kommunista uralomnak. Egyedül Mindszenty bíboros mert keményen bírálni.

1947

Dermesztő volt a januári hideg. A kis kézikocsival ketten igyekeztünk a Nagyvásártelepre. A tanoncotthonainknak a Közellátási Minisztérium két zsák burgonyát utalt ki, azt kellett elhozunk. Vastag hótakaró borította a várost. Az úttesten kőkeményre fagyott a letaposott hó és ügyetlenül, csúszkálva haladtunk a Soroksári úton, a metsző szélben, a csarnok felé. Mikor megérkeztünk, az irodában leadtuk a kiutalási papírokat, majd elvezettek bennünket a vasúti sínek melletti rampára. Az egyik vagon ajtaja nyitva volt, ott mérték ki a két zsáknyi burgonyát. Kiveresedett kézzel kapkodtuk a zsákba a "drága kincset". Mire a zsák megtelt, teljesen legémberedek az ujjaink, a zsák eldőlt és a kőkeményre fagyott burgonya szertesztét potyogott. Szinte egyenként kellett összeszedetgetnünk a vagon alatti hóból. Hazafelé aztán egy kissé kimelegedtünk a kocsihúzásban. Este sorra jöttek a tanoncotthonok képviselői, hogy egy egy kosárával vihessenek a fagyott, csaknem használhatatlan burgonyából. Kaptunk egyéb kiutalást is. Valami norvég rénszarvas húst adtak, ki tudja milyen, gyanús színű mártással. Szokatlan volt ez nekünk nagyon. Ugyancsak fura volt az a néhány kőkemény, agyonszózott tőkehal is, amit nem tudtuk, hogyan is kellene elkészíteni, ehetővé tenni. Aztán voltak pirosbetűs napok is, amikor sikerült némi étolajhoz, margarinhoz, tej vagy tojásporhoz jutnunk, amikor jutott egy kevés száraztészta, vagy amerikai sózottogyoróvaj.

Nagy kincs volt a tüzelő is. Kaptunk kiutalást némi tűzifára. Bélik Istvánval mentünk ki a Ceglédi úti fatelepre. A kiutalt "tűzifa" szinte frissen levágott faágakból állt. A vékony ágacskák, még olyan vizesek voltak, hogy sehogy nem lehetett belőlük tüzet csiholni.

KOMMUNISTA TANONCOTTHONOK

Felerősödött a kommunista sajtó hangja és egyre hangosabban követelték az egyházi iskolák államosítását. Tudták, azé a jövő, akié az ifjúság. Minden erejüket az államosítás mielőbbi megvalósítására irányították. Az iskolák és ők diákotthonok államosításával egyidejűleg megkezdték a tanoncotthonaink elleni támadásaikat is. A támadás két síkon folyt. Egyrészt megkörnyékezték az otthonainkban lakó fiatalokat és őket az otthonaink vezetői ellen igyekeztek uszítani. Provokációkat készítettek elő és ekkor jött a másik támadási mód, a sajtóban való kipellengérezés. Nagy újságcikkek jelentek meg, amelyek arról szóltak, hogy milyen túrhetetlen állapotok uralkodnak az egyházi tanoncotthonokban. Szóltak az elégtelen táplálékról, de hallgattak arról, hogy az élelem kiutalásoknál a hátrányos megkülönböztetésükkel éppen ők maguk idézik elő ezt a helyzetet. Fehér Klára, a Szabad Nép hirhedett újságírónője gyászruhát öltött és özvegy édesanyjának adta ki magát, hogy bejuthasson az otthon fiataljai közé és adatokat gyűjtött, neveket írt össze, hogy a hazug cikkeinek így adhasson némi hiteles formát.

A kommunisták még nem látták elérkezettnek az időt a továbblépésre. Megelégedtek annyival, hogy felbolygatták az otthonaink belső nyugalma és bemocskolták az otthonvezetőket. László atya kíváncsi volt, vajon a MADISZ, a

kommunista tanoncotthonokban milyen állapotok vannak. Volt a közelben, az Üllői úton egy ilyen otthon. Felkereste annak vezetőjét, bemutatkozott és engedélyt kért, hogy látogatást tehessen náluk. A fogadtatás tartózkodó volt. Az otthon szemelláthatóan sokkal jobban volt felszerelve, ellátva, mint a mieink. Kulturáltabbak voltak a körülmények, jobb volt az étkezés, többet adtak a tisztasági szerekből, kellemes meleg volt a szobákban. A falakat nagyméretű transzparenszek díszítették. Egy Ady idézet volt az első hálóterem falán: URAK S PAPOK GŐGJÉT, MÁR ELEGET TÚRTÜK ! Mikor odaértek és László atya elolvasta a felírást, az otthonlakók gúnyosan vihogtak. Igen, ez egyértelmű volt, itt már új szellemben nevelődött a holnap munkásosztálya. Tudatosan fordították őket szembe mindazzal, ami volt és kijelölték számukra az egyetlen követhető utat. Aki pedig ezt nem akarta elfogadni, az önmagát rekesztette ki a kivételezettek közül.

AZ ACTIO CATHOLICA KULTURÁLIS SZAKOSZTÁLYA

Egy napon meghívót hozott a posta az Actio Catholica kulturális szakosztályától, a Ferenciek teréről. Arra kértek bennünket, ismertessük meg velük a tevékenységünket. A beszámoló megtartására ketten kaptak megbízatást. Kertész László és Hollai Ferenc. A kulturális szakosztály gyűlésére népes értelmiségi csoport gyűlt össze. Körülbelül 70-80 ember volt a nagy gyűlésteremben. Az érdeklődők zöme az akkori közélet neves személyiségei, parlamenti képviselők, újságírók, egyetemi tanárok, magas állású köztisztviselők, ügyvédek, orvosok, stb. voltak. Kertész László beszédét nagy figyelemmel hallgatták és az előadást követő beszélgetésben csak úgy záporoztak a kérdéseik. Úgy tűnt, hogy a válaszainkkal sikerült elnyerni a bizalmukat, mert arra kértek bennünket, hogy a jövőben vegyünk részt rendszeresen az összejöveteleiken. Ezt aztán nemcsak elfogadtuk, de el is mentünk hozzájuk, mert ott olyan információk birtokába juthattunk, amire másutt nem lett volna lehetőségünk. A szakosztály vezetője, Mindszenty bíboros megbízásából Lénárd Ödön piarista volt, a szakosztály elnöki székét pedig dr. Pernecky Béla, a Földművelés-ügyi Minisztérium államtitkára foglalta el. Jellemző volt a hangulatra és az irányunkba megnyilvánuló szeretetre, hogy mindenkivel azonnal összetegeződünk.

*

SZILÁGYI GYÖRGY ISMÉT JELENTKEZIK

Az 1938-ban Ausztráliába kivándorolt Szilágyi György levelet írt Sydneyből. Ebben a levelében arról tájékoztatta a mozgalmat, hogy az ottani Szent Vince Caritas szervezet támogatásával nagy mennyiségű ruhaneműt rakatott hajóra, hogy a budapesti tanoncotthonaink lakóit és a mozgalom rászoruló fiataljait ruhaneművel lássa el. Azt kérte vegyük fel a kapcsolatot a magyar Szent Vince Egyesülettel, mivel ők voltak a címzettek és osz-tozzunk meg velük a küldeményen.

Valamikor jó négy hónap múlva kaptunk értesítést a Soroksári úti, dunaparti teherpályaudvarról, hogy egy vagonnyi használt ruha érkezett a címünkre. Az említett Szent Vince Egyesület egy néhány tagot számláló kis karitatív csoport volt, amelynek vezetője egy nyugalmazott tábornok volt. Ő úgy kezdett az akció lebonyolításához, mint egy hadvezér. Utasított, parancsolt, intézkedett, de ezenkívül valójában semmit

nem csinált. Nekünk kellett biztosítani a teherautót és a rakodókat, akik a töménytelen sok bálát le és felrakták. A tábornok szigorúan ragaszkodott ahhoz, hogy a teljes szállítmányt fel kell szállítani a Gellérthegyi vincés nővérek anyaházába, pedig egyszerűbb lett volna a Gát utcai ház pincéjébe elhelyezni, hiszen az alig néhány száz méterre volt a vasútállomástól. Az átszállítást követően hetek teltek el, mire valami ruhanemű kiosztásra kerülhetett. Azalatt ugyanis a tábornok emberei rendre kiválogatták és elvitték a ruha színe javát. Közben akárhányszor szorgalmaztuk a nekünk jutó rész kiadását, folytonosan azzal rágalmazta a mi embereinket, hogy a szállítás közben a ruha jelentős részét elloptuk. A mozgalom vezetősége értetlenül állt a tábornokkal szemben és semmit nem tudtunk tenni jogaink érvényesítésére. Így kerültünk másodszor is perbe a letűnt rend ostoba katonai vezetőivel, akik többet ártottak, mint használtak a szerencsétlen magyar népnek.

*

A BUDAPESTI TANMŰHELYEK VEZETŐI

Haklik Lajos újabb, nagyszerű ötlete volt, hogy gyűjtsük össze a budapesti nagy vállalatok tanműhelyeinek vezető mestereit és alkossunk nyilvános vitafórumot a modern szakmunkásnevelés módozatairól. Ennek a gondolatnak hamarosan sikerült megnyernünk a Standard, a Gamma, a Csonka Gépgyár, a Ganz-Mávag, a Ganz Villamossági, az Orion rádiógyár és az újpesti Egyesült Izzólámpagyár tanműhelyeinek vezetőit. A hónapról hónapra összehívott megbeszélésre kivétel nélkül mindenki fontosnak tartotta eljönni és a mesterek magukkal hozták a maguk tanmenetét, vagyis azt a részletesen kidolgozott tervüket, amelynek segítségével három évre felosztva eltervezték, hogy milyen következetes, szakaszos módszerekkel képezik ki a rájuk bízott tanoncokat. A különböző felfogások néha egyeztek, de gyakran adódtak kemény viták, nézetkülömbösek is. A mesterek élvezték az összejöveteleket, a budapesti ipari tanulók jelentős része pedig hasznát láthatta ennek a tapasztalatcserének.

*

ÚJABB VIDÉKI KÖRUTAZÁS

Ideje volt ismét végiglátogatni a vidéki szervezeteket. Először Debrecen, Nyíregyháza, majd Miskolc, Kazincbarcika és Borsodnádás következett. Nádason baj volt. Orolin Istvánt, aki az ottani csoport vezetője volt, valami módon beugratták, megfogták és akarata ellenére be kellett állnia a megyei MADISZ vezetőségébe. Négyszemközti beszélgetésben mondta el, mi is történt és miért nem tud szabadulni az őt behálózóktól. Ez az ügyes villanyszerelő, aki korábban remekül vezette a borsodnádasi csoportunkat, idegileg teljesen leépült, alkoholistá lett és igen rövid idő alatt meg is halt. Élete utolsó szakaszában néhányszor még feljött Budapestre. Megpróbáltuk őt bátorítani, szeretettel vettük őt körül, de már késő volt.

A következő országrész, amit végigjártunk az Alföld, Szeged és a Duna-Tisza vidéke volt. Szegeden virágzott a KIOE. Egy fiatal mérnök, Keresztessy Sándor, aki egyetem évei alatt hosszabb ideig lakott a Gát utcában, vette kézbe a csoportok vezetését. Nagyszerű társa volt ebben a munkában Takács József vasöntő, a szegedi

MÁV öntödéből. Ő is a Gát utcában lakott két esztendőn át és elvégezte Rokonai atya titkárképzőjét. Ebben az időben a belvárosi plébánián volt káplán Gimes Gyula, aki mint katonaszökevény, szintén a Gát utcai házban vészelte át az ostromot.

Felkerestük a kiskúnfélegyháziakat és egy újabb csongrádi tábor létrehozásáról tárgyaltunk velük. Aztán átkanyarodtunk a Dunán-túlra. Bejártuk, Bonyhád, Bátaszék, Pécs, Kaposvár, Nagykanizsa, Zalaegerszeg, Körmend, Szombathely, Sopron Ajka, Veszprém, Székesfehérvár csoportjait. Nagykanizsán Gellért József atya azzal fogadott, hogy éppen most készít elő egy tábort Balatonfenyvesen. Ennek programjához és levezetéséhez kérte a központ segítségét.

A fenyvesi tábor július első hetében kezdődött. Csaknem valamennyi dunántúli csoportunkból jöttek oda fiatalok. Lehattunk vagy hetvenen. Gellért atya remekül szervezte meg az élelem ellátást. A villa, ahol a szálláshely volt, közvetlen partközelen állt. Csak egy baj volt, akkor még nem volt szúnyogirtás. Elképzelhetetlen mennyiségű szúnyog hadak rohamozták meg esténként a tábort. Nagy tábortűzzel és főleg füsttel védekeztünk ellenük. A táborunkkal egyidőben a szomszédos Bélatelepen is volt egy tábor. A Csonka Gépgyár tanoncai voltak ott, Urbán János vezetésével. Ez a tábor igazi mintatábor volt. A gyár vezetősége mindent elkövetett, hogy kulturált körülményeket, tisztességes ellátást biztosíthasson a fiúknak. Azok a középiskolát végzettek, akik sikerrel jutottak túl a felvételi vizsgán, a nyár folyamán kéthetes balatoni táborozáson ismerkedtek eljövendő nevelőikkel, és társaikkal. A partmenti gyepen két sorban sorakoztak a tízszemélyes sátrak. A sátrak élén volt a parancsnoki sátor, mögötte a raktársátrak és a konyha. A sátrak között szépen gondozott utak, virágok és középen egy nagy árbóc. Ennek a tetején egy hatalmas kereszt, alatta ott lobogott a nemzeti zászló és legalul, az árbóc tövéénél, színes üvegcserepekből a Vasas Szakszervezet jelvénye volt kirakva. Vagyis, ahogyan illik, betartották a sorrendet. Első az Isten, aztán a haza és végül jön a szakszervezet. Urbán János kérésére néhány alkalommal este átmentünk hozzájuk és közös tábortűzet tartottunk velük. A nagy látványosságra a környező nyaralókból százak jöttek össze, hogy részesei lehessenek az értékes műsornak. A táborban minden reggel volt szentmise. Erre egyre többen jöttek el a környékből, sőt a szomszédos bányászudulóból sok ott nyaraló, dorogi bányász is átjött.

A közelmúltban Balatonfenyvesen jártunk. A plébánia történetét leíró könyvben, a "historia domus"-ban hosszú beszámolót olvashattunk erről a táborról, amely úgy tűnik nemcsak a fiatalokra és az ott nyaralókra, de még a plébánosra is megtette a maga hatását

*

ISMÉT KÉT ÚJ TANONCOTTHON

A nyár folyamán a lágymányosi egyházközség segítségével hozzájutottunk a Hengermalom úton egy családi házhoz, amely alkalmas volt tanoncotthon kialakítására. Az otthont Haklik Lajos unokaöccse, Molnár Lajos vezette.

Zuglóban, a Szugló utcában szintén kaptunk egy házat, amely az egyik zuglói káplán, Bellák Kálmán hagyatékaként került a tulajdonunkba. Az itt kialakított tanoncotthonunk vezetője Doszpot István lett, aki szintén Rokonai atya titkárképzőjének volt részvevője. A negyven fiú számára kialakított otthon felavatását

Mindszenty bíboros végezte. Ezzel a budapesti otthonaink száma 12-re emelkedett. Ez azt jelentette, hogy Budán három, a pesti oldalon pedig 9 otthonunk működött.

MÁRIA-ÉV

Augusztus 15.-én Esztergomban hirdette meg Mindszenty bíboros a Mária-évet. Odagyültek az ország püspökei, teherautók és különvonatok ontották a zarándokok ezreit, akik már előző nap délután gyülekezni kezdtek a bazilikában és sokan ott éjszakáztak a hatalmas kupola alatt. Másnap Budapestről is teherautók indultak az A.C. küldötteivel. A mozgalom részéről ifjúsági szónokot kértek a megnyitóra. Hollai Ferenc utazott Esztergomba

Az ünnepi szentmise a bazilika bejárati ajtaja előtt, a lépcsőn volt. A szentmise végén beszéltek a szónokok. Egy értelmiségi a Credo nevében, egy fiatal egyetemista a diákok nevében és Hollai Ferenc a munkásifjúság nevében. Torkot szorongató érzés volt közel 60.000 zarándok előtt megszólalni. A szónokok erősítőkkal felhangosított hangját a túloldali, párkányi hegyek visszhangozták. A primás meghatott szavakkal nyitotta meg az országos zarándoklatokat bevezető ünnepséget.

Néhány nap múlva ugyanezt az ünnepet Budapesten is megismételték a Szent István bazilika előtt. Ott a mozgalom nevében Máriáss András beszélt.

A háborúban súlyosan megrendült nép a Szűzanya oltalmába helyezte magát. A primás pedig bejárta az egész országot Csongrádtól kezdve Szombathelyig ezrek követték őt. A kommunista rendőrség minden módon gáncsoskodott. Lezárták az utakat, szétverték, letartóztatták a zarándokokat.

GYALOG MÁRIAREMETÉRE

Szeptember 14.-ére Mindszenty bíboros gyalogos zarándoklatot hirdetett férfiak számára Máriaremetére. A 100.000 emberből álló menet a Városmajori templom mellől indult, attól az emlékszobortól, amelyet az 1942-es első, Budapest ellen intézett szovjet légitámadás helyére állítottak. A Béke Királynője ott áll a majori sekrestye ablaka alatt, ahol az egyik szovjet bomba robbant és amely nemcsak a sekrestyét döntötte romba, de alapjaiban is megrázta a hatalmas vasbetonszerkezetet. A robbanás következtében elpusztultak Árkayné, Sztehlo Lili csodálatos, 16 méter magas, színes üveg ablakai.

A délelőtti órákban ezrek gyülekeztek a szobornál és aztán megindult a menet, gyalogosan, s Mindszenty bíboros maga is gyalog az élen haladt. Amerre elhaladtak hangosan szállt az égre az imádság és az ének. Felemelő érzés volt ott lenni a menetben, együtt gyalogolni közel három órát a primással.

*

ÚJ PAPOK KÖLTÖZNEK BE A HÁZBA

A Gát utcai házban mindig nagy volt a nyüzsgés. Különösen a délutáni, koraesti órákban csapatostól érkeztek oda a város legkülönbözőbb részein levő csoportokból a fiatalok. Hetenként több alkalommal is tartottunk ezek részére ismeretterjesztő előadásokat, vitadélutánokat. Jól szolgálta ezeket a ház belső, kisebbik udvara, amely szigetelt volt minden külső zajtól és a hatalmas platánfa alatt még a rekkenő nyári napokban is kellemes hűvös volt. A házba ezekben a

hónapokban több csere történt. A papok közül nem sokkal az ostromot követően visszatért egyházmegyéjébe Gálos József és Győrben kapott beosztást. Gímes Gyula is Szegeden volt káplán. Helyükben új papok kerültek, így Lelovics Endre, Döme János, Túry Lajos és végül Kis László. Kis László egyetemi lelkész volt és havonta számos, szegény sorsú egyetemistát részesített segélyezésben. De nem csak pénzzel segített, hanem diákokthoz is létesített, s ebben igen gyakran a KIOE segítségét kérte. Amivel tudtuk, segítettük őt, hol vaságynak, hol takarónak juttattunk neki.

Túry Lajos kiváló zenei adottságokkal rendelkezett. Korábban már volt egy nagyobb létszámú leánykórusa, most ezt a kórust elhozta magával a Gát utcába és kibővítette a házában lakó fiúkkal.

A kórus gyakran szerepelt a templomunkban, de más helyeken is. A megváltozott körülmények között ez is egy új tevékenységi terület lett a házában. A viszonylag népesebb lelkészi csapat odakerülését Mindszenty bíboros szorgalmazta, aki a házában lakó papoknak azt a feladatot adta, hogy mint munkáspasztorációt végző papok, foglalkozzanak részben a ház lakóival, részben a környező plébániák területén lakó munkásokkal.

*

A közeli Józsefvárosban, a Vajdahunyad utca 30. szám alatt működött egy százhusz személyt befogadó tanoncotthon, amely a Magyar Vöröskereszt tulajdona volt. Ennek vezetőjével, Tóth Józseffel szoros kapcsolatunk volt. Amint a Vöröskereszt szervezeteinek irányítása a kommunisták kezébe került, első dolguk volt Tóth József eltávolítása. A tanoncotthon ügyekben jártas, kitűnő szakember állástalan maradt és lakása sem volt, hiszen korábban évekig ott élt, ott lakott a Vajdahunyad utcai otthonban, amelyet az ő kezdeményezésére hoztak létre. Kötelességünknek éreztük, hogy nehéz helyzetében segítségére siessünk. Lakást adtunk neki is a Gát utcában és rábíztuk az összes budapesti otthonunk anyagi ügyeinek intézését.

*

1947 tavaszán lassan megindult a szovjetunióbeli hadifoglyok hazatérése. Megérkezett Légrádi Ferenc, Csenki Ferenc és Ragoncsa István is. Ragoncsa igen legyengült állapotban volt, ezért Ikvay atya leküldte őt Bonyhádra egy ismerős családhoz, ahol egy egész hónapot töltött és miután jól kipihente magát, hazatért és beállt a munkába. 1947 derekára már szinte valamennyi foglyunk hazatérhetett, csupán a Lónyai utcai otthon vezetője, Radics Sándor nem jött meg. Az ő hazatérésére 1953-ig kellett várni. Sztálin halálát követően jöhetett haza, de nem engedték vissza a családjához, hanem a tiszalöki vízi erőmű építkezésénél dolgozott egy szigorúan elzárt fogolytáborban. Élete nagy tragédiája volt ez a hosszú fogság, amely családi tragédiával is párosult. A felesége hűtlen lett hozzá és később, amikor végre kiszabadult és hazatért, nem fogadta be a lakásába.

*

Az új néven tevékenykedő mozgalom már nem volt a régi. Nap mint nap éreztük, hogy mennyire a hatalom szorításában vergődünk. Anyagi alapunkat lassan feléltük, a hivatásos titkárok nagy nyomorúságban éltek, hiszen a fizetésük, a kongrua nem fedezte a megélhetésük gondjait. Sürgősen dönteni kellett, mit is

tegyünk? Szeptember 17.-re a budai Manrézába jöttünk össze a korábban már szokásossá vált évi lelkigyakorlatunk megtartására.

Azért nem a házban tartottuk, mert az ottlakók zöme nem tartozott a KIOE közvetlen vezetőségéhez. Tőlük ott nem tudtuk magunkat elszeparálni és jelenlétük zavarta volna a lelkigyakorlat csendjét. Összesen harmincan vettünk részt a lelkigyakorlaton. Mivel pedig ez a létszám a manrézai férőhelyek számához viszonyítva kevés volt, odacsatlakoztunk az Iparosok Kongregációjának tagjaihoz tartott lelkigyakorlathoz, melynek vezetését a ház igazgatója, P. Révay vezette.

A mi részvevőink zöme a fiatalabb vezetőség tagjaiból verbuválódott. Az idősebb vezetők közül ott volt dr. Radványi Titusz, Bartos Sándor, Haklik Lajos, Kertész László, Csonka János, Kalocsai Emil, Kalocsai János, Kovács Tibor, Papp János, Varga Lajos, Kamarás Ferenc és Tóth József.

A fiatalabb vezetők a következők voltak : Doszpot István, Hollai Ferenc, Máriáss András, Ragoncsa István, Knáb Konrád, Csenki Antal, Csenki Ferenc, Golács Rezső, Kiss Ernő, Rózsa Lajos, Keresztessy Sándor, Tóth Ráfael, Ixner Béla, Kovács Imre, Hagymási József, Hecsei Pál, Kohlhoffer Ferenc és Varga István. A háromnapos lelkigyakorlat befejezését követően átköltöztünk a Gát utcába és ott folytattuk a következő munkaév ter-veinek vitáját és előkészítését.

EGY KÜLÖNÖS BESZÉLGETÉS

1947 őszén egy angyalföldi fiú látogatott be a Gát utcába. Bizalmas beszélgetésre félrehívta Hollai Ferenc titkárt. Elmondta, hogy még az év tavaszán ott volt a Nemzeti Múzeum előtti 48-as megemlékező ünnepségen. Egy provokátor közelében állt, aki valami rendszerellenes kijelentést tett. Ő ezt helyeselte, mire a provokátor civil ruhás nyomozókkal igazoltatta és bevitték őt a hirhedett Andrássy út 60.-ba, a belügy titkosszolgálatának, az ÁVO-nak a központjába. Ott igen hamar kiderült, hogy az illető közvetlen Budapest ostromát megelőzően önként belépett a Szent László hadosztályba. Közölték vele, hogy átadják őt az ügyészségnek és számíthat arra, hogy őt esztendei elzárásra fogják büntetni. Ez a fiú özvegy édesanyjának egyetlen támasza, kenyérkeresője volt. Tudta, ha őt most lecsukják, akkor az anyja éhen fog halni. Ezért könyörgőre fogta a dolgot, hogy ne adják bíró kezére. A vallatók hajlandók voltak őt elengedni, de ugyanakkor kötelezték őt, hogy dolgozzon nekik és végezzen kisebb szolgáltatásokat számukra. Havonta rendszeresen találkoznia kellett egy ÁVO-s megbízottal, aki kijelölte számára az elvégzendő feladatot. Ebben a hónapban azt a feladatot kapta, hogy keresse fel Hollai Ferencet és érdeklődjön tőle, mennyi a fizetése, mi a munkafeladata, kikkel tart fenn szorosabb kapcsolatot. Hollai nem akarta elhinni az elmondottakat, mire a fiú azt javasolta neki, kísérje el őt a találkahelyre. A nyomozó tiszt Hollainak csupán a nevét tudta, de nem ismeri, soha nem látta. Nem kell tehát félni attól, hogy kiderül kit is vitt magával. Hollai nem ment el a találkozóra, sőt el sem akarta hinni, hogy akár egyetlen szó is igaz lehet ebből a megfigyeléses históriából.

TEMLOM ALAPKŐLETÉTELI ÜNNEP BUDAFOKON

Ikvay atya értesítést kapott Mihalovics prelátustól, az A.C. országos elnökétől, hogy 1948 április 4.-én Budafokon, a gyufagyári munkások templom alapkövetéti ünnepségre készülnek. Az alapkövet Shvoy Alajos, fehérvári püspök helyezi el és

ünnepi beszédet mond P. Varga László SJ, a neves jezsuita közgazdász, egyetemi tanár mondja. Mihalovics prelátus azt kérte, küldjön László atya egy munkás szónokot az ünnepségre. László atya választása Hollai Ferencre esett. Ekkor még nem sejtettük, hogy ez a beszéd hattyúdal lesz. Az történt, hogy ugyanakkor az érseki helynökség is levelet küldött, amelyben arról tájékoztattott, hogy az eddig folyósított kongruát többé már nem tudják biztosítani. Ezzel megszűnt a titkári állás, valami munkát kellett keresni. Ez nem volt egyszerű dolog, mert akkoriban kevés volt a munkalehetőség és ráadásul mindenütt elvárták, hogy a jelentkező valamelyik koalíciós pártnak is tagja legyen. Hollai dr Pernecky Béla államtitkár segítségét kérte az elhelyezkedéshez. De még mielőtt erre sor kerülhetett volna, akadt egy munkahely. Lénárd Ödön piarista atya tett ajánlatot. Ő Mindszenty bíboros megbízásából egy sokszorosító műhelyt szervezett. Vásárolt két cseh gyártmányú, nagyteljesítményű sokszorosító gépet és az A.C. központi irodájában kialakított, két nagyobb szobából álló, rejtett helyiségben a műhely munkába kezdett. Ehhez a két géphez szükség volt egy kellő műszaki hozzáértéssel rendelkező vezetőre. Hollainak, aki mechanikai műszerész volt és korábban hosszabb gyakorlata volt a sokszorosításban, megfelelt ez a munka, bár Lénárd Ödön jelezte, hogy veszélyes munkahelyet kínál. Az állam ugyanis felügyelete alá vont valamennyi nyomdaüzemet és így lehetetlenné tette, hogy a bíboros akárcsak egy körlevelet is kiadhasson. Pedig nagy szükség volt a nyomdára, mert már javában dúlt a harc az iskolák államosításáért. Az újságok és a rádió naponta közölték azoknak az üzemeknek, szervezeteknek és hivataloknak a nevét, akik követelik az egyházi iskolák államosítását. Arról azonban soha egy szót nem közöltek, hogy hányan álltak ki az államosítás ellen. A felállított sokszorosító üzem egyik feladata volt, hetente egy összefoglaló jelentést kiadni azokról a tiltakozásokról, amelyek a különféle szervezetektől érkeztek az államosítás ellen. Ezt a jelentést postán továbbították valamennyi sajtó orgánumnak, valamennyi állami hivatalnak, az egyetemeknek, a bírácoknak, minden rendűrangú vezető értelmiségieknek, hogy később ne mondhassák, semmit nem tudtunk a tiltakozásokról.

*

Április 4.-e vasárnapra esett. A fővárost a kommunisták teletűzdelték vörös zászlókkal és a számos felszabadulási emlékműnél, szovjet katonai emlékműveknél koszorúzási ünnepségeket tartottak. Budafokon a munkások nagy tömege gyűlt össze a tervezett ünnepségre. Először Hollai beszélt, majd P.Varga László következett. Befejezésül megtörtént az alapkö elhelyezése és megszentelése, amelyet Shvoy püspök áldott meg.

Az ünnepségre meghívást kapott Budafok polgármestere, Baranyai elvtárs is, akinek sehogy sem tetszett, hogy munkások rendeztek egyházi ünnepet, ráadásul éppen április 4.-én, az ország szovjet csapatok által történt felszabadításának ünnepén. Azonnal feljelentést tett az ÁVO-nál.

Ennek nyomán június 9.-én az ÁVO nyomozója letartóztatta Hollait. Bevitték az Andrássy úti rendőrségre, gumibotokkal alaposan összeverték és összerugdosták, majd internálási javaslattal átküldték a rendőrség Mosonyi utcai laktanyájába. A döntés néhány napon belül megszületett, meghatározatlan időre bezárták a Buda-Déli Internálótáborba. Semmiféle jogi eljárást nem folytattak ellene, hanem olyan

határozat született, amely szerint szabadon hagyása esetén feltehetően államellenes cselekedeteket fog elkövetni. Az internálás hat hónapra szólt, amelynek letelte után újabb döntéssel lehetett ismét hat hónappal meghosszabbítani a fogvatartást.

A letartóztatást követően három héttel később felfedezték a sokszorosítóműhelyt és letartóztatták Lénárd Ödönt. Hollait vissza-vitték az Andrássy útra, ahol egy hétig tartott a kihallgatása. Ezt követően aztán két alkalommal vitték ki az internálótáborból az elé a népbíróság elé, ahol Lénárd Ödön perében tanúként kellett megjelennie.

VEZETŐINK A BUDA-DÉLI INTERNÁLÓTÁBORBAN

Hollai letartóztatását követően két héttel letartóztatták Doszpot Istvánt, majd újabb két hét múlva a pécsi ÁVO nyomozói elfogták Ragoncsa Istvánt, aki éppen Bonyhádon tartózkodott. Ragoncsát Pécsen kegyetlenül megkínozták, összeverték. Doszpot István ellen kémkedés gyanúja miatt folyt eljárás. Éjszakánként elfüggönyözött gépkocsiban, a padlóhoz bilincselve, bekötött szemmel szállították a szovjet NKDV nyomozói elé. A vizsgálat nem járt eredménnyel, Doszpot mégsem szabadulhatott és két évig tartották bezárva az internálótáborban.

Az internálótáborban egyidejűleg heten voltak a KIOE-ből. Az említett három titkáron kívül ott volt még az újpesti csoportból két testvér, Emmerling Károly és György és a székesfehérvári csoportból Nika Miklós és Hetényi József. Amikor erről Ikvay atya értesült, felkereste a lazarista rendházban azt a szerzetest, akinek engedélye volt, hogy vasárnapként délután egy szentmisét mondhasson az internálótábor letartóztatottjai részére. Ennek az engedélynek az volt az alapja, hogy akkor még működött Budapesten a Szövetséges Ellenőrző Bizottság és ennek nyugati tagjai rendszeresen ellenőrizték, hogy beengedik-e a papot a mise elmondására. Így történt, hogy a következő vasárnap a lazarista szerzetes helyett Ikvay atya jött be az ÁVO barlangjába. A tábor udvarán misézett több ezer letartóztatott előtt és a KIOE titkárai ministráltak neki. A rendőrök mit sem sejtettek a dolgról. Ikvay atya pedig ismét bebizonyította, hogy nem fél a kockázat vállalásától, ha a barátairól van szó.

Itt kell megemlíteni, hogy a Központi Internáló Táborban a KIOE tagjain kívül összesen három katolikus egyetemi hallgató képviselte a katolikus szervezeteket. Úgy tűnik a többiek letartóztatását nem tartották fontosnak.

A letartóztatások hatására dr. Rokonai József elhagyta az országot. Németországba szökött azzal az elhatározással, hogy mivel itthon nincs lehetősége hivatásának szabad gyakorlására, Japánba megy misszióba.

Ugyancsak ezekben a napokban távozott illegálisan nyugatra

Erdélyi József atya is. Hosszú vándorútja Spanyolországban, Madridban ért véget. Súlyos betegen, rákos daganatokkal került kórházba. Lábait amputálni kellett és hamarosan meghalt.

*

A Gát utcai fiatalok a DL balatoni nyaralójában terveztek lelkigyakorlatot. Az üdülő Balatonboglár és Fonyódliget között, Jankovich-telepen volt. Mire a vonattal a fiúk megérkeztek, a vasútállomást megszállták az ÁVO civilruhás nyomozói. Mindenkit igazoltattak, ellenőriztek, aki odaérkezett. Ezért az igazoltatást követően senki nem ment el az üdülőbe, hanem egy helyen a part mellett telepedtek le. A

lelkigyakorlatos beszédet Nagy László atya a vízben, a parttól jó nagy távolságra mondta el a fürdőző fiúknak. Csak így lehetett biztosítani, hogy a nyomozók rajtuk ne üthessenek. Az ÁVO kegyetlen bánásmódjának híre hamar szertefutott a csoportokban, sokan megrettentek és a szervezeti élet szemelláthatóan lecsökkent. Nem volt szükség újabb belügyminiszteri betiltó rendelet kiadására, mert a durva, kegyetlen beavatkozás nyomán, az újabb letartóztatásoktól tartva a MECS működése megszűnt.

A TANONCOTTHONOK ÁLLAMOSÍTÁSA

1948 augusztusában jelent meg a kormány rendelet a katolikus tanoncotthonok állami tulajdonba vételéről. Az otthonokban megjelentek az állam által kijelölt biztosok és az otthonokat sorra felszámolták. Azokat csak rövid ideig működtették, amíg az ott lakó fiataloknak más elhelyezést biztosítottak. Az otthonvezetőket két helyen csoportosították. Legtöbbjük a volt Szent István Tanonc-otthonban kapott lakást. Ez eredetileg nagy, hatszobás bérlemény volt, s most társbérletté alakították át, majd később falakkal el is különítették, tehát önálló bérleménnyé tették. Itt lakott családostól Kertész László, Kamarás Ferenc, Varga István és Varga József.

A vezetők többi része a Toldy Ferenc utcai házba került. Itt a helyreállítást követően nem csupán tanoncotthon, hanem nyilvános kápolna is működött, ezért az állami hatóságoknak itt körültekintőbben kellett eljárni. Itt lakott a letartóztatott Doszpot István felesége, valamint Nagy Ferenc és Nagy László atyák. Az ostromot követően Haklik Lajos feladta a Krisztus Király otthon vezetését és az időközben, a Felvidékre hazatért Júlia nővér és a két somorjai kislány használta lakrészbe költözött a Gát utcába. A Gát utcai ház gazdasági vezetése új kezekbe került. Korábban arra törekedett a vezetőség, hogy lehetőleg a tanoncotthonokból kikerült fiatalok, közülük is azok, akik a munkásifjú mozgalmi munkában elkötelezettek, lakjanak a házban. Az államosításokat követően előnyösebbnek látszott családokat is befogadni, mert azok kitelepítése nagyobb nehézségekkel járhatott. Talán ez is eredményezte, hogy a ház még sokáig megtarthattuk, még akkor is, amikor már az egyházközségi csoportok tevékenysége teljesen befagyott. Ott a Túry Lajos vezette énekkar még mindig működött és az előadás sorozatok, vitadélutánok is rendszeresek voltak. A falakon belül bizonyos mértékig védettek voltunk az ÁVO szeme elől, hiszen az oda bejárókat mind jól ismertük. Az is igaz, feltételezhettük, hogy az embereink között akadhattak, akiket megfélemlítéssel, kényszerrel ügynöki szolgálatra kötelezhettek.

EPILOGUS

Több mint egy esztendei fogság után Hollai Ferenc szabadult elsőként az internálótáborból. Doszpot István két esztendőt töltött a Kistarcsai Internálótáborban. Ragoncsa Istvánt pedig Recskre vitték. Ő csak 1953-ban, Nagy Imre miniszterelnök hivatalba lépését követően szabadulhatott. Mindhárman hosszabb ideig voltak ezt követően rendőri felügyelet alatt. Ez azt jelentette, hogy csak munkába menve léphettek ki a lakásukból. Este 10 és reggel 6 óra között a lakásban kellett tartózkodniuk, mert havonta több alkalommal is éjszakánként ellenőrizték őket. Vasárnap a délelőttiakat a kerületi rendőrkapitányságon kellett eltölteniük. Tilos volt levelezniük, telefonálniuk és vendéget fogadniuk.

1952 augusztusában, amikor az esztergomi érseki hatóságok vezető pozícióit már a Papi Béke Mozgalom embereivel töltötték be, Ikvay László új beosztást kapott. Szécsénybe kellett költöznie. Alig érkezett meg az új helyére, amikor egy éjjel az ÁVO emberei elhurcolták. Senki nem tudta mi lett a sorsa. Hiába keresték a közvetlen hozzátartozói, az ÁVO emberei minden felvilágosítást megtagadtak. Titokban bíróság elé állították és tizenkét évi börtönre ítélték hazaárulás, illegális szervezkedés címén.

Ezt követően az ÁVO elhatározta a Gát utcai ház államosítását és az otthlakók széttelepítését. A lakókat a szélrózsa minden irányába költöztették. Volt, aki a Terézvárosban, mások Pesthidegkúton, illetve Zuglóban, vagy az Erzsébetvárosban kaptak lakást.

A házat kiürítették, ott csak Sándor Dénes maradt, de ő sem tarthatta meg a lakását. A templom melletti első szobáskába költöztették a földszintre. Ezután kőművesek jöttek és a földszinti folyosó végét, ahol a lejárát volt a templomba, lefalazták. Ugyancsak elfalazták az első emeleti folyosó végén azt az ajtót, amely az oratóriumba, vagyis abba az oldal erkélyhelyiségbe vezetett amelynek színes üveglakái a templomra nyílnak. Egyetlen bejárati ajtó maradt nyitva a templomba és Sándor Dénes is csak úgy tudott bejutni a lakásába, hogy a templom ajtón át kellett kibejárnia. A templom elnéptelenedett és többnyire zárva maradt a hívek előtt.

Mikor az utolsó teherautók eltávoztak a Gát utcai ház lakóival és azok szegényes személyes holmijaikkal, a házat kiegészítő iskolává alakították át, ahol azóta is a kerület szellemileg fogyatékos gyerekei tanulnak. A szép platánt kivágták, belső átépítéseket végeztek. Elvették a házhoz tartozó, nagy telket is és ott egy óvodát-bölcsődét építettek.

A Gát utcai ház felszámolásakor Ikvay atya édesanyját az Astoria szállóval szemben egy félemeleti üzlethelyiségbe költöztették. Ott ült naphosszat az ablakban és várta a fiát. Ikvay László 1956 szeptember elején szabadult a börtönből. Váratlanul érte őt a szabadulás. Akkor tudtuk meg, hogy előbb Kaposváron, majd Márianosztrán raboskodott. Ott egy poros, piszkos, fedélnélküli kötélverőműhelyben, a Gyűjtőfogházban a mosodában és a cipész műhelyben dolgoztatták. Előbb hosszú hónapokig magánzárkában, majd zsúfolt cellában, embertelen körülmények között töltötte el a négy éves börtönt. Moslékon tartották, fizikailag alaposan megtörték. A szabadulást követően Mátraszentimrére utazott, ahol Bartos Sándoréknak volt egy kis nyaralójuk. Ott pihent egészen október 23-ig. A forradalom hírére sietett vissza az édesanyja mellé, akiért nagyon aggódott, hiszen a harci cselekmények közvetlen közelében lakott. A forradalom után még módjában volt papi szolgálatot folytatni. Először a Mária utcában, a jezsuiták volt templomában tevékenykedett Kiss László atyával együtt. Innen került ki később az angyalföldi Béke téri templomba. 1961 február elején egy éjjel nagy razzia volt Budapesten. Közel 3000 lakásban tartottak házkutatást, számos letartóztatás történt. László atyát ismét elhurcolták. Újabb négy év börtön következett. Testben-lélekben teljesen összeroppanva jött haza, pedig a fogság utolsó évében már könnyítettek a sorsán. A Gyűjtőfogház fordítói irodájában dolgozott. Könyveket, műszaki dokumentációkat kellett fordítania.

Az említett éjszakai letartóztatási hullám alkalmával a rendőrök alapos munkát végeztek. Nemcsak a lakásokat túrták fel, de az apró gyerekeket is kiszedték az ágyaikból és az ő fekhelyeiket is darabokra szedték. Az összes könyvet átlapozták s

amelyeket klerikális propaganda anyagnak minősítettek, elkobozták. Ilyenek voltak pl.: Tóth Tihamér "Tiszta férfiúság", vagy Papini "Krisztus története" című könyve. Illetve az olasz szaléziak által forgalmazott bibliai tárgyú diafilmek. Elvitték az összes fellelhető fényképeket. A pincékbe is lementek és ott a több mázsányi szent, koksztot átlapátolták, mert azt gyanították, hogy az alá van elrejtve az államellenes propaganda anyag.

Ikvay Lászlót a szabadulást követően eltiltották mindenféle papi tevékenységtől. Az angyalföldi Rokolya utcai lelkészségen kapott egy szobácskát és az Országos Fordítói Iroda megbízásából könyveket fordított és emellett ellátta a lelkészség irodai munkáit. Néha, nagy titokban felkeresett bennünket. Édesanyja lakását aztán 1964 decemberében egy kereskedelmi vállalat megvásárolta. A lakásért cserébe egy zuglói lakást kapott. Ekkor Ikvay atya feladta az angyalföldi szobáját és az édesanyjához költözött. Az édesanya és fia régi álma valósulhatott meg, hiszen a mama nyolc évig ült a lakása ablakában és várta haza a fiát. Ezalatt fizikailag alaposan leépült. László atya be is vitette az Uzsoki utcai kórházba, ahol az egyik osztályvezető belgyógyászt, Gyulay Ernőt ő bujtatta az ostrom idején, a Gát utcában. Sajnos a mama ott combnyaktörést szenvedett és napokon belül meg is halt. László atya, aki éppen tragikus gyermekora miatt nagyon ragaszkodott a mamához, ezt a veszteséget nehezen tudta elfogadni. 1968-ban Svájcban élő nagybátyja, dr. Pfeiffer Miklós kassai kanonok kérésére kiengedték az országból. A hatóságok ígéretük ellenére nem konzuli útlevelet, hanem hontalan igazolást adtak neki és ezért soha többé nem térhetett vissza Magyarországra.

*

A még működő templom felújítására Sinkó Veronika alapítványt létesített. A templomot 1997-ben kifesttette, színes üveg ablakait felújíttatta

*

Ötven esztendő telt el a mozgalom szétverése óta. Vezetőink, tagságunk zöme azóta már elköltözött. Befejezésül az ő sorsukról, az eltávozottakról szeretnék néhány szót szólni. Jöjjenek talán elköször a papjaink.

Ikvay László: 1968 nyarán sorra felkeresett bennünket. Előbb azért, hogy kikérje a véleményünket, vajon elmenjen-e Svájcba. Ezt valamennyien javasoltuk neki, mert féltő volt, hogy bármikor ismét letartóztatják. Másodszor szeptember derekán jött, elbúcsúzni. Ez a búcsu igen fájdalmas volt. Olyan embertől búcsúztunk, aki sokszor tette értünk kockára az életét, a szabadságát. Még jól emlékeztünk Sántik Pistára. Ő az újpesti csoportunk tagja volt. Amikor 1948 tavaszán be kellett vonulnia katonának, összetűzésbe került a politikai tisztjével. Pistának menekülnie kellett és a Gát utcába jött László atya segítségét kérve. Az atya befogadta őt és Pista ott lakott velünk a ház államosításáig. Mindenki csak az álnevén, Szőke Istvánnak ismerte. Ő volt évekig a templom sekrestyése. Pista 1956 forradalmának első napjaiban azonnal nyugatra vette az útirányt és menekülés közben érte őt a halál. (Ez Nika Miklós közlése, aki ebben a menekülésben segítségére volt neki.) László atya 1950 őszén, amikor egy hajnalon arról értesült, hogy a szomszédos Ranolder intézetből, az ÁVH teherautókon hurcolja el az apácákat, odasietett és segített az idős nővérek csomagjait cipelni, gyűjtötte a hozzátartozóik címeit, hogy értesítést küldhessen nekik. Az ávós

legényen durván lökdösték, géppisztollyal ütötték, de ő nem tágitott, ott volt és segített, amíg az utolsó gépkocsi is el nem távozott.

Svájcban Miklós bácsi, a nagybátyja szeretettel fogadta. Néhány évig nem engedte őt dolgozni. Aztán elváltak útjaik. László atya jelentkezett a zürichi püspöknél és kápláni beosztást kapott Weinfeldenben, egy a Bodeni tó közelében fekvő kisvárosban. Itt kerestük fel őt néhányan. Sokat sírt, mert a honvágy keservesen gyötörte. Magányos volt, hiányzott neki a mozgalom, a társak. Egyik levelében írt rövid önvallomása is erről árulkodik: *"A legnagyobb örömöm Ti vagytok, - örömöm és koronám - ahogyan szent Pál mondja. Igy talán mégsem fogok egészen üres kézzel az örök Bíró elé állni és irgalmas lesz irántam. Bár én, ugyanúgy sőt még inkább köszönhetek sok mindent Nektek, mert amikor közel negyven éve beálltam közéték, olyan lelkeséggel találkoztam amely engem magával ragadott, lendített, formált, lelkesített. Én tanultam Tőletek és épültem példátokon, sokszor szégyenkeztem, hogy nem vagyok olyan önzetlen, tiszta, lelkes és apostoli, mint Ti !"*

Hónapokig titkárként szolgált Bécsben, Mindszenty bíboros mellett. Ott volt Máriazellben is a prímás temetésén. 1975 decemberében szívinfarktust kapott. Hosszan lábadozott, de meg már nem gyógyulhatott. 1976 tavaszán orvosi engedéllyel két hetet a Szentföldön töltött. Felkereste azokat a zsidókat is, akiknek életét ő mentette meg. Aztán visszatért Svájcba, ahol néhány hét múlva az utcán érte a halál. 65 évet élt.

Emlékét a Gát utcai kápolna falán egy márvány táblán örökítettük meg 1996 május 20.-án, halála évfordulóján.

dr. Rokonai József 1948-ban Németországba szökött, majd hamarosan Japánba utazott, ahol Tokio közelében Yokosukában egy plébánián fogott munkába. Óvodát nyitott és a gyerekektől igen hamar megtanult japánul. Aztán saját plébániát szervezett és templomot épített. A tokiói bíboros felfigyelt rá és szemináriumi tanárrá nevezte ki. Tanított, de valójában soha nem akart tanár lenni. Emberekkel akar foglalkozni, a pasztorációban érezte otthon magát legjobban. Addig kilincsel a bíborosnál, míg meghallgatást talált és kiküldetést kapott Braziliába, Parába, ahol több ezer japán földműves, telepes él, hogy azoknak legyen a papja. Szerződést kötött öt esztendőre és a japán állam fizette őt erre az időre. Megtanult portugálul és az indiánok között is térített. Amikor a szerződése lejárt visszatért Japánba, hogy újabb öt esztendőre elkötelezze magát. Közben rövid látogatásra hazalátogatott. Ekkor már japán neve is volt Kanazawa Bunkonak hívták őt. A második öt esztendő leteltével visszament Japánba. Plébániáját felújította és elbúcsúzott a híveitől. 1983 március elején végleg hazatért. A hatóságok sokáig vonakodtak letelepedési engedélyt adni neki. Mikor aztán megkapta, hozzáfogott egy modern óvoda megszervezéséhez. Ezek az évek már a rendszerváltás évei voltak. Mikor az óvoda üzembe lépett, Székesfehérváron újabb óvoda munkálataiba kezdett. Váratlan érte őt a halál, 1994-ben szívroham végzett vele.

Túry Lajos-t 1961-ben Ikvey Lászlóval egy perben ítélték el és két esztendőt volt Márianosztrán és a kőbányai gyűjtőfogházban. 1970-ben ismét letartóztatták és ekkor három évet töltött a Gyűjtőben. Végig igen bátran viselkedett és az ifjúság körében végzett pasztorációs munkáját, bárhogy is fenyegették, soha fel nem adta.

A papi tevékenységtől az ÁVH eltiltotta. Nyugdíjazását kérte és illegálisan folytatta papi munkáját.

1990 április elején Lévára látogatott, ahol lelkigyakorlatot tartott és napokon át gyóntatott. Teljesen kimerülve tért haza és még aznap éjjel szívgörcsben meghalt.

Kis László egyetemi lelkész, miután az általa szervezett internátusokat a hatóságok sorra felszámolták, beköltözött a Gát utcai házba és odahozta legjobb egyetemista fiataljait is. 1961-ben, a volt jezsuita templom lelkésze volt, amikor Ikvay László ügyében letartóztatták. Két évet ült Márianosztrán. 1970 január elsején halt meg. 54 éves volt.

Döme János Mindszenty bíboros utasítására munkáslelkészként dolgozott és a Gát utcai házban lakott. 1961 nyarán Ikvay László pere kapcsán vád alá helyezték és 5 év börtönre ítélték. Ebből egy évet Márianosztrán, kettőt a Gyűjtőben töltött, majd elengedték. 1985 szeptember 18.-án halt meg. 70 éves volt.

Gímes Gyula csanádegyházmegyés volt és főleg Szegeden káplánkodott. A mozgalom egyik kiváló papi vezetője volt. Az ostrom alatt katonaszökevényként a Gát utcai házban húzta meg magát. Aztán visszatért Szegedre. Szentmihálytelekre tették, ahol egy használaton kívüli kocsmában rendezhetett be egy kápolnát. Súlyos izületi betegsége miatt vonult nyugdíba. Az 1990-es évek elején gyilkosság áldozata lett.

P. Mócsy Imre SJ, valójában nem volt tagja a munkásifjú mozgalomnak, mégis a magunkénak érezzük őt. 1942 őszén emlékezetes lelkigyakorlatot tartott a Gát utcában. Aztán évekig nem találkoztunk. 1949 januárjában a Buda-Déli Internálótáborban találkoztunk. Együtt voltunk később a Kistarcsai Internálótáborban is. Titokban misézett. Az Oltáriszentséget Hollai Ferenc és Ragoncsa István csempészték ki a papok szigorúan őrzött szobájából és ők ketten áldoztattak a táborban. Az első fogsága hat esztendeig tartott. A szabadulását követően a MÁV-nál dolgozott pályamunkásként, krampácsoló volt. 1973-ban újra letartóztatták. Három évet volt ismét börtönben. Több évet élt a halál örömteli várásában, súlyos betegen. 1980-ban 73 évesen érte a halál.

P. Nagy Ferenc marianista, otthonvezető, a Szent István tanoncotthon vezetője volt. A nyilasok elhurcolták és halálraítélték, de sikerült megszabadulnia. Az otthonaink államosítása után a Toldy Ferenc utcai otthonban lakott. Kisebb operáció miatt kórházba került és az altatás közben érte a halál.

Gellért József 1947-ben Nagykanizsán volt káplán, akkor szervezte a fenyvesi tábor. Később a nagykanizsai ferences templom plébánosa lett. Innen Balatonfenyvesre került, de hamarosan megbetegedett és Keszthelyre került kórházba. Ott halt meg, ott is temették el valamikor a 70-es évek végén.

A világiak sorsáról a következőket tudjuk :

dr. Radványi Titusz országos elnök a mozgalom betiltását követően néhány évig még jogtanácsosként tevékenykedett, majd hosszú betegség után 1962 december végén halt meg. A Farkasréti temetőben temették el.

Bartos Sándor a mozgalom betiltása és a tanoncotthonok felszámolása után visszavonultan élt. Lakását megosztotta Urbán János népes családjával. Nyugdíjasként halt meg, Kispesten temették el.

dr. Kostyelik Ferenc a MAGYAR MUNKÁSIFJÚ főszerkesztője, számos regény, színdarab szerzője, fogorvos volt. A kommunizmus esztendeiben csak titokban folytathatta az írást, műveinek nem található volt kiadó. Számos regényt és színdarabot írt. 81 évesen halt meg 1979 január 5.-én.

Varga Lajos a mozgalom pénzügyeinek intézője volt. Értelmiségi családból származott, de teljesen beilleszkedett a munkás fiatalok mozgalmába. Mint túravezető számos kirándulást vezetett. Tevékenységéért 1961-ben, Ikvay atya pere kapcsán letartóztatták és két évet töltött el a Gyűjtőfogházban. A nyolcvanas évek derekán halt meg.

A mozgalom munkás vezetőinek sorsáról a következőket tudjuk :

Haklik Lajos a Gát utcai ház államosítását követően a közeli Sobiesky János utcában kapott lakást. Abban az időben Tóth Ráfael egy fémipari szövetkezetet szervezett Kőbányán. A mozgalom számos volt vezetője, tagja és hozzátartozóik kaptak ott munkalehetőséget. Haklik Lajos ott is a tanoncok képzésére kapott megbízatást. Később nyugdíjazták őt. Sorra felkereste a régi társakat és könnyes szemmel ölelgette tanítványainak gyermekeit. Minden reggel megtalálható volt a Kerepesi úti temető kápolnájában, ahol rendszeresen ministrált. 1980 február végén, éppen a ministrálásról hazafelé véletlenül az induló villamos elé lépett. A villamos elütötte, a mentők kórházba vitték, de március elsején agyvérzésben meghalt. 77 évet élt, Farkasréten temették.

Kertész László évekig dolgozott az Irodagépipari Vállalatnál, mint tekerceselő. Az emlékezetes 1961-es razziahullám alkalmával nála is házkutatást tartottak. Többször zaklatták. A nyugdíjazása után sokat betegeskedett, kétszer is operálták. Négy gyermeket nevelt. 1985 augusztus elején még résztvett a leányfalusi lelkigyakorlatunkon. De október 25.-én már meghalt. 74 éves volt. Óbudán temették.

Urbán János a Csonka Gépgyár államosítása után utcára került. Később a VI: kerületi Kölcsey gimnáziumban volt matematika-fizika tanár. Öt fiút, két leányt nevelt. Közülük hárman választották a szerzetesi hivatást. János hosszan betegeskedett. 74 éve-sen, 1989 december 30.-án halt meg. Kispesten temették.

Kamarás Ferenc a tanoncotthonok államosítását követően előbb érettségizett, majd elvégezte a közgazdasági egyetemet. Türelemmel viselt szívbetegségben halt meg 1992 november 13.-án, 79 évet élt. A Szent Gellért templomban temették el.

Kalocsai Emil, aki évekig a KIOE anyagi bázisát képező háztartási nagykereskedés üzletvezetője volt. A nagykereskedés elkobzása után különféle üzletekben dolgozott ügyintézőként. Mint nyugdíjas hosszú betegség után 1995 július 26.-án, 83 évesen halt meg. Óbudán temették.

Varga István volt titkár és tanoncotthonvezető 1991 december elején, 72 éves korában halt meg. A Jó Pásztor nővérek óbudai templomában temették el.

Ragoncsa István, aki 1942 szeptemberében lett a mozgalom titkára, szenvedésekkel teli életet járt meg. Németh Alajos, rabtársa a *"Papok a rács mögött."* című könyvében ezt írja róla: *"A minap fogdába zárták, mert a motozásnál a homijai között megtalálták a SZIV ÚJSÁG és az ÚJ EMBER egyik számát. Vallatni kezdték, honnan kapta az újságokat? Ragoncsa nem vallott. A padlóra fektették (vagy úgy teperték le?) tiporni, rugni kezdték, záporoztak rá a gumibotütlegek. Minden hiába, ő néma maradt. A kimerült nyomozók dühösen ordítottak: Maga érzéketlen? Magát agyonütni sem lehet? Néhány napos fogdabüntetés után visszahozták közénk. Mosolyogva mesélte a történeteket. Közben a tekintetem megakadt széles, nagy mellkasán és karjának rettentő izmain. Szent Kristóf jutott eszembe, amikor őt láttam, mert Ragoncsa Pista izmos karjai is naponta vitték, ezernyi veszély dacára titokban - a kis ostyába rejtett Jézust. Ő, mint belső munkás élelmet hordott szét a táborban és eljuthatott minden, részünkre elzárt táborrészbe. Jaj lett volna, ha rájönnek, ha megtudják, hogy a papok szobájában titokban miséznek ! Pista megbízhatóságához azonban nem fért kétség. Míg ő Tarziciuszként az Oltáriszentséget hordta, a papi szoba két részre szakadt. Mócsy titokban misézett és "dolgozott". Ő volt ez egyik csoport feje. Az ellentábor, a gyengék, az öregek, akik nem merték vállalni Krisztusért, hitükért az újabb kockázatot. Én sem tartoztam Mócsy köréhez, de szívből kívántam, hogy Pista sikerrel töltsse be vállalt szerepét."* Sok éves fogság után (három évet töltött a Szovjetúnióban civil fogolyként, majd Buda-Délen, Kistarcsán és Recskén volt csaknem öt évig. Hét gyermeket nevelt, elvégzett egy építő tehnikumot. 1975-ben Újpalotán kapott lakást. Közben Csepelen egy épülő csarnok tetejéről lezuhant és kezét-lábát törte. Két nagy tudóműtétje volt. Kostyelik doktortól tudtuk meg, hogy tüdőrákja van. 1977 tavaszán, 55 évesen halt meg. Rákospalotán temették.

Máriáss András idomszerésként dolgozott a Ganz Villamossági gyárban. Megpróbálkozott a műszaki egyetemmel is, de politikai okok miatt onnan eltávolították. Tíz gyermeket nevelt. Megrokkant egészsége miatt korán nyugdíba került. 1988 december 28.-án hirtelen szívroham végzett vele. 66 éves volt. Farkasréten temették.

Csenki Ferenc asztalos, Kiskúnfélegyházáról került a Gát utcába. Titkárképzőt végzett, majd több budapesti csoport szervezésében és vezetésében vett részt. A háború utolsó két esztendejét katonai szolgálatban, a szovjet fronton töltötte. 1947-ben jött haza szovjet hadifogságból. Hosszú betegség után, 68 évesen halt meg 1985 áprilisában.

Doszpót István volt tanoncotthonvezető két évet töltött internálótáborban. 1956-ban elhagyta az országot és családotól az ausztráliai Sydneyben telepedett le. Ott megszervezte a menekült magyarok egyházközségét. Résztvett a Mindszenty József Öregkotthona szervező munkájában és évekig vezette a sydney Szent Erzsébet Caritás szervezetet. Öt gyermeket nevelt. 1992-ben érszűkület miatt jobb lábát amputálták, a sebe elfertőződött és szeptember 21.-én meghalt. Sydneyben a Rookwood Cemetery magyar parcellájában temették.

Radics Sándor otthonvezető, aki 1943-ban kikerült a keleti frontra. Szovjet hadifogolyként élt ott Sztalin halála utáni időkig. Nyilván valamilyen szovjet hadbíróvági ítélet volt ennek az alapja. Ezekről pedig közismert, mennyire hazug, légbőlkapott vádakra alapozódtak. Mikor hazahozták nem engedték szabadon, hanem a tiszalöki vízierőmű építkezésénél egy zárt munkatáborban dolgoztatták. Röviddel az 1956-os forradalom előtt szabadult. Otthon családi tragédia várt rá, felesége időközben összeállt valakivel és őt nem fogadta vissza. A forradalom első napjaiban fegyvert fogott és végigharcolt az utolsó napokig. Aztán az Egyesült Államokba emigrált, ahol hamarosan meg is halt. Talán negyven évet élt.

Tóth Ráfael 1939-ben került a mozgalomba. Az óbudai csoportban dolgozott. 1943-ban elvégezte Rokonai atya titkárképzőjét. 1944 nyarán központi titkárrá választották. Később visszatért eredeti foglalkozásához, csőszerelő volt. Leérettségizett és néhány évig a műszaki egyetemen is tanult. Kőbányán szervezett kisipari szövetkezetet, amely munkahelyül és menedékül is szolgált sok korábbi KIOE vezetőnek (Haklik, Kamarás, Légrádi, Kalocsai János, Radványi Tituszné, Kenessey Józsefné, stb.)

1983 májusában, amikor Rokonai atya hazajött Japánból, Tihanyban szervezett egy találkozót, amelyen 22-en vettek részt a régi mozgalmi vezetőink közül. Mihelyst érezhetővé vált a pártállam szorításának enyhülése, azonnal munkához látott. Gellérthegyi lakásában hetenként gyűltünk össze és olyan fontos megnyilatkozásokkal foglalkoztunk, mint az Apostolicam Actuositatem. 1985 április 23.-án leukémiában halt meg 61 évesen.

Légrádi Ferenc géplakatos, a csepeli csoportjaink egyik főszervezője. Tehnikumot végzett és vezető munkatársa volt a kőbányai szövetkezetnek. 1989 október 25.-én leukémiában halt meg, 66 éves volt. A Szent Gellért templomba temették.

Sándor István nyomdász, szalézi testvér. A rákospalotai szalézi csoportunknak volt a vezetője. A rendje feloszlata, a nyomdájuk államosítását követően Rákospalotán lakott továbbra is. Egy napon letartóztatták, mert odahaza volt egy kis kézi nyomdája. Számos fiatal is meghurcoltak ezekben a napokban, akikkel neki kapcsolata volt. Közülük az egyiket, aki vadászrepülő tisztjelölt volt, azonnal leszerelték és elbocsátották a szolnoki repülőiskolából. Másik két fiút, akik a kék ÁVO-hoz vonultak be sorkatonaként, vele együtt, 1953-ban, a Gyűjtőfogházban felakasztották.

Pék Károly a szombathelyi csoportjaink kiemelkedő vezetője volt. A háború alatt hosszan katonáskodott. 1945 után kivette részét a szombathelyi közéletből, ezért később fekete listára került és vidéken vállalt munkát. 1985-ben ott volt ő is Leányfalun a lelkigyakorlatunkon. Nyugdíjazása után sokáig betegeskedett. Hosszú szenvedés után 1992-ben, 73 évesen érte a halál.

Forgó László az újvidéki csoportjaink vezetője volt. A háború utolsó hónapjaiban vonult be katonának és azt követően angol fogságban volt dél-Ausztriában. Mire hazatért, már végetértek az otthoni mészárlások. A helyi hajógyárban dolgozott, mint motorszerelő. Jó szakember volt, még Libiába is kivitték több hónapos munkára. Ikvay atya meghívta Svájcba és ezt követően vette fel velünk a kapcsolatot. Többször járt Budapesten a nyolcvanas években. 1991-ben súlyos agydaganatot kapott. Belgrádban megoperálták és hazaküldték meghalni. 68 évet élt.

Takács József vasöntő volt, Szegedről került fel a Gát utcai központba, ahol elvégezte Rokonai atya titkárképzőjét. A háború után először Pesten dolgozott, majd visszatért Szegedre, ahol a MÁV vasöntödéjének lett művezetője. Röviddel a nyugdíjazása után szívbetegségben halt meg 1988-ban. 65 évet élt.

Vas Ferenc mindössze néhány hónapig volt központi titkárunk. 1944 júniustól a katonai bevonulásáig, szeptemberig. 1946 tavaszán jött haza amerikai fogságból, de akkor már csak egészen rövid ideig dolgozott a központban. Visszatért Veszprémbe, ahol korábban a helyi csoportokban volt vezetőnk. Alig ötvenévesen súlyos betegségbe esett, mindkét szemére csaknem teljesen megvakult. Teljes visszavonultságban élt az Ábrahámhegyen, ahol szüleitől örökölt kis szőlője volt. Viszonylag fiatalon halt meg.

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék

<u>BEVEZETÉS.....</u>	<u>2</u>
<u>A VILÁGIAK APOSTOLKODÁSA.....</u>	<u>10</u>
<u>HAKLIK LAJOS.....</u>	<u>15</u>
<u>KERTÉSZ LÁSZLÓ.....</u>	<u>18</u>
<u>CARDIJN TANFOLYAMOT SZERVEZ.....</u>	<u>20</u>
<u>JEUNESSE OUVRIERE CHRÉTIENNE (J.O.C.).....</u>	<u>20</u>
<u>A MOZGALOMBAN MI A FELADATUK A PAPOKNAK ?.....</u>	<u>25</u>
<u>A JOC FORRADALMA.....</u>	<u>26</u>
<u>KORUNK VESZÉLYEI.....</u>	<u>26</u>
<u>AZ ÚJ VILÁG.....</u>	<u>26</u>
<u>LÁSS - ITÉLJ - CSELEKEDJ!.....</u>	<u>28</u>
<u>A MOZGALOM FOKOZATOS NÖVEKEDÉSE A HARMINCAS</u>	
<u>ÉVEKBEN.....</u>	<u>31</u>
<u>ÚJABB TANONCOTTHONOKAT SZERVEZÜNK.....</u>	<u>34</u>
<u>"MAGYAR MUNKÁSIFJÚ".....</u>	<u>36</u>
<u>A VIRÁGKOR ÉVEI.....</u>	<u>37</u>
<u>CARDIJN MAGYARORSZÁGON.....</u>	<u>39</u>
<u>A MOZGALOM GYARAPODÁSA 1938-BAN.....</u>	<u>40</u>
<u>KÜLDÖTTSGÜNK A MINISZTERELNÖKNÉL.....</u>	<u>42</u>
<u>A KIOE ÉS A MISSZIÓ.....</u>	<u>43</u>
<u>APOSTOLKODÁS AZ OTI TÁBOROKBAN.....</u>	<u>44</u>
<u>IMA A LENGYELEKÉRT.....</u>	<u>45</u>
<u>A KIRÁNDULÁS ELMARADT.....</u>	<u>46</u>
<u>1941 FONTOSABB ESEMÉNYEI.....</u>	<u>52</u>
<u>ÚJ KÖZPONTI HÁZ A FERENCVÁROSI GÁT UTCÁBAN.....</u>	<u>57</u>
<u>MINISZTERI LÁTOGATÁS.....</u>	<u>62</u>
<u>ÚJ EGYHÁZI ELNÖK.....</u>	<u>62</u>
<u>ÚJABB ORSZÁGOS TANONCMUNKA KIÁLLITÁS.....</u>	<u>63</u>
<u>VÁD ÉS VÉDŐBESZÉD.....</u>	<u>63</u>
<u>A MÁSODIK ORSZÁGOS TANONCMUNKA KIÁLLITÁS.....</u>	<u>65</u>
<u>AZ 1942-ES ÜNNEPI KÖZGYŰLÉS.....</u>	<u>65</u>
<u>ÚJABB NYÁRI TÁBOR BALATONBERÉNYBEN.....</u>	<u>67</u>
<u>BŐVÜL A KÖZPONT MUNKATÁRSAINAK SZÁMA.....</u>	<u>69</u>
<u>KÖZPONTI LELKIGYAKORLAT.....</u>	<u>70</u>
<u>AZ 1943-as KÖZGYŰLÉS.....</u>	<u>74</u>
<u>NYÁRI TÁBOR VELKENYÉN.....</u>	<u>76</u>
<u>1944.....</u>	<u>80</u>
<u>AZ OSTROM HETEI.....</u>	<u>88</u>
<u>APOR PÜSPÖK VÉRTANÚSÁGA.....</u>	<u>91</u>
<u>BATKY PÁL SORSA.....</u>	<u>94</u>
<u>MINDSZENTY BIBOROS TEVÉKENYSÉGE.....</u>	<u>94</u>
<u>A KALOT SORSA.....</u>	<u>97</u>

<u>ALMÁSHÁZA.....</u>	<u>98</u>
<u>TANONCOTTHON A TOLDY FERENC UTCÁBAN.....</u>	<u>99</u>
<u>A BETILTÁS.....</u>	<u>100</u>
<u>A MÁSODIK TERÉZVÁROSI OTTHON.....</u>	<u>100</u>
<u>1947.....</u>	<u>101</u>
<u>KOMMUNISTA TANONCOTTHONOK.....</u>	<u>101</u>
<u>AZ ACTIO CATHOLICA KULTURÁLIS SZAKOSZTÁLYA.....</u>	<u>102</u>
<u>SZILÁGYI GYÖRGY ISMÉT JELENTKEZIK.....</u>	<u>102</u>
<u>A BUDAPESTI TANMŰHELYEK VEZETŐI.....</u>	<u>103</u>
<u>ÚJABB VIDÉKI KÖRUTAZÁS.....</u>	<u>103</u>
<u>ISMÉT KÉT ÚJ TANONCOTTHON.....</u>	<u>104</u>
<u>MÁRIA-ÉV.....</u>	<u>105</u>
<u>GYALOG MÁRIAREMETÉRE.....</u>	<u>105</u>
<u>ÚJ PAPOK KÖLTÖZNEK BE A HÁZBA.....</u>	<u>105</u>
<u>EGY KÜLÖNÖS BESZÉLGETÉS.....</u>	<u>107</u>
<u>TEMPLOM ALAPKŐLETÉTELI ÜNNEP BUDAFOKON.....</u>	<u>107</u>
<u>VEZETŐINK A BUDA-DÉLI INTERNÁLÓTÁBORBAN.....</u>	<u>109</u>
<u>A TANONCOTTHONOK ÁLLAMOSÍTÁSA.....</u>	<u>110</u>
<u>EPILOGUS.....</u>	<u>110</u>